Mark Twain

Personlige erindringer om

Jeanne d'Arc

Mark Twain

Personlige erindringer om Jeanne d'Arc

Nedskrevet af
Sieur Louis de Conte,
hendes personlige rådgiver og sekretær,
og
udgivet af
Mark Twain.

eBibliotek 1800

2026

Ophavsret og brugsbetingelser

Denne ebogsudgave af Mark Twain: *Personlige erindringer om Jeanne d'Arc* er baseret på originaler, som er public domain i hele verden.

Nærværende ortografisk opdaterede og redigerede udgave af teksten kan frit downloades og videreformidles under Creative Commons-licensen BY-NC-SA – Kreditering-IkkeKommerciel-DelPåSammeVilkår 4.0 International.

Generelt forbehold: *Vær opmærksom på, at denne ebog er baseret på en tekst, som stammer fra en længst svunden tid. Normer og udtryksmåder mm. var anderledes dengang, og der kan derfor forekomme indhold, som på nogle virker stødende. Bogen skal, ligesom alle andre kunstneriske værker fra andre tider, ses i sin kulturelle og tidsmæssige kontekst, og udgiveren kan og vil ikke påtage sig noget ansvar for forfatterens verdensbillede og udtryksmåder.*

Copyright and conditions of use

This ebook edition of Mark Twain: *Personlige erindringer om Jeanne d'Arc* is based upon sources in the public domain worldwide.

This orthographically updated and revised edition is free to download and reuse under Creative Commons BY-NC-SA Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International.

Disclaimer: *Please note that this book is based on an original text dating from another era. Norms and language were different then, and some readers might find offensive content. We believe that any work of art from previous times should be viewed in its cultural and temporal context and not in the light of latter-day prejudices, and we can and will not accept any responsibility for the author's views or language.*

Forfatterens indledning

Følgende personlige erindringer om Jeanne d'Arc blev i sin tid nedskrevet af hendes page og sekretær Sieur Louis de Conte og senere af Jean François Alden frit oversat fra gammelfransk til moderne engelsk fra det originale, ikke-offentliggjorte manuskript i de franske nationalarkiver. Jean Alden ledsager erindringerne med nedenstående

Fortale.

For at få et retfærdigt indblik i en berømt mands karakter, må man bedømme den efter hans tids målestok, ikke efter vor. Bedømt efter det ene århundredes målestok, mister et tidligere århundredes personer meget af deres glans; bedømt efter nutidens opfattelser var der sandsynligvis ikke nogen berømt mand fra fire-fem århundreder siden, hvis karakter kunne bestå prøven på alle punkter.

Men Jeanne d'Arcs karakter er enestående. Den kan måles med enhver tidsalders målestok uden at man er i tvivl om udfaldet. Hvorledes den end bedømmes, er den fremdeles pletfri og fuldkommen; den indtager fremdeles den højeste plads, som kan opnås af et menneske – en højere plads end nogen anden almindelig dødelig har indtaget.

Når vi betænker, at hendes århundrede var det mest brutale og ondskabsfulde og det mest rådne i historien siden dens mørkeste tidsaldre, må vi føle os slået af overraskelse over et sådant produkt fra en sådan jordbund. Forskellen mellem hende og hendes århundrede er som forskellen mellem dag og nat. Hun var sanddru i en tid, da menneskenes tale i reglen var

løgnagtig; hun var ærlig, da ærligheden var en tabt dyd; hun holdt sine løfter, da ingen ventede, at et løfte ville blive holdt; hun hengav sin store sjæl til store tanker og store planer i en tid, da andre store sjæle udelukkende beskæftigede sig med smukke fantasier eller smålig ærgerrighed; hun var beskeden og fin og hensynsfuld, da alle andre fandt behag i at være højrøstede og brutale; hun var fuld af medlidenhed, da folk i almindelighed viste en ubarmhjertig grusomhed; hun var trofast, da trofasthed var ukendt, og ærbar i en tidsalder, som havde glemt hvad ære var; hun var en overbevisningens klippe i en tid, da menneskene ikke troede på noget og forhånede alting; hun var usvigelig sand i en tid, da alle var falske i bund og grund; hun beholdt sin personlige værdighed uforandret blandt folk, som var fulde af smiger og slaviskhed; hun besad et uforfærdet mod, da håb og mod var uddøde dyder i hendes nations hjerter; hun var ren og uplettet på sjæl og legeme, skønt det fornemme selskab var urent i bund og grund – hun var alt dette i en tidsalder, da forbrydelser var almindelige blandt fyrster og stormænd, og da de højeste personer i kristenheden var i stand til at overraske selv deres ryggesløse samtid ved synet af alle deres forræderier, mord, og hele deres dyriske adfærd.

Hun var måske den eneste helt uegennyttige person, hvis navn har en plads i verdens historie. Det er ikke muligt at finde én egoistisk hensigt i nogen af hendes ord eller gerninger.

Da hun havde befriet sin konge fra hans omflakkende tilværelse og sat kronen på hans hoved, tilbød man hende belønninger og æresbevisninger, men hun ville ikke modtage noget. Alt, hvad hun ville modtage for sin egen del – hvis kongen ville tillade det – var at få lov til at vende tilbage til sit

hjem på landet, hvor hun atter ville passe sine får og føle sin mors arme omkring sig og være hende til hjælp i huset.

Så stor og ikke større var egenkærligheden hos denne uforfærdede general over sejrende hære; hun, som var en taknemmelig og begejstret nations afgud.

Det værk, som Jeanne d'Arc udførte, kan måle sig med en hvilken som helst anden stordåd i historien, når man tænker på de betingelser, hvorunder det blev udrettet, de mange hindringer, som måtte overvindes, og de midler, som stod til hendes rådighed.

Cæsar var stor som erobrer, men han havde sine erfarne og trofaste veteraner med sig og var selv en erfaren soldat; Napoleon ryddede de veldisciplinerede europæiske hære af vejen, men også han var en erfaren kriger og begyndte sit værk med de begejstrede og patriotiske bataljoner, der var inspirerede af det friske åndepust, som revolutionen havde ført med sig – ivrige unge lærlinge i krigerhåndværket, ikke gamle og nedbøjede krigere, der var fortvivlede og ulykkelige over en hel menneskealders samlede nederlag.

Jeanne d'Arc derimod, næsten kun et barn af år, uvidende, ubelæst, en stakkels landsbypige, ukendt og uden indflydelse, fandt en stor nation liggende i lænker, hjælpeløs og håbløs under et fremmed herrevælde med et tomt skatkammer, med en modløs og splittet hær; modet var forsvundet fra folkets hjerter under de lange undertrykkelsens år; dets konge var kuet og forberedte sig resigneret på at flygte ud af landet; og hun lagde sin hånd på denne nation, dette lig, og det rejste sig og fulgte hende.

Hun førte det fra sejr til sejr, hun lammede Englands magt og døde med det velfortjente navn af *Frankrigs Befrier*, hvilket hun bærer endnu den dag i dag.

Dorsk ligegyldig stod den franske konge, som hun havde kronet, stum og sløv så han på, at de franske præster tog det ædle barn, det uskyldigste, det elskeligste, som tiderne har frembragt, og brændte hende levende på bålet. Det var den belønning, han gav hende for al hendes opofrelse mod ham.

En besynderlighed ved Jeanne d'Arcs historie

Jeanne d'Arcs livshistorie er i én henseende enestående blandt alverdens biografier: *Det er den eneste beedigede fortælling om et menneskeliv*, den eneste, som kommer til os fra vidnerne i retten. De offentlige beretninger fra det store forhør i 1431 og fra æresoprejsnings-processen et kvart århundrede senere, opbevares fremdeles i de franske nationalarkiver, og de fremlægger på en overordentlig fyldig måde alle enkelthederne i hendes liv. Ingen anden livshistorie fra denne fjerne tid er så sikker og så forståelig som hendes.

I sine personlige erindringer viser sieur Louis de Conte sig loyal mod hendes officielt bekræftede livshistorie, og så vidt er hans fremstilling uangribelig; men hans tilføjelser må stå for hans egen regning.

Ludvig Kossuth skriver om Jeanne d'Arc og hendes store gerninger:

Betænk, hvilken enestående og imponerende udmærkelse. Siden man begyndte at nedskrive menneskehedens historie, er Jeanne d'Arc *det eneste menneske*, som nogensinde har haft

overkommandoen over en nations hele militærstyrke *i en alder af sytten år*.

Første bog

I Domremy

Indledning

Sieur Louis de Conte til sine nevøer og niecer ud i fjerde led.

Dette er året 1492. Jeg er nu 82 år gammel. De ting, jeg vil fortælle om, er ting, jeg selv har set som barn og som yngling.

I alle de fortællinger og sange og historier om Jeanne d'Arc, som I og alle andre læser og synger og studerer i de bøger, som er fremstillet ved den nye bogtrykkerkunst, nævner man mig, sieur Louis de Conte. Jeg var hendes page og sekretær. Jeg var med hende fra begyndelsen til enden.

Jeg blev opdraget i den samme landsby som hun. Jeg legede med hende hver dag, dengang vi var små børn sammen, akkurat som I leger med jeres kammerater. Nu da vi fatter, hvor stor hun var, nu da hendes navn fylder den hele verden, synes det mærkværdigt, at det, jeg siger, kan være sandt.

Men alligevel er det sådan. Jeg var hendes legekammerat, og jeg kæmpede ved hendes side i krigen; den dag i dag husker jeg tydeligt og klart den kære lille skikkelse med brystet bøjet frem over den flyvende gangers hoved; hun udførte sine angreb i spidsen for Frankrigs hær; hendes hår fløj i vinden; hendes sølvrustning banede sig længere og længere vej der ud, hvor den hedeste strid foregik; undertiden forsvandt den næsten midt inde mellem stejlende heste, løftede sværd, vajende hjelmbuske og hvælvede skjolde.

Jeg var med hende til enden; min hånd var den sidste, hun berørte i levende live, da den kom, den mørke dag, hvis skygge altid vil hvile over disse biskoppelige slaver af England, som var hendes mordere, og over Frankrig, som stod og så til, uden at gøre noget som helst forsøg på at redde hende.

Eftersom årene gik og billedet af det vidunderlige barns meteorflugt over Frankrigs krigshimmel trængte sig dybere og dybere ind i det forbigangne og blev mere og mere ophøjet og guddommeligt, begyndte jeg til sidst at fatte, hvad hun egentlig havde været – det ædleste menneske, som nogen sinde fødtes til denne verden, med undtagelse af *én*.

1. Da ulvene løb frit i Paris' gader

Jeg, Sieur *Louis de Conte* er født i Neufchateau den 6. januar 1410; det vil sige akkurat to år før Jeanne d'Arc blev født i Domremy.

Min familie var i begyndelsen af århundredet flygtet til disse fjerne egne fra omegnen af Paris. Politisk var de armagnac'er – patrioter; de holdt ved vor egen franske konge, halvgal og afmægtig som han var. Burgundernes parti, som holdt med englænderne, havde berøvet dem alt, og gjort deres værk til gavns. De havde taget alting med undtagelse af min fars lille adelstitel, og da han kom til Neufchateau var han fattig og nedbrudt.

Den politiske atmosfære dér var af en slags, som han yndede, og det var jo dog noget.

Han kom til et forholdsvis roligt sted; han forlod et sted, som var befolket af furier, galninge og djævle, hvor myrderier hørte til dagens orden, og hvor intet menneske et øjeblik kunne være sikker på sit liv.

I Paris rasede pøbelen hver nat gennem gaderne, hylende, plyndrende, brændende, dræbende, uhindret og uafbrudt. Solen steg op om morgenen og belyste ødelagte og rygende bygninger, skinnede på lemlæstede lig, som lå spredt omkring på gaderne, hvor de var faldet og plyndret ind til skindet af tyve, som fulgte lige i hælene på den morderiske mængde. Ingen havde mod til at hente de døde og begrave dem; de blev liggende, hvor de lå, og rådnede og udbredte pest og død omkring sig.

Og pesten rasede overalt. Epidemier slog folk ihjel som fluer; begravelserne foregik i hemmelighed og om natten. Offentlige

begravelser tillodes ikke; man frygtede, at folket skulle blive modløse og fortvivlede, når de så, hvordan pesten regerede blandt dem.

Så kom til sidst den frygteligste vinter, som havde hjemsøgt Frankrig i fem hundrede år. Sult, pest, hungersnød, myrderier, is, sne – alt dette i Paris på én gang. De døde lå i hobetal i gaderne, og ulve flokkedes i byen ved højlys dag og fortærede dem.

Ja, Frankrig var faldet dybt – såre dybt!

I mere end trekvart århundrede havde England holdt landet i sine kløer; og så kuet var dets hær blevet under de uendelige nederlag, at man påstod, at det blotte syn af en engelsk hær var nok til at drive de franske på flugt.

Da jeg var fem år gammel, hjemsøgtes Frankrig af den forfærdelige ulykke ved Agincourt; og skønt den engelske konge drog hjem for at nyde sin triumf, efterlod han landet som et let bytte for omvandrende fribytterbander i burgundernes sold.

En nat kom en af disse bander plyndrende og skændende gennem Neufchateau, og i skæret fra vort brændende hustag så jeg alt, hvad jeg havde kært i denne verden, blive myrdet (undtagen en ældre broder, jeres stamfader, som opholdt sig ved hoffet). Og jeg hørte deres mordere le og efterabe deres bønner om nåde. Ingen lagde dog mærke til mig, og jeg undslap uskadt.

Da disse vildmænd var forsvundet, krøb jeg frem fra mit skjul, og græd hele natten, mens jeg så på det brændende hus. Jeg var ganske alene, når undtages de døde og de sårede; de andre var flygtet og havde skjult sig.

Jeg blev sendt til Domremy, til præsten, hvis husholderske blev en opofrende mor for mig. I tidens løb lærte præsten mig at læse og skrive, og han og jeg var den eneste i landsbyen, som besad disse kundskaber.

Jeg var seks år, dengang jeg kom i huset hos denne præst, Guillaume Fronte.

Vi boede lige ved landsbyens kirke, og bag kirken lå den lille have, som tilhørte Jeannes familie. Familien bestod af Jacques d'Arc, hans hustru Isabel Romeé, tre sønner – Jacques, ti år gammel, Pierre, otte, og Jean, syv; to døtre – Jeanne, fire, og hendes lille søster Catherine, omkring et år gammel.

Disse søskende var lige fra begyndelsen mine legekammerater. Siden fik jeg også andre venner – især fire drenge: Pierre Morel, Etienne Roze, Noël Rainguesson og Edmond Aubrey, hvis far på den tid var borgmester. Desuden var to piger, omtrent på Jeannes alder, som lidt efter lidt blev Jeannes bedste veninder; den ene hed Haumette, den anden kaldte vi Lille Mengette.

Disse piger var almindelige bondebørn som Jeanne selv. Da de blev voksne, giftede de sig med arbejdere. Deres stilling var, som I ser, simpel nok; men der kom en tid, mange år efter – hvor ingen rejsende, hvor fornem han end var, undlod at hilse ærbødigt på de to beskedne gamle kvinder, som i deres ungdom havde været hædret med Jeanne d'Arcs venskab.

Alle disse var rare og venlige børn, af den almindelige bondetype; ikke synderlig skarpsindige – det kunne man ikke forlange – men godhjertede, rare og lydige mod deres forældre og præsten, og efterhånden som de voksede op, lærte de naturligvis at blive tilstrækkelig snæversynede og fulde af

fordomme. Deres religion havde de arvet, det samme var tilfældet med deres politiske indstilling.

Johan *Huus* kunne gerne finde de fejl, han ville, hos kirken; i Domremy rokkede det ikke ved noget menneskes tro; og da splittelsen kom – jeg var da fjorten år – og vi havde tre paver på en gang, var der ingen i Domremy, der plagede sig med tanken om, hvordan man skulle vælge imellem dem – Paven i Rom var den rigtige; en pave udenfor Rom var slet ikke nogen pave. Hvert eneste menneske i landsbyen var en armagnac'er – en patriot – og hadede vi børn ikke andet her i verden, så hadede vi i hvert fald englænderne og burgunderne og deres politik.

2. Domremys alfetræ

Vort Domremy var akkurat som enhver anden beskeden lille landsby på den tid og i den egn. Det var en masse trange, krogede gyder og stræder, beskygget af de udhængende stråtage på husene, som lignede ladebygninger. Der var ingen andre vinduer i husene end nogle huller i trævæggene. Gulvene var af jord, og der var meget få møbler i værelserne. Fåreavl og kvægavl var hovednæringsvejen, alle de unge mennesker var kvægvogtere og fårepassere.

Beliggenheden var storartet. Fra den ene side af landsbyen strakte sig en blomstersmykket eng ud mod floden Meuse; fra den anden steg en græsklædt skråning op mod en stor egeskov – en skov, som var dyb og tæt og mørk, og særdeles interessant for os børn. I gamle dage havde lovløse mennesker begået mange mord derinde, og for endnu længere tid tilbage fandtes der i skoven uhyre drager, som spyede ild og giftige dampe ud af de opspærrede næsebor.

Ja, selv i vor egen tid havde fremdeles en drage sit tilhold der. Den var lang som et træ, dens krop var så tyk som en tønde; den havde skæl som store tagsten og dybe, rubinrøde øjne, så store som en kavalers hat og på halen modhager, så store som – jeg ved ikke hvad – i alt fald var de ualmindelig store, selv for en drage, det sagde alle, som kendte noget som helst til drager.

Denne drage skulle være af en strålende blå farve med guldpletter; der var for resten ingen, som havde set den, men det var den almindelige mening, at den var således udstyret. Det var ikke min mening; jeg synes ikke, der er sund fornuft i at danne sig nogen mening om noget, når der ikke findes beviser

at bygge på. Hvis man bygger sig en person uden noget indre skelet, da kan han vel se nydelig ud for øjet, men vil være temmelig blød og ikke kunne stå oprejst; og jeg synes nu, at *beviserne* er skelettet i enhver mening. Men jeg vil drøfte denne sag nøjere med jer en anden gang, og prøve at bevise, at jeg har ret.

Hvad dragen angår, så har jeg altid haft den tro, at dens farve var guld uden noget blåt, for det har alle dage været dragers farve.

At denne drage i sin tid ikke gemte sig særlig langt inde i skoven, viser sig bedst fra det faktum, at Pierre Morel var derinde en dag og mærkede lugten fra den, og kunne genkende den på denne. Det viser jo med al rædselsfuld tydelighed, hvor nær vi kan være på den dødeligste fare uden at ane det.

I de tidligste tider ville hundredvis af riddere fra alle verdens lande være gået derind, den ene efter den anden, og prøve på at dræbe dragen og få belønningen, men i vor tid er den metode ikke mere i brug, og præsten var den eneste, som beflittede sig med at ødelægge dragen.

Père Guillaume Fronte, min plejefar, gjorde det således: Han lavede en procession med lys og røgelse og bannere, og marcherede rundt om skoven og fordrev dragen, og siden var der ingen, som hørte noget til den, om end mange mente, at lugten aldrig helt forsvandt. Ikke sådan at forstå, at nogen nogensinde mærkede den lugt igen, for det var der ikke; det var bare en mening, folk havde, også dette – og den havde intet skelet, ser I. Jeg ved, at bæstet var der, før præsten manede det bort, men om det var der bagefter tør jeg ikke sige så sikkert.

I nærheden af Vaucouleurs stod et majestætisk bøgetræ med udbredte grene på en stor, græsklædt plads. Der var køligt og skyggefuldt under dets grene, og der fandtes også en klar kilde med koldt vand. Om sommeren gik børnene derhen – ja, hver eneste sommer i over fem hundrede år – de gik derhen og dansede rundt om træet i timevis, drak af og til en frisk slurk fra kilden, og alting var ret så nydeligt og morsomt.

De lavede sig også ranker af blomster og hængte dem på træet og rundt om kilden for at behage de alfer, der boede dér; de kunne godt lide det, de havde intet at bestille, uskyldige små skabninger, som alle alfer er det, er glade for alt, hvad der fint og pænt som f.eks. vilde blomster, sat sammen til en krans.

Til gengæld for denne opmærksomhed gjorde alferne alt, hvad de kunne, for børnene; altid holdt de kilden fuld og klar og kold, og bortjog slanger og stikkende insekter. Der var altså aldrig noget uvenskab mellem alferne og børnene i over fem hundrede år – overleveringen sagde endog *tusind* – men altid den varmeste hengivenhed og den mest fuldkomne tillid og fortrolighed; og når et barn døde, sørgede alferne akkurat som barnets legekammerater; det kunne man tydeligt forstå, for før daggry på begravelsesdagen hængte de en lille krans af evighedsblomster over det sted, hvor barnet plejede at sidde under træet. Jeg har selv med mine egne øjne set, at dette er sandt. Man vidste, at det var alferne, der gjorde det, for kransen var af sorte blomster af en art, der ikke findes noget sted i Frankrig.

Fra umindelige tider blev alle børnene i Domremy kaldt for Træets Børn; og de holdt af dette navn, for det havde et eller andet hemmelighedsfuldt fortrin over sig, et fortrin, som ingen

andre børn i verden havde. Og dette bestod i: Når et af disse børn skulle dø, opstod der i barnets sind et mildt og rigt og smukt billede af træet – hvis alt stod vel til med barnets sjæl. Andre sagde, at synet kom på to måder: Én gang som en advarsel, et par år før døden, hvis sjælen var syndens fange, og da viste træet sig i sit trøstesløse vinterskrud – så sjælen blev fuld af frygt.

Hvis barnet angrede sin synd og forbedrede sig, viste synet sig igen, denne gang sommerklædt og smukt; men hvis det var anderledes med denne sjæl, viste synet sig ikke på ny, og barnet gik ud af livet fuldt vidende om den dom, der ventede det.

Atter andre sagde, at synet kun viste sig én gang, og da alene for den skyldfri sjæl i fjerne lande, når han længtes efter et sidste minde om sit hjem. Og hvilket minde kunne da gå således til hjertet som dette billede fra den lykkelige ungdom?

Jeg ved, at en af disse traditioner er sande, og det er den sidste. Jeg siger ikke noget om de øvrige; jeg *tror*, de var sande, men jeg *ved*, at denne sidste er sand.

Jeg ved, at hvis træets børn dør i et fjernt land, så vil de, hvis de har fred med Gud, vende deres længselsfulde øjne mod hjemmet, og da vil de se et skinnende og dejligt billede af alfetræet, klædt i en drøm af gyldent lys, de ser den blomstrende eng og mærker den svage søde duft af hjemmets blomster. Så blegner synet og forsvinder – men de ved, de ved! – og når de nærmeste ser det henrykte ansigt, ved de det også, ja de ved, hvilket budskab der er kommet, og at det er kommet fra Himlen.

Jeanne og jeg mente det samme om denne sag. Men Pierre Morel og Jacques d'Arc og mange andre troede på, at synet viste

sig to gange – for en synder.

Ja, faktum var, at de og mange andre, ja – de *vidste* det. Sandsynligvis fordi deres fædre havde vidst det og fortalt dem det; for man ser de fleste ting på anden hånd her i verden.

En ting, som gør det nok så sandsynligt, at træet virkelig viste sig to gange, det dette faktum: Fra de ældste tider var det almindeligt, at hvis nogen så en landsbybeboer med askegråt ansigt og stiv af frygt, plejede man at hviske til de nærmeste: "Åh, han er syndig og har fået sit varsel." Og naboen gyste ved denne tanke, og hviskede tilbage: "Ja, stakkels sjæl, han har set træet."

Sådanne vidnesbyrd som disse har sin betydning; de kan ikke skubbes til side med en håndbevægelse. En ting, som er baseret på århundreders opsamlede erfaring, bliver lidt efter lidt til et faktum.

I mit lange liv har der været flere tilfælde, hvor træet syntes at forudsige et dødsfald, som endnu var langt borte; men der var ingen af disse tilfælde, hvor personen stod i synd. Nej, synet var i disse tilfælde blot en særlig nåde – synet bragte sjælen et bud om syndsforladelse og fred – fred, som aldrig skulle forstyrres – den evige fred med Gud.

Jeg selv, gammel og nedbøjet som jeg er, venter med ophøjet alvor; for jeg har i et syn set træet. Jeg har set det, og jeg er tilfreds.

Helt fra gammel tid, da børnene tog hinanden i hænderne og dansede rundt om alfetræet, sang de en sang, som var træets sang – sangen om *L'Arbre Fée de Bourlemont*.

De sang den til en yndig lille melodi – en mild og trøsterig melodi, som hele mit liv har svævet i min erindring, når jeg var

træt og bekymret; den skaffede mig ro og bragte mig gennem nattens mørke hjem igen.

Ingen fremmed kan vide eller føle, hvad denne sang i de henrundne århundreder har været for træets landflygtige børn, hjemløse og tunge om hjertet i lande, hvor deres tale og deres færd var ganske fremmed.

De vil måske mene, det var en fattig ting, denne sang; men hvis de vil erindre, hvad den var for os, så vil de respektere den. Og de vil forstå, hvorledes vore øjne bliver våde, og vore stemmer brister, så vi ikke kan synge de sidste linjer.

De vil måske også huske, at Jeanne d'Arc sang denne sang sammen med os under træet, da hun var et lille barn, og hvorledes hun altid elskede den. Og dette helliger den – gør det ikke?

L'Arbre Fée de Bourlemont.
(Børnenes sang til træ-alferne.)

Hvem gjorde din krone så tæt og grøn,
Arbre Fée de Bourlemont?
Det er barnetåren! Dig bragte de sorgen
Og trøstet de vågned' næste morgen
Det sårede hjerte du læged' i løn
Og verden blev atter så lys og skøn.

Og hvad har gjort dig så stærk og stor,
L'Arbre Fée de Bourlemont
Det er barnets elsken! Med leg og med sange
Har de prist dig i tusinde år så lange.
Du har været for dem både far og mor,
Den reneste søster, den kæreste bror.

Stå altid grøn i vort unge hjerte
L'Arbre Fée de Bourlemont
Selv vil vi da altid være unge,
Vi ænser ej årenes vægt, den tunge.
Og møder i fremmed land vi døden
Så vis dig i glimtet af morgenrøden!

Alferne var der fremdeles, da vi var børn, men vi så dem ikke; hundrede år før den tid havde præsten i Domremy nemlig forbandet dem som Djævelens kødelige slægt; og han havde advaret dem mod nogen sinde igen at vise sig eller hænge evighedsblomster på træet; i modsat fald skulle de til evig tid være forvist fra sognet.

Alle børnene gik i forbøn for alferne, og sagde, at de var så rare og aldrig ville gøre dem noget ondt; men præsten ville ikke høre på sligt og mente, det var synd og skam at omgås den slags venner.

Børnene sørgede og ville ikke lade sig trøste, og de blev enige om, at de altid ville hænge blomsterranker på træet som et tegn for alferne, at de endnu huskede dem og holdt af dem.

Men sent en aften hændte der en stor ulykke. Edmond Aubreys mor gik forbi træet; og alferne stjal sig netop til at danse der, for de tænkte, at ingen var ude på den tid, og de var

så optagne og berusede af glæde og af duggen, som de havde drukket af store bægre tilsat honning, at de ikke opdagede noget. Mor Aubrey blev derfor stående både forbavset og beundrende, og så på de små, som holdt hinanden i hænderne og hvirvlede sig rundt med vidåbne munde af latter og sang, som hun kunne høre ganske tydeligt, og de slog op med benene i deres overgivne munterhed – åh, det var den galeste og mest fortryllende sang, hun nogensinde havde set.

Men efter et par minutter fik de stakkels små, forfulgte skabninger øje på hende. De brød ud i et hjerteskærende hyl af sorg og rædsel og flygtede til alle sider, mens de tørrede deres tårer bort med deres bittesmå hænder, som ikke var større end hasselnødder.

Den hjerteløse kvinde – nej, den tåbelige kvinde; hun var ikke hjerteløs, men bare tankeløs – hun gik lige hjem og fortalte naboerne det hele, mens vi, alfernes små venner, lå sødeligt og sov uden at ane noget om den ulykke, som havde ramt os, og uden at vide, at vi helst burde have været oppe og prøvet at stoppe disse ulykkelige tunger.

Om morgenen vidste alle det hele, og ulykken blev fuldkommen, for når alle ved det, så ved præsten det naturligvis også.

Vi flokkedes alle om père Fronte, græd og bad – og han måtte også græde, da han så vor sorg, for han var rar og venlig af naturen, og han ønskede ikke at bandlyse alferne – det sagde han; men han havde intet valg, for det var sagt dem, at dersom de nogensinde igen viste sig for menneskene, måtte de gå deres vej for bestandig.

Dette hændte alt sammen på den værste tid, som kan tænkes, for Jeanne d'Arc var syg af feber og ganske ude af sig selv, og hvad kunne vi gøre, som ikke var begavet med hendes forstand og overtalelsesevner?

Vi fløj alle sammen i en stor flok til hendes seng og råbte:

"Jeanne, vågn! Vågn, der er ingen tid at spilde! Kom og bed for alferne – kom og frels dem; og du alene kan gøre det."

Men hun var rent forstyrret i hovedet; hun vidste ikke, hvad vi sagde eller hvad vi mente, og så måtte vi da gå vores vej, for vi så, at alt håb var ude.

Ja, alt var forbi, forbi for bestandig; børnenes trofaste venner i fem hundrede år måtte gå deres vej, og aldrig mere komme igen.

Det var en bitter dag for os, den dag da père Fronte holdt møde under træet og bandlyste alferne. Vi kunne ikke bære sorg så nogen så det, men måtte nøjes med at bære en lille, sort las bundet fast til tøjet; men i vore hjerter sørgede vi, det kunne ingen forhindre.

Det store træ – *l'Arbre Fée de Bourlemont* var dets smukke navn – blev aldrig siden så meget for os, som det havde været før, men det var altid kært for os. Endnu er det mig kært, når jeg i min alderdom går derhen en gang om året, sætter mig under dets grene, og tænker på mine tabte ungdomsvenner og ser på deres ansigter og føler det, som om mit hjerte skulle briste. Åh Gud.

Da alferne ikke længere holdt sin hånd over kilden, mistede den meget af sin kølige friskhed, og de fordrevne slanger og insekter vendte tilbage og formerede sig og blev en plage, som er taget til helt til den dag i dag.

Da den kloge lille pige, Jeanne, blev rask, forstod vi, hvor meget hendes sygdom havde kostet os, for det viste sig, at vi havde haft ret i at tro, at hun kunne redde alferne.

Hun blev meget vred og gik lige til fader Fronte, stillede sig foran ham, hvor han sad, nejede dybt og sagde:

"Alferne skulle bort, hvis de viste sig for menneskene igen, ikke sandt?"

"Jo, sådan var det, min kære."

"Hvis en mand kommer og ser ind i en persons værelse ved midnat, når denne person er halvnøgen, vil du da være så uretfærdig at påstå, at denne person viser sig for den anden?"

"Nuvel – nej."

Den gode præst så lidt bekymret og urolig ud, idet han sagde dette.

"Er en synd så en synd, selv om man ikke har til hensigt at begå den?"

Père Fronte slog ud med armene og råbte:

"Åh, mit stakkels lille barn, jeg indser hele min fejl," og han trak hende hen til sig, lagde armen om hende og prøvede at forsone hende, men hun var kommet i sådan et oprør, at hun ikke straks kunne blive rolig igen, men lagde hovedet mod hans bryst, brast i gråd og sagde:

"Så begik alferne ingen synd, for de havde ikke til hensigt at begå nogen, da de ikke vidste, at nogen var i nærheden, og fordi de var små væsener, som ikke kunne tale for sig selv og sige, at loven var mod hensigten, ikke mod den uskyldige handling, og fordi de ikke havde nogen ven, som kunne tænke den simple ting for dem og sige det – og nu er de for bestandig sendt bort fra deres hjem, og det var *galt*, fuldkommen galt at gøre det!"

Den gode præst trak hende endnu tættere hen til sig og sagde:

"Af spædbarns mund bliver de ryggesløse og tankeløse dømt: Gud give, jeg kunne bringe de små skabninger tilbage for din skyld! Ja, og for min skyld, for jeg har været uretfærdig. Så, så, græd ikke – ingen kan være mere bedrøvet end din gamle ven – græd ikke, kære."

"Men jeg kan ikke standse sådan på en gang; jeg er *nødt* til at græde. Og det er ikke småting, det du har gjort. Det at du er bedrøvet – er det bod nok for en sådan gerning?"

Père Fronte vendte ansigtet bort, for det ville have såret hende at se ham smile, og han sagde så:

"Åh, du skånselsløse, men retfærdige anklager; nej, det er det ikke. Jeg vil klæde mig i sæk og aske – er du så tilfreds?"

Jeannes gråd begyndte at stilne, og lidt efter så hun op til den gamle mand gennem tårer og sagde på sin ligefremme måde:

"Ja, det er godt – hvis det kan rense dig."

Fader Fronte ville måske for anden gang haft lyst til at smile, hvis han ikke i rette tid havde erindret sig, at han havde indgået en aftale – og det tilmed en ubehagelig aftale. Den måtte opfyldes.

Så rejste han sig og gik hen til ildstedet, mens Jeanne iagttog ham med dyb interesse, og han tog en skuffe fyldt med kold aske og skulle til at tømme den ud over sit hoved, da han fik en lys ide og sagde:

"Vil du hjælpe mig lidt, kære?"

"Hvorledes, fader?"

Han lagde sig på knæ, bøjede sit hoved dybt og sagde:

"Tag asken og strø den på mit hoved for mig."

Her endte det hele naturligvis. Præsten gik af med sejren. Man kan vel forstå, hvordan en tanken om en sådan profanation ville skræmme Jeanne og ethvert andet barn i landsbyen. Hun løb frem og kastede sig på knæ ved hans side:

"Åh, det er grusomt. Jeg vidste ikke, at det var dette, som mentes med sæk og aske – åh, vær rar at rejse dig, fader."

"Men jeg kan ikke, før jeg får tilgivelse. Tilgiver du mig?"

"Jeg? Åh, du har ikke gjort mig noget, det er dig selv, som må tilgive dig selv, fordi du har gjort de stakkels små væsener uret. Vær nu så rar at rejse dig, fader, vil du ikke nok?"

"Men det er værre for mig nu, end det var før. Jeg tænkte, jeg skulle få *din* tilgivelse, men hvis det er min egen, kan jeg jo ikke være eftergivende, det ville ikke sømme sig for mig. Nå, hvad skal jeg gøre? Find en udvej for mig med dit kloge, lille hoved!"

Og præsten ville ikke røre sig, trods alle Jeannes bønner. Hun var lige ved at græde igen; så fik hun en lys ide. Hun tog skuffen og øste asken ud over sit eget hoved, mens hun halvkvalt hostede og stammede:

"Så – nu er det gjort! Rejs dig nu op, fader!"

Den gamle, der både var rørt og morede sig, holdt hende op i sine arme og sagde:

"Åh, du mit uforlignelige barn! Det er en beskeden martyrdom, og den vil ikke tage sig ud på et maleri; men den rette ånd besjæler dig; det skal jeg bevidne."

Så børstede han asken ud af hendes hår og hjalp hende at skrubbe hendes ansigt og hals og blive pæn og ordentlig igen. Nu var han kommet i et udmærket humør og følte sig oplagt til at drøfte sagen videre; derfor satte han sig, trak Jeanne nærmere og sagde:

"Jeanne, du havde for vane at binde blomsterkranse derude ved træet, du og de andre børn, ikke sandt?"

Det var den måde, hvorpå han altid greb det an, når han ville få mig i en klemme. Han frydede sig over dette. Jeg vidste, at han nu ganske sikkert tænkte at lede Jeanne i en fælde. Jeanne svarede:

"Jo, fader."

"Hængte du dem på træet?"

"Nej, fader."

"Du hængte dem ikke op?"

"Nej."

"Hvorfor gjorde du ikke det?"

"Jeg – jeg ville ikke gøre det."

"Ville du ikke?"

"Nej, fader."

"Hvad gjorde du så med dem?"

"Jeg hængte dem i kirken."

"Hvorfor ville du ikke hænge dem på træet?"

"Fordi det blev sagt, at alferne var i slægt med Satan, og at det var synd at vise dem ære."

"Troede du, at det var galt at vise dem en sådan ære?"

"Ja. Jeg tænkte, det måtte være galt."

"Men hvis det var galt at ære dem på den måde, og hvis de var i slægt med Satan, kunne de jo være farligt selskab for dig og de andre børn, kunne de ikke?"

"Jeg syntes det nok – ja, jeg tror det."

Et øjeblik tænkte han sig om, så sagde han:

"Sagen står da således: De var fordømte skabninger af en frygtelig oprindelse; de kunne være farligt selskab for børnene.

Giv mig nu en fornuftig grund, mit barn, hvis du kan, hvorfor du mener det er galt at bandlyse dem, og hvorfor du ville redde dem. Med et ord, hvilket tab har du lidt derved?"

Hvor dumt af ham at forspilde sin sag på den måde! Jeg kunne have givet ham en ørefigen af bare ærgrelse, hvis han havde været en dreng på min egen alder. Hvad havde *hun* tabt ved det! Ville han da aldrig komme til at forstå, hvad slags barn hun var?

Kunne han aldrig begribe, at de ting, som blot vedkom hendes egen gevinst, eller hendes eget tab, det brød hun sig ikke om? Kunne han aldrig fatte, at den sikreste måde, hvorpå han kunne gøre hende lynende arrig, var at vise hende, hvor *en anden* person ville komme til at lide uret eller tab eller skade?

Jo, det var en smuk fælde, han havde sat for sig selv, det var alt, hvad han havde udrettet.

I det øjeblik, han havde sagt disse ord, blev hun rasende; tårerne styrtede hende ud af øjnene, og hun fo'r løs på ham med en strøm af ord og med en lidenskab og energi, som overraskede ham, men som ikke overraskede mig det mindste, for jeg vidste, han havde antændt en mine ved sit uheldige spørgsmål.

"Åh, fader, hvordan kan du tale sådan? Hvem ejer Frankrig?"

"Gud og kongen."

"Ikke Satan?"

"Satan, mit barn? Dette er den Højestes fodskammel – Satan ejer ikke en håndfuld af dets jord."

"Hvem var det så, som gav disse stakkels skabninger deres hjem? Gud. Hvem beskyttede dem i alle disse århundreder? Gud. Hvem tillod dem at danse og le uden at finde noget galt i

det? Gud. Hvem misbilligede Guds billigelse og udstødte en trussel mod dem? Et menneske. Hvem greb dem i en harmløs leg, som Gud tillod og et menneske forbød, og udførte den trussel og drev de stakkels skabninger bort fra det hjem, som Gud havde givet dem i sin nåde og medlidenhed, mens han sendte regn og dug og solskin ned på det i fem hundrede år som tegn på sin fred? Det var *deres* hjem – deres, af Guds nåde og gode hjerte, og intet menneske havde ret til at røve det fra dem. – Og de var de venligste, bedste venner, som børnene havde og gjorde dem mange tjenester og ingen skade i alle disse århundreder, og børnene elskede dem, og nu sørger de utrøstelige over dem. – Og hvad havde børnene gjort, at de skulle lide dette grusomme slag? – De stakkels alfer *kunne* have været farligt selskab for børnene? Ja, men de havde aldrig været det, og *kunne* er ikke nogen grund. I slægt med Satan? Og hvad så? Satans slægtninge har *rettigheder* og det havde disse; børnene har rettigheder, og hvis jeg havde været der, ville jeg have talt – jeg ville have bedt for børnene og for de små djævle og holdt din hånd og frelst dem alle. Men nu – åh, nu er alt forbi; alt er forbi, og der er ikke noget at stille op med det!"

Så sluttede hun med at håne den tanke, at Djævelens slægtninge skulle skyes og nægtes menneskenes sympati og venskab, fordi frelsen ikke var for dem. Hun mente, at netop af den grund burde folk have medlidenhed med dem og gøre alt, hvad de kunne for at få dem til at glemme den hårde skæbne, som var lagt på dem for deres ulykkelige fødsels og ikke for deres egen skyld.

"Stakkels små skabninger!" sagde hun. "Hvad kan et menneskehjerte være skabt af, når det kun har medlidenhed

med en kristens barn, men ikke med et djævlebarn, som jo ellers trænger tusinde gange mere til det."

Hun havde revet sig løs fra fader Fronte, stod og græd med hænderne for øjnene og stampede rasende med sine små ben, og så stormede hun derfra og var væk, før vi kunne samle os efter hendes voldsomme ord og hendes udbrud af lidenskab.

Fader Fronte havde rejst sig til sidst, og nu strøg han mig gang på gang over panden som en mand, der er forvirret og bekymret; så vendte han sig og gik hen til sit lille arbejdsværelse, og idet han gik ind gennem døren, hørte jeg, hvorledes han mumlede for sig selv:

"Ak, ak, stakkels børn, stakkels små djævle, de *har* rettigheder, og det var sandt, hvad hun sagde – jeg har aldrig tænkt på det. Gud tilgive mig, jeg har handlet ilde."

Da jeg hørte dette, vidste jeg, at jeg havde ret, da jeg tænkte, at han havde sat en fælde for sig selv. Sådan var det, og han var gået lige i den. Jeg blev lidt opmuntret, og spekulerede på, om jeg selv kunne få ham i en fælde, men ved nærmere eftertanke sank hjertet i mit bryst, for det stod nok ikke i min magt at tage ham på den måde, Jeanne gjorde.

3. Optændt af kærlighed til Frankrig

Nu vi taler om dette, kommer jeg til at mindes mange andre episoder, som jeg kunne fortælle om, men jeg tror ikke, jeg vil prøve lige nu. Det passer bedre til min nuværende stemning af genkalde i erindringen et lille glimt af det enkle, farveløse, jævne liv, som vi levede i vore landsbyhjem i de fredelige dage dengang – især om vinteren.

Om sommeren var vi børn ude på de vindomsuste højdedrag med køerne fra tidlig morgen til sen aften, og der larmede vi og morede os, som vi bedst kunne; men vinteren var en rar tid, om vinteren havde vi det hyggeligt.

Ofte samledes vi hos gamle Jacques d'Arc, og hans store værelse med jordgulvet tændte vi et vældigt bål, legede forskellige lege, sang sange og spåede om hinandens fremtidige skæbne, eller vi lyttede til de gamle, som fortalte skrøner og historier og snakkede om dit og dat til hen ad midnat.

En vinteraften var vi samlet der – det var endda den vinter, der senere kom til at gå under navnet "den hårde vinter" – og denne aften var det bitterlig koldt.

Udenfor blæste der en ren storm, og det var virkelig en ophidsende lyd, ja, jeg synes næsten, jeg kunne kalde det smukt, for efter min mening *er* det glimrende og smukt at høre vinden rase og storme og blæse i sine trompeter, mens man selv sidder lunt og hyggeligt inden døre.

Og lunt havde vi det. Vi havde et flammende bål, og det var morsomt at se, hvordan snefnuggene undertiden blæste ned gennem skorstenspiben og smeltede med en sydende lyd, mens vi fortalte historier og lo og sang til klokken ti; så kom der en

aftensmad af varm grød og bønner og brød med smør, som vi spiste med en appetit, der svarede til mængden af mad.

Lille Jeanne sad på en kasse for sig selv, og hun havde sin skål og sit brød på en anden kasse, og alle sin yndlingsdyr omkring sig. Hun havde flere af dem end hun havde midler til, for alle hjemløse katte tyede hen til hende, og andre slags hjemløse eller u-elskede dyr hørte om det og kom også, og disse fortalte om det til deres bekendte, og de indfandt sig også; og når fuglene og andre frygtsomme væsener fra skoven stødte på hende, sluttede de også gerne venskab med hende for at blive inviteret indenfor i huset, og sådan gik det til, at der altid var en del vilde fugle og andre skovdyr blandt hendes plejebørn.

Hun var gæstfri mod dem alle, for et dyr var et dyr for hende, og hun holdt af det, blot fordi det var et dyr; om det stod højt eller lavt på den sociale rangstige, det brød hun sig ikke om. Og da hun ikke ville høre tale om bure eller halsbånd eller lænker, men tillod sine plejebørn at komme og gå som de selv ville, var de glade for hende, og de kom, men de gik sjældent igen. De blev derfor en frygtelig plage, og fik Jacques d'Arc til at bande mere end én gang; men hans hustru mente, at Gud havde givet barnet denne evne; han havde vel sin egen mening med det, når han gjorde det, og det nyttede jo ikke at blande sig i hans affærer.

På den måde fik alle hendes venner lov til at være i fred, og nu samlede de sig om hende, som jeg allerede har fortalt, kaniner, fugle, egern, katte og krybdyr; alle fandt de noget af interesse i hendes aftensmad, og hjalp hende, så godt de kunne.

På hendes skulder sad et meget lille egern ret op og ned med en ældgammel, stenhård kastanjekage mellem sine knudrede

små fingre; den ledte efter de mindst hårde steder, og gav et sving med halen, når den fandt et, og så gnavede den på kagen med sine to skarpe fortænder.

Alting var hyggeligt og muntert og livligt, men så kom der pludselig en afbrydelse – der var nogen, der hamrede på døren.

Det var en af disse lasede landevejsriddere – de evige krige gjorde, at landet var fuldt op af dem.

Han kom ind, ganske tilsneet, og han stampede med fødderne og rystede og børstede sig og lukkede døren, og tog sin elendige ruin af en hat af, slog den et par gange mod låret for at få sneen af den, og derpå så han sig fornøjet rundt i kredsen, men hans øjne fik et sultent og længselsfuldt udtryk, da de faldt på madvarerne.

Så gav han os en ydmyg og forsonlig hilsen, og sagde, at det var velsignet at have sådan et bål på en sådan aften, og et tag over sig som dette, og al den dejlige mad at spise, og hyggelige venner at tale med – åh ja, alt dette var sandt, og Gud hjælpe den hjemløse og dem, som må trave langs vejene i dette vejr.

Ingen sagde noget. Den stakkels forlegne mand stod der og kastede bønlige blikke på det ene ansigt efter det andet, men fandt ikke noget *Velkommen* i nogen af dem, så smilet på hans eget ansigt blegnede og forsvandt lidt efter lidt. Så lod han blikket synke, ansigtsmusklerne begyndte at dirre, og han løftede hånden for at skjule dette tegn på kvindelig svaghed.

"*Sæt dig!*"

Dette tordnende tilråb kom fra gamle Jacques d'Arc, og det var henvendt til Jeanne. Den fremmede blev forskrækket og trak sig tilbage, og dér stod Jeanne foran ham, og tilbød ham sin grødskål.

Manden sagde:

"Gud den Almægtige velsigne dig, min ven!" og så kom tårerne og løb ned ad hans kinder, men han turde ikke tage skålen.

"Hører du? Sæt dig, sagde jeg!"

Der kunne ikke tænkes et barn, der var lettere at tale til rette end Jeanne, men dette var ikke den rette måde at gøre det på. Hendes far forstod sig ikke på den kunst, og han kunne heller ikke lære den.

Jeanne svarede:

"Far, han er jo sulten, jeg kan se det."

"Så lad ham arbejde for føden. Han og hans lige æder os snart fra hus og hjem; jeg har sagt, jeg ikke vil tåle det mere, og jeg mener det. Han ligner en kæltring, og en røver tillige. *Sæt dig ned*, siger jeg dig."

"Jeg ved ikke, om han er en røver eller ej, men han er sulten, far, og han skal have min grød. Jeg behøver den ikke."

"Hvis du ikke adlyder mig, skal jeg ...! – Kæltringe kan ikke vente hjælp fra ærlige folk, og hverken brød eller suppe skal de få her i mit hus. *Jeanne!*"

Hun satte skålen ned på kassen, gik hen til sin fortørnede far og sagde:

"Far, hvis du ikke vil lade mig have lov, så må det være som du siger! Men jeg ville ønske, du ville tænke – så ville du se, at det ikke var rigtigt at straffe en del af ham for noget, en anden del af ham har gjort. For det er den stakkels fremmedes hoved, der har gjort de gale ting, men det er ikke hans hoved, der er sultent, det er hans mave; og den har ikke gjort noget ondt mod

nogen, men er ganske uskyldig, eftersom den ikke *kan* gøre noget galt, selv om den havde lyst. Åh, kære far –"

"Hvilken tanke! Det er det mest idiotiske, jeg nogen sinde har hørt."

Men Aubrey, borgmesteren, blandede sig i samtalen, for han var meget glad for at diskutere, og alle syntes, han var vældig god til det.

Han rejste sig fra sin plads, slog næverne i bordet, så sig om med rolig værdighed, som alle talere jo gør, og begyndte så, i en jævn og overtalende tone:

"Her er jeg ikke enig med dig, fader d'Arc, og jeg vil påtage mig at bevise for forsamlingen" – her så han rundt på os alle sammen og nikkede på en tillidsfuld måde – "jeg vil vise, at der er et gran af sund fornuft i det, barnet har sagt, for – hør vel efter – det er visselig et faktum, at det er en mands hoved, der er herre og hersker over hele hans legeme. Er det ikke således? Vil nogen benægte det?"

Atter så han rundt i forsamlingen, alle lod til at være enige.

"Udmærket. Når det er tilfældet, er ingen dele af legemet ansvarlige for resultaterne, når den udfører en ordre, som den har modtaget fra hovedet; ergo er hovedet alene ansvarligt for de forbrydelser, som er begået af en mands hænder eller fødder eller mave – kan I følge mig? Har jeg ret så langt, eller ikke?"

Alle svarede ja, og det med begejstring, og en af dem sagde til en anden, at i aften var borgmesteren rigtig oplagt og rigtig skarpsindig – hvilket behagede borgmesteren overmåde og fik hans øjne til at stråle af tilfredshed, for han hørte, hvad der blev sagt, og så fortsatte han på samme frugtbare og glimrende måde:

"Nuvel, så vil vi da betænke, hvad ordet *ansvarlighed* betyder, og hvordan det forholder sig til det nærværende tilfælde. Ansvarlighed gør en mand ansvarlig alene for de ting, for hvilke han med rette er ansvarlig" – og han bevægede sin ske rundt i en stor cirkel for at vise, hvor omfattende den klasse af ansvarligheder er, som gør folk ansvarlige, og flere udbrød beundrende:

"Han har ret! Han har fået hele det indviklede problem puttet ned i en nøddeskal – det er vidunderligt!"

Efter en lille pause for at give interessen mulighed for at samle sig sammen og vokse, fortsatte han:

"Meget godt. Lad os da antage, at en tang falder ned på en mands fod, og frembringer et grusomt sår. Vil I da påstå, at tangen er strafskyldig for det? Spørgsmålet er besvaret – jeg ser af jeres ansigter, at en sådan påstand ville være latterlig. Nå, og hvorfor er den latterlig? Den er latterlig, fordi der ikke findes nogen tænkeevne, og heller ikke nogen styrende evne, hos en tang, hvorfor det personlige ansvar for tangens handlinger ikke ligger hos tangen, og da ansvarligheden således mangler, kan der heller ikke være tale om straf. Har jeg ret?"

Et hjerteligt udbrud af bifald var hans svar.

"Nu kommer vi så til en mands mave. Betænk, hvor nøje, hvor forunderligt dens situation svarer til tangens. Lyt nu nøje, beder jeg jer om. Kan en mands mave planlægge et mord? Nej. Kan den planlægge et tyveri? Nej. Svar mig nu: *Kan en tang*??" (Der hørtes beundrende tilråb som "Nej!" og "Det er jo nøjagtig det samme!" og "Er han ikke storartet?")

"Nuvel da, naboer og venner, en mave, som ikke kan planlægge en forbrydelse, kan heller ikke være hovedmanden

for dens udførelse – det er jo tydeligt, som I kan se. Sagen bliver på denne måde begrænset – vi vil begrænse den yderligere. Kan en mave ved egen hjælp bistå ved en forbrydelse? Svaret bliver nej, fordi den styrende og den tænkende evne mangler, bevæggrunden mangler – akkurat som hos tangen. Vi ser altså – ikke sandt? – at maven er totalt uansvarlig for de forbrydelser, den enten helt eller delvis har begået?"

Som svar fik han kraftige hurra-råb.

"Og hvilken dom skal vi så afsige? Tydeligvis denne: At der ikke findes noget sådant som en skyldig mave; at der selv i den værste kæltringekrop findes en ren og uskyldig mave, at uanset hvad dens ejer gør, så må dog maven være hellig i vore øjne, og at, da Gud giver os en sjæl, som kan tænke retfærdige og barmhjertige og hæderlige tanker, så bør det være – og er – vort privilegium og vor pligt, ikke alene at nære og føde kæltringens sultne mave, men at gøre det med glæde og taknemmelighed som en erkendtlighed for, at den har bevaret sin renhed og uskyld midt blandt fristelser og i slet selskab. Jeg har talt."

Aldrig havde man set en sådan virkning af borgmesterens ord! De rejste sig – hele huset rejste sig – og klappede og skreg hurra, og løftede ham til skyerne; og klappende og råbende trængte de sig frem, nogen med tårer i øjnene, og trykkede hans hænder og sagde så mange glimrende ting til ham, at han blev ganske overvældet af lykke og stolthed, så han ikke mere kunne få et ord frem, for hans stemme vil ganske sikkert være bristet, hvis han havde forsøgt.

Det var prægtigt at se på, og alle sagde, at magen til tale havde han aldrig holdt, og aldrig ville han komme til det igen.

Veltalenhed *er* en magt, det er der ikke tvivl om. Selv gamle Jacques d'Arc blev for en gangs skyld revet med, og han råbte:

"Det er i orden, Jeanne – du må gerne give ham din grød!"

Hun blev lidt forvirret og vidste ikke rigtig, hvad hun skulle sige; derfor sagde hun ingenting.

Det var, fordi hun for længe siden havde ladet manden få grøden, og han havde allerede spist den op. Da man spurgte, hvorfor hun ikke havde ventet til man var blevet enige, svarede hun, at manden mave var meget sulten, og det ville ikke have været klogt at vente, eftersom hun ikke vidste, hvilke følger, enigheden ville få. Og det var jo klogt tænkt af et barn.

Manden var i øvrigt slet ikke nogen kæltring. Det var en rigtig udmærket fyr, men lykken havde vendt sig fra ham, og det var på den tid ikke en forbrydelse i Frankrig.

Nu, da hans mave var kendt uskyldig, fik den lov at lade, som om den var hjemme, og da den havde fået, hvad den trængte til, lod han tungen løbe, og mange sære ting kunne han fortælle.

Han havde været i krigen i årevis, og de ting, han fortalte, og måden, hvorpå han fortalte dem, vækkede alle de tilstedeværendes fædrelandskærlighed, fik alle hjerter til at banke og alle hjerter til at slå.

Før vi rigtig vidste, hvordan det gik til, førte han os på en storladen march gennem Frankrigs ærefulde minder, og i tankerne så vi de tolv paladiners kæmpemæssige skikkelser hæve sig fra fortidens tåger og se deres skæbne i ansigtet. Vi hørte utallige skarers marchere forbi for at omringe dem; vi så denne menneskelige strøm stige og falde og forsvinde foran den lille skare af helte. Vi så enhver enkelthed for vore øjne, alt det, som var hændt på denne, den største, den ulykkeligste, den

mest ærerige dag i hele Frankrigs sagnhistorie. Hist og her på den enorme slagmark så vi nogen af paladinerne, som med matte arme og svigtende styrke uddelte deres skæbnesvangre slag, og en efter en så vi dem falde, til der kun var den sidste tilbage – han, som var uden lige, han, hvis navn giver navn til sangenes sang, den sang, som ingen franskmand kan høre med koldt blod, og uden at hans fædrelandsstolthed løber af med ham; og endelig så vi den meste storslåede scene af dem alle – hans egen gribende død. O den stilhed, som herskede blandt os, mens vi med tilbageholdt åndedræt lyttede til mandens ord, gav os en følelse af den grufulde stilhed, som herskede på den blodige slagmark, da den sidste, tapre sjæl var faret heden.

Under denne højtidelige stilhed klappede den fremmede Jeanne på hovedet og sagde:

"Lille pige – Gud bevare dig! – du har i aften bragt mig fra døden til livet. Hør nu, her er din belønning!"

Og i dette øjeblik, der passede så godt til en sådan hjertegribende overraskelse, hævede han sin smukke røst og sang det store kvad om Roland!

Tænk på det – overfor en fransk tilhørerskare, der på forhånd var begejstret og fuld af ild! Hvor stolt så han ikke ud, hvor statelig, hvor inspireret, som han stod der, mens den mægtige sang vældede over hans læber, fra hans hjerte, mens hele hans legeme var som forvandlet – og hans laser på samme tid!

Alle rejste sig og blev stående, mens han sang. Deres ansigter glødede, deres øjne brændte, tårerne kom og strømmede ned over kinderne; deres legemer begyndte ubevidst at svaje i takt til sangen, og deres bryst hævede sig; der lød udråb og suk. Og da han kom til sidste vers, som skildrer, hvordan Roland ligger

alene og døende med ansigtet mod slagmarkens jord, hvor hans fjender lå i hobetal, og hvorledes han tog sin ene handske af og med svigtende hånd holdt den op mod Gud og fremsagde sin smukke bøn med blegnende læber – da brast alle ud i hulken og klage.

Men da den sidste tone døde hen, og sangen var forbi, kastede de sig alle som en over sangeren, rasende af kærlighed til ham og kærlighed til Frankrig, og stolthed over dets gamle heltegerninger og dets gamle ry, og de var næsten ved at kvæle ham med deres omfavnelser.

Men Jeanne var den første, som kastede sig til hans bryst og overdængede hans ansigt med kys.

Udenfor rasede stormen, men det gjorde intet; dette var den fremmedes hjem nu, så længe det behagede ham.

4. Jeanne beroliger den gale

Alle børn har øgenavne, og vi havde da også vore. Vi fik dem tidligt, og de blev hængende ved os; men Jeanne var rigere end de fleste andre, for som tiden gik, gjorde hun sig fortjent til et andet, og derpå til et tredje, og vi fandt på et nyt. Hun havde mindst et halvt dusin. Mange af dem beholdt hun for bestandig.

Bondepiger er af naturen undselige, men hun rødmede så let, og blev så hurtigt forvirret i fremmedes nærvær, at vi kaldte hende *Den Undselige*. Vi var alle patrioter, men hun blev kaldt *Patrioten*, fordi selv vore varmeste følelser for vort fædreland var kolde ved siden af hendes. Desuden kaldte vi hende for *Den Skønne*, og dette var ikke på grund af hendes overordentlige skønhed i ansigt og skikkelse, men på grund af hendes elskværdige karakter. Disse navne beholdt hun altid, og endnu et – *Den Tapre*.

Vi voksede op sammen på den stræbsomme og fredelige egn, og voksede snart op til store drenge og piger – store nok til at begynde at forstå, hvorledes krigen stadig rasede nord og syd for os, og til at blive lige så bevægede og rystede som de gamle, når vi hørte efterretningerne fra de blodrøde slagmarker.

Jeg husker tydeligt nogen af disse dage, hvor vi hørte nyt fra krigen.

En tirsdag var en del af os i gang med at more os og synge omkring alfetræet, og vi hængte netop blomsterkranse på det til minde om vore små alfevenner, da Lille Mengette pludselig råbte:

"Se! Hvad er det?"

Når nogen skriger så højt og overrasket, vækker man opsigt. Alle de forpustede børn flokkede sig; alle de ivrige øjne vendte sig i *en* retning – ned over skråningen, mod landsbyen.

"Det er et sort flag."

"Et sort flag! Er det rigtigt?"

"Du kan jo selv se, det er rigtigt; det er ikke andet."

"Ja, vist er det et sort flag! Men har nogen jer set noget lignende før?"

"Hvad kan det betyde?"

"Betyde? Det betyder noget forfærdeligt – hvad ellers?"

"Ja, men hvad? *Hvad*, det er spørgsmålet."

"Det er jo muligt, at ham, der bærer det, kan svare lige så godt og bedre på dét, hvis du kan vente til han kommer."

"Han løber hurtigt. Hvad er det?"

Nogen gættede på en, nogen på en anden, men pludselig så vi alle, at det var Etienne Roze, kaldet *Solblomsten*, fordi han havde gult hår og et rund, koparret ansigt. Hans forfædre havde været tyskere for nogle århundreder siden.

Han kom farende op ad skråningen, af og til rakte han flagstangen i vejret og viftede med det sorte sorgens symbol, mens alles øjne iagttog ham, alle tunger snakkede om ham, og alle hjerter slog hurtigere og hurtigere af utålmodighed efter at høre de nyheder, han bragte.

Endelig sprang han ind blandt os, stak flagstangen i jorden og sagde:

"Så! Nu kan du stå der og repræsentere Frankrig, mens jeg får vejret igen. Landet behøver intet andet flag i dette øjeblik."

Alle de snakkende tunger holdt inde. Det var, som om nogen havde forkyndt et dødsfald. I den isnende stilhed hørtes ingen

anden lyd end den forpustede drengs hvæsende åndedrag.

Da han efterhånden blev i stand til at tale, sagde han:

"Mørke nyheder er kommet til os. I Troyes er der sluttet forbund mellem Frankrig og englænderne og burgunderne. Ifølge dén traktat er Frankrig forrådt og udleveret til fjenden, bundet på hænder og fødder. Det er hertugen af Burgunds og den hundjævel, dronningen af Frankrigs, værk. Den formæler Henry af England med Catherine af Frankrig."

"Det er løgn! At gifte en datter af Frankrig med Slagteren fra Agincourt! Utroligt. Du må have hørt forkert."

"Hvis du ikke kan tro på dette, Jacques d'Arc, så har du virkelig en vanskelig opgave foran dig, for det bliver værre endnu: Det barn, der fødes i ægteskabet, skal arve både Englands og Frankrigs troner, selv om det så kun er en pige, og således skal det være til evig tid!"

"Nåda, dét er da helt sikkert løgn, for det strider mod vor saliske lov. Derfor er det ulovligt, og kan ikke sættes i værk," sagde Edmond Aubrey, kaldet *Paladinen* på grund af de hære, han altid pralede med, at han engang ville æde op. Han ville have sagt mere, men hans stemme druknede under den øredøvende larm fra de andre, der alle blev rasende over denne bestemmelse i traktaten. Alle talte i munden på hinanden, og ingen hørte på de andre, indtil Haumette fik dem til at tie ved at sige:

"Det er ikke rigtigt af os at afbryde ham, lad ham nu fortsætte. I er misfornøjet med hans beretning, for den synes at være ene skrøner og løgne. Det ville være en grund til tilfredshed – dén slags løgne – ikke det modsatte. Fortæl os resten, Etienne."

"Der er ikke mere end blot dette: Vor konge, Charles VI skal regere, indtil han dør, derefter skal Henry være herre i Frankrig, indtil hans barn bliver gammelt nok til ..."

"*Den* mand skulle regere over os – Slagteren? Det er løgn! Det hele er løgn!" råbte Paladinen. "Desuden – hør blot – hvad er der blevet af vor dauphin? Hvad siger traktaten om ham?"

"Intet. Den fratager ham hans trone og gør ham til en forstødt."

Så skreg alle igen i munden på hinanden og sagde, at det hele var løgn, og alle begyndte at blive muntre igen og sagde:

"Vor konge skal jo undertegne traktaten, for at den kan være gyldig, og det vil han ikke gøre, når han ser, hvordan den behandler hans egen søn."

Men Solblomsten sagde:

"Jeg vil spørge dig om én ting: Ville *dronningen* undertegne en traktat, som gør hendes egen søn arveløs?"

"Den giftslange? Sikkert nok. Ingen taler om hende. Ingen venter andet eller bedre af hende. Der er ikke den skurkestreg, som hun ville vige tilbage fra, hvis den tjente hendes ondskab, og hun hader sin søn. Hendes underskrift er uden betydning. Det er kongen, der skal undertegne."

"Så vil jeg spørge dig om noget andet. Hvordan er det med kongen? Gal – er han ikke?"

"Jo, og hans folk elsker ham des mere for det. Hans lidelser bringer ham nærmere til deres hjerter; medlidenheden får dem til at elske ham."

"Du har ret, Jacques d'Arc. Hvad kan man forlange af en mand, som er gal? Ved han, hvad han gør? Nej. Gør han, hvad

andre får ham til at gøre? Ja. Nuvel, jeg siger jer – han har undertegnet traktaten."

"Hvem fik ham til det?"

"Det ved du jo godt, uden at jeg behøver at sige det. Dronningen!"

Så opstod der på ny et forfærdeligt spektakel – alle talte på én gang, og alle udstødte forbandelser over dronningen. Endelig sagde Jacques d'Arc:

"Vi hører mange beretninger, som ikke er sande. Noget så skammeligt som dette er aldrig fortalt før, derfor må vi håbe, at det blot er et falsk rygte. Hvem har fortalt dig det?"

Farven forsvandt fra hans søster Jeannes åsyn. Hun frygtede svaret, og hendes frygt var velbegrundet.

"Sognepræsten i Maxey fortalte det."

Der blev almindelig forfærdelse. Vi kendte ham som en pålidelig mand, skal jeg sige jer.

"Troede han selv på det?"

Deres hjerter holdt næsten op med at slå. Og så kom svaret:

"Det gjorde han. Og det er ikke alt – han sagde, han *vidste*, at det var sandt."

Flere af de små piger begyndte at græde, drengene var stumme af sorg. Den fortvivlelse, der sås præget i Jeannes ansigt lignede den, som man kan se hos et stumt dyr, når det har fået et dødeligt sår. Dyret bærer det uden at klage; hun bar også sin sorg uden et ord. Hendes broder Jacques lagde hånden på hendes hoved og strøg hendes hår som tegn på sin medfølelse, og hun trykkede hånden mod sin mund og kyssede den uden at sige noget.

Et øjeblik efter havde drengene overvundet deres første forskrækkelse og begyndte atter at tale. Noël Rainguesson sagde:

"Bliver vi da aldrig voksne mænd! Vi vokser så langsomt, og Frankrig har aldrig haft så meget brug for soldater som nu, for at kunne afvaske denne sorte fornærmelse."

"Jeg hader at være ung!" sagde Pierre Morel, også kaldet *Guldsmeden*, fordi han havde udstående øjne ligesom et insekt. "Man skal altid vente og vente og vente – og lige nu har vi de store krige, der varer i hundrede år, og aldrig har man udsigt til at være med. Hvis jeg blot kunne blive soldat nu!"

"Hvad mig angår, så agter jeg ikke at vente meget længere," sagde Paladinen, "og når jeg så kommer ud, så kommer I til at høre om mig, det lover jeg jer. Der findes dem, som foretrækker at være i bagtroppen, når man stormer en fæstning; hvad mig angår, så lad mig stå i forreste række eller slet ikke – jeg vil ikke have nogen foran mig andre end officererne!"

Selv pigerne lod sig rive med af krigsånden, og Marie Dupont sagde:

"Jeg ville ønske, jeg var en mand! Så ville jeg gå i krig i dette øjeblik!" Hun lod til at være stolt af sig selv, og så sig om efter bifald.

"Det samme ville jeg," sagde Cécile Letellier, som trak vejret som en anden stridshingst, når den får færten af slaget. "Jeg ville ikke forlade slagmarken, om så hele England stod over for mig."

"Jo, pyt!" sagde Paladinen, "piger kan prale, men det er også alt, hvad de er dygtige til. Lad tusind af dem stå ansigt til ansigt med en håndfuld soldater én eneste gang, hvis I vil se, hvad det

betyder at løbe. Her står lille Jeanne – næste gang bliver det vel hende, der truer med at lade sig hverve som soldat!"

Den blotte tanke var komisk, og blev modtaget med en sådan latter, at Paladinen forfulgte den videre og sagde:

"Ja vist – I kan vel se hende for jer! Se hende kaste sig ind i kampen som en gammel veteran. Jaha – ikke en simpel soldat som vi andre, men som officer – en officer, husk det, med panser og plade og gitter i en stålhjelm, som hun kan rødme bag, og som kan skjule hendes forvirring, når hun finder en armé foran sig, som ingen har præsenteret hende for. Officer? Jo da – hun bliver kaptajn! Kaptajn, siger jeg jer, med hundrede mand under sig – eller måske piger. Åh nej da, ikke nogen almindelig soldatertjans til hende! Og du godeste, når hun sætter af sted mod fjendens arme, vil man tro, der kom en orkan og blæste den væk!"

Og sådan fortsatte han, til vi fik sidesting af at le; hvilket i grunden var ganske naturligt, det *var* en morsom idé – jeg mener – at tænke sig, at det lille væsen, som ikke ville gøre en flue fortræd, og som ikke kunne tåle synet af blod og var så frygtsom og tilbageholdende på alle måder – at tænke sig hende styrte sig ind i slaget med en deling soldater efter sig!

Stakkels lille pige, hun sad der så forvirret og skamfuld over, at man lo sådan ad hende. Og alligevel indtraf der straks efter noget, som skulle forandre den måde, tingene så ud, og få de unge mennesker til at se, at hvad latteren angår, så ler den bedst, som ler sidst.

For netop i det samme kom et ansigt stikkende frem bag alfetræet – et ansigt, vi alle kendte og frygtede. Vi fik alle den

samme tanke, at nu var den gale Benoist sluppet ud af sit bur og ville dræbe os alle til hobe!

Den beskidte, behårede, grufulde skabning gled fra bag træet og løftede en økse, idet han kom nærmere. Vi styrtede af sted og flygtede i alle retninger, og pigerne skreg og græd.

Nej, ikke alle – alle, med undtagelse af Jeanne. Hun standsede og vendte sig mod manden, og der blev hun stående.

Da vi nåede skoven på den anden side af sletten, og sprang ind mellem de beskyttende træer, så vi os tilbage, nogle af os, for at se, om Benoist var kommet os nærmere ind på livet – og dette er, hvad vi så: Jeanne stod stille, og den gale sneg sig ind på hende med løftet økse.

Det var et syn, man kunne blive syg af forfærdelse af.

Vi stod som naglet til stedet, ude af stand til at røre os. Jeg kunne ikke se på det mord, der var ved at finde sted, men kunne heller ikke vende øjnene bort.

Nu så jeg Jeanne gå frem for at møde manden – skønt jeg troede, jeg måtte se fejl. Og dernæst så jeg ham standse. Han truede hende med øksen, som om han ville advare hende mod at gå videre frem; men hun tog sig ikke af det, men gik roligt videre, indtil hun stod foran ham – lige under øksen.

Nu standsede hun og begyndte vist at tale med ham. Jeg blev syg af at se på det, ja ligefrem ganske svimmel. Alting drejede rundt for mig, og jeg kunne et øjeblik intet se – om det var lang tid eller kort, ved jeg ikke. Da det gik over, og jeg atter kunne se, gik Jeanne ved mandens side hen mod landsbyen, mens hun holdt ham i hånden. Øksen bar hun i den anden hånd.

En efter en kom drengene og pigerne frem fra deres skjulesteder, og vi stod der, og stirrede med åben mund, indtil

de to gik ind i landsbyen og forsvandt for vore øjne. Det var fra den dag, vi kaldte hende *Den Tapre*.

Vi lod det sorte flag blive stående og fortsætte med sin sørgelige funktion, for vi havde andet at tænke på nu. Vi satte i fuldt firspring mod landsbyen for at advare folkene dér, og udfri Jeanne af hendes farlige stilling; skønt efter at jeg havde set, at hun havde den gales økse i forvaring, forekom det mig, at der kun var liden udsigt til, at hun kunne komme til at gøre nogen skade.

Da vi kom til landsbyen var faren ovre, og den gale taget i forvaring. Alle beboerne samlede sig på torvet udenfor den lille kirke for at drøfte begivenheden, og den fik dem endog til for et par timer at glemme den sørgelige affære med traktaten.

Alle kvinderne omfavnede og kyssede Jeanne, og roste hende og græd, og mændene klappede hende på hovedet og sagde, at de ville ønske, hun var en mand, så ville de sende hende ud i krigen, og de var ikke i tvivl om, at hun ville slå et slag for Frankrig, som ville spørges vidt og bredt. Hun blev nødt til at rive sig løs og gemme sig, for dette var al for megen ære for hendes beskedne væsen.

Naturligvis begyndte folk at udspørge os om enkelthederne. Jeg var så skamfuld, at jeg undskyldte mig for den første, der spurgte mig, og sneg mig ud til alfetræet for at komme væk fra alle spørgsmålene. Dér fandt jeg også Jeanne, men hun var gået derhen for at være fri for alle lovprisningerne. Alle de andre listede sig også bort fra de nysgerrige folk i landsbyen, og søgte hen til træet ligesom vi.

Så samlede vi os rundt om Jeanne og spurgte, hvorledes hun havde vovet at gøre det, hun havde gjort. Hun var svært

beskeden i sin forklaring.

"I gør en stor ting ud af det, men I tager fejl," sagde hun. "Jeg var jo ikke nogen fremmed for manden. Jeg kender ham, og har kendt ham så længe, og han kender mig, og kan lide mig. Jeg har mange gange givet ham mad gennem tremmerne i hans bur, og i december, dengang de huggede to fingre af ham, for at han skulle huske, at han ikke måtte gribe fat i dem, som gik forbi, og ikke gøre dem noget ondt, forbandt jeg hver dag hans hånd, indtil den blev rask igen."

"Det kan jo være godt nok," sagde Lille Mengette, "men han er jo gal, kære, og derfor nytter det jo ikke at tale om hans taknemmelighed og hans venlighed, når han bliver rasende. Det var farligt, det du gjorde."

"Naturligvis var det det," mente Solblomsten. "Truede han ikke med at dræbe dig med øksen?"

"Jo."

"Truede han dig ikke mere end én gang?"

"Jo."

"Var du ikke bange?"

"Nej – i hvert fald ikke så meget – ganske lidt."

"Hvorfor var du ikke bange?"

Et øjeblik tænkte hun sig om; så sagde hun ganske ligefremt:

"Jeg ved det ikke."

Alle lo ad dette. Så sagde Solblomsten, at det var akkurat, som når et lam prøvede at regne ud, hvordan det var kommet af sted med at æde en ulv, men måtte opgive.

Cécile Letellier spurgte:

"Hvorfor løb du ikke, da vi andre løb?"

"Fordi det var nødvendigt at få ham ind i buret igen; ellers kunne han jo slå nogen ihjel. Og så ville han jo blive dræbt selv."

Det var vel værd at bemærke, at denne ytring af Jeanne ikke blev modsagt eller kritiseret af nogen, og den viser bedst, hvor fuldstændigt hun glemte sig selv og faren for sig selv, og at hun kun tænkte og stræbte efter at beskytte andre. Dette, at vi alle tog det for en sand og selvfølgelig ting viser, hvor klart vi alle sammen kendte og opfattede hendes karakter.

Der blev stille en stund. Måske tænkte vi alle på ét og det samme – nemlig, hvilken ynkelig rolle, vi selv havde spillet i denne begivenhed sammenlignet med Jeanne.

Jeg prøvede at finde en måde, hvorpå jeg kunne forklare, at jeg var løbet min vej og havde overladt Jeanne til en galnings nåde og unåde; men alle forklaringer forekom mig så ynkelige og lurvede, at jeg opgav det hele og tav stille.

Men de andre var ikke så kloge.

Noël Rainguesson tænkte sig om en stund; så tog han sig sammen og sagde:

"Sagen er, at jeg jo blev ramt af overraskelse. Hvis jeg havde haft tid til at tænke, ville jeg ikke have tænkt mere på at løbe, end jeg ville tænke på at forlade et spædbarn. Når alt kommer til alt, hvad er så Théophile Benoist, at jeg skulle se ud, som om jeg var bange for ham? Jo pyt! Tænke sig, at være ræd for sådan en stakkel. Jeg ville blot ønske, han kom her forbi nu – så skulle I få at se!"

"Det samme gør jeg!" råbte Pierre Morel. "Jeg tror, jeg kunne få ham til at klatre op i dette her træ hurtigere end et lyn – javist, jeg skulle vise jer, hvad jeg ville gøre! Men når et menneske sådan bliver overrasket, så – jeg tænkte jo aldrig et

øjeblik alvorligt på at løbe min vej. Jeg ville bare lave lidt sjov, og da jeg så Jeanne stå der og blive truet af ham, så kunne jeg næsten ikke lade være med at kaste mig over ham og rive hans lever ud af ham. Ja, hvis han prøver på at komme igen, så skal I få at se!"

"Ti stille med dig!" sagde Paladinen, "efter den måde, du snakker løs på, skulle man næsten tro, at der var noget heltemodigt i at stå ansigt til ansigt med dette stakkels levn af et menneske. Pyt, det jo ingenting! Der er ikke stor fortjeneste ved at stille sig op imod *ham*, skulle jeg mene! Åh nej, jeg kunne ikke forlange bedre sjov end at stå foran hundrede af hans slags. Hvis han kom her nu, så ville jeg gå imod ham, om han så havde hundrede økser, og jeg ville sige ..."

Og sådan blev han ved og ved og fortalt om alle de modige ting, han ville sige og gøre, og de andre indskød af og til en bemærkning og forklarede, hvilke blodige vidundere, de ville udføre, hvis denne galning nogensinde krydsede deres vej igen. Næste gang ville de være rede til ham, så hvis han tænkte sig, at han kunne overraske dem to gange, som han havde overrasket dem én, så skulle han få at se, hvor græsselig meget fejl han tog.

På den måde fik de til sidst deres selvrespekt tilbage; ja, da mødet var til ende, havde de endog større tanker om selv, end de havde haft før.

5. Domremy plyndres og brændes

De var ellers fredelige og hyggelige, disse vore ungdomsdage; det vil sige – de var det i reglen, eftersom vi levede langt borte fra den egentlige krigsskueplads. Men undertiden kom omstrejfende fribytterbander nær nok til, at vi om natten kunne se det glødende flammeskær, som viste, at de nu brændte en eller anden gård eller landsby, og vi vidste det alle sammen – eller i alt fald følte vi det – at en dag ville de også komme til os, og da ville det blive vores tur. Denne dumpe frygt lå på os som en fysisk vægt. Den blev endnu mere mærkbar et par år efter Troyes-traktaten.

Det var virkelig et ulykkeligt år for Frankrig.

En dag havde vi været af sted og udkæmpet en af vore sædvanlige skærmydsler med de forhadte burgunder-drenge fra landsbyen Maxey. Vi havde tabt, og kom trætte og forslåede tilbage til vor side af åen efter at det var blevet mørkt, da vi pludselig hørte stormklokken ringe.

Vi løb hele vejen hjem, og da vi kom til torvet, var det fyldt af ophidsede landsbyboer og uhyggeligt oplyst af rygende og flammende fakler.

På kirketrappen stod en fremmed, en burgundisk præst. Han fortalte nyheder, der fik folk til at græde og rase og bande.

Han fortalte, at den gamle, gale konge var død, og at vi og Frankrig og kronen nu tilhørte et engelsk spædbarn, som lå i sin vugge i London. Og han opfordrede os indtrængende til at slutte os til dette lille barn og være dets trofaste tjenere. Han sagde, at nu skulle vi endelig få en stærk og standhaftig regering, og at om kort tid ville de engelske hære begynde deres

sidste march, og den ville blive kort, for alt, hvad de havde at gøre, var at belejre de små områder af Frankrig hist og her, der endnu holdt sig til den sjældne og næsten glemte las, der var Frankrigs flag.

Folk stormede og rasede mod ham, og man kunne se snesevis af dem strække næverne op over det store hav af fakkelbelyste ansigter og true ham på livet.

Det var et vildt billede, frygteligt at se på, og præsten spillede sin rolle i det ganske storartet, for han stod der i det stærke ildskær og så ned i de ophidsede ansigter på den blideste og ligegyldigste måde, så skønt man havde lyst til at brænde ham ved pælen, måtte man alligevel beundre hans indædte koldblodighed.

Enden på hans tale var den koldblodigste del af det hele.

For han fortalte dem noget, som var foregået ved vor gamle konges begravelse.

Den franske våbenkonge havde brudt sin embedsstav over "Charles VI og hans dynastis ligkiste", samtidig med at han med høj røst udråbte:

"Gud give et langt liv til Henry, konge af Frankrig og England, vor nådigste hersker!" og så bad han dem tilmed om at forene sig med ham i et hjerteligt Amen!

Folk var hvide i ansigterne af vrede, og det bandt deres tunger for en stund, så at de intet kunne sige.

Men Jeanne stod lige i nærheden, og hun så op i hans ansigt og sagde på sin ligefremme, alvorlige måde:

"Jeg ville ønske, jeg måtte se hovedet slået af din krop!" – så tilføjede hun efter en pause, idet hun slog kors for sig – "hvis det er Guds vilje."

Disse ord fortjener at mindes, og jeg skal sige jer hvorfor: Det er de eneste hårde ord, Jeanne ytrede i hele sit liv. Når jeg har fortalt alt det onde, hun måtte udstå, alle de forfølgelser, al den uret, hun var udsat for, vil I også synes, at det er forunderligt, at hun kun sagde én eneste bitter ting, mens hun levede.

Efter den dag blev vi skræmt gang på gang af marodører. Vi levede i en stadig skræk, men trods alt blev vi sparet for et virkeligt angreb.

Men til sidst kom vores tur også. Det var i foråret 1428. Med brask og bram kom burgunderne sværmende ind over landsbyen, og vi måtte flygte for livet.

Vi slog ind på landevejen til Neufchateau og styrtede af sted i den vildeste forvirring. Alle forsøgte at komme forrest, og på den måde blev alle forsinkede i flugten.

Jeanne havde imidlertid bevaret sin koldblodighed og åndsnærværelse – hun tog kommandoen og bragte orden i forvirringen. Hun gjorde det hurtigt og bestemt, og snart havde hun overvundet panikken, så at alle marcherede jævnt og roligt af sted.

De må dog indrømme, at dette var godt gjort af en så ung person – og tilmed en pige!

Hun var nu seksten år, kæk og yndig og af en skønhed så usædvanlig, at jeg kan tillade mig at bruge en smule stærke udtryk, når jeg beskriver den, uden alligevel at overskride sandhedens grænser.

Der var i hendes ansigt en mildhed, en renhed og en ophøjet alvor, som genspejlede hendes åndelige natur.

Hun var dybt religiøs, og dette er noget, der kan give mangt et ansigt et melankolsk præg, men det var ikke tilfældet med

hende.

Hendes religion gjorde hende tilfreds og glad, og hvis hun af og til viste sig bedrøvet og ængstelig, så var det, fordi hun sig sit lands ulykker nær; intet af dette havde sin grund i hendes religiøsitet.

En betydelig del af vor landsby blev ødelagt, og da vi omsider turde vende tilbage, oplevede vi noget, som folk i andre egne af landet havde gennemgået i mangfoldige år – ja, i snesevis af år.

For første gang så vi ødelagte og tilrøgede hjem, og i gaderne lå der kadavere af de stakkels umælende skabninger, som var blevet slagtet af den rene og skære ødelæggelseslyst – blandt dem var der lam og kalve, der havde været børnenes yndlinge, og det var frygteligt at se de små jamre over dem.

Og så skatterne, skatterne! Alle tænkte på dem. Skattebyrderne ville blive tunge nu, da kommunen var rent fallit, og alle blev lange i ansigtet ved dén tanke.

Men Jeanne sagde:

"At betale skatter uden at have noget at betale dem med, det er, hvad det øvrige Frankrig har været nødt til at gøre i mange år, men vi har aldrig vidst, hvor bittert dem må være. Nu kommer vi til at føle det."

Og hun fortsatte med at tale om dette og blive mere og mere bekymret over det, indtil man kunne se, at denne tanke fyldte hele hendes sjæl.

Endelig stødte vi på en grufuld ting. Det var den gale – dræbt og sønderhakket i sit bur på hjørnet af torvet. Det var et blodigt og rædselsfuldt syn.

Næsten ingen af os havde nogensinde set et menneske, som havde fået en så voldsom død; dette lig øvede derfor en gyselig

tiltrækning på os; vi kunne ikke få øjnene fra det.

Men der var én, som ikke delte vore følelser. Det var Jeanne. Hun vendte sig bort med rædsel, og ingen kunne få overtalt hende til at gå hen til buret igen.

Det var et nyt bevis på, hvor hårdt og urigtigt skæbnen undertiden behandler os. For det var således bestemt, at de af os, som følte os stærkest tiltrukket af denne lemlæstede og blodige død, skulle få lov at leve vor liv i fred, mens denne anden, som havde en medfødt rædsel for den, snart skulle komme til at have dette blodige syn for sig på slagmarken hver eneste dag.

Som alle kan forstå, havde vi nok af stof til samtale nu, eftersom vor landsbys ødelæggelse syntes os den største begivenhed, som var hændt i hele verdenshistorien. Et smertefuldt, lidet stik blev straks mere betydningsfuldt for vore folk end alle de øvrige, slemme ting, som de kun havde hørt om.

Det morer mig tit og mange gange at huske, hvorledes vore gamle folk omtale det skete. Det rasede og ærgrede sig, så det kunne forslå noget.

"Åh jo," sagde gamle Jacques d'Arc, "det er jo nydeligt! Kongen må have det at vide. Det er på tide, at han vækkes af sin ligegyldighed og sine drømmerier, og begynder på noget nyttigt."

Han mente den unge Charles VII, den forfulgte flygtning, som var gjort arveløs.

"Du har ret," sagde borgmesteren. "Han burde underrettes, og det straks. Det er synd og skam, at slige ting skal tillades. Vi er jo ikke engang trygge i vore senge, og han lever i fred og har

gode dage. Det skal blive kendt, ja såmænd skal det så – hele Frankrig skal komme til at høre om det!"

Når man hørte dem tale således, skulle man tro, at alle den hærgen og brand, der var gået over det ganske Frankrig, kun var fabler, og at denne ene var et faktum. Det går altid på den måde: Ord er gode nok, så længe det bare er ens nabo, der er i knibe, men når man selv kommer i knibe, så er det på tide, at kongen rejser sig og *gør noget*.

De store begivenheder gav samtalestof nok til os unge også. Vi lod tungen løbe, mens vi passede vore køer.

Vi begyndte at føle os temmelig vigtige nu, for jeg var atten og de andre ynglinge var fra et til fire år ældre – i virkeligheden unge mænd. En dag var Paladinen i gang med at kritisere Frankrigs patriotiske generaler, og sagde:

"Se nu til Dunois, Bastarden af Orleans – og han skal kaldes for general! Bare sæt mig i hans sted én gang – jeg vil ikke sige, hvad jeg vil gøre, men jeg ville *handle* og lade de andre om at snakke – det skulle I nok få at se! Og Saintralles – jo pyt! og denne stortalende la Hire; hvilken slags general er dét, mine venner?"

Det gjorde os alle sammen ganske forskrækkede at høre disse store navne behandlet på den overlegne måde; for os var disse berømte krigere næsten guder. I deres fjerne pragt hævede de sig i vor indbildning som utydelige kolosser, skyggeagtige og skrækindjagende, og det var frygteligt at høre dem omtalt, som var de bare almindelige mennesker, hvis handlinger kunne drøftes og kritiseres.

Farven sted op i Jeannes ansigt, og hun sagde:

"Jeg forstår ikke, hvorledes nogen kan være så frække at bruge sådanne ord om disse ophøjede mænd, som er statens støtter, og som holder den oppe ved deres styrke og bevarer den ved daglig at ofre deres blod for den. Jeg for min del ville føle mig ud over alle grænser beæret, hvis jeg blot kunne få dem at se en eneste gang – på afstand, mener jeg, for det ville ikke sømme sig for en af min stand at komme dem alt for nær."

Et øjeblik blev Paladinen ganske målløs, for ansigterne rundt om ham fortalte, at Jeanne havde udtalt, hvad de øvrige følte, men så strammede han sig an og fortsatte med at kritisere generalernes fejl. Men så sagde Jeannes broder Jean:

"Hvis du ikke synes om, hvad vore generaler gør, hvorfor går du så ikke selv med i krigen og gør det bedre end generalerne? Du snakker altid om at gå i krig, men du gør det jo aldrig."

"Hør nu lige," sagde Paladinen, "det er jo ganske nemt at sige sådan. Nu skal jeg sige jer, hvorfor jeg går og stønner her i blodløs uvirksomhed, som I jo nok kan begribe er mig modbydelig. Jeg går ikke i krig, fordi jeg ikke er adelsmand. Det er hele grunden. Hvad kan en menig soldat gøre i en kamp som denne? Ingenting. Han har ikke lov til at hæve sig op over de meniges rækker. Hvis jeg var adelsmand, ville jeg da være her? Ikke så meget som et øjeblik. Jeg kan frelse Frankrig – ja, le I blot, men jeg ved, hvad der bor i mig; jeg ved, hvad der er skjult under denne bondehue. Jeg kan redde Frankrig, og jeg er rede til at gøre det, men ikke under de nuværende forhold. Hvis de vil have mig, så lad dem sende bud efter mig, ellers kan de selv tage følgerne; jeg rører mig ikke ud af flækken som mindre end officer."

"Ak og ve, stakkels Frankrig – Frankrig er fortabt!" sagde Pierre d'Arc.

"Siden du sådan rynker på næsen af andre, hvorfor går du så ikke selv med i krigen, Pierre d'Arc?"

"Åh, der er ingen, som har sendt bud efter mig heller. Jeg er ikke mere adelsmand end du. Alligevel vil jeg gå med, det lover jeg. Jeg lover at gå med som menig soldat under din befaling – den dag, de sender bud efter dig."

De lo alle sammen, og Guldsmeden sagde:

"Så snart? Så er det bedst, du begynder at gøre dig rede. Du kan jo blive kaldet allerede om fem år – hvem ved? Ja, efter min mening er du på vej i krig om fem år."

"Han går før," sagde Jeanne. Hun sagde det med lav stemme og meget eftertænksomt, men der var flere, der hørte det.

"Hvordan ved du det, Jeanne?" sagde Guldsmeden med et overrasket blik.

Men Jean d'Arc afbrød ham og sagde:

"Jeg ville gerne gå selv, men jeg er endnu for ung, og derfor vil jeg vente, og først marchere, når de sender bud efter Paladinen."

"Nej," sagde Jeanne, "han vil marchere – med Pierre."

Hun sagde dette, som når én uden at tænke over det taler højt med sig selv, og ingen andre end jeg hørte det.

Jeg så, at strikkepindene lå ledige i hendes hænder, og hendes ansigt havde et drømmende og fjernt udtryk. Hendes læber bevægede sig, som om hun udtalte afbrudte sætninger. Men der hørtes ingen lyd – jeg stod nærmest ved hende, og hørte ingenting. Men jeg holdt ørerne åbne, for de to små sætninger havde gjort et uhyggeligt indtryk på mig. Jeg var

nemlig overtroisk og lod mig let påvirke af den slags usædvanlige ting.

Noël Rainguesson sagde så:

"Der er en eneste måde, hvorpå Frankrig kan have udsigt til at blive reddet. Vi har da i alle tilfælde en adelsmand her i menigheden. Hvorfor kan den lærde ikke bytte navn og vilkår med Paladinen? Så kan han blive officer. Frankrig vil da sende bud efter ham, og han vil feje disse engelske og burgundiske hære ud i havet som fluer."

Jeg var den lærde. Det var mit tilnavn, fordi jeg kunne læse og skrive. Der lød et dundrende bifald, og Solblomsten sagde:

"Det er rigtigt! Det klarer alle vanskelighederne. Sieur de Conte vil let lade sig overtale til dette. Ja, han vil marchere bag kaptajn Paladin og dø i en ung alder, dækket med den menige soldats hæder."

"Han vil marchere sammen med Jean og Pierre og leve til disse krige er glemt," mumlede Jeanne, "og i den ellevte time vil Noël og Paladinen slutte sig til dem, men ikke af deres egen fri vilje."

Stemmen var så lav, at jeg ikke følte mig rigtig sikker på ordene; men jeg tror, det var sådan hun sagde. Man kan blive ganske uhyggelig til mode ved at høre sådanne ting.

"Hør nu," fortsatte Noël, "så er det da klaret alt sammen; der er ikke andet for end at samles under Paladinens fane og gå ud og frelse Frankrig. I kommer vel med alle sammen?"

Alle svarede ja med undtagelse af Jacques d'Arc, som sagde:

"Jeg må bede jer have mig undskyldt. Det er jo morsomt at snakke om krigen, og jeg har altid tænkt mig, at jeg ville gå ud som soldat på denne tid, men synet af vor ødelagte landsby og

af den sønderhakkede gale lærte mig, at jeg ikke er skabt til sligt arbejde og slige syn. Jeg kunne aldrig finde mig til rette med et sådant håndværk. At stå overfor sværd og kanoner og døden! Det er ikke noget for mig! Nej – I skal ikke regne med mig. – Desuden er jeg ældste søn og familiens beskytter. Når I vil trække af med Jean og Pierre til krigen, så må en anden jo blive hjemme for at tage sig af Jeanne og hendes søster. Jeg bliver altså hjemme og bliver gammel her i fred og ro."

"Han bliver nok hjemme, men han bliver ikke gammel," mumlede Jeanne.

Samtalen fortsattes på den muntre og sorgløse måde, som er ungdommens forrettighed, og vi fik Paladinen til at læge sine feltplaner og udkæmpe sine bataljer og vinde sine sejre og udslette englænderne og sætte vor konge på tronen og kronen på hans hoved. Så spurgte vi ham, hvad han ville svare, når kongen bad ham nævne en belønning. Paladinen havde vist tænkt over den sag før, for han svarede straks:

"Han skal give mig et hertugdømme, optage mig i den højeste adelsklasse, og gøre mig til konnetabel af Frankrig med arveret til titlen."

"Og gifte dig med en prinsesse – du vil vel ikke lade ham slippe for det, vil du?"

Paladinen rødmede og svarede hurtigt:

"Han kan beholde sin prinsesse – jeg kan gifte mig bedre efter min egen smag."

Dermed mente han Jeanne, skønt ingen dengang havde nogen anelse om det. Hvis vi havde vidst det, ville vi have gjort vældigt nar af Paladinen for hans forfængelighed. Der fandtes

ingen passende mand for Jeanne i landsbyen. Alle ville have fortalt ham det.

Efter tur blev alle drengene og pigerne opfordret til at fortælle, hvilken belønning han eller hun ville kræve af kongen, hvis han kunne bytte med Paladinen og udføre alle de heltegerninger, Paladinen agtede at udføre.

Svarene blev givet i spøg, og vi prøvede alle at overgå hinanden med vore fordringer; men da det blev Jeannes tur, og de bad hende nævne sin belønning, måtte de først forklare, hvad det drejede sig om, for hun havde været fordybet i tanker og ikke hørt den sidste del af samtalen.

Hun troede, de ville have et alvorligt svar, og hun gav dem det. En stund sad hun og tænkte sig om; så sagde hun:

"Hvis dauphinen af sin nåde og ædelmodighed ville sige til mig: "Nu, da jeg er rig og genindsat i mine rettigheder, så vælg blot, hvad du vil," så ville jeg knæle ned og bede ham om at befale, at vor landsby aldrig mere skulle pålægges skatter."

Det kom så ligefremt og ud af hendes hjerte, at det rørte os, så vi ikke lo, men begyndte at tænke.

Der kom en dag, da vi med sørgmodig stolthed mindedes disse ord, og vi var glade for, at vi havde leet af hende, da vi så, hvor oprigtigt hun havde ment, hvad hun sagde, og hvor trofast hun havde holdt dem, da tiden kom. For hun bad jo netop kongen om denne belønning, og nægtede at modtage noget som helst til sig selv.

6. Jeanne og ærkeenglen Michael

Gennem hele barndommen og lige til hun var midt i sit fjortende år havde Jeanne været den gladeste og muntreste i hele landsbyen, med en dansende gangart og en lykkelig, smittende latter, og dette sindelag havde i forening med hendes varme og sympatiske natur og hendes åbne og vindende væsen gjort hende til alles yngling.

Hele denne tid havde hun været en glødende patriot. Efterretninger fra krigen havde undertiden lagt en dæmper på hendes munterhed og fået hende til at fælde tårer, men når den værste sorg var ovre, steg humøret igen, og hun var atter den gamle, glade Jeanne.

Men nu havde hun i halvandet år for det meste været alvorlig; vel ikke netop melankolsk, men forfalden til tanker og drømmerier.

Hun bar Frankrig i sit hjerte, og denne byrde var ikke let.

Jeg vidste, at dette var grunden til hendes alvorlige sindsstemning; andre mente, den skrev sig fra religiøse grublerier. Hun gjorde nemlig ikke mange til sine fortrolige; men jeg fik et undertiden et glimt af hendes tankeverden, og derfor vidste jeg bedre end de andre, hvad der optog hele hendes interesse.

Ofte fløj den tanke gennem mig, at hun havde en hemmelighed – en hemmelighed, som hun holdt helt for sig selv – som hun hverken ville fortælle til mig eller nogen anden.

Denne ide havde jeg fået, fordi hun flere gange havde afbrudt sig selv midt i en sætning og skiftet samtaleemne, netop som hun stod i begreb med at fremkomme med en eller anden slags

åbenbaring. Jeg skulle efterhånden finde hemmeligheden, men ikke før senere.

Dagen efter denne samtale var vi ude på marken og begyndte som sædvanlig at tale om Frankrig. For hendes skyld havde jeg altid udtalt mig forhåbningsfuldt, men det var jo slet ikke rigtigt, for der fandtes ikke mere noget håb for Frankrig.

Men det var mig så pinligt at lyve for hende, som selv var så ren og sandfærdig, at jeg besluttede mig for at holde op med mine bedrageriske fremstillinger.

Jeg begyndte imidlertid med en lille ny løgn, for en gammel vane er ikke så lige til at aflægge:

"Jeanne, jeg har tænkt over sagen i nat, og er kommet til den slutning, at vi har taget fejl hele tiden, at Frankrigs sag er fortvivlet, at den har været fortvivlet lige siden Agincourt, og at den i dag er mere end fortvivlet, den er håbløs."

Jeg så ikke på hende, mens jeg sagde dette; det var mere end man kunne forlange af et menneske. Det forekom mig at være en skammelig ting at knuse hendes hjerte og tilintetgøre hendes håb på en så ligefrem og brutal måde som dette. Men da jeg havde fået sagt det og fået kastet byrden fra mig, var min samvittighed beroliget, og jeg så hende ind i ansigtet for at se resultatet.

Der var ingenting at se. I det mindste intet af det, jeg havde vente. Der var blot et lidt forundret udtryk i hendes alvorlige øjne, og hun sagde på sin ligefremme, rolige måde:

"Frankrigs sag håbløs? Hvorfor tror du det? Fortæl mig det."

Det er meget behageligt at opdage, at man ikke har såret en kær person, skønt man har været ængstelig for det.

Jeg følte mig meget lettet, og kunne uden at lægge skjul på noget berette, hvad jeg vidste. Så jeg begyndte da:

"Lad os lægge følelser og patriotiske illusioner til side og se kendsgerningerne i øjnene. Hvad siger de os? De taler så tydeligt, som tallene i købmandens regnskabsbog. Man behøver blot at opsummere de to talrækker for at se, at det franske hus er fallit, og halvparten af dets ejendomme er allerede i den engelske sheriffs hænder, og den anden halvpart er hjemfalden til uansvarlige tyve og røvere, som ikke står i forbund med nogen. Vor konge er låst inde med sine yndlinge og narre i uhæderlig uvirksomhed og fattigdom i en lille afkrog af riget. Han har ingen myndighed, ingen soldater; han kæmper ikke, han agter ikke at kæmpe, vil ikke mere gøre modstand, ja, der er kun én ting, han agter at gøre – opgive det hele, slynge sin krone ned i rendestenen og flygte til Skotland. Der har du kendsgerningerne. Er de korrekte?"

"Ja, de er korrekte."

"Så er det, som jeg har sagt: Man behøves bare at opsummere for at forstå, hvad det betyder."

Så spurgte hun i sit almindelige, jævne tonefald:

"Hvad – at Frankrigs sag er håbløs?"

"Naturligvis. Overfor disse kendsgerninger er der ingen tvivl om det."

"Hvordan kan du sige det? Hvordan kan du *føle* således?"

"Hvordan jeg kan? Hvordan kunne jeg tænke eller føle på anden måde – under disse omstændigheder? Jeanne, når du ser disse ulykkelige tal for dig, har du da virkelig stadig håb for Frankrig?"

"Håb – åh ja, mere end det! Frankrig vil vinde sin frihed og beholde den. Tvivl ikke om det."

Det forekom mig, at hendes klare forstand måtte være lidt formørket den dag. Ellers måtte hun kunne se, at disse tal kun kunne betyde én ting. Måske ville hun forstå det, hvis jeg gentog dem? Jeg begyndte:

"Jeanne, dit hjerte tilbeder Frankrig, og det bedrager dit hoved. Du forstår ikke disse tings betydning. Se her – nu skal jeg tegne det for dig med en pind på jorden. Se – dette er Frankrig. Midt igennem det, fra øst til vest, trækker jeg en linje, en flod."

"Ja, Loire."

"Nuvel. Hele denne nordlige halvdel er i englændernes kløer."

"Ja."

"Og hele denne sydlige halvdel er slet ikke i nogens hænder – hvilket vor konge da også indrømmer, når han tænker på at opgive det helt og flygte til et fremmed land. England har sine hære her; al modstand er brudt, de kan når som helst tage hele landet i besiddelse. Sandheden er – *hele* Frankrig er væk, Frankrig er allerede *fortabt*, Frankrig er ophørt med at eksistere. Det som engang var Frankrig, er nu kun en engelsk provins. Er dette ikke sandt?"

Hendes stemme var lav, og den lød en smule bevæget, men tydelig:

"Jo, det er sandt."

"Udmærket. Tilføj da dette knusende faktum: Hvornår har de franske soldater sidst vundet en sejr? Skotske soldater har for et par år siden under fransk flag vundet en enkelt træfning eller to, men jeg taler om de franske. Siden otte tusind englændere

på det nærmeste tilintetgjorde tres tusinde franskmænd ved Agincourt for tolv år siden, har det franske mod været lamslået. Og derfor det nu blevet en almindelig talemåde, at hvis man sætter halvtreds tusind franske soldater overfor fem tusind engelske, vil franskmændene flygte, så hurtigt deres ben kan bære dem."

"Det er synd, men også dette er sandt."

"Så er håbets dage *forbi*."

Nu troede jeg så, at sagen skulle stå klar for hende. Og jeg mente, at hun selv ville indrømme, at der ikke længere var nogen grund til at håbe. Men jeg tog fejl, og jeg blev skuffet. Hun sagde, uden spor af tvivl i tonefaldet:

"Frankrig vil rejse sig igen. Du skal få at se."

"Rejse sig? Med denne tunge byrde af engelske hære på ryggen?"

"Den byrde vil landet kaste af sig, det vil trampe den under fode!"

Dette sagde hun med brændende iver.

"Uden soldater?"

"Trommerne vil kalde dem sammen. De vil svare, og de vil marchere."

"Marchere baglæns, som sædvanlig?"

"Nej, til fronten – altid til fronten – for evigt til fronten! Du skal få at se."

"Og den forarmede konge?"

"Han vil bestige sin trone – han vil bære sin krone."

"Godt – men sandt at sige gør dette et menneske rundtosset. Hvis jeg blot turde tro, at Englands magt var brudt om tredive

år fra nu, og den franske monarks hoved var prydet med suverænitetens krone –"

"Begge dele vil være sket inden der er gået to år."

"Virkelig? Og hvem skal udføre alle disse glimrende umuligheder?"

"Gud."

Svaret kom med stille ærbødighed, men alligevel klart og tydeligt.

Hvad kunne nu have fremkaldt disse forunderlige ideer i hendes hoved?

Det spørgsmål beskæftigede mig uafladeligt i de næste to-tre dage.

Hun måtte være gal. Hvorledes skulle man ellers forklare det? Hun havde sørget og grublet over Frankrigs skæbne, til hendes stærke ånd var blevet nedbrudt og fyldt med fantastiske syner – ja, sådan måtte det være.

Men jeg iagttog hende, og prøvede hende, og det var ikke sådan, det var. Hendes øje var rask og klart, hendes væsen naturligt, hendes tale direkte og uden tøven. Nej, der var intet i vejen med hendes sjæl, den var den sundeste og bedste i hele landsbyen!

Hun vedblev at tænke på andre, ofre sig for andre, fuldstændig som før. Hun fortsatte med at hjælpe de syge og fattige og var fremdeles rede til at overlade de rejsende sin seng og selv søge sit leje på gulvet. Der var en hemmelighed et eller andet sted, men galskab var ikke nøglen til den. Så meget stod mig klart.

Men nøglen kom mig snart i hænde, og det skete på følgende måde. I har hørt alverden omtale denne sag, men et øjenvidne har endnu ikke fortalt om det.

Jeg kom gående hjem over åsen en dag – det var den 15. maj 1428 – og da jeg kom til udkanten af egeskoven og kastede et blik ud over sletten, hvor bøgetræet stod, gik jeg et skridt tilbage og skjulte mig mellem træerne. Jeg havde nemlig fået øje på Jeanne, og ville overraske hende på en eller anden spøgefuld måde.

Dagen var overskyet, og et blødt, gråt lys faldt over sletten. Jeanne sad på en naturlig bænk, som var dannet af træets store rødder. Hendes hænder lå stille i hendes skød. Hovedet var en smule bøjet, og hun så ud som en, der er langt borte i drømmerier.

Men nu så et jeg yderst forunderligt syn – en *hvid skygge*, som langsomt kom glidende hen over græsset mod træet.

Den var af overnaturlig størrelse, iklædt et folderigt gevandt, med vinger – og den hvidhed kunne ikke sammenlignes med den farve, som vi kalder hvid; det skulle da være lynets. Men selv lynets hvidhed er ikke så intens som denne, for jeg blev så blændet, at det gjorde ondt i øjnene.

Jeg tog huen af, for jeg antog, at jeg stod over for noget, der ikke var af denne verden. Jeg åndede besværligt på grund af den rædsel og ærefrygt, der greb mig.

Endnu en forunderlig ting. Skoven havde været ganske stille – fuld af den stilhed, der går før stormen, når det tykke skyer gør det mørkt mellem træerne, så alle skovens vilde skabninger bliver forskrækkede og tier; men nu brød alle fuglene ud i en sang, så fuld af glæde og henrykkelse, at ingen kan tænke sig

noget lignende – og det var tydeligt, at det var en jublende hymne til Guds ære. Da Jeanne hørte de første toner, kastede hun sig på knæ, bøjede hovedet dybt og foldede hænderne over brystet.

Hun havde endnu ikke set skyggen. Havde fuglenes sang fortalt hende, at den kom? Sådan så det ud for mig. Noget lignende måtte have hændt hende før, det var der ingen tvivl om.

Skyggen gled langsomt hen til Jeanne; dens yderste omrids nåede hende, flød hen over hende, iklædte hende sin egen frygtelige glans. I dette udødelige lys blev hendes før så menneskeligt skønne ansigt guddommeligt; overstrålet af det blændende lysskær blev hendes bondedragt lig Guds børns solglitrende gevandt – sådan som vi i vore drømme og i vor fantasi ser dem flokke sig om hans trone.

Lidt efter rejste hun sig, og stod med hovedet let bøjet og med let foldede hænder; det lod til, at hun lyttede til noget, men jeg hørte ingenting. Lidt efter løftede hun hovedet og så op, som man ser op på ansigtet af en kæmpe, så knugede hun hænderne sammen, løftede dem højt op og begyndte at bønfalde om noget. Jeg hørte enkelte af ordene:

"Men jeg er så ung! Åh, så ung til at forlade min mor og mit hjem og gå ud i den fremmede verden for at påtage mig så stor en ting! Åh, hvordan kan jeg tale med mænd, være kammerat med mænd – med soldater! Det vil bringe mig forhånelser, fornærmelser, foragt! Hvordan kan jeg gå ud i de store krige og lede hele hære? Jeg, en pige, uvidende om slige ting, kender ikke meget til våben, eller hvorledes man skal stige op på en hest og ride – men – hvis det er befalet –"

Hendes stemme sank og blev afbrudt af en hulken, og jeg hørte ikke mere. Lidt efter kom jeg til mig selv. Jeg tænkte på, at jeg havde trængt mig ind i selve Guds hemmeligheder – og hvilken straf ville jeg vel få? Jeg var bange og gik dybere ind i skoven. Så skar jeg et mærke i barken på et træ, for jeg sagde til mig selv, at jeg vist drømte og slet ikke havde set noget syn. Jeg ville komme igen, når jeg var vågen, og så se efter, om mærket var der. Så ville jeg vide, om jeg havde drømt eller ej.

7. Hun fortæller om sin guddommelige kaldelse

Der var nogen, som råbte mit navn. Det var Jeannes stemme.

Hvorledes kunne hun vide, at jeg var der? Jeg sagde til mig selv: Det er en del af drømmen, det er alt sammen en drøm – stemme, syn og det hele; det er alferne, der har gjort dette. Så korsede jeg mig og udtalte Guds navn for at bryde fortryllelsen. Jeg vidste, at jeg var vågen nu; ingen fortryllelse kunne modstå denne besværgelse.

Så hørte jeg, at min navn blev råbt på ny, jeg kom straks frem, og der var Jeanne virkelig, men nu så hun ikke mere ud, som hun havde set ud i drømmen. Hen græd ikke længere, men havde akkurat det udseende, som hun havde haft for halvandet år siden, da hendes hjerte var let og humøret var lyst. Sin gamle energi og ildfuldhed havde hun fået tilbage, og i hendes ansigt og væsen var der noget, som lignede henrykkelse. Det var næsten, som om hun i hele denne tid havde været forhekset, men nu var blevet sig selv igen. Eller som om hun havde været borte og tabt for os, men nu endelig var kommet hjem, og jeg var så glad, at jeg havde mest lyst til at løbe af sted og hente hele flokken af venner, for at de kunne hilse hende velkommen.

Ganske bevæget løb jeg hen til hende og sagde:

"Åh, Jeanne, jeg har noget forunderligt at fortælle dig! Du har aldrig set noget lignende! Jeg har haft en drøm, og i den drøm så jeg dig lige her, hvor du står nu, og –"

Men hun løftede hånden og sagde:

"Det var ingen drøm."

Det rystede mig at høre hende sige således, og jeg begyndte igen at blive bange.

"Ingen drøm?" sagde jeg, "hvordan kan du vide det, Jeanne?"

"Drømmer du da nu?"

"Jeg – jeg tror det ikke, nej."

"Nej, jeg ved, at du ikke drømmer. Og du drømte heller ikke, da du skar mærket i træet."

Jeg mærkede, at jeg fyldtes med rædsel, for nu vidste jeg helt sikkert, at jeg ikke havde drømt, men at jeg havde set en skikkelse, som ikke tilhørte denne verden.

Så huskede jeg, at mine syndige fødder stod på hellige grund – dér, hvor den himmelske skygge havde stået. Jeg trak mig hurtigt tilbage, ligefrem gennemisnet af frygt. Jeanne fulgte efter mig og sagde:

"Vær ikke bange, for det behøver du ikke. Kom her hen, så sætter vi os ved kilden, og jeg skal fortælle dig hele min hemmelighed."

Men da hun begyndte, standsede jeg hende og sagde:

"Sig mig først dette: Du kunne ikke se mig inde i skoven, hvordan vidste du da, at jeg skar et mærke i træet?"

"Vent lidt, jeg kommer til det, og så vil du forstå."

"Men sig mig så straks én ting: Hvad var det for en frygtelig skygge, jeg så?"

"Det skal jeg sige dig, men vær ikke bange, det er ikke farligt. Det var skyggen af en ærkeengel – Michael, herskeren over de himmelske hærskarer."

Jeg slog kors for mig og skælvede, fordi jeg havde besmittet jorden med min fødder.

"Du var ikke bange, Jeanne? Så du hans ansigt – så du hans skikkelse?"

"Ja – jeg var ikke bange, for dette var ikke den første gang. Jeg var bange den første gang."

"Hvornår var det, Jeanne?"

"Det er næsten tre år siden."

"Så længe? Har du set ham mange gange?"

"Ja, mange gange."

"Er det måske dette, som har forandret dig? Det er dette, der har gjort dig så tankefuld og så ulig dig selv. Jeg forstår det nu! Hvorfor har du ikke fortalt os om det?"

"Det var mig ikke tilladt. Men er det tilladt, og jeg skal snart fortælle dig det hele. Men kun til dig endnu. Det må være en hemmelighed for alle andre nogle dage endnu."

"Har ingen andre set den hvide skygge før mig?"

"Ingen. Den er faldet på mig, når du og andre har været til stede, men ingen kunne se den. I dag var det anderledes, og jeg fik at vide hvorfor. Men den ville ikke mere være synlig for nogen."

"Så var det vel et tegn til mig – et tegn, som betyder noget bestemt?"

"Ja, men jeg må ikke tale om det."

"Forunderligt – at dette blændende lys kunne hvile på en genstand foran mine øjne, og alligevel så jeg ikke selve skikkelsen."

"Der kommer også en stemme med den. Flere helgener kommer, fulgt af hærskarer af engle, og de taler til mig: Jeg hører deres stemme, men andre hører dem ikke. De er mig

meget kære – mine stemmer, sådan kalder jeg dem for mig selv."

"Jeanne, hvad fortæller de dig?"

"Alle slags ting – om Frankrig, mener jeg."

"Hvad plejer de at fortælle dig om?"

"Om nederlag – kun nederlag og ulykker og ydmygelser. Der er ikke andet at forudsige."

"De fortæller dig om disse ting, *før de sker*?"

"Ja. Så at jeg kan vide, hvad der skete, før det skete. Det gjorde mig alvorlig – som du selv har set. Men alligevel kom der håbefulde ord også. Ja, og mere end det; Frankrig skal blive reddet og atter blive stort og frit. Men hvorledes og af hvem – det fik jeg ikke at vide. Ikke før i dag."

Da hun sagde disse sidste ord, lyste der pludselig i hendes øje en dyb glød, som jeg senere hen skulle få at se mange gange, når trompeterne blæste til angreb – og jeg lærte at kalde det *kamplyset*.

Hendes bryst hævede sig og farven steg op i hendes ansigt.

"Men i dag ved jeg det. Gud har valgt den ringeste af sine skabninger til dette arbejde; og efter hans befaling, under hans beskyttelse og med hans styrke, ikke min, skal jeg føre hans hære, genvinde Frankrig og sætte kronen på hans tjener, som er dauphin og skal blive konge."

Jeg blev forbavset og sagde:

"Du, Jeanne? Du, et barn, føre hære?"

"Ja. En stund var det, som om denne tanke ville knuse mig, for det er, som du siger – jeg er kun et barn, et uvidende barn – uvidende om alt, hvad der hører krigen til, uskikket til det hårde liv i lejrene og til at være soldaternes ven. Men svagheden

forsvandt; den vil ikke komme igen. Jeg er hvervet, og om Gud hjælper mig, vil jeg ikke trække mig tilbage, før England har sluppet sit greb om Frankrigs strube. Mine stemmer har aldrig fortalt mig en løgn, og de har heller ikke løjet i dag. De siger, jeg skal gå til Robert de Baudricourt, guvernøren i Vaucouleurs; han vil give mig væbnede ryttere som eskorte og sende mig til kongen. Et år fra nu vil der stå et slag, som skal være begyndelsen til enden, og enden vil snart følge efter."

"Hvor skal det slag stå?"

"Mine stemmer har ikke sagt det, heller ikke, hvad der skal ske før. Det er bestemt, at jeg skal slå dette slag, det er alt, hvad jeg ved; der vil følge andre, skarpe og hurtige, og på ti uger skal jeg ødelægge englændernes årelange, kostbare arbejde og sætte kronen på dauphinens hoved – således er det Guds vilje. Mine stemmer har sagt det, og skulle jeg så tvivle? Nej, det bliver, som de har sagt, for de siger kun det, der er sandt."

Dette var voldsomme ord. Så vidt jeg kunne forstå, var det ene umuligheder, men alligevel lød de som sandhed. Og mens min forstand tvivlede, troede mit hjerte – troede, og bevarede sin tro fra den dag. Lidt efter sagde jeg:

"Jeanne, jeg tror på de ting, du har sagt, og nu er jeg glad, fordi jeg skal marchere med dig til – det vil sige, hvis det er med dig, jeg skal marchere, når jeg går ud i krigen."

Hun så forbavset ud og sagde:

"Det er sandt, at du skal være med mig, når jeg går ud i krigen, men hvorledes vidste du det?"

"Jeg skal marchere med dig, og det skal Jean og Pierre også, men ikke Jacques."

"Sandt nok – det er således befalet og åbenbaret for mig for nogen tid siden, men jeg vidste ikke før i dag, at jeg selv skulle marchere med – hvorledes vidste du disse ting?"

Jeg fortalte hende, hvornår og hvor hun havde sagt det. Selv huskede hun det ikke. Så vidste jeg da, at hun havde sovet eller været i en slags henrykkelsestilstand, dengang hun sagde det. Hun bad mig holde disse og de andre åbenbaringer for mig selv en tid endnu; det lovede jeg hende, og jeg holdt mit løfte.

Ingen, som den dag så Jeanne, kunne undgå at lægge mærke til den forandring, som var kommet over hende. Hun bevægede sig og talte med energi og bestemthed; der var en forunderlig, ny ild i hendes øjne og tillige noget fuldstændig nyt og mærkeligt i hendes væsen og hendes holdning.

Dette nye lys i hendes øjne og denne ny holdning var født af den magt og myndighed, som fra denne dag var hende tildelt af Gud, og hendes væsen forrådte denne magt og myndighed, langt bedre end ord kunne gøre det. Denne rolige magtbevidsthed, og dette rolige, ubevidste ydre udtryk hvilede over hende hele tiden, indtil hun havde fuldført sin mission.

Som de andre landsbybeboere havde hun før altid vist mig den hensynsfuldhed, der skyldtes min rang, men nu byttede hun og jeg plads, uden at der var blevet sagt et ord på nogen af siderne – hun gav ordrer, ikke forslag, jeg modtog dem med den respekt, som man skyldte en overordnet, og adlød dem uden at gøre bemærkninger.

Om eftermiddagen sagde hun til mig:

"Jeg rejser før daggry. Ingen får det at vide andre end dig. Jeg går som befalet for at tale med kommandanten i Vaucouleurs;

han vil foragte mig og behandle mig barsk og måske denne gang afslå min bøn. Først vil jeg dog drage til Vaucouleurs for at overtale min onkel Laxart til at komme med mig, for det sømmer sig ikke, at jeg rejser alene. Jeg får måske brug for dig i Vaucouleurs, for hvis kommandanten ikke vil tage mod mig, vil jeg diktere et brev til ham, og så må jeg have nogen med mig, der kan skrive og stave ordene. Du rejser derfor herfra i morgen eftermiddag, og bliver i Vaucouleurs, indtil jeg har brug for dig."

Jeg lovede at adlyde, og hun drog af sted.

De ser, hvor klarhovedet hun var, og hvor retfærdig en dømmekraft hun havde.

Hun befalede mig, at jeg ikke skulle følge med hende; hun ville ikke udlevere sit gode navn til sladderen. Hun vidste, at kommandanten, som selv var adelsmand, ville skænke mig en audiens, fordi jeg også var adelsmand; men som De ser, ville hun ikke benytte sig af dette.

En fattig bondepige, som gennem en ung adelsmand fremkom med en bøn – hvordan ville det ikke tage sig ud? Hun sørgede altid for at beskytte sin beskedne person mod angreb, og som belønning for dette beholdt hun sit navn uplettet lige til sin sidste stund.

Jeg vidste, hvad jeg nu havde at gøre, hvis jeg ville vinde hendes bifald: Drage til Vaucouleurs, holde mig ude af syne og være rede, hvis hun havde brug for mig.

Jeg drog afsted den næste eftermiddag og tog et tarveligt logi; den næste dag aflagde jeg besøg på byens fæstning og beviste min respekt for kommandanten, som indbød mig til at spise middag med ham kl. 12 den følgende dag.

Han var en af den tids typiske soldater, høj, senet, gråhåret, barsk, fuld af forunderlige eder, som han havde samlet sammen hist og her i krigene og bevaret, som om det var kostbare prydelser. Han havde tilbragt hele sit liv i en lejr, og efter hans mening var krigen Guds bedste gave til menneskeheden.

Han havde sit stålpanser på og bar skaftestøvler, som nåede ham over knæene, og han var udstyret med et kolossalt sværd. Da jeg så på hans martialske figur, og hørte hans gnistrende eder, og sluttede mig til, hvor lidt poesi og følelse, der kunne ventes fra denne kant, håbede jeg, at den lille bondepige ikke ville få den ære at træde frem for dette batteri, men måtte nøjes med at diktere et brev.

Jeg kom atter til fæstningen den følgende dag klokken tolv, blev ført hen til den store spisesal og placeret ved kommandantens side ved et lille bord, der stod et par trin højere end det almindelige bord.

Ved det lille bord sad flere gæster foruden mig, og ved det store bord havde garnisonens højere officerer deres plads. Ved indgangsdøren stod de vagthavende hellebardister iført stormhue og brystplade.

Samtalen drejede sig naturligvis kun om en eneste ting – Frankrigs fortvivlede stilling.

Nogen fortale, at Salisbury gjorde forberedelser til at marchere mod Orleans. Dette fremkaldte en højrøstet samtale, og meningerne faldt tæt og hurtigt efter hinanden. Flere mente, at han ikke kunne marchere med det samme, andre, at han ikke kunne få indesluttet byen før til efteråret, endnu andre, at belejringen ville blive langvarig og modstanden

hårdnakket; men om én ting var de alle enige: At Orleans ganske sikkert ville falde og dermed Frankrig.

Dermed endte den lange diskussion, og der blev ganske stille.

Enhver syntes fordybet i sine tanker og at glemme, hvor han var. Denne pludselige stilhed var meget trykkende og højtidelig, netop fordi der lige forud havde været en så livlig diskussion.

Så kom der en tjener, som hviskede noget til kommandanten. Denne spurgte forbavset:

"Ville tale med *mig*?"

"Ja, Deres Excellence."

"Hm! Det var da en forunderlig ide. Før dem ind."

Det var Jeanne og hendes onkel Laxart. Ved synet af alle disse fornemme folk mistede den stakkels gamle bonde både mål og mæle; han standsede midt i det, han skulle sige og kunne ikke komme videre, men blev stående der med sin røde tophue krammet sammen mellem hænderne og bukkede ydmygt til højre og venstre, aldeles lamslået af frygt og forvirring.

Men Jeanne gik roligt fremad, rank og behersket, og standsede foran kommandanten.

Hun genkendte mig, men lod sig ikke mærke med noget.

Der hørtes en mumlende lyd af beundring; selv kommandanten lod til at blive påvirket, for jeg hørte ham brumme ved sig selv:

"Guds død, det er en smuk skabning!"

Han betragtede hende med et forskende blik en stund, så sagde han:

"Godt – hvad er dit ærinde, mit barn?"

"Mit budskab er til Dem, Robert Baudricourt, kommandant i Vaucouleurs, og det er dette: At De må sende bud og bede dauphinen om ikke at indlade sig i noget slag med sine fjender, for Gud vil snart sende ham hjælp."

Denne forunderlige tale overraskede hele selskabet, og mange mumlede: "Det stakkels unge væsen er forstyrret i hovedet."

Kommandanten skulede under de rynkede bryn og sagde:

"Hvad er dette for noget snak? Kongen – eller dauphinen, som du kalder ham – har ikke brug for et budskab af *den* slags. Han vil vente – vær ikke bange for det. Hvad mere har du at sige til mig?"

"Kun dette. Jeg må bede Dem give mig en væbnet rytteresкorte og sende mig til dauphinen."

"Hvorfor det?"

"Så han kan gøre mig til sin general, for det er bestemt, at jeg skal drive englænderne ud af Frankrig og sætte kronen på hans hoved."

"Hvad – du? Men du er jo kun et barn!"

"Alligevel er jeg bestemt til at gøre det."

"Virkelig? Og hvornår skulle alt dette ske?"

"Næste år vil han blive kronet, og derefter vil han vedblive at være hersker over Frankrig."

Der hørtes et vældigt latterudbrud, og da det havde lagt sig, sagde kommandanten:

"Hvem har sendt dig med disse mærkværdige budskaber?"

"Min herre."

"Hvilken herre?"

"Den himmelske konge."

Mange mumlede: "Åh, det stakkels barn, stakkels barn! Hun er helt fra forstanden!"

Kommandanten kaldte Laxart til sig og sagde:

"Hør her, tag dette vanvittige barn med hjem og giv hende en ordentlig dragt prygl. Det er den bedste kur for hendes sygdom."

Da Jeanne gik, vendte hun sig om og sagde ganske ligefremt:

"De nægter mig soldaterne; hvorfor ved jeg ikke, for det er min herre, som har befalet det. Ja, det er hans befaling, og derfor må jeg komme igen to gange endnu, så vil jeg få de væbnede ryttere."

Der fremkom en del forundrede gætterier, efter at hun var gået; vagterne og tjenerne bragte rygtet ud i byen, fra byen bragtes det ud på landet, og i Domremy talte alle mennesker om det, da vi kom derud.

8. Hvorfor spotterne måtte give sig

Menneskets natur er den samme overalt; den løfter heldet til skyerne, men har kun foragt for nederlaget.

Landsbyen syntes, at Jeanne havde vanæret den med sit komiske påfund og det latterlige udfald på historien. Alle tunger var derfor travlt beskæftigede med sagen og lige så bitre og giftige som de var travle, ja i den grad at hvis tungerne havde været tænder, havde hun ikke overlevet denne forfølgelse.

De som ikke skældte ud på hende, gjorde noget, som var endnu værre, for de spottede og gjorde nar af hende, og de klemte på både dag og nat med deres vittigheder og deres skoggerlatter.

Haumette og Lille Mengette og jeg stod på hendes side, men uvejret var for hårdt for hendes øvrige venner, og de undgik hende og følte sig skamfulde over at blive set sammen med hende, fordi hun var så lidet populær og fordi man også gjorde nar af dem på hendes vegne.

Hun fældede mange tårer i al hemmelighed, men ikke når nogen så det. Når hun var ude blandt folk, førte hun sig med stille alvor og viste hverken tegn på sorg eller anger – havde hun gjort det, ville folks følelser overfor hende være blevet formildet.

Hendes far var så rasende, at han ikke kunne beherske sig, når han talte om hendes vilde planer om at drage i krig som en mand. For en tid siden havde han drømt om, at hun ville gøre sådan noget, og nu huskede han med vrede og raseri på denne drøm og sagde, at hellere end at se hende gøre sig så ukvindelig ved at drage ud med hæren, ville han bede hendes brødre om at

drukne hende, og hvis de nægtede, ville han selv gøre det med sine egne hænder.

Men intet af dette rokkede ved hendes beslutning. Hendes forældre holdt streng vagt over hende for at forhindre hende i at forlade landsbyen, men hun sagde, at hendes time endnu ikke var kommet; når det var på tide at begive sig af sted, ville hun få det at vide, og så ville vogterne holde deres vagt forgæves.

Sommeren gik, og da forældrene så, at hun fremdeles holdt ved sin beslutning, glædede de sig, da de endelig så udvej, som ville bringe hendes planer til en brat afslutning ved et ægteskab. Paladinen var nemlig fræk nok til at påstå, at hun flere år forinden havde forlovet sig med ham, og nu ønskede han, at forlovelsen skulle offentliggøres.

Hun sagde, at hans påstand ikke var sand, og hun nægtede at gifte sig med ham.

Så blev hun kaldt for kirkeretten i Toul for at svare for sin genstridighed, og da hun nægtede at benytte sig af en juridisk rådgiver, frydede man sig, både hendes forældre og hendes uvenner, og betragtede hende som allerede slået.

Og dette var jo naturligt nok, for hvem kunne vente andet, end at en uvidende bondepige ville blive forskrækket og målløs, når hun for første gang i sit liv stod over for de lærde lovens herrer omgivet af retssalens kolde højtidelighed?

Alligevel tog alle disse folk fejl.

De samlede sig i Toul for at se og nyde hendes skræk og forvirring og hendes nederlag – men de fik ingenting for deres umage.

Hun var beskeden, behersket og fuldkommen rolig. Hun indkaldte ingen vidner, men sagde, at hun ville nøjes med at

afhøre anklagerens vidner. Da de havde aflagt deres vidnesbyrd, rejste hun sig og gennemgik i få ord deres udsagn, udtalte, at det var ubestemt og forvirret og magtesløst; så lod hun Paladinen kalde igen og begyndte at krydsforhøre ham.

Under hendes kløgtige behandling faldt hans første vidnesbyrd fra hinanden lidt efter lidt, indtil han så at sige stod lige så nøgen og blottet, som han var ankommet rigt dækket af løgn og falskneri.

Hans advokat begyndte på en argumentation, men retten nægtede at høre på ham og hævede sagen, idet dens medlemmer tilføjede en ærbødig ros over Jeanne, "dette vidunderlige barn".

Efter denne sejr for Jeanne, og efter at hun havde fået en så rosende omtale fra de høje og mægtige herrer, vendte den troløse landsby helt om og lod Jeanne få fred og ro, ja, smigrede hende ligefrem for hendes flinke forsvar. Hendes mor skænkede hende atter den gamle plads i sit hjerte, selv hendes far angrede og sagde, at han var stolt af hende.

Men tiden faldt hende lang; belejringen af Orleans var begyndt; skyerne hang mørkere og mørkere over Frankrig; men endnu sagde hendes stemmer, at hun skulle vente og gav hende ingen direkte befalinger.

Vinteren var kommet, og dagene gik langsomt, men til sidst kom forandringen.

Anden bog

Ved hoffet og i lejren

1. Jeanne siger farvel

Den 5. januar 1429 kom Jeanne til mig sammen med sin onkel Laxart og sagde:

"Tiden er inde. Mine stemmer er ikke usikre nu, men klare, og de har sagt mig, hvad jeg skal gøre. Om to måneder skal jeg være hos dauphinen."

Hendes humør var glimrende, og hendes holdning martialsk. Hendes begejstring smittede mig, og jeg følte hjertet brænde i mit bryst, som når jeg hører trommehvirvler og lyden af marcherende soldater.

"Jeg tror det," sagde jeg.

"Jeg tror det også," sagde Laxart. "Hvis hun havde fortalt mig før, at Gud havde befalet hende at redde Frankrig, ville jeg ikke have troet det; jeg ville have ladet hende gå alene til kommandanten og holdt mig væk fra hende og hendes planer, og jeg ville ikke et øjeblik have været i tvivl om, at hun var gal. – Men jeg har set hende stå overfor adelen og de mægtige mænd, og hun kunne sige, hvad hun havde at sige uden at ræddes, og det havde hun ikke kunnet uden ved Guds hjælp. Det ved jeg. Derfor er jeg i al ydmyghed til hendes tjeneste, og hun kan gøre med mig, hvad hun vil."

"Min onkel er meget god mod mig," sagde Jeanne. "Jeg sendte bud og bad ham komme og overtale min mor til at lade mig følge med ham hjem og pleje hans hustru, som ikke er rask. Det er ordnet, og vi rejser ved daggry i morgen tidlig. Fra hans hus drager jeg til Vaucouleurs og håber og forventer, at min bøn bliver hørt. – Hvem var for resten de to kavalerer, der sad på din venstre side ved kommandantens bord den dag?"

"Den ene var sieur Jean de Novelonpont de Metz, den anden var sieur Bertrand de Poulengy."

"Godt stof – godt stof i dem begge. Jeg bed mærke i dem – de skal være mine folk. – Hvad er det jeg ser i dit ansigt? Tvivl?"

Jeg havde øvet mig i at sige hende sandheden uden at pynte på den, og derfor sagde jeg:

"De anså dig for at være forstyrret i hovedet, og det sagde de. Ganske vist beklagede de dig, fordi du var så ulykkelig, men alligevel mente de, at du var gal."

Dette syntes ikke at bekymre eller såre hende på nogen måde. Hun sagde ganske roligt:

"De vise forandrer mening, når de indser, at de har taget fejl. Det vil disse to også. De marcherer med mig. Om en lille stund skal jeg tale med dem. Du ser ud til at tvivle igen? Tvivler du?"

"Nej. Ikke nu. Jeg husker bare på, at det er et år siden, og at de ikke havde hjemme der, men bar tilfældigvis var standset der en dag undervejs."

"De kommer igen. Men jeg kom hertil for at give dig nogle instrukser. Du følger efter mig om nogle få dage. Det er bedst, du ordner dine sager her, for du kommer til at være væk længe."

"Skal Jean og Pierre ikke rejse med mig?"

"Nej, de vil ikke gøre det nu, men om nogen tid kommer de, og de har deres forældres velsignelse med sig tillige med deres samtykke til, at jeg tager min mission på mig. Så vil jeg føle mig stærkere – meget stærkere – af den samme grund, som jeg nu føler mig svag."

Hun holdt inde et øjeblik, fik tårer i øjnene og sagde:

"Jeg ville gerne sige farvel til Lille Mengette. Følg hende ud af landsbyen ved daggry, hun må følge mig et stykke ad vejen …"

"Og Haumette?"

Hun faldt helt sammen, begyndte at græde og sagde:

"Nej, nej, nej – hun er mig alt for kær; jeg vil ikke kunne holde det ud, for jeg ved jo, at jeg aldrig mere får hendes ansigt at se."

Den følgende morgen hentede jeg Mengette, og vi fire gik ud ad landevejen i den kolde morgendæmring, indtil landsbyen lå langt bag os; så sagde de to unge piger farvel til hinanden, omfavnede hinanden og lod deres sorg strømme ud i ord og tårer – et ynkeligt syn at se!

Og Jeanne kastede et langt blik tilbage til den fjerne landsby, til alfetræet, til egeskoven, de blomstrende enge og bækken. Det så ud, som om hun prøvede at fæstne denne scene i sin erindring, så de altid skulle stå der friske og levende som i dette øjeblik, for hun vidste, at hun aldrig mere ville få dem at se i dette liv.

Så vendte hun sig og gik fra os, mens hun græd bitterligt.

Det var hendes og min fødselsdag. Hun var da sytten år gammel.

2. Kommandanten sender Jeanne af sted

Et par dage efter fulgte Laxart Jeanne til Vaucouleurs og anbragte hende i huset hos Catherine Roger, en hjulmagers hustru, en hæderlig og brav kone.

Jeanne gik regelmæssigt til messe, hjalp til med arbejdet i huset og tjente således til opholdet. Hvis nogen ønskede at tale med hende om hendes mission – der var ganske mange, som ønskede det – udtalte hun sig nu ganske åbent og lagde ikke skjul på noget.

Jeg fik lidt senere logi lige i nærheden og blev således vidne til de efterfølgende tildragelser.

Hurtigt udbredte det rygte sig, at der var ankommet en ung pige, der af Gud var bestemt til at befri Frankrig.

Folket samlede sig i flokke for at se hende og tale med hende, og hendes lyse, unge elskværdighed vandt halvdelen af deres tillid, og hendes dybe alvor og iøjnefaldende oprigtighed vandt den anden halvdel. Fornemme folk holdt sig naturligvis på afstand og gjorde nar ad det hele, men sådan er jo deres måde.

Dernæst erindrede man en mere end otte hundrede år gammel profeti af Merlin, som havde spået, at i en fjern fremtid skulle Frankrig tabes ved en kvinde og genvindes ved en kvinde.

Frankrig var jo for første gang tabt – og det ved en kvinde, Isabella af Bayern, rigets nedrige dronning; uden tvivl var den kønne og rene unge pige udvalgt af Himlen for at fuldbyrde spådommen.

Dette gav den stigende interesse et nyt og kraftigt fremstød: Bevægelsen tiltog for hver dag, og med den håbet og troen. Fra Vaucouleurs flød den ene begejstringsbølge efter den anden ud

over landet, rullede ind over landsbyerne og opfriskede Frankrigs halvdøde befolkning. Fra disse landsbyer kom der folk, der ønskede at se med deres egne øjne og høre med deres egne ører, og de så og hørte og troede.

De fyldte byen, ja, alle værtshuse og logihuse blev overfyldte, og alligevel måtte halvdelen af de tilrejsende gå forgæves uden at få husly. Men der kom stadig nye folkeskarer, skønt det var vinter og koldt, for hvis et menneskes sjæl hungrer, hvad bryder han sig så om mad og tag over hovedet, hvis blot han kan tilfredsstille denne, sin ædlere hunger?

Dag efter dag steg begejstringen højere og højere.

Domremy var forvirret, forbløffet, overvældet, og sagde til sig selv:

"Har vi haft et sådant verdensvidunder blandt os i alle disse år og været for dumme til at se det?"

Jean og Pierre drog ud fra landsbyen, begloet og misundt som Verdens ypperste mænd, og deres rejse til Vaucouleurs var som et triumftog. Hele landsdele rejste sig for at se og hilse på Jeannes brødre, Jeanne d'Arc, som havde talt med englene ansigt til ansigt, og i hvis hænder de himmelske magter på Guds befaling havde lagt Frankrigs skæbne.

Brødrene bragte hende forældrenes velsignelse og gode ønsker og deres løfte om senere at overbringe det personligt. Og med håb og fortrøstning gik hun hen og talte på ny med kommandanten. Men han var ikke mere medgørlig en tidligere. Han nægtede at sende hende til kongen. Hun blev skuffet, men på ingen måde modløs, og svarede roligt:

"Jeg må fremdeles komme til Dem, indtil jeg får de væbnede ryttere, for det er således befalet, og jeg kan ikke være ulydig.

Jeg må til dauphinen, om jeg så skal gå på mine knæ."

Jeg og hendes to brødre var daglig hos Jeanne for at se de folk, som kom, og høre, hvad de sagde. Og en dag kom sieur Jean de Metz ganske rigtigt. Han talte med hende på en beskyttende og nedladende måde, som når man taler til et barn, og sagde:

"Hvad bestiller De her, lille jomfru? Vil De drive kongen ud af Frankrig, så vi alle skal blive englændere?"

Hun svarede på sin rolige, alvorlige måde:

"Jeg er kommet for at byde Robert de Baudricourt at føre mig eller sende mig til kongen, men han agter ikke på mine ord."

"Deres udholdenhed er virkelig beundringsværdig; et helt år har ikke fået Dem til at opgive Deres ønske. Jeg så Dem, da De var her sidst."

Lige så roligt som før svarede Jeanne:

"Det er ikke noget ønske, det er en hensigt. Han *må* opfylde den. Jeg kan vente."

"Det er måske klogt, hvis De ikke er for sikker på den ting, mit barn. Disse kommandanter er stivsindede folk at havde med at gøre. Hvis han ikke giver efter ..."

"Han vil give efter. Han må. Han har intet valg."

Adelsmandens spøgefulde lune forsvandt lidt efter lidt – det kunne man se af hans ansigt. Jeannes alvor smittede ham. Det gik altid på den måde; folk, der begyndte med at tale spøgefuldt med Jeanne, endte med at tage det alvorligt. De opdagede snart dybder i hende, som de ikke havde anet og hendes åbenbare alvor og urokkelige overbevisning var magter, som kuede deres lette, spøgende væsen.

Sieur de Metz stod og tænkte sig om en stund, så begyndte han ganske alvorligt:

"Er det nødvendigt, at De straks kommer til kongen? Det vil sige – jeg mener ..."

"Før midfaste, om jeg skal slide benene af mig op til knæene!"

Hun sagde dette med en undertrykt ildfuldhed, som har så stærk en virkning, når et menneske af hele sit hjerte arbejder for noget. Man kunne se, hvorledes det lyste op i adelsmandens ansigt, og hvorledes hans øjne flammede af sympati.

Så sagde han med dyb alvor:

"Gud ved, at jeg synes, De skulle have de væbnede ryttere, og at følgerne heraf vil kunne mærkes. Hvad er det egentlig, De vil gøre? Hvad venter og håber De på?"

"At befri Frankrig. Og det er bestemt, at jeg skal gøre det. For ingen anden i verden, hverken konger eller hertuger eller nogen anden kan genrejse kongeriget Frankrig – der findes ingen hjælp for landet uden gennem mig."

Hendes ord havde et bønligt og udtryksfuldt tonefald, og de rørte den brave adelsmand. Jeg så det tydeligt. Jeanne sænkede stemmen og tilføjede:

"Men jeg ville i virkeligheden meget hellere spinde uld hos min fattige moder, for dette er ikke mit kald. Men jeg må gøre det, for det er min herres vilje."

"Hvem er Deres herre?"

"Det er Gud."

Så knælede sieur de Metz efter gammel feudal skik, lagde sine hænder inden i Jeannes som tegn på troskab, og aflagde ed på, at han ved Guds hjælp skulle føre hende til kongen.

Den næste dag kom sieur Bertrand de Poulengy, og han satte sin ridderære i pant på, at han ville slutte sig til hende og følge, hvorhen hun så end ville føre ham.

Denne dag fløj der ud på eftermiddagen det rygte gennem byen, at selve kommandanten ville besøge den unge pige i hendes ydmyge logi.

Den følgende morgen var gader og stræder stuvende fulde af folk, som ventede på at få at se, om denne forunderlige ting virkelig ville ske.

Og det gjorde den virkelig.

Ledsaget af sin garde red kommandanten i et pragtfuldt optog gennem gaderne. Rygtet fløj ud over byen og fremkaldte et stort opløb; de højfornemme folk holdt inde med deres spottende bemærkninger, og Jeannes ry nåede højere end nogensinde.

Kommandanten havde opgjort med sig selv, at Jeanne enten måtte være en heks eller en helgen, og han agtede at finde ud af, hvilken af delene det var. Derfor bragte han en præst med sig, som skulle drive Djævelen ud af hende, såfremt der fandtes en sådan i hende.

Præsten udførte besværgelsen, men fandt ingen djævel. Han sårede alene Jeannes følelser og krænkede unødigt hendes fromhed, for han havde allerede skriftet hende, og han burde jo have vidst – hvis han i det hele taget vidste noget som helst – at djævle ikke kan tage bolig i den, der har skriftet, men udstøder angstskrig og de mest vanhellige og voldsomme forbandelser, hver gang de står overfor skriftestolen.

Kommandanten gik sin vej, bekymret og tankefuld, og han vidste ikke, hvad han skulle gøre.

Imens han grublede og undersøgte, gik der flere dage, og det blev den 14. februar. Så gik Jeanne til fæstningen og sagde:

"I Guds navn, Robert de Baudricourt, De nøler for længe med at sende mig, og har derved forvoldt skade, for i dag har dauphinen tabte et slag i nærheden af Orleans, og han kommer til at lide endnu større tab, hvis De ikke straks sender mig til ham."

Kommandanten blev ganske forvirret ved denne tale og svarede:

"I dag, barn – *i dag*? Hvorledes kan De vide, hvad der er hændt i den del af landet i dag? Det tager otte eller ti dage, før vi får melding om det."

"Mine stemmer har sagt mig det, og det er sandt. Et slag er tabt i dag, og De gør uret i at forsinke mig således."

Kommandanten gik en stund frem og tilbage på gulvet og talte med sig selv, mens han af og til udstødte en vældig ed. Til sidst sagde han:

"Hør så! De må vente! Hvis det viser at være sandt, hvad De siger, vil jeg give dem brevet og sende Dem til kongen – ellers ikke."

Jeanne svarede med brændende iver:

"Nuvel, Gud være lovet, disse dages venten er hurtigt til ende. Om ni dage vil De bringe mig brevet."

Folket i Vaucouleurs havde allerede givet hende en hest og havde bevæbnet og udstyret hende som kriger. Hun fik ikke tid til at prøve hesten og se, om hun kunne ride den, for hendes pligt var først og fremmest at være på sin post og sætte mod og kampgejst i alle dem, som kom og talte med hende, og at forberede dem på at deltage i genrejsningsarbejdet.

Dette beskæftigede hende hele dagen. Men det betød intet. Der var ingenting, hun ikke kunne lære, og det på den kortest mulige tid. Dette skulle hendes hest nok finde ud af, inden hun havde redet den en time.

Imidlertid tog hendes brødre og jeg hesten på skift og begyndte at lære at ride. Og vi fik også undervisning i brug af sværd og andre våben.

Den 20. kaldte Jeanne sin lille hær sammen – de to riddere, brødrene og jeg – hun ville holde privat krigsråd. Men nej, det var for resten ikke nogen rådslagning – det var ikke det rette navn, for hun rådslog ikke med os: Hun gav os simpelthen vore ordrer.

Hun forklarede, hvilken vej hun ville følge, når hun drog til kongen, og hun gjorde det som en person, der er fuldstændig hjemme i geografien.

Og disse dagsmarcher var planlagt således, at hun her og der undgik særligt farlige egne ved hjælp af flankebevægelser – hvilket beviste, at hun kendte sin politiske geografi lige så godt som hun kendte den fysiske; og alligevel havde hun ikke haft én dags skolegang, men var aldeles uden kundskaber.

Jeg blev overrasket, men tænkte, at hendes stemmer måtte have lært hende det. Ved nærmere eftertanke så jeg, at det ikke forholdt sig sådan. Ved hendes hentydninger til, hvad denne og hin havde fortalt hende, opdagede jeg, at hun med stor grundighed havde udspurgt de fremmede, der i flokkevis kom for at besøge hende, og at hun tålmodigt havde udvundet alle disse kundskaber af dem. De to riddere var fulde af forundring over hendes sunde forstand og kløgtighed.

Hun befalede os at forberede os på at rejse om natten og sove i skjul om dagen, da næsten hele den lange rejse måtte foregå gennem fjendtlige distrikter.

Desuden befalede hun os ikke at nævne dagen for vor afrejse, da hun agtede at begive sig af sted i al stilhed. Ellers ville man sende hende af sted med store æresbevisninger, hvorved fjenden ville blive opmærksom på hende, og de ville sikkert lægge sig i baghold og tage os til fange.

Til sidst sagde hun:

"Så er der ikke andet tilbage end at betro jer dagen for afrejsen, så I kan nå at gøre alle de nødvendige forberedelser i tide, og ikke skal opsætte for meget til sidste øjeblik. Hastværk er lastværk. Vi marcherer den 23. klokken elleve om aftenen."

Og så var rådslagningen forbi. De to riddere følte sig både overraskede og ængstelige, og sieur de Bertrand ytrede sig som følger:

"Selv om kommandanten virkelig giver hende brev og eskorte, er det vel ikke sikkert, at han gør det tidsnok til, at vi kan komme af sted den dag, hun har valgt. Hvorledes tør hun nævne datoen? Det er meget risikabelt – ja uhyre risikabelt under disse omstændigheder at bestemme dagen for afrejsen."

"Eftersom hun har sagt den 23., kan vi stole på det. Stemmerne har sandsynligvis sagt hende det. Vi gør bedst i at adlyde."

Og adlyde gjorde vi. Jeannes forældre fik bud om at komme før den 23., men forsigtighed gjorde, at de ikke fik at vide, hvorfor hun havde bestemt tiden på den måde.

Hele dagen den 23. så hun forskende på hver eneste ny gruppe af fremmede, der kom ind i huset, men hendes forældre

viste sig ikke. Hun fortvivlede dog ikke, men blev ved med at håbe. Men da det endelig blev aften, forsvandt håbet, og tårerne kom. Hun tørrede dem hurtigt væk og sagde:

"Det skulle vel ikke være således; uden tvivl er det således bestemt; jeg må og jeg vil bære det."

De Metz prøvede at trøste hende ved at sige:

"Kommandanten har jo ikke sendt bud endnu, det kan jo være, de kommer i morgen, og ..."

Han kom ikke længere, for hun afbrød ham og sagde:

"Til hvad nytte? Vi rejser klokken elleve i aften."

Og således blev det. Klokken ti red generalen ind i gården med sin garde og sine fakkelbærere, og overdrog hende en bevæbnet rytterеskorte, samt heste og udrustning til mig og brødrene, og han gav Jeanne et brev med til kongen.

Så tog hans sit sværd af, spændte det med egne hænder om hendes liv og sagde:

"De talte sandt, barn. Slaget blev tabt den dag, som De sagde. Derfor har jeg holdt ord. Drag så af sted."

Jeanne takkede ham, og han red bort.

Alle lys i huset blev straks slukket, og da gaderne lidt efter var blevet mørke og stille, sneg vi os forsigtigt gennem dem ud af den vestlige port, gav derpå hestene af sporerne og susede af sted gennem natten.

3. Paladinen beklager sig – og praler

Vi var fem og tyve mand i tallet, og vel udrustede. Vi red i dobbelte rækker; Jeanne og hendes brødre i kolonnens midte, med Jean de Metz i spidsen og sieur Bertrand som arrieregarde.

Om et par timer ville vi være inde i fjendeland, og ingen ville vove at desertere.

Lidt efter lidt hørte vi stønnende suk og forbandelser fra forskellige steder i rækkerne. Ved at spørge os for, fandt vi ud af, at seks af vore folk var bønder, der aldrig havde siddet på en hest før, og som nu fandt det vanskeligt at blive siddende i sadlen, samtidig med, at selve ridtet forvoldte dem store legemlige kvaler.

Kommandanten havde i sidste øjeblik taget dem, og presset dem til at gøre tjeneste, og havde ved siden af hver af dem anbragt en veteran med ordre til at hjælpe rekrutten med at sidde fast i sadlen, og dræbe ham, hvis han søgte at desertere.

Disse stakkels djævle havde holdt tand for tunge, så længe de kunne, men deres legemlige lidelser var nu blevet så store, at de var nødt til at give dem luft.

Men vi befandt os nu i fjendens land, så der var ikke noget at gøre – de måtte fortsætte marchen, skønt Jeanne sagde til dem, at hvis de ville tage risikoen, måtte de gerne gå deres vej. De foretrak at blive hos os. Vi sagtnede farten lidt og bevægede os frem med stor forsigtighed, og de nye mænd blev advaret om at holde deres sorger for sig selv og ikke med deres forbandelser og jammerklager styrte os alle i fordærv.

Henimod daggry red vi dybt ind i en skov, og snart lå alle med undtagelse af skildvagterne og sov trygt, skønt jorden var

kold og luften ligeså.

Ved middagstid vågnede jeg af en så dyb og langvarig søvn, at jeg først ikke rigtig kunne samle mig; jeg vidste ikke, hvor jeg var, og heller ikke, hvad der var sket. Så blev mine sanser atter klare, og jeg huskede alt.

Som jeg lå der og tænkte over den sidste måneds begivenheder, kom jeg pludselig til at huske på, at en af Jeannes forudsigelser ikke var blevet opfyldt, for hvor var Noël og Paladinen, som skulle slutte sig til os i ellevte time?

Jeg var allerede blevet så vant til, at alle Jeannes ord gik i opfyldelse, at jeg blev ganske urolig og forvirret ved denne tanke, og åbnede øjnene.

Vel, der stod Paladinen, støttet til en træstamme, og så ned på mig! Hvor ofte hænder den slags ikke: Man tænker på en person, eller drømmer om en person, og – der står han så lige foran én, uden at man havde drømt om, at han skulle være så nær. Det ser ud til, at netop det, at han virkelig er nær, bringer én til at tænke på ham, og det er slet ikke noget tilfælde, som folk går og indbilder sig.

Nuvel, der får da være som det vil – der stod Paladinen i hvert fald og så ned i mit ansigt og ventede på, at jeg skulle vågne.

Jeg blev svært glad ved at se ham, sprang op, rystede hans hånd, førte ham lidt bort fra lejren – han hinkede for resten som en krøbling – bad ham sætte sig og sagde:

"Men – hvor kommer du fra? Og hvordan fandt du tilfældigvis frem til dette sted? Og hvad betyder disse soldaterklæder? Fortæl mig det hele."

Han svarede:

"Jeg marcherede med jer i nat."

"Det er ikke muligt!" Spådommen var altså sand for hans vedkommende.

"Jo, jeg gjorde. Jeg skyndte mig af sted fra Domremy for at slutte mig til jer, og var ved at komme for sent. Jeg var virkelig for sent ude, men så bad jeg så mindeligt om at komme med, at kommandanten blev rørt over min tapre hengivenhed for mit fædrelands sag – det var netop de ord han brugte – og så gav han efter og tillod mig at tage afsted."

Jeg tænkte ved mig selv: "Det er løgn, han er en af de seks, som blev tvunget med af kommandanten i sidste øjeblik; jeg ved det, for Jeanne sagde, at han ville slutte sig til os i ellevte time, men ikke efter eget ønske."

Så sagde jeg højt:

"Jeg er glad for, at du kommer. Det er en ædel sag, og man kan jo ikke sidde hjemme i tider som disse."

"Sidde hjemme! Jeg kunne ikke mere sidde hjemme, end en tordensky kunne holde sig skjult i skyerne, når uvejret kalder på den."

"Det var et sandt ord. Nu kender jeg dig!"

Det lod til at behage ham.

"Det er jeg glad for. Der er mange, der ikke kender mig. Men de skal snart komme på andre tanker! De kommer til at kende mig til bunds, førend krigen er forbi."

"Det tror jeg også. Jeg tror, at ligegyldigt hvor der er fare på færde, der vil du gøre dig bemærket."

Han kunne godt lide den slags tale, den fik ham til at svulme som en svineblære. Så sagde han:

"Så sandt som jeg kender mig selv – og det tror jeg da, jeg gør – vil mine bedrifter i dette felttog mere end én gang give dig

anledning til at mindes disse ord."

"Jeg ville være en nar, hvis jeg tvivlede."

"Skønt jeg bare er en simpel soldat, skal jeg gøre mit arbejde, skal jeg gøre mit bedste, og hele landet skal komme til at høre om mig. Hvis jeg stod, hvor jeg egentlig burde, hvis jeg var en la Hire eller Saintrailles eller Bastard af Orleans – vel, jeg siger ikke noget, for jeg er ingen storskryder som Noël Rainguesson, og jeg takker Gud for det. Men der vil snart hænde noget, ser du, noget som vil hæve en menig soldats ry op over deres, og som med sin skygge vil udslette deres navnes ære."

"Men hør her, min ven," sagde jeg, "der har du virkelig fået en ide. At være en berømt general – hvad er vel det? Historien glemmer dem snart, for der så mange af dem. Men en simpel soldat med et verdensry – *han* ville være enestående! Han ville blive månen blandt en sværm af stjerner på et sennepskorns størrelse! Min ven, hvem har vel bragt dig på slig en tanke?"

Han var ved at sprække af stolthed, men svarede nok så beskedent:

"Det er ingenting. Jeg har dem ofte – den slags ideer – og endnu større end denne. Jeg anser ikke denne som særlig betydningsfuld."

"Du forbløffer mig virkelig. Så er den virkelig din egen?"

"Helt igennem! Og der er flere, hvor den kom fra!" Han bankede sig på panden med fingeren og benyttede lejligheden til at skubbe stormhuen ned over det ene øre, hvilket gav ham et såre selvtilfreds udseende – "Jeg behøver ikke låne mine ideer sådan som Noël Rainguesson."

"Mens vi taler om Noël – hvornår så du ham sidst?"

"For en halv time siden. Han ligger derovre og sover som en død. Red sammen med os her i nat."

Jeg følte, det gav et hop i mit hjerte, nu var jeg atter rolig og tryg; aldrig mere ville jeg betvivle hendes spådomme. Så sagde jeg højt:

"Dette gør mig glad. Det gør mig stolt af min landsby. Der bliver ikke tale om at holde vore løvehjerter hjemme i disse tider, der kan jeg godt indse!"

"Løvehjerte! Hvem – det pattebarn? Pyt, han tiggede jo som en hund for at få lov at slippe. Skreg og sagde, at han ville hjem til sin mor. Han et løvehjerte! Den bangebuks!"

"Jamen kæreste, jeg tænkte naturligvis, at han meldte sig som frivillig. Gjorde han da ikke det?"

"Åh jo da, han meldte sig lige så frivilligt, som folk melder sig til bøddelen. Pyt! Da han hørte, jeg ville rejse fra Domremy for at lade mig hverve, bad han om lov til at følge med under min beskyttelse, for han ville se folkemasserne og alt postyret. Nå ja, så kom vi da her og så faklerne komme ud fra fæstningen, og vi løb derhen, og kommandanten lod ham gribe sammen med fire til, og han bad om at få lov til at slippe, og jeg bad om at få hans plads, og til sidst gav kommandanten mig så lov, men han ville ikke lade Noël gå af den grund – han var så rasende på ham, fordi han var sådan en skrigeunge. Jo, det skal nok blive store ting, *han* kommer til at udrette i kongens tjeneste, han vil spise for seks og løbe for seksten. Jeg hader sådan en dværg med et halvt hjerte og ni maver!"

"Men det var dog svært overraskende nyheder for mig, og det gør mig både skuffet og harm. Jeg troede jo, han var en vældig mandig fyr!"

Paladinen sendte mig et fortørnet blik og sagde:

"Jeg indser ikke, hvordan du kan tale således, nej om jeg gør! Jeg har ikke noget imod knægten, jeg synes tværtimod godt om ham, og har altid været kammerat med ham lige fra vuggen af, men han må lade mig få lov til at tale om hans fejl, og han kan gerne drøfte mine, hvis jeg har nogen. Det kan vel være, jeg har, men jeg tænker, de nok tåler dagens lys. Mandig! Jo pyt! Du skulle have hørt ham jamre og beklage sig og bande her i nat, fordi han havde fået sår af sadlen. Hvorfor fik jeg ikke sår af sadlen? Jo, jeg følte mig ligefrem hjemme i den. Og alligevel var det første gang, jeg sad på en hest. Alle disse gamle soldater beundrede min ridekunst; de sagde, de aldrig havde set noget lignende. Man han – at tænke sig, de måtte jo holde på ham hele tiden."

En duft, som gav løfte om morgenmad, bredte sig gennem skoven, Paladinen udvidede næseborene, rejste sig og hinkede af sted med noget besvær; han sagde, han måtte se til sin hest.

I grunden var han en rar, godhjertet kæmpe, der fandtes ikke noget ondt i ham, for der er jo intet ondt i at gø, så længe man lader sig nøje med det og ikke bider, og der er ikke noget galt i at være et æsel, hvis man lader sig nøje med at skryde og ikke sparker. Og hvis denne kolos af muskler og dumhed og forfængelighed havde en løssluppen tunge, hvad så?

Der var ingen ondskab i det, og desuden var det ikke hans egen skyld; det var Noël Rainguessons værk, for han havde plejet og passet det, bygget det op og fuldkommengjort det for sin egen fornøjelses skyld.

Hans lette, sorgløse hjerte måtte have nogen at åle og holde sjov med, Paladinen havde kun behøvet en smule udvikling for

at tilfredsstille alle hans fordringer, og selvfølgelig havde Noël i årevis påtaget sig denne udvikling og sørget så omhyggeligt for den, at han ofte glemte andre og vigtigere ting. Resultatet var ganske storartet.

Noël satte større pris på Paladinens selskab end på nogen andens; Paladinen foretrak andres selskab frem for Noëls. Den store fyr sås ofte sammen med den lille fyr, men det var af samme grund som den, der gør at man ofte ser oksen sammen med myggen.

Ved først givne lejlighed havde jeg en samtale med Noël. Jeg ønskede ham velkommen blandt os, og sagde:

"Det var kækt og modigt af dig at melde dig som frivillig, Noël."

Hans øjne strålede, og han svarede:

"Jaha, jeg synes også selv, det var godt gjort. Men æren tilkommer ikke mig alene, jeg fik hjælp."

"Hvem hjalp dig?"

"Kommandanten."

"Hvorledes?"

"Jo, nu skal jeg fortælle dig det hele. Jeg kom ind fra Domremy for at se på alle disse mennesker, for jeg havde aldrig været med til noget sådant – men jeg havde ikke tænkt mig at melde mig til krigstjeneste. – Undervejs indhentede jeg Paladinen og lod ham få selskab af mig resten af vejen, skønt han ikke ønskede det, hvilken han sagde til mig. Og mens vi stod og glanede og blinkede i skæret fra kommandantens fakler, greb de os og satte os i eskorten, og på den måde var det, at jeg blev frivillig. Men når alt kom til alt, havde jeg ikke så meget

imod det. Man skal huske på, hvor trist og kedeligt livet i landsbyen ville være uden Paladinen."

"Hvordan optog han det? Var han tilfreds?"

"Jeg tror, han var fornøjet."

"Hvorfor?"

"Fordi han sagde, at han ikke var det. Jeg overraskede ham, ser du, og det er ikke rimeligt, at han uforberedt kunne sige, hvad sandt var. Ikke fordi han ville forberede sig på det, hvis han kunne, det vil jeg ikke beskylde ham for. Nej, jeg er sikker på, at han var fornøjet, netop fordi han påstod det modsatte."

"Tror du, han var meget fornøjet?"

"Ja, jeg ved, han var det. Han tiggede som en slave og kaldte på sin mor. Han sagde, at han var dårlig, og han vidste ikke, hvorledes han skulle ride på en hest; han vidste, at han ikke kunne overleve denne første march. Men han så slet ikke så spag ud, som han følte sig. Der lå et fad vin, et passende løft for fire mand. Kommandanten blev vred, og han svor og bandede over ham, så støvet føg, og han befalede ham at løfte fadet op på skulderen, ellers ville han skære ham op til koteletter og sende ham hjem i en kurv. Paladinen gjorde det, og det sikrede ham straks forfremmelse til menig soldat i eskorten."

"Hvordan udholdt han strabadserne under marchen?"

"Omtrent som jeg selv. Hvis han gjorde mere støj, gav hans kraftige krop ham jo ret til det. Vi blev siddende i vore sadler, fordi vi fik hjælp. Vi er lige halte og skrøbelige i dag, og hvis han har lyst til at sidde, så lad ham endelig; jeg foretrækker at stå."

4. Jeanne fører os gennem fjendens linjer

Vi blev kaldt sammen og underkastet en nøje inspektion af Jeanne. Så holdt hun en lille, kort tale, og sagde, at selv det barske krigerhåndværk kunne gøres en smule mere udholdeligt, hvis man undgik eder og anden vulgær tale, og hun ville strengt forlange, at vi erindrede os denne forskrift.

Derefter befalede hun en halv times rideøvelser for nybegynderne, og satte en af veteranerne til at forestå disse. Det var en latterlig forestilling, men vi lærte da noget af den, og Jeanne var tilfreds og ytrede nogle opmuntrende og smigrende bemærkninger.

Selv tog hun ingen undervisning, gennemgik heller ikke øvelserne og manøvrerne, men sad blot på sin hest som en martialsk lille statue og så på os.

Dette var fuldkommen nok for hende. Hun glemte aldrig en eneste detalje af undervisningen, men opfattede og bevarede det hele, og anvendte det senere med så megen tillidsfuldhed og bestemthed, som om hun allerede længe havde praktiseret det.

Vi foretog nu tre nattemarcher, hver på omkring 6 mil, og vi fik lov til at ride i fred og uden forstyrrelser, da man tog os for en omstrejfende røverbande. Egnens folk var kun glade, når en sådan flok drog forbi uden at standse.

Det var alligevel meget trættende marcher, og slet ikke behagelige, for broerne var få og åløbene talrige, og når vi måtte vade over dem, fandt vi, at vandet var skrækkelig koldt, og senere måtte vi, våde som vi var, lægge os til hvile på den frosne jord, blive varme, hvis vi var i stand til det, og sove, hvis vi kunne, for det ville ikke have været klogt at tænde et bål.

Vor energi svandt lidt efter lidt under disse anstrengelser, men det var ikke tilfældet med Jeannes. Hendes skridt var fremdeles lige faste og spændstige, hendes øjne lige ildfulde. Vi kunne kun forundre os over dette, forklare det kunne vi ikke.

Men hvis marchen havde være hård før, ved jeg ikke, hvorledes jeg skal betegne de fem nætter, som nu fulgte; vejene var lige så umulige, badene lige så kolde, og vi blev syv gange overfaldet fra baghold og mistede to rekrutter og to veteraner i de påfølgende fægtninger.

Nyheden om, at den guddommeligt inspirerede jomfru fra Vaucouleurs med en eskorte havde begivet sig på vej til kongen, var efterhånden sivet ud, følgelig var der posteret vagter ved alle veje.

Disse fem nætter gjorde hele delingen modløs. Denne sindsstemning forværredes ved en opdagelse, som Noël gjorde, og som han øjeblikkelig meldte til hovedkvarteret.

Nogen af folkene havde prøvet at forstå, hvorledes Jeanne kunne blive ved med at være årvågen og have sine kræfter og sin tillidsfuldhed i behold, mens selv de stærkeste mænd i delingen var udslidte af marchens besværligheder, og var blevet vrantne og pirrelige. Dette viser igen, hvorledes mænd kan have øjne og alligevel ikke ser. Hele deres liv havde disse samme mænd set deres egne kvindfolk i spand med en ko, de havde set dem trække ploven på marken, mens mændene besørgede styringen.

De havde også set andre beviser på, at kvinder har langt mere udholdenhed og tålmodighed og styrke end mændene – men hvad nytte havde de haft af at se disse ting? Ingen. Det havde ikke lært dem noget. De var fremdeles overraskede ved at se en

syttenårs pige bære krigens strabadser bedre end hærens prøvede veteraner. Desuden faldt det dem ikke ind, at en stor sjæl med et stort mål kan gøre et svagt legeme stærkt og lade det beholde sin styrke, og her var den største sjæl i universet – men hvorledes kunne hendes følgesvende vide det? Nej, de vidste ingen ting, og deres fornufts-slutninger var af samme sort som deres uvidenhed.

De snakkede og diskuterede indbyrdes, så Noël hørte det, og endelig kom de til den slutning, at Jeanne var en heks og havde sit forunderlige mod fra Satan. Derfor blev de enige om at vente på et belejligt øjeblik for at tage hendes liv.

At have den slags hemmelige sammensværgelser i vor midte var naturligvis en meget alvorlig affære, og ridderne bad Jeanne om lov til hænge de sammensvorne, men det nægtede hun dem uden betænkning. Hun sagde:

"Hverken disse eller andre mænd kan tage mit liv, før min mission er fuldført, så hvorfor skulle jeg have deres blod på min samvittighed? Jeg vil meddele dem dette, og give dem en advarsel. Kald dem frem for mig."

Da de kom, fortalte hun dem dette på en jævn og naturlig måde, som om den tanke aldrig var faldet hende ind, at nogen kunne tvivle om det, når hun havde givet sit ord på, at det var sandt.

Folkene blev åbenlyst forbavsede og imponerede over, at hun turde sige sådan noget på en så sikker og tilforladelig måde, for når en spådom fremsættes så dristigt, undlader den aldrig at gøre indtryk på overtroiske sjæle.

Ja, hele den lille tale gjorde en kraftig virkning, som yderligere forhøjedes ved hendes afsluttende bemærkning. Den

var henvendt til sammensværgelsens leder, og Jeanne ytrede den i et bedrøvet tonefald:

"Det er synd, at De sådan lægger planer om et andet menneskes død, når Deres egen er så nært forestående."

Denne mands hest snublede og faldt over ham i den første flod, vi den nat skulle sætte over, og han druknede, før vi kunne komme ham til hjælp. Der blev derefter ikke flere sammensværgelser blandt vore folk.

Den nat blev vi udsat for flere baghold, men vi kom fra det, uden at nogen af vore mænd mistede livet. Endnu en nat, og vi ville have nået den fjendtlige grænse, hvis lykken var os god, og vi så med ikke så lidt ængstelse aftenen nærme sig.

Før havde vi altid været mere eller mindre uvillige til at ride ud i mørket og stilheden for at dukke ned i det kolde vand og udsættes for fjendernes forfølgelse, men denne gang var vi utålmodige efter at komme af sted, og blive færdige med dette, skønt vi måtte forudse flere og skarpere fægtninger end i nogen af de foregående nætter.

Foran os, i et par miles afstand var der en dyb flod med en ussel træbro, og da der hele dagen faldt en kold regn, blandet med sne, var vi ivrige efter at finde ud af, om vi befandt os i en fælde eller ej. Hvis den opsvulmede flod havde revet broen væk, måtte vi anse os for at være fanger, afskåret fra enhver udvej.

Straks ved mørkets frembrud red vi ud fra skoven, hvor vi havde ligget skjult, og begyndte vor march. Fra det tidspunkt, hvor vi begyndte at blive udsat for baghold, havde Jeanne redet i spidsen for kolonnen, og denne post indtog hun også nu. Da vi var kommet et stykke ad vejen, piskede sne og regn os lige i

ansigtet, og jeg misundte Jeanne og ridderne, som kunne lukke visiret og dermed lukke hovedet inde som i en tæt æske.

Pludselig lød der en skarp kommando ud af mørket lige i nærheden:

"Holdt!"

Vi adlød.

Jeg kunne skelne en mørk masse foran os, men var ikke rigtig klar over, hvad det var. Det kunne tænkes at være en rytterafdeling, men jeg kunne ikke være sikker.

En mand red hen til Jeanne og sagde i en bebrejdende tone:

"Nuvel, De har i hvert fald haft tid nok. Og hvad har De så fundet ud af? Er hun fremdeles bag os, eller er hun foran?"

Jeanne svarede koldt:

"Hun er fremdeles bagude."

Denne efterretning fik den fremmedes tonefald til at mildnes. Han sagde:

"Hvis De har fundet ud af det, har De dog ikke spildt tiden, kaptajn. Men er De sikker? Hvordan kan De vide det?"

"Fordi jeg har set hende."

"Set hende? Set Jomfruen selv?"

"Ja. Jeg har været i hendes lejr."

"Er det muligt? Kaptajn Raymond, jeg må bede Dem tilgive mig den tone, hvori jeg nys tiltalte Dem. De har udført en dristig og beundringsværdig ting. Hvor havde hun slået lejr?"

"I skoven, ikke mere end en halv mils vej herfra."

"Godt, jeg var bange for, at vi stadig var bag hende, men nu da vi ved, at hun er bagefter os, er alting i orden. Hun er vort sikre bytte. Vi vil snart hænge hende – De skal selv få lov at

hænge hende. Ingen har gjort sig mere fortjent til det fortrin at udrydde dette Satans fordærvede redskab."

"Jeg ved ikke, hvordan jeg skal takke Dem. Hvis vi fanger hende, skal altså jeg …"

"*Hvis!* Det skal *jeg* nok sørge for! Det skal De ikke være urolig for! Alt, hvad jeg ønsker, er blot at kaste et blik på hende for at se, hvad hun ligner, den djævleunge, som har været i stand til at skabe alt dette spektakel – så kan De og strikken få hende. Hvor mange mand har hun?"

"Jeg talte kun atten; men hun kan jo have haft to eller tre forposter ude."

"Er det alt? Det er jo blot en lille mundfuld for mine folk. Er det sandt, at hun kun er en pige?"

"Ja, hun er ikke mere end sytten år."

"Det overgår alt, hvad jeg havde forestillet mig! Er hun kraftigt bygget eller spinkel?"

"Spinkel."

Officeren tænkte sig om et øjeblik, så sagde han:

"Var hun ved at bryde op?"

"Ikke, da jeg fik mit sidste glimt af hende."

"Hvad gjorde hun da?"

"Hun talte ganske roligt med en officer."

"Ganske roligt? Uden at give ordrer?"

"Ja, lige så roligt, som vi gør nu."

"Det er godt. Hun må føle en falsk sikkerhed. I modsat fald ville hun være urolig og geskæftig – sådan opfører hendes køn sig, når der er fare på færde. Og da hun altså ikke gjorde nogle forberedelser til at bryde op …"

"Det gjorde hun ikke, da jeg så hende sidste gang."

" ...og eftersom hun talte ganske roligt og besindigt, så må det betyde, at dette vejr ikke bekommer hende vel. Nattemarcher i slud og vind er ikke noget for sådan en syttenårs tingest. Nej; hun bliver nok, hvor hun er, og derfor skylder vi hende tak. VI vil nu selv slå lejr; dette er et udmærket sted. Lad os straks sætte det i værk."

"Hvis De befaler det – naturligvis. Men hun har to riddere med sig. De kunne måske tvinge hende til at marchere videre, især hvis vejret bedrer sig."

Jeg var bange og utålmodig efter at slippe bort fra faren, og det gjorde mig både ængstelig og ærgerlig at høre Jeanne med vilje skabe forsinkelse og øge faren – men jeg tænkte jo alligevel, at hun bedre end jeg vidste, hvad der måtte gøres.

Officeren svarede:

"Næppe, og hvis det skulle ske, er vi jo her til at afskære hende vejen."

"Ja, hvis de kommer denne vej. Men hvis de sender spejdere ud, og får nys om et og andet, så de prøver at gå gennem skoven for at nå broen? Er det klogt at lade broen blive stående?"

Jeg begyndte at skælve, da jeg hørte, hvor dristig hun var.

Officeren tænkte sig om et øjeblik, så sagde han:

"Det kunne måske være klogt at sende en styrke af sted for at ødelægge broen. Jeg havde tænkt mig at besætte den med hele styrken, men det er ikke nødvendigt nu."

Jeanne svarede med stor sindsro:

"Med Deres tilladelse vil jeg selv ride derhen og ødelægge den."

Nu så jeg, hvad hun havde villet, og var glad for hendes kløgtige indfald og over hendes åndsnærværelse, som havde

tilladt hende at tænke koldt og roligt i en snæver vending.

Officeren svarede:

"De har min tilladelse, kaptajn, og min tak til. Når De gør det, bliver det gjort godt; jeg kunne sende en anden i Deres sted, men ingen bedre."

De hilste, og vi red videre.

Jeg åndede lettet op. En halv snes gange havde jeg indbildt mig, at jeg hørte hovslag fra den virkelige kaptajn Raymonds styrke bag os, og jeg havde siddet som på nåle, mens Jeanne og officeren sludrede sammen.

Jeg åndede som sagt lettere, men følte mig endnu ikke sikker, for Jeanne havde kun givet ordren: "Fremad!", og følgelig bevægede vi os kun i skridtgang – bevægede os langsomt forbi en utydelig, langstrakt kolonne af fjender.

Spændingen var frygtelig, men varede ikke længe, for da fjendens trompeter blæste signalet "Sid af!" gav Jeanne ordre til "Trav!" og det var en stor lettelse. Hun tænkte sig altid om, som I nok kan se.

Hvis vi var kommet flyvende i fuld galop langs linjen, før der var givet ordre til at sidde af, kunne det nemt ske, at en eller anden i de fjendtlige rækker havde forlangt at få løsen, men nu så vi bare ud, som om vi var på vej til vor bestemte lejrplads, og derfor fik vi lov til at passere uden tiltale.

Jo længere vi red, desto frygteligere forekom den fjendtlige styrke os. Måske var der omkring hundrede eller deromkring, men mig forekom der at være mindst tusind.

Da vi havde passeret de sidste af disse folk, var jeg taknemmelig, og jo dybere vi kom ind i mørket, desto bedre følte jeg mig til mode. I løbet af den næste time følte jeg stedse

mere lettet, men da vi fandt, at broen fremdeles stod på sin plads, var jeg helt ovenpå. Vi red over broen og ødelagde den, og så følte jeg mig – nej, jeg kan slet ikke beskrive, hvordan jeg følte mig.

Vi havde ventet at høre forfølgernes rytterskarer efter os, for vi regnede med, at den rigtige kaptajn Raymond ville komme og måske antyde, at den rytterafdeling, man havde taget for at være hans, i virkeligheden tilhørte Jomfruen af Vaucouleurs; han må imidlertid have været alvorligt forsinket, for da vi fortsatte vor march på den anden side af floden, hørtes der ingen anden lyd i skoven bag os end stormens susen i træerne.

Jeg sagde, at Jeanne havde høstet mange smigrende ord på kaptajn Raymonds vegne, og at den eneste grøde, han selv ville høste, ville være tørre bebrejdelser, når han endelig en gang indfandt sig.

Jeanne sagde:

"Det bliver nok, sådan som du siger, for den øverste officer talte til troppen uden at anråbe den, skønt det var nat og mørkt, og han ville have slået lejr uden først at ødelægge broen, hvis han ikke havde lyttet til mit råd, og ingen er så gode til at finde fejl hos andre end de, der selv gør bebrejdelsesværdige ting."

Sieur Bertrand morede sig over den naive måde, hvorpå Jeanne omtalte sit råd, som om det havde været en værdifuld gave til en fjendtlig anfører, som derved blev reddet fra at begå en drabelig bommert, og så fortsatte han med at beundre den udspekulerede måde, hvorpå hun havde narret den samme mand uden dog på noget tidspunkt at fortælle ham noget, som ikke var sandt.

Dette gjorde Jeanne lidt urolig, og hun sagde:

"Jeg tænkte, at han nok narrede sig selv. Jeg undlod at fortælle ham løgne, for det ville have været forkert; men hvis mine sandheder bedrog ham, så blev de måske til løgne, og jeg fortjener at dadles. Gud give, at jeg vidste, om jeg har gjort noget forkert."

Vi forsikrede hende om, at hun havde gjort, hvad ret var, og at det i krigens farer er tilladt at ty til bedrag, som hjælper éns egen sag og skader fjendens; men hun var ikke ganske tilfreds med dette, og mente, at selv om en stor sag stod i fare, måtte man dog først prøve at klare sig med hæderlige midler. Så sagde hendes broder Jean:

"Jeanne, du fortalte os selv, at du skulle til onkel Laxart for at pleje hans hustru; du nævnte ikke, at du skulle videre, men alligevel drog du til Vaucouleurs. Der kan du altså se!"

"Jeg indser det nu," sagde Jeanne bedrøvet, "det var ingen løgn, men alligevel bedrog jeg. Jeg havde prøvet alle andre udveje først, men kunne ikke komme af sted – og af sted *måtte* jeg. Det var nødvendigt for min mission. Jeg gjorde noget galt, tror jeg, og det var højst urigtigt af mig!"

Hun sagde ikke noget en tid, men tænkte frem og tilbage over sagen; så tilføjede hun med alvorlig bestemthed:

"Men tingen i sig selv var rigtig, og jeg ville gøre det om igen, hvis det blev nødvendigt."

Vi svarede hende ingenting på dette. Hvis vi havde kendt hende så godt, som hun kendte sig selv, og som hun senere hen åbenbarede sig for os, havde vi nok begrebet, hvad hun mente. Hun havde en højere opfattelse af livet end vi. Hun kunne ofre sig selv – og den bedste del af sig selv, det vil sige hendes sandfærdighed – for at redde sin *sag*; men vel at mærke sådan,

at hun ikke ville købe sit *liv* for den pris; mens vor krigsmoral tillod os ved bedrag at købe vort liv, ja selv en militær fordel, lille eller stor.

Hendes ord syntes dagligdags nok dengang, og ordenes dybere mening undgik os; men man kan se nu, at de indeholdt et højt og ædelt princip.

Lidt efter lagde vinden sig, regn og slud holdt op, og kulden føltes ikke mere så gennemtrængende.

Vejen var blevet forvandlet til et dybt morads, og hestene arbejdede sig frem i skridtgang – hurtigere kunne de ikke gå. Til sidst overvældedes vi af træthed, og sad og sov i sadlerne. Ikke en gang de farer, der truede os, kunne holde os vågne.

Denne, den tiende nat, føltes længere end nogen af de foregående, og det var naturligvis også den hårdeste, for vi var jo blevet mere og mere trætte for hver dag.

Men vi blev ikke udsat for flere overfald.

Ved dagens frembrud så vi en flod foran os, og vi vidste, at det var Loire; vi red ind i byen Gien og vidste, at vi nu var blandt venligtsindede folk, mens fjenden var langt bag os. Det var en dejlig morgen og en herlig følelse.

Vi tog os ikke ud til vor fordel – trætte og udasede og tilsølede som vi var. Jeanne var fremdeles den af os, der var mest frisk, både på legeme og sjæl.

Det var en mærkelig march, som viser, hvad menneskene kan udrette, når de har en ihærdig anfører med en bestemthed, som aldrig giver efter.

5. Vi bryder gennem de sidste baghold

Et par timer eller tre hvilede vi og forfriskede os i Gien, men så var det også blevet kendt, at en ung pige, som af Gud havde fået det hverv at befri Frankrig, var kommet til byen. En mængde mennesker strømmede derfor til vort kvarter, og vi det klogest at søge hen til et roligere sted. Derfor drog vi atter af sted, og gjorde holdt i en lille landsby ved navn Fierbois.

Vi var nu kun et par mil fra kongen, som befandt sig på fæstningen i Chinon.

Jeanne dikterede straks et brev til ham, og jeg skrev det. Heri sagde hun, at hun var kommet langvejs fra for at bringe ham gode nyheder, og bad om tilladelse til personlig at overbringe ham dem. Hun tilføjede, at skønt hun aldrig havde set ham, ville hun kende ham i enhver forsamling og udpege ham mellem alle andre.

De to riddere red øjeblikkelig af sted med brevet.

Troppen sov hele eftermiddagen, og da vi havde spist til aften, følte vi os alle rigtig kække og modige – især os fra Domremy.

Vi havde det hyggeligste gæsteværelse i landsbyens værtshus helt for os selv, og for første gang i ti usigeligt lange dage var vi trygge mod overfald og strabadser.

Paladinen var pludselig blevet sig selv igen, og spankulerede frem og tilbage i værelset med alle tegn på den højeste grad af selvtilfredshed.

Noël Rainguesson sagde pludselig:

"Jeg synes, det er vidunderligt, den måde, hvorpå han har ført os frem."

"Hvem?" spurgte Jean.

"Hvem? Paladinen naturligvis."

"Hvad har han da haft at gøre med det?" svarede Pierre d'Arc.

"Alting. Det var intet andet end Jeannes tillid til hans forsigtighed, som gjorde, at hun holdt modet oppe. Hun kunne stole på sig selv og på os, hvad mod angår, men det er forsigtighed, det først og fremmest kommer an på i krigen – forsigtighed er den mest sjældne og ædle af alle egenskaber, og han har mere af den end noget andet menneske i Frankrig – det har han, ja!"

"Nu er du vist ved at gøre dig selv til nar igen, Noël Rainguesson," sagde Paladinen, "og du må vist hellere slynge din lange tunge en gang om halsen og stikke spidsen af den i øret, så bringer du dig ikke så nemt i knibe med den."

"Jeg vidste ikke, han havde mere forsigtighed end andre folk," sagde Pierre, "forsigtighed forudsætter begavelse, og han har ikke mere begavelse end os andre efter min mening."

"Jamen, der tager du fejl. Forsigtighed har ikke noget med begavelse af gøre; begavelse er tværtimod en hindring for den, for jeg skal nemlig sige jer: Forsigtigheden ræsonnerer ikke, den føler. Den fuldkomne forsigtighed er det samme som den fuldkomne mangel på begavelse."

"Hør, hvor han præker, den forbistrede idiot!" mumlede Paladinen.

"Forsigtigheden er ene og alene en hjertesag, en følelsessag; den tillader folk at opdage og undgå farer, som slet ikke eksisterer. Som for eksempel den nat i tågen, da Paladinen tog sin hests øren for et par fjendtlige lanser og steg af og klatrede op i et træ ..."

"Det er løgn! En løgn uden skygge af grund, og jeg advarer jer alle sammen mod at tro på denne udlærte sladrehanks ondskabsfulde påfund. I årevis har han gjort sit bedste for at ødelægge mit rygte, og måske begynder han snart på jeres også. Jeg steg af for at spænde saddelgjorden – og gid jeg måtte dø, hvis det ikke er sådan."

"Hør blot, sådan tager han det gerne, han kan aldrig diskutere en sag stille og roligt, men farer og bliver ubehagelig. Og læg så bare mærke til, hvor glemsom han er. Han husker, at han steg af hesten, men glemmer alt det andet – selv træet. Men det er naturligt; han må jo huske, at han steg af hesten, for han var så vant til at gøre det. Han gjorde det altid, når der hørtes uro og våbenlarm ved fronten."

"Hvorfor gjorde han det dengang?" spurgte Jean.

"Det ved jeg ikke. For at spænde saddelgjorden fastere, tror jo *han* – for at klatre op i et træ, *tror* jeg; jeg har set ham klatre op i hele ni træer på en eneste nat."

"Dét så du ikke! En person, der kan lyve som, fortjener ingen mands agtelse. Jeg beder jer, svar mig: Tror I på, hvad dette krybdyr har sagt?"

Alle lod til at være lidt forlegne, og det var kun Pierre, der svarede:

"Jeg – nåja, jeg ved ikke rigtig, hvad jeg skal sige. Dette er pinligt. Det er jo en fornærmelse at undlade at tro på et menneske, når han påstår en ting så bestemt, men alligevel er jeg nødt til at sige, at jeg ikke er i stand til at tro på det hele – nej, jeg er ikke i stand til at tro, at du er klatret op i hele ni træer."

"Hør nu!" råbte Paladinen, "hvad synes du nu om dig selv, Noël Rainguesson? Og hvor mange træer tror du så, jeg er klatret op i, Pierre?"

Den latter som påfulgte, opflammede Paladinens vrede til en hvidglødende hede, og han sagde:

"Jeg venter til et mere belejligt tidspunkt, venner. Jeg skal gøre regnskab med jer alle, stol på det."

"Få ham nu ikke for godt i gang," bad Noël, "for så bliver han en ligefrem løve. Jeg så rigeligt af ham efter den tredje fægtning. Da den var forbi, så jeg ham komme ud af buskene og angribe en død mand helt alene."

"Endnu en løgn! Men nu advarer jeg dig, du går for vidt. Du skal få at se, at jeg angriber en levende mand, hvis du ikke passer på."

"Og dermed mener du naturligvis mig. Det sårer mig mere, end selv den mest uvenlige og uforskammede tale kunne gøre. Utaknemmelighed mod ens velgører ..."

"Velgører? Jeg vil da gerne vide, hvad det er, jeg skylder *dig*?"

"Du skylder mig livet. Jeg stod mellem træerne og fjenden og holdt hundrede tusinder af dem stangen, da de tørstede efter dit blod. Og jeg gjorde det ikke for prale med mit mod, jeg gjorde det, fordi jeg elsker dig, og ikke kan leve uden dig."

"Stop nu – du har sagt mere end nok. Jeg vil ikke høre på flere fornærmelser. Jeg kan tåle dine løgne, men ikke din kærlighed. Den slags råddenskab kan du gemme til folk med stærkere maver end min. – Men én ting vil jeg sige, før jeg går. For at dine og andres småbedrifter skulle komme til at tage sig større ud og gøre jer berømte, dækkede jeg alle mine egne heltegerninger på marchen. Jeg gik altid forrest, til fronten,

hvor kampen stod hårdest, for at være langt borte fra jer, så I ikke skulle se mig og miste modet ved at se, hvad jeg gjorde med fjenden. Det var min hensigt at holde disse ting skjult i mit bryst, men I tvinger mig til at åbenbare dem. – Hvis I spørger efter mine vidner, så ligger de bag os på den vej, vi er kommet ad. Jeg fandt, at den vej var det rene mudder og dynd, og jeg brolagde den med lig. Jeg fandt landet goldt og øde, og jeg gødede det med blod. Ind imellem blev jeg bedt om at gå i bagtroppen, fordi troppen havde svært ved at komme frem for alle mine heltegerninger. Og så beskylder du mig for at klatre i træer, din usling. Føj for Satan!"

Og han skred af sted med en overlegen mine, for denne beretning om hans indbildte heltegerninger havde allerede strammet ham op og fået ham til at føle sig som den tapreste af de tapre.

Den følgende dag steg vi til hest og drog af sted til Chinon. Orleans havde vi nu bag os, lige i nærheden og belejret af englænderne. Snart skulle vi med Guds hjælp vende os den anden vej for at komme byen til undsætning.

Fra Gien var nyheden fløjet til Orleans, og de modløse indbyggere fik nyt håb, da de hørte, at Jomfruen fra Vaucouleurs var undervejs, forlenet med magt fra Gud til at hæve belejringen. Det var den første stråle af håb, som i fem måneder havde lyst for de stakkels mennesker. De sendte straks bud til kongen for at bede ham tænke sig om og ikke støde hjælpen fra sig. På dette tidspunkt var disse udsendinge allerede i Chinon.

Da vi var halvvejs til Chinon, stødte vi på en ny afdeling fjender. De brød pludselig i stort tal ud af skoven; men vi var

ikke lærlinge mere, som vi havde været det for ti-tolv dage siden – nej, vi var vant til den slags eventyr nu, vore hjerter sad ikke længere oppe i halsen, vore våben skælvede ikke i vore hænder. Vi blev ikke mere forskrækkede ved synet af fjenden end ved synet af vor egen anfører. Før de kunne formere deres linje, havde Jeanne kommanderet "Fremad", og vi var over dem. De prøvede ikke engang at sætte sig til modværge, de vendte om og flygtede til alle sider, og vi pløjede os tværs igennem dem, som havde de været halmsække. Dette var det sidste baghold, og det var sandsynligvis lagt for os af den forræderiske slyngel, kongens egen minister og yndling, de la Tremouille.

Vi tog ind på en kro, og snart kom hele byen strømmende for at få et glimt af Jomfruen.

Åh, den kedsommelige konge og hans kedsommelige folk!

Vore to riddere indfandt sig snart og aflagde rapport, og deres tålmodighed var aldeles opbrugt.

Ridderne og vi blev ærbødigt stående – som det sømmer sig for folk i kongers og kongers overhoveders nærvær – indtil Jeanne befalede os at tage plads. Hun brød sig ikke om den slags beviser på ærbødighed, og kunne ikke vænne sig til dem, skønt vi aldrig havde tilladt os at gøre andet lige siden den dag, da hun forudså den elendige forræders død, og han lige efter var druknet, for da beviste hun, at hun virkelig var Guds udsendte.

Nu sagde sieur de Metz til Jeanne:

"Kongen har fået brevet, men de vil ikke lade os få lov at tale med ham."

"Hvem forbyder det?"

"Ingen forbyder det, men der er tre-fire af hans nærmeste – alle intriganter og forrædere til hobe – som lægger os hindringer i vejen, og på alle mulige måder med løgne og påskud søger at fremkalde forsinkelser. – Først blandt disse er Georges de la Tremouille og den lede ræv, ærkebiskoppen af Rheims. Så længe de sørger for at holde kongen beskæftiget med morskab og dårskab, er de selv store, og deres vigtighed vokser for hver dag; men skulle han nogen sinde rejse sig for at slå et slag for krone og land, så ville deres herredømme være ude. Og så længe de selv trives og har det godt, er de ligeglade med, om kronen går sin undergang i møde og kongen med den."

"Har De talt med andre af kongens omgivelser?"

"Ikke ved hoffet – nej, hoffet er de ydmyge slaver af disse hofsnoge; de tænker som dem, taler som dem; derfor forholder de sig kølige mod os, vender sig bort og går i en anden retning, når vi nærmer os. – Men vi har talt med udsendingene fra Orleans. Og de sagde med både overbevisning og varme: "Det er forunderligt, at nogen i kongens stilling kan drive tiden hen og se på, at alt, hvad der er hans, går til grunde, uden at løfte en finger for at forhindre ulykken. – Hvilket forunderligt syn! Her er han, lukket inde i denne afkrog af sit rige som en rotte i en fælde; hans kongelige hjem er en enorm, skummel kasse af et slot, med mølædte tapeter på væggene og møbler, der er ved at falde fra hinanden, og fyrre francs i skatkammeret – ingen hær, ikke skyggen af en hær, og som modsætning til denne fattigdom og usselhed kan man se denne kroneløse fattiglus og hans slæng af narre og yndlinge udstafferet i prangende silke og fløjl – så fine som ved noget andet hof i hele kristenheden. – Og

hør blot: Han ved, at når vores by falder – og falde må den, hvis ikke hjælpen kommer snart – så falder selve *Frankrig*; han ved, at når den dag kommer, bliver han landflygtig, og at bag ham vil det engelske flag vaje over hver fodsbred af hans store arverige; han ved alt dette, han ved, at vor trofaste by kæmper ganske alene mod sygdom og sult, og han har et sværd til at hindre denne grufulde ulykke, og alligevel vil han ikke slå et slag for at befri Frankrig, han vil ikke høre vore bønner, han vil ikke engang se vore ansigter." Dette var udsendingenes ord, og de er nedsunket i fortvivlelse."

Jeanne svarede mildt:

"Det er synd, men de må ikke fortvivle. Dauphinen vil snart høre på dem. Fortæl dem det."

Hun kaldte næsten altid kongen for dauphinen. I hendes øjne var han endnu ikke konge, for han var ikke kronet.

"Vi skal sige det til dem, og det vil stille dem tilfreds, for de tror, at De kommer fra Gud. Ærkebiskoppen og hans forbundsfæller har en ven og hjælper i den gamle krigsmand Raoul de Gaucourt, slottets stormester, en værdig mand, men dog en simpel kriger uden forstand på højere ting. – Han kan ikke begribe, hvorledes en bondepige, som ikke kender noget til krigen, kan tage et sværd i sin hånd og vinde sejre, hvor Frankrigs generaler i halvtreds år kun har lidt nederlag. Og derfor løfter han på sin grånede moustache og blæser ad det hele."

"Når Gud kæmper, gør det kun lidt til sagen, om den hånd, der bærer hans sværd, er stor eller lille. Dette vil han med tiden komme til at indse. Er der ingen i fæstningen i Chinon, som er os gunstigt stemt?"

"Jo, kongens svigermoder, Yolande, dronningen af Sicilien, hun er klog og smuk. Hun talte med sieur Bertrand."

"Hun betragter os med velvilje, og hun hader disse andre, som fører kongen bag lyset," sagde Bertrand. "Hun var fuld af interesse, og stillede os tusinde spørgsmål, som jeg besvarede, så godt jeg kunne. Så sad hun og tænkte over disse spørgsmål, indtil jeg troede, hun drømte og aldrig ville vågne mere. Men således var det ikke. Til sidst sagde hun – som om hun talte med sig selv: "Et syttenårs barn – en pige – opvokset på landet – ulærd – uvidende om krigen, om våbenbrug, om slagorden – beskeden, mild, sky – alligevel kaster hun hyrdestaven fra sig og klæder sig i jern og kæmper sig frem gennem fjendeland, uden at tabe modet og håbet, uden at vise frygt, og hun kommer – hun, for hvem en konge må være en frygtelig og skrækindjagende person – og hun vil stå frem for en sådan og sige: "Frygt ikke, Gud har sendt mig for at frelse Dem!" Åh, hvor kunne vel et sådant mod, en så ophøjet overbevisning komme fra, uden fra Gud i Himlen!" – Så blev hun tavs igen, sad og tænkte og opgjorde sig sin mening; derpå sagde hun: "Og enten hun så kommer fra Gud eller ikke, så er der i hendes hjerte noget, som løfter hende op over menneskene – højt over alle mennesker, som lever og ånder i Frankrig i vor tid – for i hende er denne hemmelighedsfulde magt, som giver soldaterne mod, som forvandler en sværm bangebukse til en hær af krigsmænd, så de glemmer, hvad frygt er – krigsmænd, som går i kamp med glæde i øjnene og sang på læben, og suser over slagmarken som en storm – det er den ånd, som kan frelse Frankrig, og den alene, komme hvad der vil. Hun har magten til det, jeg tror det fuldt og fast, for hvad kunne ellers have holdt det barn oppe

under den lange march, og fået hende til foragte dens strabadser og farer? Kongen må se hende ansigt til ansigt – han skal!" – Hun sendte mig af sted med de gode ord, og jeg ved, hun vil holde sit løfte. De vil lægge hende hindringer i vejen, alt hvad de kan – disse udyr – – men hun vil tvinge det igennem til sidst."

"Gid *hun* var konge!" udbrød den anden ridder heftigt. "For der er kun lidet håb om, at kongen kan vækkes af sin sløvhedstilstand. Han er fuldstændig håbløs, tænker kun på at smide alt til side og flygte til et fremmed land. Udsendingene siger, der må være kastet en trolddom på ham, og det er den, der gør han så håbløs – ja, og at det hele er et mysterium, som de ikke kan komme til bunds i."

"Jeg kender hemmeligheden," sagde Jeanne med rolig tillidsfuldhed, "jeg kender den, og han kender den, men ellers ingen andre end Gud. Når jeg får lov til at tale med ham, vil jeg fortælle ham en hemmelighed, som skal forjage hans bekymringer, og så vil han atter løfte sit hoved."

Jeg var syg af nysgerrighed efter at få at vide, hvad det var, hun ville fortælle ham, men hun sagde det ikke. Det er sandt, at hun kun var et barn, men hun gik ikke og plaprede løs om vigtige ting for at gøre sig større overfor os småfolk; nej, hun beholdt tingene for sig selv, som alle de virkelig store gør.

Den følgende dag vandt dronning Yolande en sejr over kongens bevogtere, for trods deres indvendinger skaffede hun vore to riddere audiens, og de sørgede for at få mest muligt ud af den lejlighed, der nu frembød sig.

De fortalte kongen, hvilken pletfri karakter Jeanne havde, og hvilken stor og ædel ånd, der besjælede hende, og de bønfaldt

ham om at tro på hende, stole på hende, og være forvisset om, at hun var kommet for at befri Frankrig. De bad ham samtykke i at modtage hende. Han følte sig stærkt fristet til at gøre det, og lovede, at han ville tale med sine rådgivere om det.

Dette begyndte at se opmuntrende ud. To timer senere blev der et stort postyr nedenunder, og kroværten kom farende op for at fortælle, at en kommission af berømte gejstlige var kommet fra kongen – fra selve kongen, vel at mærke! – tænk, hvilken uhyre ære for det beskedne lille værtshus! Og han var så fuldstændig overvældet, at han næsten ikke havde vejr til at kunne fortælle det. De var kommet fra kongen for at tale med Jomfruen fra Vaucouleurs.

Så løb han ned igen og kom lidt senere tilbage – denne gang gik han baglæns ind i værelset og bøjede sig for hvert skridt helt ned til jorden. Efter ham kom fire imponerende og højærværdige biskopper og deres følge af tjenere.

Jeanne rejste sig, og vi blev alle stående. Biskopperne tog plads, og en stund blev der ikke sagt noget; det var deres forret at tale først, og de blev så forbavsede over at se, hvilket barn det var, som lavede en sådan opstandelse, og som nedværdigede personer af deres værdighed til noget så ydmygende som det at være ambassadører til hende i det simple værtshus – de blev så forbavsede, at de i begyndelsen ikke kunne finde ord.

Lidt efter fortalte deres anfører Jeanne, at de vidste, at hun havde et budskab til kongen, hvorfor hun nu blev befalet kort og godt at meddele dem, hvad hun ville ham.

Hvad mig angår, kunne jeg næppe styre min glæde – vort budskab skulle da endelig nå frem til kongen!

Og der stod den samme glæde og stolthed, den samme henrykkelse at læse på alles ansigter, på riddernes, på Jeannes brødres. Og jeg vidste, at alle bad – som jeg selv gjorde det – at den ærefrygt, som vi følte overfor disse store herrer, og som ganske sikkert ville have fået os til at tabe mål og mæle, ikke måtte indvirke således på hende, men at hun måtte være i stand til at give sit budskab en god formulering og gøre et godt indtryk her, hvor det ville være så vigtigt.

Men hvor lidet anede vi, hvad det nu skulle ske! Vi blev ganske lamslåede over at høre, hvad hun sagde. Hun stod i en ærbødig stilling med sænket hoved og foldede hænder, for hun var altid ærbødig over for Guds indviede tjenere. Da ordføreren var færdig, løftede hun hovedet og fæstede sine rolige øjne på disse ansigter, ikke mere forvirret over deres pragt og ophøjede stilling end en fyrstinde ville have været, og hun sagde med sin sædvanlige ligefremhed og beskedenhed i stemme og væsen:

"De ærede herrer må tilgive mig, men jeg har intet budskab til andre end kongens øren alene."

De forbløffede mænd tav en stund, og de blev ganske mørkerøde i ansigterne; så sagde anføreren:

"Hør, kaster De kongens befaling i ansigtet på ham og nægter at udlevere dette Deres budskab til de af ham udnævnte tjenere, som skal modtage det?"

"Gud har bestemt én til at modtage det, og en andens befaling må ikke gå før denne. Jeg beder Dem, mine herrer, lad mig få lov at tale med Hans Nåde dauphinen."

"Hold inde med denne dårskab og fortæl os, hvad De har at sige. Aflever Deres budskab og hold op med at spilde tiden!"

"De tager fejl, ærværdige fædre, og det er ikke godt. Jeg er ikke kommet her for at tale, men for at befri Orleans, føre dauphinen til hans gode by Rheims, og dér sætte kronen på hans hoved."

"Er det dette budskab, De sender kongen?"

Men Jeanne sagde bare på den enkle måde, der var hende egen:

"De må undskylde mig, men jeg har intet budskab at sende til nogen!"

Kongens ambassadører rejste sig i stor vrede og brusede af sted uden at sige mere, mens Jeanne og vi andre knælede, idet de gik forbi.

Vore ansigter var ét stort spørgsmålstegn, vore hjerte fulde af anelse om kommende ulykker. Den dyrebare lejlighed var gået til spilde; vi kunne ikke forstå Jeannes opførsel, hun som havde været så klog lige indtil denne ulykkelige time. Til sidst tog sieur Bertrand mod til sig og spurgte, hvorfor hun ikke havde benyttet sig af denne anledning til at sende sit budskab til kongen.

"Hvem sendte dem hertil?" spurgte hun.

"Kongen."

"Hvem fik kongen til at sende dem?"

Hun ventede på svar, men der kom intet, for vi begyndte at forstå, hvad hun tænkte på – og så svarede hun selv:

"Dauphinens råd fik ham til at gøre det. Er de fjender af mig og dauphinens vel, eller er de venner?"

"Fjender." svarede sieur Bertrand.

"Hvis man vil have, at et budskab skal komme uændret frem, vælger man da forrædere og intriganter til at besørge det?"

Jeg indså, at vi havde være dumme, og hun den kloge. Så sagde hun:

"De havde ikke stor forstand, de folk, som satte denne fælde i stand. De ville have fat på mit budskab og lade, som om de afleverede det, men de ville behændigt have forandret dets mening. I ved, at den ene del af mit budskab går ud på ved overtalelse og fornuftsgrunde at få dauphinen til at give mig væbnede ryttere og sende mig til den belejrede by. Hvis en fjende overbragte dette budskab med de rette ord, uden at udelade noget af det, men dog undlod at tale med det rette tonefald og håndbevægelser og bønlige blikke, hvor var så værdien af det hele – hvem ville det overbevise? Vær tålmodig, dauphinen vil snart høre mig, vær ikke bange for det."

Sieur de Metz nikkede flere gange og mumlede for sig selv:

"Hun var klog og forstandig, og vi er bare dumme narre, når alt kommer til alt."

Det var netop min tanke: Jeg kunne have sagt det tidligere, og således tænkte også alle de tilstedeværende. En slags ærefrygt lagde sig på vor sjæl ved tanken om, at denne ulærde pige var i stand til at gennemtrænge kongens øvede rådgiveres listige intriger og besejre dem, skønt hun blev taget pludseligt og uforberedt.

Vi undrede os over det og kunne ikke sige et ord. Vi havde lært, at hun var stor i mod, styrke, udholdenhed, tålmodighed, overbevisning, troskab mod enhver pligt – kort sagt i alt, hvad der kan gøre en soldat vel skikket til sin stilling. Nu begyndte vi at forstå, at de måske var en dybde i hendes forstand, som måske var endnu større end disse hjertets store egenskaber. Det gav os noget at tænke på.

Det, som Jeanne gjorde den dag, bar allerede frugt den næste.

Kongen var tvunget til at respektere den ånd, der besjælede en ung pige, og som bragte hende til at holde urokkeligt fast ved sit, og han viste så stor selvstændighed, at han udtrykte denne sin respekt i handling i stedet for i høflige og tomme ord.

Han lod Jeanne flytte ud af den fattige kro og gav hende og os, hendes tjenere, husly i fæstningen i Courdray, idet han personligt betroede hende til madame de Bellier, hustru til gamle Raoul de Gaucourt, slottets hovmester.

Naturligvis havde hans kongelige opmærksomhed et øjeblikkeligt resultat: Alle hoffets mægtige herrer og damer begyndte at strømme til for at se og lytte til denne vidunderlige, kvindelige soldat, om hvem hele verden talte, og som havde afvist kongens ambassadører med en bestemt vægring ved at adlyde.

Jeanne fortryllede dem alle sammen ved sin ynde og enkelhed og ubevidste veltalenhed, og alle de bedste og dygtigste blandt dem var enige om, at der hos hende gaves dette ubestemte noget, som beviste, at hun ikke var gjort af almindeligt stof, men at hun havde et højere syn på tilværelsen end de fleste andre.

Hun fik venner og forsvarere på denne måde; ingen kunne lytte til hendes stemme og se hendes ansigt og derpå gå ligegyldig bort, hvad enten det var høje eller lave.

6. Jeanne overbeviser kongen

Nu gjaldt det for de høje herrer om at få så mange forsinkelser i stand som muligt. Kongens rådgivere advarede ham mod alt for hovedkulds at fatte nogen bestemmelse i sagen. Som om *han* skulle løbe nogen fare for at forhaste sig!

Så sendte de en komite af præster – altid præster – til Lothringen for at anstifte undersøgelser angående Jeannes karakter og historie – noget, som naturligvis ville tage flere uger, så frygtelig omstændelige var de. Det var akkurat, som om folk ville komme for at slukke ilden, når en mands hus brændte ned, men ventede, til de havde fået sendt bud til et andet land for at finde ud af, om han altid havde overholdt højtiderne.

Således gik dagene, langsomt nok for os unge, men vi havde noget stort at glæde os til: Ingen af os havde set en konge, og en skønne dag skulle vi nu få dette stolte syn at se; derfor holdt vi udkig og ventede stadig på at, at det store under skulle ske. Det viste sig, at de andre skulle komme til at vente længere end jeg.

En dag kom der melding om, at udsendingene fra Orleans, med Yolande og vore riddere i spidsen, endelig havde fået overtalt kongen til at modtage Jeanne.

Hun modtog taknemmeligt den store nyhed, uden at tabe hovedet over den, men med os andre var det anderledes; vi kunne hverken spise eller sove ved den blotte tanke om det, som forestod. I to dage skælvede vort ædle ridderpar på Jeannes vegne, for audiensen skulle finde sted om aftenen, og de var bange for, at Jeanne ville blive lamslået ved synet af den lange række af fakler, af de højtidelige ceremonier, de berømte

personer, de pralende klædedragter og al den øvrige glans og pragt ved hoffet, så at hun – den simple pige fra landet – ville komme til at gøre skandale.

Uden tvivl kunne jeg have trøstet dem, men jeg havde ikke lov til at tale.

Skulle Jeanne blive overvældet ved synet af disse små hertuger og denne lille konge – hun, som havde talt ansigt til ansigt med de himmelske fyrster og set deres tjenende engleskare strække sig hen over himlen, i myriadernes myriader som en vældig lysende vifte, en stråleglans som selve solens fra hvert eneste af disse utallige hoveder? Det troede jeg ikke.

Dronning Yolande ønskede, at Jeanne skulle gøre det bedst mulige indtryk på kongen og hoffet; derfor anstrengte hun sig for at skaffe hende en dragt af det rigeste stof og det prægtigste snit og overstrøet med juveler.

Men i denne henseende blev hun skuffet, for Jeanne lod sig ikke overtale til det, men bad om at blive klædt i en enkel, alvorlig dragt, som det anstod sig en Guds tjener, en, som var udsendt i en mission af en alvorlig natur og af stor politisk betydning.

Så udtænkte den velvillige dronning en enkel og fortryllende dragt, som jeg endnu ikke her på mine gamle dage kan mindes uden at blive rørt, på samme måde som man røres af rytmisk og udvalgt musik. For den var musik, denne dragt, musik, som man så med sine øjne og følte i sit hjerte.

Ja, hun var et digt, hun var en drøm, hun var en ånd, da hun stod klædt i den dragt.

Hun beholdt altid denne klædning og bar den flere gange ved festlige anledninger, og den opbevares den dag i dag i skatkammeret i Orleans, sammen med to af hendes sværd, hendes banner, og andre ting, som nu er helliggjorte, fordi de har tilhørt hende.

Til den forudbestemt tid kom greven af Vendôme, en af hoffets stormænd, pragtfuldt klædt, med sit følge af tjenere og ledsagere, for at føre Jeanne til kongen, og de to riddere og jeg gik med hende, som de, der stod hende nærmest.

Da vi trådte ind i den store audienssal, mødte der os et blændende syn.

Der stod vagten på række og geled, klædt i skinnende harnisk og med blankpolerede hellebarder. To sider af salen var som blomsterhaver på grund af kostumernes farvepragt; lyset strømmede ned over alle farvemasserne fra to hundrede og halvtreds fakler.

Langs midten af salen var der et bredt, frit rum, og for enden af dette stod der en trone med en pragtfuld himmel over. På tronen sad en skikkelse med krone og scepter, pragtfuldt klædt og lynende af juveler.

Det er sandt, at Jeanne i lange tider var blevet hindret i at tale med kongen, men nu, da hun endelig blev modtaget i audiens, skete de med alle de æresbevisninger, der ellers alene indrømmedes de højeste rangspersoner.

Ved indgangsdøren stod fire herolder på række med prægtige våbenkapper, med lange solo-trompeter for munden, og fra trompeterne hang firkantede silkeflag, broderet med Frankrigs våben.

Da Jeanne og greven gik forbi, udsendte trompeterne en lang, fuld tone, og idet vi bevægede os op igennem salen under den forgyldte og bemalede taghvælving, blev dette gentaget for hvert halvtredsindstyvende skridt – i alt seks gange. Det gjorde vore gode riddere stolte og lykkelige, og de holdt sig ranke og strammede sig an og så tapre og krigeriske ud. De havde ikke forventet denne smukke og smigrende æresbevisning for vor lille bondepige.

Jeanne gik to skridt efter greven; vi tre gik tre skridt efter Jeanne. Vor højtidelige march endte, da vi befandt os otte eller ti skridt fra tronen.

Greven gjorde en dyb reverens, nævnte Jeannes navn, bukkede på ny og bevægede sig hen til en gruppe hofembedsmænd, der stod i nærheden af tronen. Jeg slugte den kronede person med alle mine øjne, og mit hjerte stod næsten stille af ærefrygt.

Alle andre tilstedeværende holdt deres øjne fæstet på Jeanne med et halvt forundret, halvt tilbedende blik, der syntes at sige:

"Hvor sød hun er, hvor elskelig, hvor guddommelig."

Alles læber var adskilte og ubevægelige – et sikkert tegn på, at disse folk, som sjældent forglemmer sig selv, nu virkelig havde forglemt sig, og ikke var sig andet bevidst end det, de stod og stirrede på. De havde et udseende som man finder hos folk, der står under indflydelse af en åbenbaring.

Efterhånden begyndte de at komme til live igen og rystede fortryllelsen af sig.

De fæstede nu deres opmærksomhed på Jeanne med en ny og stærk interesse, men af en anden beskaffenhed end før – de havde nemlig en særlig og hemmelig grund til deres

nysgerrighed. Og af denne grund stod de og passede på. Dette er, hvad de fik at se:

Hun gjorde ingen reverens, bøjede ikke engang hovedet, men stod og så i tavshed hen mod tronen. Dette var foreløbig alt, hvad der var at se.

Jeg så op på de Metz og blev forfærdet over hans ligblege ansigt. Jeg hviskede til ham:

"Hvad er det, mand, hvad er det?"

Hans svar kom så sagte, at jeg næppe kunne høre det:

"De har udnyttet hendes vink og vil spille hende et puds! Hun vil tage fejl, og de vil le ad hende. Det er ikke kongen, der sidder der!"

Nu så jeg på Jeanne. Hun stod endnu og så ufravendt mod tronen, og jeg syntes, at selve hendes ryg udtrykte forvirring. Så vendte hun langsomt hovedet, og hendes øjne vandrede ned langs de stående hofmænds rækker, indtil de faldt på en ung mand, som var meget enkelt klædt. Hendes ansigt fik et udtryk af strålende glæde; hun sprang frem og kastede sig for hans fødder og omfavnede hans knæ, idet hun udbrød med sin blide, melodiske stemme, som nu tillige var præget af den dybeste, ømmeste følelse:

"Gud give Dem af sin nåde et langt liv, o kære og milde dauphin!"

I sin forbavselse og henrykkelse råbte de Metz:

"Ved Guds skygge, dette er forbavsende!"

Så var han ved at knuse alle knogler i min hånd med sit taknemmelige greb, og rystede stolt sin manke.

"Nå, hvad vil disse bemalede vantro sige til *det*?"

Imidlertid sagde den unge, tarveligt klædte person til Jeanne:

"Nej, De tager fejl, mit barn, jeg er ikke kongen. Der er han," og han pegede mod tronen.

En skygge faldt over ridderens ansigt, og han mumlede i sorg og indignation:

"Åh, det er en skam at misbruge hende på den måde. Hvis det ikke havde været for denne løgns skyld, ville hun have klaret det hele. Jeg vil gå frem og sige det højt og tydeligt til hele forsamlingen, at ..."

"Bliv, hvor De er!" hviskede jeg og sieur Bertrand som med en mund og gik ham til at blive stående.

Jeanne rejste sig ikke, men løftede sit lykkelige ansigt mod kongen og sagde:

"Nej, nådige herre, De er kongen og ingen anden!"

De Metz følte sig beroliget, og han sagde:

"I sandhed, hun gætter ikke, hun *vidste* det. Men hvorledes kunne hun vide det? Det er et mirakel. Jeg er tilfreds og vil ikke mere blande mig i sagen, for jeg mærker, at hun er situationen voksen, og hun har *det* i sit hoved, som ikke kan hjælpes ved tomheden i mit."

Denne hans afbrydelse gjorde, at jeg overhørte et par bemærkninger af samtalen; jeg hørte imidlertid kongens næste spørgsmål:

"Men sig mig, hvem De er, og hvad De vil?"

"Jeg kaldes Jeanne, Jomfruen, og jeg er udsendt for at sige, at den himmelske konge vil, at De skal krones og indvies i Deres gode by Rheims og derefter være løjtnant hos Himlens herre, som konge af Frankrig. Og han vil også, at De skal sætte mig til mit arbejde og give mig væbnede ryttere."

Efter en lille pause tilføjede hun følgende, mens hendes øjne lyste ved klangen af hendes egne ord:

"For da vil jeg hæve Orleans belejring og bryde Englands magt."

Den unge monarks ansigt blev lidt alvorligere, da denne krigeriske tale lød gennem salen som et pust fra lejrene og slagmarkerne, og hans spøgefulde smil forsvandt et øjeblik fuldstændig. Han var nu både alvorlig og tankefuld.

Lidt efter gav han et vink med hånden, og folk trak sig til side og efterlod et stor tomt rum omkring disse to. Ridderne og jeg gik over til den modsatte side af salen, og der blev vi stående. Vi så Jeanne rejse sig på et tegn fra kongen, og så talte disse to ganske privat sammen.

Alle disse mennesker havde været ligefrem syge af nysgerrighed efter at se, hvad Jeanne ville gøre. Nu havde de set det og var fulde af forundring over at mærke, at hun slet ikke var overvældet af al den pomp og pragt, som herskede omkring hende, for hun var endnu mere rolig og naturlig, mens hun talte med monarken, end de selv nogen sinde havde været, trods al deres øvelse og erfaring.

Hvad vore to riddere angår, da var de bristefærdige af stolthed over Jeanne, men samtidig næsten målløse, for de kunne ikke på nogen måde begribe, hvorledes hun bar sig ad med at gennemgå prøven uden en eneste fejltagelse eller klodsethed.

Samtalen mellem Jeanne og kongen var lang og alvorlig og førtes i en dæmpet tone.

Vi kunne ikke høre, hvad der blev sagt, men vi holdt øjnene åbne og kunne følge virkningen.

Og pludselig så vi og hele forsamlingen en mindeværdig ting, som af øjenvidnerne er blevet optegnet i memoirer og historier, og som også blev bevidnet under genoprejsningsprocessen, for alle var klar over, at det var noget betydningsfuldt, skønt ingen på det tidspunkt forstod, hvad meningen var.

Pludselig så vi nemlig kongen ryste sin ligegyldige holdning af sig og rette sig op som en mand, mens han samtidig så overmåde forbavset ud. Det var, som om Jeanne havde fortalt ham noget, som næsten forekom ham for vidunderligt til at være sandt, men som alligevel var af en yderst opløftende og velkommen natur.

Det varede længe, før vi fandt ud af hemmeligheden ved denne samtale, men vi kender den nu, og hele verden kender den; det står jo at læse i alle verdenshistorier.

Den forbløffede konge bad Jeanne om et tegn. Han ville gerne tro på hende og hendes mission, og at hendes "stemmer" var overnaturlige og i besiddelse af en viden, som var skjult for alle dødelige; men hvorledes kunne han gøre dette, hvis ikke stemmerne på en aldeles uangribelig måde kunne bevise deres guddommelige oprindelse?

Så var det, at Jeanne sagde:

"Jeg vil give Dem et tegn, og De skal ikke mere tvivle. Der er i Deres hjerte en hemmelig bekymring, hvorom De ikke fortæller nogen – en tvivl, som fortærer alt Deres mod og får Dem til at drømme om at kaste alting bort og flygte fra Deres rige. I den sidste tid har De bedt i Deres eget hjerte, at Gud i sin nåde vil fjerne denne tvivl, selv om De derved skulle få en bekræftelse på, at De ikke har nogle kongelige rettigheder."

Det var dette, som overraskede kongen, for det var, som hun havde sagt: Hans bøn havde været en hemmelighed, skjult i hans eget bryst, og ingen uden Gud kunne kende noget til den.

Derfor svarede han:

"Dette tegn er tilstrækkeligt. Jeg ved nu, at disse stemmer er af Gud. De har talt sandt om dette; hvis de har sagt mere, så fortæl mig det – jeg vil tro det."

"De har løst Deres tvivl, og jeg bringer deres ord, som er disse: *Du er den lovlige arving efter kongen, din fader, og den sande arving til Frankrig. Gud har sagt det.* Løft nu dit hoved og tvivl ikke mere, men giv mig væbnede ryttere og lad mig tage fat på mit hverv."

Det strammede ham op, at han fik at vide, at han var af ægte kongelig byrd, det gjorde for øjeblikket en mand af ham, fjernede hans tvivl og overbeviste ham om hans kongelige rettigheder; og hvis nogen kunne have hængt hans dårlige rådgivere og sat ham i frihed, ville han øjeblikkelig have opfyldt Jeannes bøn og have sendt hende til krigsskuepladsen.

Men nej, disse væsener var kun standset for en stund, ikke for bestandig; de kunne sagtens udfinde flere forhindringer.

Vi følte os stolte over de æresbevisninger, hvormed man modtog Jeanne; men dette var intet mod den stolthed, vi følte over den ære, man beviste hende, da hun forlod slottet.

For mens de første æresbevisninger alene udøvedes over for høje rangspersoner, havde de sidste alene være forbeholdt personer af kongelig byrd.

Kongen selv førte Jeanne ved hånden ned gennem den store sal lige til døren; den strålende mængde stod og hilste dybt og ærbødigt, idet de gik forbi, og sølvtrompeterne udsendte deres

fulde, rige toner. Så sagde han farvel med nådige ord, bøjede sig dybt og kyssede hendes hånd. Hun gik altid fra folk – enten de nu var høje eller lave – rigere på ære og agtelse, end da hun kom.

Og kongen gjorde endnu en ting mod Jeanne, som var smukt. Han sendte os tilbage til Courdray–fæstningen med pomp og pragt, ledsaget af fakkelbærere og en kongelig eskorte – det var de eneste soldater, han havde, og pragtfuldt udstafferede var de, skønt de ikke havde fået løn i mange, lange tider.

Rygtet om de undere, som Jeanne havde udført overfor kongen, var trængt ud blandt folk, og gaderne var så fulde af mennesker, som ville have et glimt af hende, at vi havde svært ved at bane os vej. Tale sammen kunne vi slet ikke, vore stemmer druknede under de hurra-råb, som brød løs, efterhånden som vi passerede, og som fulgte os hele tiden.

7. Vor Paladin i al sin glans og herlighed

Vi blev nødt til at finde os i mangfoldige hindringer og udsættelser, og vi tog det så nogenlunde tålmodigt, talte de langsomme timer og de uvirksomme dage og håbede på, at alt snart ville vende sig til det bedre.

Paladinen var den eneste undtagelse, det vil sige, han følte sig hele tiden rolig og glad. Dette skyldtes til dels den tilfredshed, han følte med sin beklædning. Han havde købt den, straks vi var ankommet, og den var brugt før. Det var en dragt, der havde tilhørt en spansk kavaler, en bredbræmmet hat med en vajende fjer, kniplingskrave og manchetter, en falmet fløjlsvams og knæbenklæder, en kort kappe, som hang på skulderen, snørestøvler med tragtformet spids, lang kårde og forskelligt andet tilbehør – et malerisk kostume, og Paladinens store skikkelse var også det rette sted for det, hvor det rigtig kunne tage sig ud.

Han bar den, når han ikke havde tjeneste; og når han slentrede forbi med den ene hånd hvilende på kårdefæstet, mens den anden snoede hans moustache, måtte alle standse op og beundre ham. Det kunne man heller ikke forundres over, for han var en prægtig modsætning til datidens småtskårne franskmænd med en intetsigende klædedragt.

Han var konge i den lille landsby, som lå vel forvaret under Courdray-fæstningens truende tårne og bastioner, og han var den anerkendte herre i kroens ølstue.

Når han åbnede sin mund der, var der nok af tilhørere. De jævne håndværkere og bønder lyttede med dyb og undrende interesse, for han havde rejst meget og set sig om i Verden. Det

vil sige, han havde da i hvert tilfælde set det, der lå mellem Domremy og Chinon, og det var langt mere, end de nogensinde kunne håbe på at få at se. Desuden havde han deltaget i slag og fægtninger og vidste at udmale alle deres farer og overraskelser.

Han var simpelt hen den største hane i kurven, og helten i det lille værtshus: Han trak kunder til huse, som honning tiltrækker bier, derfor var han værtens, hans hustrus og hans datters kæledægge, og de var hans lydige og villige tjenere.

De fleste, som har talent for at fortælle, har tillige den fejl, at de altid fortæller deres store træffere på samme måde; dette er ikke af det gode, for det får snart deres historier til at blive trættende; men det var ikke tilfældet med Paladinen, hvis historier var af en finere slags. Det var mere spændende og interessant at høre ham for tiende gang fortælle om et slag, end det var den første gang, fordi han ikke fortalte det på samme måde to gange, men altid lavede et nyt og bedre slag ud af det, med flere ulykker på fjendens side for hver gang, og flere enker og faderløse børn i nabolaget, hvor det fandt sted.

Han kunne ikke selv holde det ene slag ude fra det andet, undtagen ved hjælp af navnene, og når han havde fortalt om et slag ti gange, var han ofte nødt til at lægge det til side og begynde på et nyt i dets sted, fordi det var vokset så meget, at der ikke længere var plads til det i hele Frankrig, således var det løbet over alle bredder.

Men så skete det, at tilhørerne ikke ville give ham lov til at sætte et andet slag i stedet, for de gamle var bedst, de blev stadig bedre og bedre, så længe de kunne få plads i landet.

Og i stedet for at sige: "Fortæl os noget nyt, vi er trætte af de gamle ting", så sagde de alle sammen: "Fortæl os om

overrumplingen ved Beaulieu igen, fortæl os det tre eller firehundrede gange." Det er en kompliment, som kun få historiefortællere har fået i deres liv.

Første gang Paladinen hørte os berette om den kongelige audiens og dens storslåede pragt, blev han ked af, at han ikke havde fået lov at være med; næste gang fortalte han vidt og bredt om, hvad han ville have gjort, hvis han havde været der, og to dage senere fortalte han, hvad han virkelig gjorde, dengang han *var* der. Han havde fået sat møllen i gang, og det var klart, at han nok skulle passe sine sædvanlige forretninger.

I nogle dage fik alle hans krigshistorier lov til at hvile, for hans tilhørere i ølstuen var så henrykte over hans vidunderlige beretning om den kongelige audiens, at de ikke ville høre noget andet, og så berusede af den, at ville give sig til at græde, hvis de ikke fik lov at høre den.

Noël Rainguesson gemte sig og hørte på; han kom senere og fortalte mig om den, og så gik vi begge to hen for at høre ham, bestak værtinden og fik lov til at være inde i dennes private stue, hvor vi kunne stå ved gitteret i døren og se og høre alting.

Ølstuen var stor, men havde et net og hyggeligt udseende med sine indbydende småborde og stole strøet ud over hele murstensgulvet, og med et stort bål, som brændte i det store ildsted. Det var et hyggeligt sted på sådan en kølig og blæsende martsaften, og et større selskab havde slået sig ned her med deres vinbægre, og sad og småsnakkede med hinanden, mens de ventede på historiefortælleren.

Værten, værtinden og deres kønne datter fløj frem og tilbage mellem bordene og prøvede at efterkomme kundernes ønsker så hurtigt som muligt. Rummet var 40 fod på hver led, og midt

ned gennem rummet gik der en bred gang, som var reserveret til brug for Paladinen. Ved enden af gangen var der en bred platform med en stor stol og et lille bord og tre trappetrin, som førte op til den.

Blandt vindrikkerne var der mange kendte ansigter, nemlig alle stedets håndværkere, og en vigtig mand befandt sig mellem dem: Det var feltskæren, som altid indtager en fremtrædende stilling i alle landsbyer. Da han må trække alle menneskers tænder ud og en gang om måneden årelade alle voksne personer, for at de kan bevare deres sundhed, kender han alle og enhver, og ved stadig at komme i berøring med alle slags folk, bliver han en mester i etikette og manerer, et stort konversationstalent.

Da Paladinen lidt efter kom slentrende ind, modtoges han med et hurra. Feltskæren stormede frem og hilste ham med flere dybe og standsmæssige buk, og tog også hans hånd og kyssede den.

Så forlangte han med høj røst et krus vin til Paladinen, og da værtens datter med et dybt kniks havde sat det fra sig på bordet oppe på platformen, råbte feltskæren efter hende og bad hende sætte det på hans regning.

Dette indbragte ham et bifaldende udbrud, som behagede ham overmåde og fik hans små rotteøjne til at stråle, og et sådant bifald er ganske på sin plads, for når man gør en ædelmodig og galant gestus, er der kun naturligt, at man ønsker, at andre skal lægge mærke til det.

Feltskæren bad godtfolkene om at rejse sig og drikke Paladinens skål, og dette gjorde de med varme og begejstring, idet de slog metalbægrene sammen og forhøjede virkningen

med et rungende hurra. Det var storartet at se, hvorledes den unge skrønemager havde gjort sig populær i et fremmed land på så kort tid og uden anden hjælp end sin tunge og den evne til at bruge den, som Gud havde givet ham, og som han havde plejet og udviklet efter bedste evne.

Folk begyndte at sætte sig igen og begyndte at hamre på bordene med deres bægre, mens de råbte på "Kongens audiens! Kongens audiens! Kongens audiens!"

Paladinen stod der i en af sine flotteste stillinger, med sin store, fjerprydede hat ned over det ene øre, kappen slængt over skuldrene og den ene hånd hvilende på kårdehæftet. Så svingede han bægeret, lagde hovedet bagover og tømte det i et eneste drag.

Feltskæren tog det og satte det på bordet. Så begyndte Paladinen at gå frem og tilbage på platformen med megen værdighed og sindsro; imens han på denne måde spankulerede omkring, talte han hele tiden, standsede af og til, vendte sig så mod tilhørerne og fortsatte sin beretning.

Vi gik derhen tre aftener i rad. Det var tydeligt, at der lå et trylleri over denne fremførelse, som var ganske uafhængig af den interesse, der ellers bliver skrøner og løgnehistorier til del. Trylleriet lå i Paladinens alvor. Han løj ikke med overlæg, han troede selv på alt, hvad han sagde. For ham var hver detalje et faktum, og hver gang han forstørrede en enkelthed, blev denne forstørrelse også et faktum. Han lagde hele sit hjerte i denne overdrevne beretning, akkurat som en digter lægger hele sit hjerte i sine heltehistorier, og hans alvor afvæbnede kritikken – afvæbnede den, for så vidt angik hans egen person. Ingen

troede på hans beretning, men alle troede, at han troede på den.

Han foretog sine forstørrelser uden eftertryk og ligesom så tilfældigt, at man ofte ikke engang lagde mærke til, at der var foretaget forandringer. Den første aften omtalte han kommandanten i Vaucouleurs simpelthen som kommandanten i Vaucouleurs, den anden dag som sin onkel kommandanten, den tredje aften var han blevet hans far.

I den første aftens beretning lod kommandanten ham simpelthen slutte sig til Jomfruens følge på en ganske stilfærdig måde; den anden aften sendte kommandanten ham med som løjtnant i hendes arrieregarde, den tredje aften anbefalede hans far, kommandanten, hele afdelingen, med Jomfru og det hele, til hans specielle omsorg.

Den første aften talte kommandanten om ham som en yngling uden navn og aner, men bestemt til at erobre begge dele, den anden aften omtalte hans onkel kommandanten ham som "den sidste og værdigste, direkte ætling af den fornemste og ædleste af alle Karl den Stores tolv paladiner", den tredje aften var han blevet til den direkte ætling af hele dusinet. På tre aftener forfremmede han greven af Vendôme fra et nyt bekendtskab til skolekammerat og derefter til svoger.

Ved omtalen af kongens audiens voksede alting i samme forhold. Først blev de fire solotrompeter til tolv, så blev de fem og tredive, til slut seks og halvfems, og i samme tidsrum havde han fået fremtryllet så mange trommer og cymbaler, at han for at få plads til dem måtte forlænge salen fra fem hundrede til ni hundrede fod. Under hans behandling formerede de tilstedeværendes antal sig efter samme målestok.

De første to aftener lod han sig nøje med at beskrive og overdrive de vigtigste dramatiske hændelser under audiensen, men den tredje aften begyndte han at illustrere beskrivelsen. Han anbragte feltskæren i sin egen stol, han skulle repræsentere kongen, så fortalte han, hvorledes hoffet med uhyre interesse og undertrykt munterhed iagttog Jomfruen og ventede at se hende blive narret og derefter overdænget med hånlatter. Han fremstillede denne scene således, at hele huset brændte af spænding, og så kom hans store triumf. Han vendte sig mod feltskæren og sagde:

"Læg nu mærke til, hvad hun sagde. Hun stirrede stift på denne humbugmagers skurkefjæs, som jeg stirrer på Deres – og således stod hun, som jeg står nu – så vendte hun sig – således – mod mig – strakte armen ud – sådan – pegede med fingeren og sagde i den samme faste, rolige tone, hvormed hun plejer at lede et slag: "Pluk mig denne falske knægt af tronen!" Jeg skred frem, som jeg gør nu tog ham i kraven, løftede ham op og holdt ham i vejret – sådan – som om han var et lille barn."

Her rejste hele forsamlingen sig, skreg, trampede, slog i bordet med deres krus og blev næsten sindssvage ved denne storartede styrkeprøve – der var ingen, som tænkte på at le, skønt synet af den hjælpeløse, men stolte barber, som han holdt i nakken, bestemt ikke var særlig højtideligt.

"Så satte jeg ham fra mig – sådan – og skulle netop til at tage et bedre tag på ham og kaste ham ud af vinduet, men hun bad mig lade være, og på grund af denne fejl slap han med livet i behold. – Så vendte hun sig om og betragtede mængden med sine klare skinnende øjne, og pludselig faldt de på en ung, beskedent klædt mand, og ham udråbte hun til det, han virkelig

var, idet hun sagde: "Jeg er din tjener – du er kongen!" Da blev alle forbavsede og opløftede et vældigt råb, hvori alle seks tusinde deltog, så væggene rystede."

Så fremtog han en messingring, som han havde fået den samme morgen, og afsluttede således:

"Så tog kongen en yderst nådig afsked med Jomfruen, vendte sig mod mig og sagde: "Tag denne ring, oh søn af paladinerne, og befal med den over mig på nødens dag, og hør," sagde han og rørte ved min tinding, "bevar denne hjerne, Frankrig har brug for den, og pas på dens ydre hylster også, for jeg forudser, at den en dag vil blive omgivet med en hertugkrone." Jeg tog ringen og knælede ned og kyssede hans hånd og sagde: "Deres Majestæt, hvor æren kalder, skal jeg findes, hvor fare og død truer, er mit hjem – når Frankrig og tronen behøver hjælp – nuvel, lad os ikke sige noget – lad mine gerninger tale for mig." – Og således endte denne berømmelige episode, Gud ske lov! Rejs jer! Fyld jeres bægre! Nu – for Frankrig og kongen – drik!"

De tømte bægrene til bunds og brød ud i hurraråb, mens Paladinen blev stående i ensom højhed og smilte nedladende fra sin platform.

8. Jeanne overbeviser inkvisitorerne

Da Jeanne fortalte kongen, hvad det var for en hemmelighed, der plagede ham i hans hjerte, forsvandt alle hans tvivl; han troede, hun var sendt af Gud, og hvis han havde fået lov at råde, ville han straks have sendt hende ud på hendes store mission. Men han fik netop ikke lov at råde alene. Tremouille og den hellige ræv fra Rheims kendte deres mand og vidste, hvad de skulle sige til ham, og sagde det:

"Deres Højhed siger, at hendes stemmer gennem hendes mund har åbenbaret Dem en hemmelighed, som kun kendes af Dem selv og Gud. Hvorledes kan De vide, at hendes stemmer ikke er af Satan og hun deres talerør? Kender Satan måske ikke også til menneskenes hemmeligheder og benytter dette sit kendskab til at ødelægge deres sjæle? Det er en farlig affære, og Deres Højhed vil gøre vel i at holde inde nu og ikke trænge mere til bunds i sagen."

Dette var nok. Det gjorde, at kongens lille sjæl skrumpede sammen som en rosin på grund af rædsel og bange anelser, og han udnævnte privat en kommission af biskopper, som hver dag skulle besøge og udspørge Jeanne, indtil de fandt ud af, om hendes overnaturlige hjælp stammede fra Himlen eller fra Helvede.

Kongens slægtning, hertugen af Alençon, som i tre år havde været krigsfange hos englænderne, var i disse dage netop blevet frigivet mod løfte om en stor løsesum. Han havde hørt rygtet om Jomfruen og kom til Chinon for med sine egne øjne at se, hvad slags menneske hun kunne være. Kongen sendte bud efter

Jeanne og forestillede hende for hertugen. Hun sagde på sin ligefremme måde:

"De er velkommen; jo flere af Frankrigs blod, der slutter op om denne sag, des bedre for sagen og for dem selv."

Så talte de to sammen, og da de skiltes, var hertugen blevet hendes ven og forsvarer.

Den følgende da overværede Jeanne kongens messe og bagefter spiste hun middag med kongen og hertugen. Kongen lærte lidt efter lidt at sætte pris på hendes selskab og hendes samtaler; og deri havde han ret, for som de fleste konger plejede han ikke at få andet ud af folks tale end forsigtige sætninger, farveløse og intetsigende eller omhyggeligt farvede for at stemme overens med hans egne ord; den slags bliver kedsommeligt, men Jeannes samtale var frisk og frejdig, alvorlig og ærlig uden tilsætning af frygt og tvang. Hun sagde præcis, hvad hun mente, og hun sagde det på en enkel, ligefrem måde.

Man kan let forestille sig, at for kongen måtte Jeannes tale have været som frisk, koldt vand fra bjergene til tørstige læber, som kun var vant til vand fra sletternes solstegte damme.

Efter middagen fortryllede Jeanne hertugen i den grad med sine lanseøvelser til hest, at han forærede hende en prægtig, kulsort stridshingst.

Hver dag kom biskoppernes kommission og udspurgte hende om hendes stemmer og hendes mission og gik så til kongen med deres rapport.

Disse spejdere udrettede ikke stort. Hun fortalte så meget, som hun fandt tilrådeligt, og beholdt resten for sig selv. Både trusler og underfundigheder var spildt på hende. Hun brød sig

ikke om truslerne, og i fælderne faldt hun ikke. Hun vidste, at biskopperne var sendt af kongen, at deres spørgsmål var kongens spørgsmål, og at ifølge lov og sædvane *må* en konges spørgsmål besvares; alligevel fortalte hun en dag kongen ved hans eget bord på sin troskyldige måde, at hun kun besvarede de spørgsmål, som hun fandt passende.

Biskopperne blev til sidst enige om, at de ikke kunne sige, om hun var sendt af Gud eller ej. De var forsigtige, ser I. Ved hoffet var der to mægtige partier; at udtale en afgørende mening måtte derfor gøre dem til uvenner med et af disse partier; derfor syntes det dem klogest at lægge byrden over på andre skuldre. De anmodede om, at Jeannes sag måtte blive overdraget de lærde og berømte doktorer ved universitetet i Poitiers. Så trak de sig tilbage fra slagmarken og efterlod sig kun dette lille vidnesbyrd, som var aftvunget dem ved Jeannes kloge tilbageholdenhed. De sagde, at hun var en "mild og enfoldig hyrdinde, meget oprigtig, men lidet snakkesalig."

Det var ganske sandt – i hvert fald over for dem. Men hvis de kunne have set hende og os på sletterne ved Domremy, ville de havde opdaget, at hun havde en tunge, der kunne røre sig hurtigt nok, når der ikke kunne komme noget ondt ud af, hvad hun sagde.

Så rejste vi til Poitiers for at tilbringe tre ugers kedsommelig venten, mens dette stakkels barn dagligt blev plaget og udspurgt foran et dommertribunal af – militære sagkyndige? – eftersom hun var kommet for at bede om en hær og om lov til at føre den mod Frankrigs fjender? Åh nej, det var en samling af præster og munke – lærde gejstlige og teologiske professorer! I stedet for at finde ud af, om den lille soldat nu også kunne føre

en armé til sejr, satte de en samling af hellige hårkløvere og frasemagere til at udgrunde, om soldaten var from og fast i troen. Rotterne var i fuld gang med at æde huset op, men i stedet for at undersøge kattens klør og tænder, prøvede de bare på at finde ud af, om det var en hellig kat.

Jeanne var lige så rolig og behersket foran dette barske tribunal, med dets kappeklædte berømtheder og dets højtidelige ceremoniel, som om hun selv kun var en tilskuer og ikke i forhør. Der sad hun ensom på sin bænk, ubekymret, og forvirrede de vise mænd ved sin ophøjede uvidenhed – en uvidenhed, som i sig selv var en fæstning. Alle deres listige påfund, al deres boglærdom prellede af på dens ubevidste murværker og faldt harmløst til jorden; de kunne ikke rokke den garnison, der boede derinde – Jeannes alvorsfulde, store hjerte og sjæl.

Åbent og frejdigt besvarede hun spørgsmålene; hun fortalte historien om sine syner, og hvad englene havde sagt til hende, og hun fortalte det så naturligt og oprigtigt, at selv det hårde og praktisk anlagte dommertribunal glemte sig selv og lyttede til hendes ord med dyb og tryllebunden interesse.

Sytten år var hun – kun sytten; alene sad hun på bænken. Alligevel var hun ikke bange, men fortryllede dem alle ved sin ungdom, oprigtighed, sin melodiske stemme og sin veltalenhed, hvis kilde var hjertet, ikke hjernen.

Som jeg allerede har fortalt, kunne hun ikke læse.

En dag, da de plagede og ærgrede hende med højlærde argumenter, tabte hun tålmodigheden fuldstændig og udbrød: "Jeg kender ikke A fra B; men dette ved jeg: At jeg er kommet på Guds befaling for at befri Orleans fra englændernes

herredømme og krone kongen i Rheims; og de ting, De maser frem med, er ikke af nogen betydning!"

Det var prøvelsens dage for hende og trættende for alle, der fulgte med i forhandlingerne; men hendes lod var den hårdeste, for hun havde aldrig fri, men måtte altid være tilstede i de lange timer, mens hendes plageånder kunne trække sig tilbage en ad gangen og hvile sig, når han blev træt. I reglen var hun hele dagen igennem rolig, opmærksom, tålmodig, altid rede til en ordleg med en af de gamle, lærde veteraner, og altid kom hun fra legen uden en skramme.

En dag overraskede en dominikaner hende med et spørgsmål, som fik alle til at spidse øren. Hvad mig selv angår, så skjalv jeg og sagde til mig selv: Denne gang har de fanget hende, stakkels Jeanne, for dette spørgsmål kan ikke besvares.

Den listige dominikaner begyndte på denne måde – med en slags påtaget ligegyldighed, som om det hele ikke var af nogen betydning:

"De påstår, at Gud vil befri Frankrig fra trældommen?"

"Ja, det vil han."

"De ønsker at få bevæbnede ryttere, så De kan undsætte Orleans, var det ikke sådan?"

"Jo – og jo før, jo bedre."

"Gud er almægtig, og han gør alt, hvad han vil, ikke sandt?"

"Jo, det er både vist og sandt. Ingen tvivler på det."

Dominikaneren løftede pludselige hovedet og udslyngede triumferende det spørgsmål, jeg har talt om:

"Svar mig da på dette. Hvis han vil befri Frankrig og kan gøre, hvad han vil, hvorfor er der så brug for væbnede ryttere?"

Der blev røre og bevægelse i salen, da han sagde dette; man stak hovederne frem og lagde hænderne bag øret for at høre svaret. Dominikaneren nikkede tilfreds med hovedet og så sig om for at indsamle det bifald, som han fandt tilkom ham, og bifald læste han i alles ansigter.

Men Jeanne lod sig ikke forvirre. Hendes stemme lød lige så rolig, da hun svarede:

"Han hjælper dem, som hjælper sig selv. Frankrigs sønner vil udkæmpe kampen, men *han* vil skænke sejren!"

Man kunne se beundringens glans lægge sig over ansigterne som skinnende solstråler. Selv dominikaneren lod til at være tilfreds ved at se sit mestertræk afværget så behændigt, og jeg hørte en ærværdig biskop sige til sin sidemand:

"Ved Gud, hun har talt sandt. Han ville, at Goliat skulle blive slået, og han sendte et barn som dette til at gøre det!"

En anden dag, da forhørene var blevet fortsat så længe, at alle med undtagelse af Jeanne så trætte og sløve ud, begyndte den sure og sarkastiske Séguin, professor i teologi ved universitetet i Poitiers, at plage hende med alle slags hårfine spørgsmål på sit slette limousiner-fransk – for han var fra Limoges. Endelig sagde han:

"Hvordan kunne De forstå disse engle? Hvilket sprog talte de?"

"Fransk."

"Vir-ke-lig! Hvor dejligt at vide, at vort sprog hædres således! Godt fransk?"

"Ja, udmærket."

"Udmærket, jaså? Ja, De burde jo vide det. Det måske endda bedre end Deres, hvad?"

"Hvad det angår – så – så tror jeg, jeg ved ikke rigtig ..." sagde hun. Hun standsede, men tilføjede så, som om hun talte med sig selv: "I hvert fald var det bedre end Deres!"

Jeg vidste, der var et lattermildt udtryk i hendes øjne, trods deres uskyldighed. Alle råbte højt. Broder Séguin blev ærgerlig og spurgte barsk:

"Tror De på Gud?"

Jeanne svarede med irriterende ligegyldighed:

"Javist – jo da, mere end De selv, sandsynligvis."

Broder Séguin mistede tålmodigheden og overøste hende med skældsord, og til sidst brast det ud af ham med forargelsens alvor:

"Meget vel. Jeg siger dette til Dem, hvis tro på Gud er så stor: Gud har ikke villet, at nogen skal tro på Dem uden at et tegn. Hvor er Deres tegn? Vis det!"

Dette gjorde ophidsede Jeanne; i næste øjeblik var hun på benene og svarede med stormende heftighed:

"Jeg er ikke kommet til Poitiers for at gøre tegn og undergerninger. Send mig til Orleans, og De skal få alle de tegn, De kan ønske Dem. Giv mig væbnede ryttere – få eller mange – og lad mig gå!"

Hendes øjne skød lyn – åh, den lille helteskikkelse! Kan I ikke se hende? Der lød et vældigt bifaldsråb, og hun satte sig rødmende, for hende fine natur kunne ikke lide at gøre sig bemærket.

Disse hendes ord og den lille episode om det franske sprog gav hende overtaget over broder Séguin. Men skønt han var sur og sarkastisk, var han alligevel mandig og ærlig, som man kan se af historien. Under genoprejsningsprocessen kunne han jo

udmærket have fortiet disse to episoder, hvis han havde villet det. Han gjorde det ikke, men fremlagde dem begge i sit vidnesbyrd.

En af de sidste dage i dette tre ugers møde, gjorde de kappeklædte lærde og professorer et samlet angreb over hele linjen; de var næsten ved at overvælde Jeanne med deres indvendinger og modsigelser, hentet fra de gamle romersk-katolske autoriteters skrifter. Til sidst samlede hun sig kraftigt sammen og råbte:

"Hør nu! Guds bog er mere værd end alle disse, som De citerer, og jeg står på *den*. Og jeg siger Dem: Der er ting i den bog, som ingen af Dem kan læse, trods al Deres lærdom!"

Fra første dag var hun gæst hos madame de Rabateau, gift med en af rådmændene i parlamentet i Poitiers. Til hendes hus kom byens fornemme damer om aftenen for at se og tale med Jeanne; og ikke kun disse, men også parlamentets og universitetets gamle advokater, lovgivere og videnskabsmænd.

Og disse alvorlige mænd, som var vant til at veje og overveje alle slags spørgsmål og vende og dreje dem og endda tvivle på dem – de kom igen aften efter aften og faldt stadig dybere og dybere ind under det hemmelighedsfulde trylleri, som var Jeannes største egenskab. Og en efter en overgav de sig og sagde:

"Dette barn er sendt af Gud."

Hele dagen igennem sad Jeanne i den strenge ret, hvor hendes dommere kørte rundt med hende, som de selv fandt for godt; om aftenen holdt hun selv hof, hvor det gik ganske omvendt til; her præsiderede hun selv med frihed til at tale, som hun selv syntes, og hendes dommere var samlet omkring

hende. Resultatet var allerede givet – alle de hindringer og indvendinger, som de om dagen møjsommeligt stablede op omkring hende, dem tryllede hun bort om aftenen. Til sidst vandt hun alle sine dommere, og den store kendelse faldt uden en eneste dissentierende stemme.

Den dag, da kendelsen blev oplæst, havde hele byen forsamlet sig i retssalen. Først foretog man de højtidelige ceremonier, som var i brug på den tid; da der så var stille igen, rejste præsidenten sig og oplæste kendelsen under en stilhed så dyb, at hvert eneste ord hørtes i husets fjerneste kroge:

"Det er blevet fundet og bliver hermed erklæret, at Jeanne d'Arc, kaldet Jomfruen, er en god kristen og en god katolik; at der intet er i hendes person eller i hendes ord, der strider mod tronen, og at kongen kan og bør modtage den hjælp, hun tilbyder; for at tilbagevise den ville være at synde mod den Helligånd og gøre kongen uværdig til Guds hjælp."

Retten rejste sig, og så udbrød der en uhindret bifaldsstorm, og jeg tabte Jeanne af syne, for hun druknede i den store strøm af folk, som brusede frem for at ønske hende til lykke og velsigne hende og Frankrigs sag, som nu højtideligt og uigenkaldeligt var blevet lagt i hendes små hænder.

9. Hun bliver gjort til hærens øverstbefalende

Det var virkelig en stor dag og en spændende oplevelse.

Hun havde vundet! Det var en fejl af Tremouille og hendes andre uvenner, at de havde ladet hende holde hof om aftenen.

Den præstekommission, som var sendt til Lothringen – angivelig for at anstille forespørgsler om Jeannes karakter, men i virkeligheden for at udmatte hende med forsinkelser og få hende til at opgive det hele – var nu kommet tilbage og meldte, at hendes karakter var pletfri. Vor sag vandt stadig frem.

Kendelsen vakte uhyre opsigt. Frankrig vaktes pludselig til live overalt, hvor den store nyhed blev bekendt. Mens det modløse folk før havde hængt med hovedet og sneg sig bort, hvis nogen nævnte ordet krig for dem, kom de nu og krævede ligefrem at blive hvervet under Jomfruen fra Vaucouleurs, og luften genlød af krigssange og trommehvirvler. Jeg huskede nu, at dengang jeg hjemme i vor landsby med kendsgerninger og statistik beviste, at Frankrigs sag var håbløs, og at intet kunne vække folket op af dets sløvhedstilstand, svarede Jeanne mig:

"De vil komme til at høre trommerne – og de vil svare, de vil marchere!"

Det er sagt, at en ulykke aldrig kommer alene. Og det samme var tilfældet med lykken. Da den først var begyndt, strømmede den ind over os på mange måder. Som for eksempel denne: Blandt præsterne havde der hersket stærk tvivl om, hvorvidt kirken burde tillade en kvindelig soldat at klæde sig som en mand. Men nu blev der også afsagt en kendelse om dette af to

af tidens største lærde og teologer – den ene havde være kansler ved universitetet i Paris. De besluttede, at siden Jeanne "måtte gøre en mands og en soldats arbejde, er det rigtigt og lovligt, at hendes dragt skal svare til denne situation."

Det var en stor ting at have fået kirkens samtykke til at klæde sig som en mand. Men den største af alle de glædelige tildragelser hændte dagen efter at kureren var redet af sted til kongen med den store kendelse.

Tidligt den næste morgen hørtes klangen af trompeter gennem den skarpe luft, og vi spidsede øren og begyndte at tælle tonerne.

En – to – tre; pause; en – to; pause; en – to – tre igen, og vi satte af sted, for dette signal blev kun brugt, når kongens væbnede herolder skulle aflevere en proklamation til folket.

Som vi skyndte os af sted, kom folk farende frem af huse og gader og smøger; mænd, kvinder og børn, alle i stort oprør. De iførte sig manglende klædningsstykker, mens de løb; fremdeles klang det samme signal, og flere og flere folk strømmede af sted ned gennem byens hovedgade.

Endelig kom vi til torvet, som var stuvende fuldt af borgere, og deroppe på fodstykket til det store kors så vi den pragtfuldt klædte herold med sine tjenere omkring sig. I næste sekund begyndte han at læse, og hans røst rungede ud over hele byen, som det sømmede sig for en mand i hans stilling.

"Vid det, alle borgere, og giv agt derpå, at den stormægtigste og berømmeligste Charles, af Guds nåde konge af Frankrig, har behaget at forlene sin højt elskede tjener Jeanne d'Arc, kaldet Jomfruen, med rang, stilling, indtægter og værdighed som kommanderende general over den franske hær ..."

Her fløj tusinder af huer op i luften, og mængden brød ud i en orkan af hurraråb, som drønede og rasede og aldrig lod til at ville slutte, men til sidst blev der stille, og herolden kunne fortsætte:

" …og har udnævnt som hendes løjtnant og stabschef en prins af sit kongelige hus, Hans Nåde hertugen af Alençon."

Det var det hele, og så brød orkanen løs igen og susede gennem alle byens gader og stræder.

General over den franske hær og med en kongelig prins som underordnet! I går var hun ingenting, i dag var hun dette. I går var hun ikke engang menig soldat – i dag stod hun på toppen. I går var hun ringere end nogen anden for den nyeste rekrut – i dag var hendes befaling lov for la Hire. Saintralles, Bastarden af Orleans og alle de øvrige gamle, berømte veteraner.

Jeg måtte mindes en dag, som ikke lå længere tilbage end den første januar. En bondepige, som endnu ikke var fyldt sit syttende år, havde fundet en venneløs vandrer et eller andet sted og bragt den med sig hjem – det var en lille, grå, forsulten killing, som nu lå sovende i hendes skød, mens hun sad og strikkede og drømte – ingen vidste, om hvad. Og skønt hendes killing næppe havde haft tid til at blive en fuldvoksen kat, var denne samme unge pige allerede blevet general over de franske hære, med en kongelig prins at befale over, og fra sin skjulte landsbytilværelse er hendes navn steget op som solen, synlig fra hver en afkrog af landet! Det gjorde mig ganske svimmel at tænke på disse ting, de var så ualmindelige og syntes så umulige.

10. Jomfruens sværd og banner

Jeannes første embedshandling var at diktere et brev til den engelske befalingshavende ved Orleans med opfordring til at overgive alle sine stillinger og forlade Frankrig. Hun måtte have udtænkt det hele på forhånd, for sætningerne strømmede fra hendes læber og formede sig i et livligt og kraftigt sprog. Men det kan også være, at det ikke var tilfældet, for hun havde altid været snarrådig og vidst at belægge sine ord, og i disse sidste uger havde alle hendes åndsevner hastigt udviklet sig.

Dette brev skulle straks sendes fra Blois. Folk, proviant og penge bød sig nu til i mængder, og Jeanne gjorde Blois til hvervestation og proviantdepot og la Hire ordre til at overtage kommandoen på stedet.

Den store Bastard, kommandanten i Orleans, havde i ugevis krævet, at Jeanne skulle sendes til ham, og nu kom et nyt bud med gamle d'Aulon, en ærlig og trofast veteran. Kongen beholdt ham og overlod ham til Jeanne for at han kunne overtage bestyrelsen af hendes hus. De øvrige medlemmer af hendes husholdning bad han hende udnævne selv i overensstemmelse med hendes stilling, og samtidig gav han ordre til, at de skulle udrustes med våben, klæder og heste.

Imidlertid lod kongen forfærdige en hel rustning til hende i Tours. Den var af fineste stål, tungt belagt med sølv, rigt prydet med indgraverede tegninger og blankpoleret som et spejl.

Jeannes stemmer havde fortalt hende, at der et eller andet sted bag alteret i St. Catherine-kirken i Fierbois var skjult et gammelt sværd, og hun sendte de Metz for at hente det. Præsterne kendte ikke noget til et sådant sværd, men der blev

anstillet en undersøgelse, og – ganske rigtigt – sværdet fandtes på dette sted, begravet et stykke under gulvet. Det havde ingen skede og var meget rustent, men præsterne pudsede det og sendte det til Tours, hvortil vi nu var draget. De lod også fremstille en skede af rødt fløjl til det, og folket i Tours forsynede det med nok en skede af guldindvirket klæde.

Men Jeanne agtede at bære dette sværd i slag, og lagde derfor de fine skeder til side og lod fremstille en i læder. Man troede almindeligt, at dette sværd havde tilhørt Karl den Store. Jeg ville skærpe klingen, men hun sagde, at det ikke var nødvendigt: Hun ville aldrig dræbe nogen med det, men kun bruge det som et tegn på sin myndighed.

I Tours tegnede hun selv sit banner, og en skotsk maler ved navn James Power udførte det. Det var af fint, hvidt bomuldsstof med silkefrynser. Tegningen viste Gud Fader siddende på sin trone mellem skyerne og med sværdet i hånden, to engle knælede ned ved hans fødder og rakte liljer frem mod ham. Inskriptionen var "Jesus, Maria". På bagsiden sås Frankrigs krone, båret af to engle.

Hun lod også male en mindre fane eller vimpel, hvorpå sås en engel, som rakte en lilje til den hellige Jomfru.

Hele Tours summede som en bikube. Af og til hørtes skingrende militærmusik, afbrudt af lyden af marcherende soldater – flere eskadroner rekrutter drog af sted til Bois; sang og råb og hurraer fyldte luften både dag og nat; byen var fuld af fremmede; gaderne og værtshusene var overfyldte; alle steder var man beskæftiget med forberedelser, og alle ansigter var glade og frejdige.

Omkring Jeannes hovedkvarter var altid samlet en mængde mennesker, som håbede at få et glimt af den nye general, og når det lykkedes dem, gik de ud af deres gode skind af henrykkelse. Men det lykkedes sjældent; hun havde travlt med at lægge planer til felttoget, modtage rapporter, give ordrer, afsende kurerer, og havde hun en ledig stund, ofrede hun den på det fornemme selskab, som ventede i dagligstuen. Vi drenge så hende næsten aldrig, så optaget var hun.

Vi befandt os i en meget blandet sindsstemning – undertiden håbefulde, undertiden ikke; for det meste ikke. Hun havde endnu ikke udnævnt dem, som skulle indtage de forskellige stillinger i hendes hus, det var det, som fyldte os med bekymring. Vi vidste, at hun blev overvældet af ansøgninger om plads, og at disse ansøgninger kom fra både store og mægtige folk, mens vi jo ingen anbefalinger havde.

Til den ringeste plads i hendes hus havde der meldt sig betitlede folk – folk, hvis slægtsforbindelser ville være til stor nytte for hende.

Kunne hun så tage hensyn til os?

Vi var ikke så frejdige som byens øvrige indbyggere, men følte en vis tilbøjelighed til at være nedtrykte og ængstelige.

Undertiden talte vi om vore små udsigter og lod dem fremtræde så gunstigt som muligt. Men bare det at nævne denne sag var den rene sjælekval for Paladinen, for skønt vi andre havde lidet håb, havde han ikke den mindste smule. Som regel var Noël Rainguesson mest tilbøjelig til at undlade at nævne den ulykkelige sag, men ikke, når Paladinen var til stede.

Engang, mens vi drøftede vore udsigter, sagde Noël pludselig:

"Fat mod, Paladin; jeg havde en drøm i nat, og du var den eneste af os, der fik ansættelse. Det var ingen høj stilling, men det var da alligevel en plads her – enten som lakaj eller kammertjener eller noget lignende."

Paladinen sprang op og så næsten munter ud, for han troede på drømme og alle mulige overtroiske ting.

Med stigende håbefuldhed sagde han nu:

"Jeg ville ønske det måtte gå sådan. Tror du det?"

"Ganske sikkert. Jeg kan næsten sige det med sikkerhed, for mine drømme går altid i opfyldelse."

"Noël, jeg kunne virkelig omfavne dig, hvis denne drøm var sand – det kunne jeg! At blive tjener hos Frankrigs første general og tænke sig, at hele verden kommer til at høre om det – ja, i landsbyen vil de vel sætte nogen øjne op, de spottefugle, som sagde, at jeg aldrig ville blive noget – nej, du store verden! – tak skal du have, Noël, tak! Jeg skal aldrig glemme dig!" Han begyndte at gå frem og tilbage og bygge luftkasteller så høje, at vi næsten ikke kunne følge dem med øjnene.

Men pludselig forsvandt glæden fra hans ansigt, og han blev frygtelig fortvivlet:

"Åh, du store, dette kan aldrig ske, jeg glemte det, der skete i Toul. Jeg har holdt mig væk fra hende siden i det håb, at hun skulle glemme og tilgive den dumme streg, men jeg ved, at hun aldrig vil gøre det. Hun kan naturligvis ikke. Men når alt kommer til alt, var jeg ikke at dadle. Jeg sagde ikke, at hun havde lovet at gifte sig med mig; men de overtalte mig til at gøre det – ja, det gjorde de!"

Det kæmpestore menneske var nær ved at græde. Så tog han sig sammen og sagde: "Det er den eneste løgn, jeg nogensinde

er kommet med!"

Han blev overdøvet af indignerede protester og latter, og før han kunne fortsætte, kom en af d'Aulons livreklædte tjenere, og sagde, at vi skulle indfinde os i hovedkvarteret.

Vi rejste os, og Noël sagde:

"Nå – hvad sagde jeg? Jeg har en anelse – profetiens ånd er over mig. Hun agter nu at udnævne ham, og vi skal gå derhen og vise ham vor ærbødighed! Kom nu!"

Men Paladinen var bange for at gå, og følgelig gik vi alene.

Da vi lidt senere stod derinde, foran en hel skare glimrende officerer, hilste Jeanne os med et vindende smil og sagde, at hun ansatte os alle sammen i sit hus, for hun ønskede at have sine gamle venner omkring sig. Det var en glædelig overraskelse for os at blive hædret på denne måde, når hun kunne have fået højfornemme folk i stedet, men vi kunne ikke få det sagt, for hun stod så højt over os nu.

En efter en stod vi frem og modtog vore bestallinger fra vor chef, d'Aulon. Vi fik alle gode pladser; de to riddere stod højst; så kom Jeannes to brødre; jeg blev første page og sekretær; en ung herre ved navn Raimond blev anden page; Noël blev hendes budbærer; hun havde to herolder og en kapellan og en almisseuddeler , hvis navn var Jean Pasquerel. Hun havde i forvejen ansat en hushovmester og et antal tjenere.

Nu så hun sig om og spurgte:

"Hvor er Paladinen?"

Sieur Bertrand svarede:

"Han troede, der ikke var sendt bud efter ham, Deres Excellence."

"Det er ikke godt. Lad ham kalde."

Paladinen trådte ind, ganske ydmyg. Han vovede sig ikke længere end lige inden for døren. Der standsede han og så forvirret og bange ud. Så talte Jeanne venligt til ham:

"Jeg iagttog dig undervejs. Du begyndte dårligt, men kom dig. I gamle dage løb din fantasi af med dig, når du talte, men der er en mand i dig, og jeg vil bringe ham frem."

Det var morsomt at se Paladinens ansigt, da hun sagde dette.

"Vil du følge, hvorhen jeg fører dig?"

"Ind i ilden!" sagde han. Og jeg tænkte ved mig selv: "Efter klangen at dømme, lyder det til, at hun har forvandlet den store kryster til en helt. Det er et nyt under, hun der har gjort."

"Jeg tror dig," sagde Jeanne. "Her, tag mit banner. Du rider med mig på alle slagmarker, og når Frankrig er reddet, giver du mig det tilbage."

Han tog banneret, som nu er det dyrebareste minde om Jeanne d'Arc, og hans stemme skælvede af bevægelse, da han sagde:

"Hvis jeg nogensinde vanærer dette hverv, vil mine kammerater dér vide, hvorledes man gør mit legeme en vennetjeneste; dette pålægger jeg dem, og når de ved det, vil de ikke svigte mig."

11. Krigen indledes

Noël og jeg gik sammen derfra – i begyndelsen tavse og bevægede. Endelig var Noël færdig med at tænke og sagde:

"De første skal blive de sidste og de sidste de første – denne overraskelse har jo sin berettigelse. Men jeg tænker på, om dette ikke *var* en forfremmelse for vores svære okse!"

"Det har du ret i, men jeg er nu ganske lamslået alligevel. Han fik den fineste post af alle."

"Javist. Der er mange generaler, og hun kan udnævne flere; men der er kun én fanebærer."

"Sandt nok. Det er den meste fremtrædende post i hele hæren næst efter hendes egen."

"Og den mest efterstræbte og ærefulde. To hertugsønner prøvede jo at få den. Og så skulle netop denne kæmpemæssige vindmølle rende af med den. Det kan man kalde en forfremmelse."

"Det er der ingen tvivl om. Det er jo næsten en kopi af Jeannes egen."

"Jeg forstår det ikke – gør du?"

"Ja, det tror jeg da."

Noël blev overrasket og så på mig for at se, om jeg mente det. Og så sagde jeg:

"Du har vel lagt mærke til, at vor øverste ridder har et hoved, som er fuldt af tanker. En dag talte vi om Jeannes store begavelse, og han sagde: "Men den største af alle hendes evner er, at hun har det seende øje." Og jeg sagde, som en tankeløs nar: "Det seende øje? Det har vi vel alle sammen, tænker jeg." – "Nej," sagde han, "der er kun få, der har det." Så forklarede han,

hvad han mente. Han sagde at det almindelige øje kun ser tingenes yderside og dømmer efter denne, men det seende øje trænger igennem, læser hjerte og sjæl og finder der egenskaber, som ydersiden ikke røber eller lover, og som den anden slags øje ikke kan opdage.

Han sagde, at den mægtigste militærånd kan tage fejl og blive til skamme, hvis han ikke har det seende øje – det vil sige, hvis han ikke kan læse menneskene og vælge sine underordnede med usvigelig sikkerhed. Det opfatter på en gang, at den ene mand er god til strategi, den anden til dumdristige angreb, den tredje udmærker sig ved ihærdig udholdenhed, og så sætter det alle på deres rette plads, mens kommandanten uden det seende øje vil give alle hinandens rette pladser og derved tabe. Han havde ret angående Jeanne. Da hun var barn, og landstrygeren kom, tog hendes far og alle vi andre ham for en slyngel, men hun så den ærlige mand gennem laserne.

Da jeg for så lang tid siden spiste hos kommandanten i Vaucouleurs, så jeg ikke noget bemærkelsesværdigt hos vore to riddere, skønt jeg talte med dem i to timer; Jeanne var der i fem minutter og hverken talte med dem eller hørte dem tale, men alligevel havde hun mærket, at de var trofaste og gode folk, og det viste sig, at hun havde dømt rigtigt.

Hvem har hun sendt bud efter for at tage sig af den tordnende sværm af rekrutter i Blois, som består af fæle røvere fra Armagnac-banderne? Jo, har hun måske ikke sendt bud efter selve Satan – det vil sige la Hire – denne militære orkan, denne gudløse storpraler, som altid befinder sig i det voldsomste raseri. Han ved, hvordan han skal behandle denne sværm af brølende djævle, for han er selv den skinbarlige Satan.

Hun lader ham foreløbig få kommandoen, indtil hun selv kommer til Blois – men så! nå, så tager hun sig sikkert selv af dem – ellers kender jeg hende ikke ret.

Det bliver et syn at se, denne lyse ånd i det hvide panser, når hun forkynder sin vilje for den gudsforladte, buldrende, ildspyende vulkan!"

"La Hire!" råbte Noël, "vor helt i alle disse år, nej, hvor jeg længes efter at se den mand!"

"Også jeg. Bare jeg hører hans navn, banker mit hjerte, som dengang jeg var en lille dreng."

"Jeg ville gerne høre ham bande."

"Naturligvis. Jeg ville meget hellere høre ham bande, end jeg ville høre en hvilken som helst anden mand bede. Engang, da han var blevet bebrejdet, fordi han plyndrede under sine strejftog, svarede han, at det var ingenting. Jeg tænker, at han er den rette mand til at tage overkommandoen i Blois. Jeanne har kastet det seende øje på ham, forstår du nok."

"Hvilket bringer os tilbage til vort udgangspunkt. Jeg holder virkelig af Paladinen, ikke kun fordi han er en god fyr, men fordi han er mit barn – jeg har gjort ham til det, han er – den største storskryder og den værste løgnhals i hele landet. Jeg glæder mig over hans lykke, men jeg havde ikke det seende øje. Jeg ville ikke have valgt ham til den farligste post i hæren; jeg ville have sat ham i bagtroppen til at dræbe de sårede og skamfere de døde."

"Nå ja, vi får se. Jeanne ved vel bedre, hvad der er i ham, end vi gør. Og jeg skal sige dig en ting til. Når en person i Jeannes stillinger fortæller en mand, at han er tapper, *tror* hun det, og at tro det er nok; *tror* man selv, at man er tapper, så *er* man tapper."

"Der ramte du det!" råbte Noël. "Hun har fået den skabende mund såvel som det seende øje! Der har vi det! Frankrig var kuet og fejt; Jeanne d'Arc har talt, og Frankrig marcherer med oprejst pande!"

Jeg blev tilkaldt for at skrive et brev efter Jeannes diktat. Den følgende dag og nat syede skrædderne vore uniformer, og vi fik vore nye rustninger. Nu var vi nydelige at se på, hvad enten vi skulle til krig eller fred. Klædt til fred i kostbart stof og rige farver var Paladinen et tårn, badet i solnedgangens pragt; i jern og med pyntefjer var han et endnu stateligere syn.

Der var givet ordre til afmarch mod Blois. Det var en klar, skarp, smuk morgen.

Da vort glimrende kompagni travede af sted i en kolonne, to og to i rækken med Jeanne og hertugen af Alençon i spidsen, d'Aulon og den svære fanebærer derefter, og så videre, var vi et smukt syn at skue. Og da vi pløjede os vej gennem mængden, mens Jeanne bøjede sit fjerprydede hoved til højre og venstre, og solen genspejlede sig i hendes sølvrustning, forstod tilskuerne, at tæppet nu gik op for første akt i et storartet historisk drama. Deres stigende håb blev udtrykt med en begejstring, som tiltog for hvert øjeblik, indtil man ligefrem kunne føle hurraråbene på selve legemet, foruden at høre dem. Langt nede i gaden hørte vi lyden af musik og så en sky af lansebærere. Solen glødede med dæmpet skær på deres brystharnisk, men skinnede glødende på lansespidserne – det var vor æresgarde.

Den sluttede sig til os; processionen var fuldstændig; Jeanne d'Arcs første krigsmarch var begyndt: Tæppet var gået op.

12. Jeanne sætter mod i sin hær

Tre dage var vi i Blois. Åh, den lejr, den hører til mine dyrebareste minder! Orden? Der var ikke mere orden blandt disse røvere, end der var mellem ulve og hyæner. De gik brølende og drikkende omkring, hylende, skrigende, bandende, og morede sig med alle slags rå og larmende rytterleg, og hele byen var fuld af højrøstede og utugtige kvindemennesker, som ikke gav mændene noget efter i larmende postyr og afskyelige påfund.

Det var midt i denne vilde pøbelskare, at Noël og jeg for første gang fik et glimt af la Hire. Han svarede til vore kæreste drømme. Han var svær af legemsbygning og martialsk af væsen; klædt i stålrustning fra isse til hæl, med en vældig, vajende fjerbusk på hjelmen, og ved siden det kolossale sværd, man brugte på den tid.

Han var i fuld galla, for han stod netop i færd med at skulle besøge Jeanne, og mens han gik gennem lejren, forkyndte han, at Jomfruen var kommet, og han ønskede ikke, at hærens øverstkommanderende skulle se alt det postyr, der her gik for sig. Den måde, hvorpå han skaffede orden, var helt hans egen. Han gjorde det med sine store næver. Idet han bandende og svovlende drog frem gennem lejren, lod han kraftige slag falde til højre og til venstre og lige frem, og hvor slaget ramte, faldt en mand til jorden.

"Forbandede knægt!" sagde han, "her vakler du rundt og gør kommers, mens hærens øverstkommanderende er i lejren! Stram dig dog an!" hvorpå han slog manden flad. Hans ide om,

hvordan man skulle stramme sig an, var nok hans egen hemmelighed.

Vi fulgte veteranen til hovedkvarteret, lyttede til hans ord, iagttog hans færden – beundrede alle franske drenges helt og afgud. Jeg måtte mindes, hvorledes Jeanne engang hjemme i Domremy havde irettesat Paladinen, fordi han med mindre ærbødighed omtalte mænd som la Hire og Bastarden af Orleans, og hvorledes hun dengang havde udtalt, at hun ville føle sig hædret, hvis hun kunne stå på lang afstand og lade sine øjne hvile på disse store herrer. Hun og de øvrige piger var lige så begejstrede for dem som vi drenge.

Ja – og her var nu endelig en af dem – og hvilket ærinde havde han så? Det var vanskeligt at fatte, og dog var det sandt: Han kom for at blotte sit hoved for Jeanne og modtage hendes ordrer.

mens han på sin egen kærlige måde beroligede en del af sine grimme banditter i nærheden af hovedkvarteret, gik vi i forvejen og fik et glimt af hærens store generaler, som nu alle var ankommet. Her stod de, seks berømte officerer, statelige mænd i pragtfulde rustninger, men storadmiralen af Frankrig var der også, og han overstrålede dem alle med sit mandige og tapre ydre.

Da la Hire trådte ind, kunne man se, hvor overrasket han blev over Jeannes ungdom og skønhed, og af Jeannes glade smil kunne vi også forstå, hvor lykkelig hun følte sig ved endelig at se sin barndoms helt.

La Hire bøjede sig dybt med hjelmen i sin handskeklædte hånd og kom med en barsk, men nydelig lille tale, hvori der næsten ikke hørtes en ed, og man kunne se, at disse to allerede

fra første stund syntes godt om hinanden. Den officielle modtagelse var snart forbi, og de øvrige trak sig tilbage; men la Hire blev, og han og Jeanne sad der, og han drak hendes vin, og de talte og lo sammen som gamle venner.

Lidt senere gav hun ham nogle instrukser, som næsten tog vejret fra ham.

Til at begynde med sagde hun, at alle de løsagtige fruentimmer havde at pakke sig; hun ville ikke tillade et eneste af dem at opholde sig i lejren. Dernæst skulle der sættes en stopper for de rå drikkelag, drikkeri måtte kun tillades i en meget begrænset målestok, og disciplin skulle træde i stedet for uorden. Og til sidst satte hun kronen på alle disse overraskelser med et påbud, som næsten løftede ham ud af sit harnisk:

"Alle, som fylker sig under mit banner, må skrifte for præsten og få syndsforladelse, og alle hvervede rekrutter skal være til stede ved gudstjenesten to gang om dagen."

En tid kunne la Hire ikke få et ord frem, så sagde han, dybt nedslået:

"Åh, mit søde barn, de er indskrevet i Helvede, mine stakkels kæledægger! Overvære messen? Men kæreste hjertebarn, de ville se os begge fordømt først!"

Og han fortsatte med en overordentlig rørende strøm af indvendinger og forbandelser, som gjorde det ganske af med Jeanne og fik hende til at le, som hun ikke havde leet, siden hun legede på markerne ved Domremy. Det gjorde godt at høre hendes latter.

Men hun holdt fast ved sit. Krigsmanden måtte give sig, og sagde, at hvis det var en befaling, måtte han give sig og adlyde, og han ville gøre det så godt, han kunne. Men så forfriskede han

sig med en formelig eksplosion af eder og mente, at hvis en eneste mors sjæl i lejren nægtede at frasige sig al synd og føre et fromt liv, ville han kappe hovedet af ham.

Dette gav Jeanne nok en god latter; hun havde det virkelig fornøjeligt. Men hun ville dog ikke give sit samtykke til den form for omvendelse. Hun sagde, at det måtte ske frivilligt.

La Hire sagde, at det var udmærket; han ville ikke slå dem ihjel, som omvendte sig frivilligt, kun de andre.

Men nej, det måtte ikke ske – ingen skulle dræbes – Jeanne ville ikke have det. Hun mente, at hvis man gav en mand mulighed for at gøre noget frivilligt, men truede ham med dødsstraf, hvis han ikke gjorde det, så var det jo alligevel en tvang – og hun ville have, at det skulle være en fuldstændig frivillig sag.

Så sukkede krigsmanden og sagde, han ville bekendtgøre dette ved messen, men han betvivlede, at der i hele lejren fandtes en mand, som man med mere rimelighed kunne vente at finde der, end om han selv skulle finde på at gå derhen. Men nu ventede der ham en ny overraskelse, for Jeanne sagde:

"Men kæreste, De *går* jo derhen!"

"Jeg? Umuligt! Åh, dette er vanvid!"

"Åh nej, det er det ikke. De går til messe to gange om dagen."

"Men – drømmer jeg? Er jeg fuld – eller spiller mine øren mig et puds? Huh, jeg ville hellere gå til ..."

"Bryd Dem ikke om, *hvor* De hellere ville gå hen. De begynder i morgen tidlig, og senere vil det gå helt af sig selv. Jamen, nej, se dog ikke så nedslået ud. Inden længe vil det ikke gøre Dem noget."

La Hire prøvede af se sagen fra dens lyseste side, men det lykkedes ham ikke. Han sukkede så dybt som vestenvinden og sagde:

"Nuvel, jeg vil gøre det for Dem, men før jeg ville gøre det for nogen anden, sværger jeg, at jeg ..."

"Sværg ikke. Hold op med at sværge."

"Holde op? Det er umuligt. Jeg beder Dem at – at – jamen kære general, det er jo mit modersmål!"

Han bad så mindeligt om at få lov til at beholde denne sin skødesynd, men Jeanne sagde, at han kunne sværge ved sin *bâton* – kommandostav – symbolet på hans generalværdighed.

Han lovede, at han kun ville sværge ved sin stav, når hun var til stede, og at han skulle prøve at begrænse sig, når han var andetsteds, men han tvivlede på, at han ville kunne klare det, eftersom det var en gammel og indgroet vane, og en stor trøst for ham på hans gamle dage.

Denne seje, gamle løve gik derfra betydelig tæmmet og civiliseret – for nu ikke at sige blødgjort og mildnet, for disse udtryk ville ikke passer særlig godt til ham.

Noël og jeg troede, at når han var væk fra Jeanne, ville hans gamle vaner atter får overtaget over ham, så han ikke ville gå til messe. Men vi stod tidligt op den morgen for at se, hvordan det spændte af.

Og jo, han gik til messe.

Det var næsten utroligt, men der kom han skridtende, fordi det var hans pligt og han havde lovet det; han så så from ud, som han bare kunne, men han bandede og svovlede som en ren Satan. Det var endnu et eksempel på den samme gamle ting: Den, som lyttede til Jeanne d'Arcs stemme og så ind i hendes

øjne, faldt som offer for hendes trylleri og var ikke længere sin egen mand.

Satan var altså omvendt. Alle de andre fulgte efter. Jeanne red frem og tilbage i lejren, og overalt, hvor den lyse unge skikkelse viste sig i det skinnende harnisk, troede den rå mængde, at de så selve krigsguden, som var steget ned fra skyerne, og først undrede de sig, siden tilbad de. Derefter kunne hun gøre med dem, som hun ville.

På tre dage var lejren ren og ryddet, og som artige børn samlede de krigeriske barbarer sig til gudstjeneste to gange om dagen. Kvinderne var forsvundet. La Hire var ganske lamslået over disse undere, han kunne ikke fatte dem. Hver gang han følte trang til at bande, gik han udenfor lejren. Han var en af den slags mænd, som var syndefulde af natur og lune, men fuld af overtroisk ærefrygt for de hellige steder.

Den forvandlede hærs begejstring for Jeanne, dens hengivenhed for hende, og den brændende lyst til at blive ført mod fjenden, som hun havde vakt hos dem, overgik alt, hvad la Hire før havde set af den slags ting i hele sin lange løbebane.

Han ejede ikke ord til at udtrykke sin beundring og forundring over dette mirakel. Han havde ikke sat hæren synderlig højt før, men nu var der ingen grænser for hans stolthed over den og hans tillid til den.

"For et par dage siden var den ræd for et hønsehus, nu kan man storme Helvedes porte med den," bemærkede han.

Jeanne og han var uadskillelige, og en forunderlig og rørende kontrast dannede disse to. Han var så stor og hun så lille; han var så grå og ældet, hun så ungdommelig; hans ansigt var så brunt og arret, hendes så hvidt og rødt, så frisk og glat; hun var

så fuld af ynde og han så barsk og alvorlig; hun så ren, så uskyldig, han sådan en samling af gamle synder. Hendes øjne var fulde af mildhed og medlidenhed, hans øjne flammede og lynede.

En halv snes gange om dagen red disse to gennem lejren, inspicerede hver en krog, og rettede på de ting, der var forkerte, og overalt, hvor de viste sig, brød jubelen løs. De red side ved side; han en stor kæmpeskikkelse fuld af sener og muskler, hun et lille mesterværk af ynder og skønhed; han en fæstning af stål, hun en skinnende hvid statue af sølv. Og når de før så brutale røvere og ransmænd fik øje på disse to, hilste de dem med hengivenhed og glæde, og sagde til hinanden:

"Se, der kommer de – Satan og Kristi page!"

De tre dage, vi var i Blois, arbejdede Jeanne utrætteligt for at føre la Hire til Gud og frelse ham fra syndens lænker. Hun opmuntrede, bad og bønfaldt ham om at bede. Han bad så ynkeligt om at måtte blive fri, for det var en umulig ting; alt andet ville han gøre – han ville gå gennem ild for hende, hvis hun blot lod et ord falde – men dette måtte hun spare ham for – han kunne ikke bede, havde aldrig bedt, vidste ikke, hvorledes en bøn skulle formuleres, havde ingen ord at sætte i den.

Men alligevel – og hvem skulle vel have troet det – alligevel vandt hun også denne utrolige sejr. Hun fik la Hire til at bede. Hvilket, synes jeg, viser, at intet var umuligt for Jeanne d'Arc.

Ja, han stod der foran hende, løftede sine jernklædte hænder og bad en bøn. Og den var ikke lånt fra andre, den var helt hans egen, ingen hjalp ham med at udforme den, han udtænkte den selv og den lød således:

"Kære Gud Herre, jeg beder Dem gøre med la Hire, som han ville gøre med Dem, hvis De var la Hire, og han var Gud. [Note 1)]"

Så satte han hjelmen på og marcherede ud af Jeannes telt, så tilfreds med sig selv som kun den kan være, der har ordnet en indviklet sag til alle rette vedkommendes tilfredshed.

Jeg kom netop i dette øjeblik hen til teltet og så ham marchere af sted på denne storslåede måde, og det var virkelig smukt at se.

Hvis jeg havde vidst, at han netop havde forrettet en bøn, ville jeg have forstået, hvorfor han følte sig så overlegen, men det kunne jeg jo ikke vide.

Men da jeg kom til teltdøren, standsede jeg og trådte et par skridt tilbage, for jeg troede, at jeg hørte Jeanne græde – græde, som om hun ikke kunne holde det ud, græde som om hun skulle dø. Men det var ikke således. Hun lo – lo over la Hires bøn.

Først 36 år efter fandt jeg ud af dette, og så – ja, så græd jeg, når jeg mindedes dette billede på purung, sorgløs munterhed, som steg frem for mig gennem den tåge, som hvilede over de længst forgangne tider. For jeg havde i mellemtiden oplevet ting, der havde fået mig til at glemme latteren, og jeg lærte aldrig at le igen i dette liv.

13. Holdt tilbage af de vises dårskab

Vi marcherede af sted med stor styrke og pragt og drog mod Orleans. Den vigtigste del af Jeannes store drøm gik endelig i opfyldelse. Det var første gang, vi unge knægte så en armé, og vi syntes virkelig, det var et storartet syn. Det opflammede vor begejstring at se denne lange kolonne, som strakte sig langt ud i det fjerne, og krummede sig ind og ud ad de krogede veje som en stor slange.

Jeanne red i spidsen med sin stab; så kom en afdeling præster, som sang *Veni Creator*, mens korsbanneret hævede sig over dem; efter disse fulgte en blinkende skov af spyd.

De enkelte divisioner stod under kommando af de store Armagnac-generaler la Hire, marskal de Boussac, sire de Retz, Florent d'Illiers og Poton de Saintralles.

Det var seje karle, og deres sejhed havde tre styrkegrader – sej, sejere, sejest – og la Hire var den sejeste, men kun en skygge sejere end den næste.

I grunden var de jo ikke andet end berømte, offentlige røvere, og i deres lange, lovløse liv havde de mistet al erindring om lydighed, hvis de da nogensinde havde vidst, hvad dette ville sige.

Kongens strenge befaling til dem havde lydt således: "Adlyd den øverste general i alle ting; forsøg intet uden hendes befaling."

Men hvad nyttede det at sige sådan? Disse uafhængige, frie fugle kendte ingen lov. Sjældent adlød de kongen; de adlød ham aldrig, medmindre det passede dem.

Ville de da adlyde Jomfruen?

For det første ville de ikke vide, *hvorledes* de skulle adlyde hende eller nogen anden, og for det andet var det selvfølgelig umuligt at tage hendes militære egenskaber alvorligt – denne syttenårs bondepige, som var oplært i krigens indviklede og forfærdelige kunst – hvorledes? Ved at vogte får?

De havde ikke tanke på at adlyde hende, undtagen i de tilfælde, hvor deres prøvede militære erfaring sagde dem, at det, hun forlangte af dem, blev målt med den almindelige militære målestok.

Kunne man dadle dem for dette? Jeg mener nej. Gamle krigsvante kaptajner er praktisk anlagte folk. De tror ikke, at uvidende børn kan planlægge felttog og kommandere armeer. Ingen general i hele Verden ville have taget Jeanne alvorligt som militær betragtet, før hun havde hævet belejringen af Orleans og planlagt det store Loire-felttog.

Anså de da Jeanne for ubrugelig? Langtfra. De satte pris på hende som den frugtbare jord sætter pris på solen – de troede fuldt og fast, at hun kunne fremkalde afgrøden, men det var deres sag, ikke hendes, at bringe den i hus. De nærede en dyb, overtroisk ærefrygt for hende; de anså hende for at være i besiddelse af en hemmelighedsfuld, overnaturlig evne, som kunne gøre en mægtig ting, som de ikke selv var i stand til – at blæse livets ånde og styrke ind i de kuede armeers lig og forvandle dem til helte.

Efter deres opfattelse var de alting *med* hende, intet *uden* hende. Hun kunne inspirere soldaterne og gøre dem skikket til kamp – men kæmpe kampen selv? Åh nej, det var jo deres hverv! De, generalerne, ville udkæmpe slagene, Jeanne ville give dem

sejren. Det var deres tanke – en ubevidst omskrivning af Jeannes svar til dominikaneren.

Så begyndte de at øve et bedrag mod hende. Hun havde en klar tanke om, hvorledes hun ville gå frem. Det var hendes hensigt at marchere lige mod Orleans på Loires nordre bred. Denne ordre gav hun sine generaler.

De sagde til sig selv: "Denne tanke er vanvittig – det er bommert nr. 1; det er, hvad vi kunne vente af dette barn, som ikke kender noget til krigen."

Ganske privat underrettede de Bastarden af Orleans om hendes plan. Han indså også, hvor vanvittig den var – i det mindste mente han at gøre det – og privat rådede han generalerne til på en eller anden måde at omgå ordren.

De gjorde det ved at føre Jeanne bag lyset. Hun stolede på disse folk, ventede ikke en sådan behandling, og var derfor ikke på vagt overfor den. Det var imidlertid en lærestreg for hende; hun sørgede senere for, at man ikke en anden gang spillede hende et sådant puds.

Hvorfor var Jeannes plan vanvittig fra generalernes synspunkt, men ikke fra hendes eget?

Fordi hendes plan gik ud på øjeblikkelig at hæve belejringen ved et angreb, mens deres hensigt var at belejre belejrerne og udsulte dem ved at afskære deres forbindelseslinjer – en plan, hvis udførelse ville kræve mange måneder.

Englænderne havde bygget et hegn af stærke forter – såkaldte bastiller – rundt om Orleans; forter, som lukkede alle byens porte undtagen én eneste.

De franske generaler fandt, at det var frækt at tænke på at kæmpe sig frem forbi forterne og ind i Orleans; de mente, at

resultatet ville blive armeens ødelæggelse. Deres opfattelse ville have været militært rigtig, hvis de ikke havde overset en ting. Nemlig dette: De engelske soldater var demoraliseret af en overtroisk rædsel; de var overbevist om, at Jeanne var i ledtog med selve Djævelen. Af den grund var en hel del af deres mod fordampet. På den anden side var Jomfruens soldater fulde af mod og begejstring.

Jeanne kunne have marcheret forbi de engelske forter. Men man havde narret hende for udsigten til at slå et slag for landet.

I lejren sov hun om natten i fuld rustning på den bare jord. Det var koldt, og hun var næsten lige så stiv som sit harnisk, da vi fortsatte marchen om morgenen. Men glæden over at være på vej mod Orleans var nok til at varme hende, og det gjorde den hurtigt.

Hendes begejstring og utålmodighed steg højere og højere, men da vi endelig kom til Olivet, faldt den, og indignationen indtog dens plads. For hun så nu det puds, man havde spillet hende – floden lå mellem os og Orleans.

Hun mente så, at man burde angribe et af de tre forter, som lå på vor side af floden og tiltvinge os adgang til broen – en plan, som øjeblikkelig ville havde ophævet belejringen, hvis hun havde vundet – men hendes generalers indgroede frygt for englænderne angreb dem på ny, og de bønfaldt hende om ikke at gøre dette forsøg.

Soldaterne brændte efter at angribe, men blev skuffet. Så fortsatte vi marchen og gjorde holdt overfor Chécy, seks mil ovenfor Orleans.

Dunois, Bastarden af Orleans, kom fra byen med en skare riddere og borgere for at ønske Jeanne velkommen. Jeanne

brændte fremdeles af vrede over det puds, man havde spillet hende, hun var ikke oplagt til at tale mildt, selv ikke til sin barndoms militære afguder.

Hun sagde:

"Er De Bastarden af Orleans?"

"Ja, det er jeg, og jeg glæder mig ved Deres komme."

"Har De tilrådet, at jeg skulle føres på denne side af floden i stedet for direkte til Talbot og englænderne?"

Hendes stolte væsen bøjede ham ganske i støvet, og han var ikke i stand til at svare med tillidsfuld ligefremhed, men med mange betænkeligheder og undskyldninger fremkom han med den tilståelse, at af vigtige militære grunde havde han og Rådet måttet hævde en anden opfattelse.

"I Guds navn, " sagde Jeanne, "min herres råd er klogere og sikrere end Deres. De havde til hensigt at bedrage mig, men De har bedraget Dem selv, for jeg bringer Dem den bedste hjælp, nogen ridder eller by nogensinde har haft, for det er Guds hjælp, ikke sendt af kærlighed til mig, men af Hans nåde. På St. Louis' Note 2) og St. Charlemagnes Note 3) bønner har han haft medlidenhed med Orleans og vil ikke, at fjenderne skal have både hertugen af Orleans og hans by. Proviant til den udsultede by er her; bådene ligger lige nedenfor byen, men vinden er kontrær, og de kan ikke komme herop. Så sig mig da i Guds navn, De som er så vis, hvad dette Deres Råd tænkte på, da det opfandt denne tåbelige forhindring."

Dunois og de øvrige prøvede en stund at omgå spørgsmålet, men så opgav de det hele og indrømmede, at der var blevet begået et fejlgreb.

"Ja, der er begået et fejlgreb," sagde Jeanne, "og hvis ikke Gud vil påtage sig Deres arbejde og ændre vinden og rette op på Deres fejlgreb, så er der ingen anden, der kan gøre det."

Nogen af disse folk begyndte nu at forstå, at med al sin tekniske uvidenhed havde hun en sund, praktisk sans, og at med al sin medfødte ynde og blidhed var hun ikke en person, som var til at spøge med.

Efter nogen tid gjorde Gud deres fejl god igen, og forandrede af sin nåde vindretningen.

Bådene kom op og drog af sted igen, lastet med proviant og kvæg og førte denne velkomne understøttelse til byen. Det hele ordnedes heldigt ved hjælp af et udfald mod fortet St. Loup.

Så tog Jeanne igen fat på Bastarden:

"De ser her en armé?"

"Ja."

"Er den her på denne side af floden ifølge Deres Råds tilskyndelse?"

"Ja."

"Nuvel, i Guds navn, kan da det samme vise Råd forklare, hvorfor det skulle være bedre at have den her end på havsens bund?"

Dunois gjorde nogle svage forsøg på at forklare det uforklarlige og undskylde det uundskyldelige, men Jeanne afskar ham kort og sagde:

"Svar mig på dette, min gode herre – har armeen nogen værdi på denne side af floden?"

Bastarden indrømmede, at det havde den ikke – det vil sige, ikke når man tog hensyn til den feltplan, hun havde udtænkt og fastlagt.

"Og alligevel – skønt De vidste det, havde De den dristighed at være ulydig mod mine ordrer. Siden hærens plads er på den anden side, vil De så forklare mig, hvorledes den skal komme dertil?"

Man indså hele rækkevidden i denne unødvendige forhindring. Udflugter var til ingen nytte; Dunois indrømmede derfor, at der ikke fandtes nogen anden måde, hvorpå fejlen kunne rettes, end ved at sende hæren hele vejen tilbage til Blois og lade den begynde forfra, og denne gang komme op på den anden side i overensstemmelse med Jeannes oprindelige plan.

Enhver anden pige, som havde vundet en sådan triumf over en erfaren og berømt kriger, ville vel med rette havde følt sig en smule kry, men Jeanne viste ingen sådan tilbøjelighed. Hun ytrede nogle beklagende ord om den kostbare tid, som måtte gå til spilde; så begyndte hun straks at give ordre om tilbagemarchen.

Hun sørgede over at se hæren drage hjemad igen; for hun sagde, at dens mod og begejstring stod så højt, at med den i ryggen ville hun ikke frygte hele Englands magt.

Da hun havde truffet alle forberedelser til hovedpartens tilbagemarch, tog hun Bastarden og la Hire og tusinde mand og drog ned til Orleans, hvor hele byen var i feberagtig spænding ved tanken om at få hendes ansigt at se.

Klokken var otte om aftenen, da hun og tropperne red ind ad Burgunderporten. Paladinen red foran med hendes banner. Hun red på en hvid hest og bar i hånden det hellige sværd fra Fierbois.

I skulle have set Orleans dengang! Det var storartet! Et sort, bølgende hav af folk, en stjernehimmel af fakler, en brølende

hvirvelvind af velkomstråb, klokkeringning og kanonskud!

Det var, som om Dommedag var nær. Overalt sås i fakkelskæret bølgende rækker af opadvendte ansigter med åben mund, råbende, grædende.

Jeanne arbejdede sig langsomt frem genne masserne; hendes panserklædte skikkelse ragede op over deres hoveder som en statue af sølv.

Folk omkring hende kæmpede for at komme frem, så gennem tårer op mod hende med det henrykte udtryk hos mænd og kvinder, der tror, de ser noget guddommeligt. Hendes fødder kyssedes gang på gang af taknemmelige mennesker, og de, som ikke kunne komme til at gøre dette, rørte ved hendes hvide ganger og kyssede derpå deres fingre.

Intet af, hvad Jeanne gjorde, undgik opmærksomhed; alt hvad hun gjorde, blev omtalt og bifaldet. Man kunne høre bemærkninger som disse:

"Se der, hun smiler – se!"

"Nu tager hun den lille fjerbesatte hjelm af for nogen – åh, hvor er det fint og smukt!"

"Hun klapper den kone på hovedet med sin handskeklædte hånd!"

"Åh, hun er født på en hesteryg – se, hvordan hun vender sig i sadlen og kysser sit sværdhæfte til damerne i vinduet, fordi de kaster blomster."

"Nu er der en fattig kone, som løfter sit barn op til hende – hun kysser det, åh, hun er guddommelig!"

"Hvilken køn lille skikkelse hun har, og hvilket elskeligt ansigt – sikken farve og liv!"

Jeannes lange banner viftede bagud i luften, og frynserne blev antændt af en fakkel. Hun bøjede sig frem og slukkede ilden med hånden.

"Hun er ikke bange for ild eller noget!" råbte de og brød ud i en bifaldsstorm, som fik jorden til at ryste.

Hun red hen til katedralen og opsendte sin tak til Gud; folket fyldte kirken og forenede deres bønner med hendes. Så fortsatte hun sit ridt gennem folkemængden og mellem faklerne hen til Jacques Boucher, hertugen af Orleans skatmester, for hun skulle være hans hustrus gæst, så længe hun blev i byen, og hans unge datter skulle være hendes kammerat og dele værelse med hende.

Folkets vilde glædesrus varede hele natten, blandet med klokkeringning og velkomsthilsener fra fæstningens kanoner.

Jeanne d'Arc var endelig trådt frem på scenen og var rede til at begynde sit værk.

14. Hvad englænderne svarede

Hun var rede, men måtte slå sig til tåls og vente, til hun fik en hær, hvormed hun kunne udrette noget.

Den følgende morgen, lørdag den 30. april 1429, begyndte hun at anstille undersøgelser om den budbringer, der havde bragt hendes proklamation til englænderne fra Blois – det samme budskab, som hun dikterede i Poitiers.

Det er af mange grunde et bemærkelsesværdigt dokument: På grund af sin ligefremhed, sin ophøjede ånd og sin naive tillid til hendes evne til at udføre det vanskelige hverv, hun havde påtaget sig. Der går en krigerisk ånd gennem det hele; det er som om man hele tiden hører lyden af trommehvirvler. Jeanne fremtræder her som soldaten; den lille hyrdinde er for øjeblikket forsvundet. Og denne uvidende landsbypige fremkom med denne række af kraftsætninger så flydende, som havde hun ikke bestilt andet siden barndommen. Proklamationen lyder således:

> *"Jesus Maria.*
> De, konge af England, og De, hertug af Bedford, som kalder Dem Frankrigs regent; William de la Pole, Jarl af Suffolk, og De, Thomas Lord Scales, som tituleres for nævnte Bedfords løjtnanter – gør Eders pligt mod den himmelske konge. Overgiv til Jomfruen, som er sendt af Gud, nøglerne til alle de gode byer, De har taget og hærget i Frankrig. Hun er sendt af Gud for at genindsætte det kongelige blod. Hun er rede til at slutte fred, hvis De vil

opgive Frankrig og betale for det, De har beholdt. Og I bueskytter, adelige og andre, som står foran den gode by Orleans, gå i Guds navn tilbage til Eders eget land, eller vent nyheder fra Jomfruen, som kommer for at besøge Eder til Eders egen skade. Konge af England, hvis De ikke gør dette, så er jeg krigsøverstbefalende, og hvor jeg finder Deres folk i Frankrig, vil jeg drive dem ud, villige eller uvillige; og hvis de ikke adlyder, vil jeg slå dem alle ihjel, men adlyder de, vil jeg skænke dem nåde. Jeg er sendt hid af Gud for sætte Dem ud af Frankrig, til trods for dem, som arbejder på forræderi og onde anslag mod kongedømmet. Hvis De ikke tror på de efterretninger, som sendes Dem gennem Jomfruen, vil vi slå Dem, hvor vi træffer Dem, og lave en sådan opstandelse, som man ikke har hørt magen til i Frankrig i tusind år. Vær forvisset om, at Gud kan give Jomfruen større styrke, end De kan give noget angreb mod hende og hendes gode krigere, og så skal vi se, hvem der har ret – den himmelske konge eller De. Hertug af Bedford, Jomfruen beder Dem om at undlade at arbejde på Deres egen ødelæggelse. Hvis De gør ret mod hende, kan De endnu få lov at drage i hendes selskab derhen, hvor de franske vil udføre den største heltedåd, som endnu er blevet fuldført hele kristendommen, og hvis De ikke gør det, skal De om kort tid komme til at mindes, hvor stor en uret De gør."

I denne slutsætning indbyder hun dem til sammen med hende at foretage et korstog for at befri den hellige grav.

På denne proklamation var der ikke indløbet noget svar, og budbringeren var ikke kommet tilbage. Derfor sendte hun nu sine to herolder af sted med et nyt brev, hvori hun rådede englænderne til at hæve belejringen og sende den savnede budbringer tilbage.

Herolderne kom igen uden denne. Men fra englænderne gav de hende den besked, at disse straks ville tage hende til fange og brænde hende, hvis hun ikke forsvandt øjeblikkelig og genoptog sin gamle bestilling med at røgte får.

Hun svarede intet på dette, men sagde blot, at det var kedeligt, at englænderne sådan skulle blive ved med at fremkalde ulykker og deres egen endelige ødelæggelse, når hun gjorde alt, hvad hun kunne, for at få dem ud af landet i levende live.

Senere udtænkte hun en ordning, som kunne være antagelig, og hun sagde til herolderne: "Gå tilbage og sig dette til lord Talbot fra mig: "Kom ud af Deres forter med Deres folk, og jeg skal komme med mine; hvis jeg slår Dem, gå da med fred ud af Frankrig; hvis De slår mig, kan De brænde mig, således som De ønsker."

Jeg hørte ikke selv dette, men Dunois gjorde. Udfordringen blev afslået.

Søndag morgen advarede hendes stemmer eller et instinkt hende, og hun sendte Dunois til Blois for at tage kommandoen over armeen, og fremskynde dens afmarch til Orleans. Dette var et klogt træk, for han fandt, at Regnault de Chartres og flere andre af kongens lumske rådgivere nu gjorde alt for at splitte

hæren og tilintetgøre alle Jeannes generalers anstrengelser for at få den af sted til Orleans. Det var en køn hoben ildgerningsmænd. De henvendte sig nu til Dunois, men han havde én gang været med til at sætte sig op mod Jeanne, og havde fundet at følgerne blev ubehagelige for ham selv, og det ville han ikke oftere udsætte sig for.

15. Mit udsøgte digt går til spilde

Vi, der tilhørte Jeannes personlige stab, var som i et eventyrland i de få dage, mens vi ventede på hæren. Vi deltog i selskabslivet. For vore to riddere var dette ikke noget nyt, men for os unge landsbyboer var det noget nyt og vidunderligt. En hvilken som helst post i nærheden af Jomfruen fra Vaucouleurs' person gav indehaveren en høj og anset stilling i selskabslivet.

Således var det, at Jeanne d'Arcs brødre og Noël og Paladinen, som hjemme blot var ringe bønder, her blev betragtet som betydningsfulde personer med stor indflydelse. Det var morsomt at se, hvorledes deres klodsede væsen forsvandt, og hvor let det vænnede sig til den nye ærbødighedens atmosfære, hvori de befandt sig.

Paladinen var så lykkelig, som noget menneske kan blive på denne jord. Han brugte sin tunge tidlig og silde, og lod fremdeles til at finde stor fornøjelse i at høre sig selv tale. Han begyndte at udvide sine forfædres antal og anseelse, og det varede ikke længe, før hele hans familie bestod af ene hertuger. Han bearbejdede sine gamle slag og gjorde dem om muligt grusommere end tidligere, for nu tilføjede han også artilleri. I Blois havde vi for første gang set kanoner – nogle få stykker. Her var der en hel del af dem, og af og til havde vi lejlighed til at se det stolte syn af et engelsk fort, der var skjult i en røgsky fra dets egne kanoner, mens røde lanser af ild med mellemrum skød frem gennem skyen. Og dette storartede syn i forbindelse med den drønende torden midt inde i røgen opflammede Paladinens fantasi i en sådan grad, at han udstyrede samtlige af vore skærmydsler undervejs med en sådan pragt, at de var

umulige at genkende for andre end dem, der *ikke* havde været med.

Der var for resten noget særskilt, der inspirerede Paladinen, og det var Catherine Boucher, husets datter. Hun var atten år gammel, sød og elskelig i hele sit væsen, og vældig køn. Hun ville have været lige så smuk som Jeanne selv, hvis hun blot havde haft Jeannes øjne.

Men et sådant par øjne var aldrig set i verden før, og aldrig vil man igen se deres mage. De var dybe og rige og overjordisk smukke. De talte alle sprog, behøvede ingen ord. De frembragte alle mulige virkninger – og det alene ved et eneste blik: Et blik, som kunne overbevise en løgner om hans løgn og bringe ham til at tilstå den; et blik, som kunne knække en stolt mands stolthed og gøre ham ydmyg, kunne sætte mod i en bangebuks og slå den tapres mod ned; som kunne dæmpe vrede og had; som kunne tale fredens ord til en storm af lidenskab og blive adlydt; som kunne få tvivleren til at tro og den, der var uden håb til at håbe; som kunne overtale – ja, det er ordet: *overtale* – hvem eller hvad skulle det være, som det ikke kunne overtale?

Den gale i Domremy – den alfebandlysende præst – det ærværdige tribunal i Toul – den tvivlende og overtroiske Laxart – den stivsindede veteran fra Vaucouleurs – Frankrigs karakterløse arving – de lærde videnskabsmænd i Poitiers – den Satans yndling, la Hire – den uforlignelige Bastard af Orleans, som ikke var vant til at anse nogen andres end sin egen kundskab og dygtighed for rigtig og forstandig – alle disse bøjede sig for denne hendes store egenskab, som var alles forundring.

Vi omgikkes i selskabslivet med de storfolk, som samledes i huset for at gøre Jeannes bekendtskab; de gjorde megen stads af os, og vi levede så at sige helt oppe i skyerne. Men vi havde det bedst, når disse højfornemme gæster var gået, og familien og en snes af deres næreste venner var forsamlede i hyggeligt lag.

Ved disse anledninger gjorde vi vort allerbedste, vi fem unge drenge, og alle forsøgte vi at tækkes Catherine.

Ingen af os havde nogensinde før været forelsket, og nu blev vi det lige fra første øjeblik, og tilmed i den samme person – det var jo en ligefrem ulykke.

Hun var munter og livlig, og jeg husker endnu med glæde de hyggelige aftener, hvor jeg var sammen med hende og en udvalgt kreds af elskværdige mennesker.

Den første aften gjorde Paladinen os alle skinsyge, for når han først begyndte at fortælle om slagene, beholdt han hele tiden ordet, så ingen anden kunne få anledning til at gøre sig bemærket.

I syv måneder havde disse folk levet midt ude i den virkelige krig, og at høre denne pralhals udbrede sig om sine indbildte krigsbedrifter og næsten svømme i blod morede dem, til de næsten var ved at dø. Catherine lo, til hun ikke kunne mere. Vi havde gerne set, at hun lo højt, men det gjorde hun imidlertid ikke; hun holdt sig bag en vifte og rystede af latter.

Og når så Paladinen var færdig med et slag, og vi begyndte at håbe på en forandring til det bedre, begyndte hun gerne at tale på en så fortryllende og indsmigrende måde, at jeg blev ganske forarget. Hun spurgte ham i reglen ud om en eller anden ting i begyndelsen af fortællingen, som hun påstod havde interesseret hende særligt, og bad ham beskrive den del en gang til og lidt

udførligere – hvilket naturligvis fik ham til at gentage hele sit slagmaleri med hundrede nye overdrivelser og løgne.

Jeg kan ikke beskrive den smerte, jeg udstod. Jeg havde aldrig været skinsyg før, og det var utåleligt, at dette bæst skulle havde et så ufortjent held med sig, mens jeg måtte sidde der og blive overset, skønt jeg længtes efter en lille smule af den opmærksomhed, som den fortryllende pige ødslede på ham.

Jeg sad i hendes nærhed og prøvede et par gange at fortælle om de ting, jeg havde udrettet i disse kampe – og jeg skammer mig over at sige, at jeg nedlod mig til noget sådant – men hun havde ikke øre for andet end hans historier; jeg opnåede bare, at hun overhørte et par af hans dyrebare skrøner, og hun bad ham om at gentage dem, hvorpå han fordoblede ligenes antal og fik blodet til at flyde i endnu større floder end før.

Over disse mine ynkelige uheld følte jeg mig så ydmyget, at jeg snart opgav det hele og ikke mere indlod mig på at kappes med Paladinen.

De øvrige var lige så rasende over Paladinens opførsel som jeg – og naturligvis over den store lykke, han gjorde.

Vi talte sammen om vore bekymringer, og det var ganske naturligt, for rivalerne bliver jo brødre, når de hjemsøges af en fælles sorg, og en fælles fjende går af med sejren.

Vi følte alle et brændende ønske om at gøre noget, som kunne vække opmærksomhed, men hans person optog hele skuepladsen og gav os ikke nogen anledning. Jeg havde skrevet et digt og ofret en hel nat på det – et digt, hvori jeg lovpriser den yndige unge pige uden at nævne hendes navn; men alle måtte kunne forstå, at jeg mente hende; selve titlen, *Orleans Rose*, ville åbenbare det, forekom det mig.

Det afmalede denne rene, smukke rose, som vokser op af krigens hårde jord og med sine ømme øjne betragter Dødens grufulde maskineri, og så – rødmer den over menneskets syndefulde natur og *bliver rød* på én eneste nat. Den bliver altså en rød rose, forstår I nok.

Tanken var min egen og ganske ny. Så sendte den sin søde vellugt ud over den belejrede by, og da belejrerne mærkede duften, *lagde de våbnene fra sig og græd*. Dette var også min egen tanke, og ny var den ligeledes. Således sluttede den del af sangen. Så anbragte jeg hende på firmamentet og lod hende spille Månens rolle.

Og alle himmellegemerne fulgte hende; deres hjerter stod i flammer af kærlighed til hende, men hun ville ikke standse, hun ville lytte, for man troede, hun elskede en anden. Man troede, hun elskede en stakkels, uværdig krigsmand på Jorden, som trodsede fare og død på den blodige slagmark for at redde hende fra en tidlig død og hendes by fra ødelæggelse. Og da de stakkels himmellegemer forstod den bitre sorg, som var kommet over dem – læg mærke til denne tanke – så brast deres hjerter, og deres tårer strømmede ud og fyldte himmelrummet med ildglans, for disse tårer var *faldende stjerner*.

Det var en forvoven, men smuk tanke, smuk og rørende, vidunderligt rørende på den måde, jeg havde sat den op med rim og rytme. Ved slutningen af hvert vers var der et omkvæd på to linjer, hvori den stakkels forviste elsker beklages, fordi han er skilt fra hende, han elsker, og han bliver stadig blegere og tyndere, efterhånden som han nærmer sig den grusomme grav.

Det var meget rørende; selv kammeraterne kunne ikke holde tårerne tilbage, da Noël fremsagde disse linjer. Digtet bestod kun af seksten fire-linjers vers – jeg kunne godt havde ladet det være et hundrede halvtreds, så begejstret var jeg for det smukke emne; men dette ville være blevet for langt til at blive sunget eller oplæst i et selskab, men seksten var akkurat passende, og det kunne sagtens gentages, hvis ønsket skulle opstå.

Drengene var forundrede over, at jeg kunne skrive et sådant digt, det samme var jeg naturligvis, for jeg havde ingen anelse om, at der boede noget sådant i mig. Havde man spurgt mig dagen i forvejen, ville jeg oprigtigt havde svaret, at det kunne jeg ikke gøre.

Men sådan er det altid. Vi kan leve det halve liv uden at vide, at der bor noget sådant i os, mens det i virkeligheden har været der hele tiden. Der behøves bare en anledning til at fremkalde det.

Det har altid været sådan med vores familie. Min bedstefader havde en kræftsvulst, og der var ingen, som vidste, hvad der var i vejen med ham, før han døde, ikke en gang ham selv. Det er forunderligt, hvordan begavelser og sygdomme kan skjules på denne måde.

Det eneste, jeg havde nødig, var at denne elskelige unge pige krydsede min vej, og ud kom digtet, uden at det kostede mig mere besvær at sætte ord og rytme på det, end det er at kaste sten efter en hund.

Drengene kunne ikke rose det nok, de var henrykte og forbavsede. Men det, som behagede dem mest, var at dette ville gøre det af med Paladinen. De glemte alt i deres iver efter at få ham bragt til tavshed.

Noël Rainguesson var helt ude af sig selv af begejstring over digtet og sagde, at han ville ønske, det var ham selv, der havde lavet det, men den slags lå naturligvis ikke for ham.

Han kunne det udenad i løbet af en halv time, og der kan ikke tænkes noget så rørende og smukt som den måde, hvorpå han læste det op. For deri lå nu *hans* begavelse, og så i evnen til at efterligne. Han kunne recitere bedre end nogen anden i verden, og han kunne fremstille la Hire lyslevende – eller en hvem som helst anden for den sags skyld.

Selv kunne jeg ikke fremsige vers, og da jeg prøvede det, afbrød drengene mig; de ville ikke have andre end Noël til at fremsige det.

Jeg ønskede naturligvis, at digtet skulle gøre det bedst mulige indtryk på Catherine; derfor sagde jeg til Noël, at han kunne få lov til at fremsige det. Jeg har aldrig set nogen blive så henrykt. Han ville næsten ikke tro på, at det var mit alvor. Men jeg sagde til ham, at det var nok for mig, at alle vidste, at jeg var forfatteren.

Drengene var fulde af begejstring, og Noël sagde, at hvis han blot kunne finde en anledning, skulle han nok få dem til at indse, at der fandtes andre ting i verden end brovtende krigsløgne.

Men at finde en anledning – deri bestod netop vanskeligheden. Vi fandt på flere udmærkede planer, og til sidst udpønsede vi en, som var sikker nok. Den bestod i at lade Paladinen komme godt i gang med et af sine hjemmelavede slag, derpå sende et falsk bud efter ham, og så snart han var ude af døren, skulle Noël indtage hans plads og afslutte slaget på Paladinens egen manér, og med hans stemme og tonefald.

Det ville vinde bifald og gøre selskabet oplagt til at lytte til digtet. Disse to triumfer tilsammen ville gøre det af med fanebæreren – i hvert tilfælde ville det give os mulighed for at komme lidt til orde.

Den næste aften holdt jeg mig derfor lidt afsides, til Paladinen var kommet i gang, og netop styrtede mod fjenden i spidsen for sine mænd. Da trådte jeg ind ad døren og forkyndte, at en budbringer fra general la Hires lejr ønskede at tale med fanebæreren.

Han forlod værelset, Noël tog hans plads og sagde, at afbrydelsen var beklagelig, men at han personligt kendte alle slagets enkeltheder, og det skulle være ham en sand fornøjelse af berette dem for selskabet.

Uden at vente på tilladelse forvandlede han sig derpå til Paladinen, ganske vist en formindsket Paladin – med manerer, tonefald, håndbevægelser, stilling akkurat som Paladinen, og det er umuligt at forestille sig, hvilket vellignende billede, han fremtryllede af den skrydende Paladin.

Hele selskabet skreg af latter. De fik næsten krampelatter og vred sig på deres pladser, mens tårerne strømmede ned over deres kinder i strømme.

Jo mere de lo, desto stærkere inspireret af sit emne blev Noël, og desto tykkere smurte han på, indtil man ikke mere kunne kalde det latter, men kun skrigeri.

Det mest velsignede af det hele var, at Catherine Boucher var ved at dø af henrykkelse, og hun lo, til hun ikke kunne mere.

En sejr? Det var det rene Agincourt!

Paladinen var kun væk et par minutter; han opdagede straks, at vi havde spillet ham et puds, og vendte omgående tilbage.

Da han nærmede sig døren, hørte han, at Noël holdt forestilling der inde, og han fattede straks, hvordan sagerne stod. Han blev stående udenfor og overhørte det hele.

Noël høstede larmende bifald; de klappede i hænderne som gale, og de skreg og bad ham gentage det hele.

Men Noël var klog. Han vidste, at det rette øjeblik nu var kommet til efter denne stormende muntre episode at fremsige det følelsesfulde og rørende melankolske digt.

Så han ventede, indtil alle var rolige. Hans ansigt antog et alvorligt og sigende udtryk, og alle tilhørerne blev også alvorlige og undrede sig over, hvad der nu skulle komme.

Nu begyndte han med lav, men tydelig stemme at fremsige de første vers af "Rosen". Da han fremsagde de rytmiske strofer, og den ene smukke linje efter den anden lød gennem den dybe fortryllelsens stilhed, kunne man fra alle sider høre dæmpede udbrud som: "Hvor dejligt! Hvor smukt! Hvor fortryllende!"

På dette tidspunkt var det, at Paladinen atter trådte ind i stuen.

Han blev stående og støttede sin kraftige skikkelse med væggen og stirrede som fortryllet hen mod Noël. Da Noël fremsagde det rørende omkvæd, som gjorde den stærkeste virkning på tilhørerne, begyndte Paladinen af tørre tårerne væk, først med bagen af den ene hånd, så med den anden.

Næste gang omkvædet blev gentaget, begyndte han at snøfte og sukke og tørre øjne med ærmerne af sin trøje. Han opførte sig på en måde, der gjorde Noël lidt forvirret, og hans optræden indvirkede også på tilhørerne. Nu faldt han helt sammen og begyndte at græde som en spædekalv, hvilket ødelagde hele virkningen og fik mange af tilhørerne til at le.

Så fortsatte han fra slemt til værre, og jeg har aldrig set noget lignende, som da han trak et stort lommetørklæde frem af ærmet og begyndte af tørre sine øjne med det, samtidig med at han udstødte infernalske hyl og brøl og hosten og snøften og skrig – og han vred og vendte sig til højre og venstre og klynkede og førte sig frem på det allerværste, viftede med lommetørklædet, tørrede øjne og vred det mellem hænderne.

Høre? Man kunne ikke engang høre sig selv tænke!

Noëls stemme druknede i larmen, og folk lo, så lungerne var ved at briste.

Det var det mest nedværdigende syn, jeg nogensinde har set.

Så hørte jeg pludselig den raslende klirren, som fremkommer når en harniskklædt mand kommer løbende i fuld fart, og lige ved siden af mig hørte jeg nu det værste latteranfald, der nogensinde har ramt et menneskes øren.

Jeg så mig om, og det var la Hire. Han stod der med handskerne på hoften, hovedet kastet tilbage og munden på vid gab for at kunne få afløb for denne orkan af latter. Det var næsten uanstændigt, for man kunne se alt, hvad manden indeholdt.

Der manglede kun én ting, for at målet var fuldt, og denne ene ting indtraf da også. Ved den modsatte dør så jeg, lakajer, officerer og embedsmænd bukkede og skrabede, således som de gør, når en standsperson nærmer sig – og ja, Jeanne d'Arc kom ind, og hele huset rejste sig! Man prøvede at holde munden lukket og sætte et passende alvorligt ansigt op, men da man så, at også Jomfruen gav sig til at le, takkede man Gud for hans nåde – og så kom jordskælvet!

Sådanne ting gør livet bittert, og jeg ønsker ikke at dvæle ved dem. Virkningen af digtet var ødelagt.

16. Vi finder Dværgen

Denne tildragelse bekom mig ilde, og den næste dag kunne jeg ikke forlade sengen. De øvrige gik det lige sådan. Hvis det ikke havde været tilfældet, kunne en eller anden af os have været lige så heldige som Paladinen den dag; men det er en kendsgerning, at Gud i sin godhed ofte sender lykken dem, der er dårligt udrustet med åndelig begavelse, som en erstatning for denne mangel, men han fordrer, at de mere begavede ved arbejde og dygtighed skal tilkæmpe sig, hvad andre får ved et tilfælde.

Det var Noël, som sagde dette, og jeg syntes, at var en god og rigtig tanke.

Hele dagen gik Paladinen rundt i byen for at blive fulgt og beundret og for at kunne høre folket sige med en stemme fuldt af ærefrygt: "Stille – se! Der kommer Jeanne d'Arcs fanebærer!"

Han fik denne dag tilfældigvis at høre fra nogle rådmænd, at der var noget på færde i forterne på den anden side af elven; og om eftermiddagen fandt han en desertør fra fortet Augustinus, og denne fortalte, at englænderne i ly af nattemørket ville sende folk over for at forstærke garnisonerne på vores side. De ventede sig meget af dette, for når Dunois og hæren passerede forterne, kunne de kaste sig over hele den samlede styrke og ødelægge den – noget, som ikke ville falde dem vanskeligt, eftersom "Heksen" ikke var til stede. Når hun var væk, ville tropperne gøre, som de øvrige franske tropper nu havde gjort det i årevis – kaste våbnene fra sig og flygte ved synet af et engelsk ansigt.

Klokken var et om aftenen, da Paladinen kom med denne nyhed og bad om at komme til at tale med Jeanne. Jeg var oppe

og i tjeneste på den tid. Det var et bittert slag for mig at se, hvad jeg i dag var gået glip af. Jeanne lod foretage undersøgelser, og overbeviste sig om, at meldingen havde sin rigtighed. Så sagde hun disse foruroligende ord:

"Du har handlet vel, og du har min tak. Det er muligt, at du har afværget en stor ulykke. Dit navn og din bedrift skal blive bekendtgjort."

Så bøjede han sig dybt, og da han atter rejste sig, var han elleve fod høj. Da han spankulerede forbi mig, blinkede han til mig, hvisket en del af det mishandlede omkvæd og tilføjede: "Nu bliver jeg nævnt i generalens indberetning til kongen, skal du se!"

Jeg ønskede, at Jeanne kunne se, hvordan han opførte sig, men hun havde travlt med at lægge planer. Så fik hun mig til at hente Jean de Metz, og et minut senere blev han sendt af sted til la Hires kvarter med ordre til ham og de Villars og Florent d'Illiers om at melde sig hos hende klokken fem den næste morgen med fem hundrede velberedne og bevæbnede mænd.

Præcis klokken fem var vi undervejs, og mellem seks og syv mødte vi den anden kolonne. Dunois blev glad, for hæren var begyndt at blive noget urolig nu, da den var så nær de frygtede forter. Men ængstelsen forsvandt, da rygtet spredtes gennem rækkerne, at Jomfruen var kommet, og hurraråbene fulgte i rygtets kølvand. Dunois bad hende gøre holdt og lade kolonnen passere revy, så soldaterne kunne overbevise sig om, at det ikke var en list, der var opfundet for at vække deres mod.

Så tog hun med sin stab opstilling ved siden af vejen, og bataljonerne marcherede forbi under begejstrede hurraråb.

Jeanne var i fuld rustning med undtagelse af hovedet. Hun bar den lille fløjlshue med en masse krøllede strudsfjer, som byen Orleans havde givet hende den aften, hun drog ind i byen. Det er den samme hue, med hvilken hun er fremstillet på billedet i Rouens rådhus.

Hun så ud til at være femten år. Synet af soldater fik altid hendes blod til at strømme hurtigere og bragte den varme, rige rødme op i hendes kinder. Ved sådanne lejligheder så man, at hun var alt for smuk til at være af denne verden, eller i hvert fald, at der ved hendes skønhed var noget hemmelighedsfuldt, som gjorde den forskellig fra de almindelige typer og hævede den op over disse.

I proviantrænet, som fulgte efter, lå en mand bundet på hænder og fødder på en af vognene. Jeanne gjorde tegn til afdelingens officer, og han red frem til hende og hilste.

"Hvad er der med ham, der ligger bundet derhenne?"

"Han er fange, general!"

"Af hvilken grund?"

"Han er deserteret."

"Hvad skal der ske med ham?"

"Han vil blive hængt, men det var ikke så belejligt, mens vi var på march, og det har jo ingen hast."

"Fortæl mig om ham."

"Han er en god soldat, men han bad om lov til at besøge sin hustru, som lå for døden, efter hvad han sagde. Det kunne ikke tillades, og så gik han uden at få lov. I mellemtiden begyndte vor march, og han indhentede os ikke før i går aftes."

"Indhentede Dem? Kom han da tilbage frivilligt?"

"Ja, ganske frivilligt."

"*Han* skulle være en desertør? I Guds navn! Bring ham til mig!"

Officeren red frem, løste mandens fødder og tog ham med sig, dog stadig med bundne hænder.

Det var en prægtig krigerskikkelse – fulde syv fod høj, kæk og mandig! Han havde et stærkt ansigt og en vældig manke af sort hår, som strittede i vejret, da officeren tog hjelmen af ham; som våben havde han en stor stridsøkse i sit brede læderbælte.

Da han stillede sig ved siden af Jeannes hest, fik han hende til at se mindre ud end nogensinde, for hans hoved var i højde med hendes. Hans ansigt var dybt bedrøvet; han lod til at have mistet al interesse for livet. Jeanne sagde:

"Hold Deres hænder op."

Manden holdt hovedet bøjet. Han løftede det, da han hørte denne milde, venlige stemme; på hans ansigt viste der sig et tankefuldt udtryk, som syntes at sige, at den havde lydt som musik for ham, og han gerne ville høre den igen. Da han løftede hænderne i vejret, lagde Jeanne sit sværd til rebene, men officeren udbrød forfærdet:

"Åh, madame – min general!"

"Hvad er der?" spurgte hun.

"Han er dømt til døden."

"Ja, jeg ved det. Jeg er ansvarlig for ham." Og hun skar rebene over. De havde snæret sig ind i kødet, og han blødte fra håndleddene.

"Åh, hvor grimt!" sagde hun, "blod – det kan jeg ikke lide." Og hun gyste ved synet. Men hun tog sig sammen. "Giv mig noget, en af jer, så jeg kan få forbundet hans håndled."

"Jamen, min general," udbrød officeren, "det er ikke passende. Lad mig hente en anden til at gøre det."

"En anden? Nej, hør nu! De skulle lede længe for at finde én, der kan gøre det bedre end jeg, for jeg lærte det for længe siden blandt mennesker og dyr. Og jeg kan forbinde ham bedre end de, som gjorde dette: Havde jeg bundet ham, havde hans håndled ikke set sådan ud."

Manden så til i tavshed, mens hun forbandt ham, kastede af og til et stjålent blik på hende ligesom et dyr, som modtager venlighed fra en ukendt kant og prøver at begribe, hvordan dette kan hænge sammen.

Hele staben havde glemt den begejstrede hær, som drog forbi dem under en rullende støvsky, for alle stabsofficererne strakte hals og så på forbindskassen, som var det det nyeste og mest interessante, de nogensinde havde set.

Jeg har ofte set folk gøre noget lignende. I Poitiers så jeg f.eks. to biskopper og et dusin alvorlige og berømte lærde stå i en gruppe og betragte en mand, som malede et skilt på en butik; de vovede næppe at ånde, de var så godt som døde, og da manden var færdig, udstødte de et lettelsens suk og så op med et forbavset blik, som om de undrede sig over at se de øvrige på dette sted, og undrede sig over selv at være her – men sådan er nu en gang menneskene. Det nytter ikke at anstille beregninger over dem. Man må tage dem, som de er.

"Så," sagde Jeanne til sidst fornøjet, "en anden kunne ikke have gjort det bedre – ikke en gang lige så godt, vil jeg tro. Sig mig nu, hvad er det, De har gjort? Fortæl mig alt."

Kæmpen svarede:

"Det var således, min engel. Min mor døde, og mine tre små børn, det ene efter det andet. Det var sulten; det gik andre på samme måde – således var Guds vilje. Jeg så dem dø, og jeg begravede dem. Men da min stakkels kones stund var kommet, bad jeg om lov til at gå til hende – hun, som var mig så kær, hun, som var alt, hvad jeg havde; jeg bad på mine knæ. Men de ville ikke give mig lov. Kunne jeg da lade hende dø i den tro, at jeg ikke ville komme? Ville hun have ladet *mig* dø uden at komme – så sandt som hun havde ben at gå på, og det ikke ville koste hende andet end livet? Jo, hun ville komme – hun ville komme, gennem ild og vand! Så jeg gik. Jeg så hende. Hun døde i mine arme. Jeg begravede hende. Men hæren var afmarcheret. Jeg havde besvær med at nå den igen – men mine ben er lange, og der er mange timer i døgnet; jeg indhentede den i går aftes."

Jeanne sagde i en eftertænksom tone:

"Det lyder sandfærdigt. Hvis det er sandt, vil det ikke falde svært at ophæve loven for denne ene gangs skyld. Måske er det ikke sandt, men hvis det *er* sandt ..."

Hun vendte sig pludselig mod manden og sagde:

"Jeg ville gerne se Deres øjne – se op!"

Deres øjne mødtes, og Jeanne sagde til officeren:

"Jeg giver denne mand hans frihed. Farvel; De kan gå." Så sagde hun til soldaten:

"Vidste De, at det var det samme som døden at komme tilbage til hæren?"

"Ja, det vidste jeg."

"Hvorfor gjorde De det da?"

Manden sagde ganske stilfærdigt:

"*Fordi* det var døden. Hun var alt, hvad jeg havde. Der var intet mere tilbage at elske."

"Åh, jo, der var – Frankrig! Frankrigs børn har altid deres moder – de kan ikke klage over, at de ikke har nogen at elske. De skal leve – og De skal tjene Frankrig …"

"Jeg vil tjene *Dem* …"

"De skal kæmpe for Frankrig …"

"Jeg skal kæmpe for *Dem*!"

"De skal være Frankrigs soldat …"

"Jeg vil være *Deres* soldat!"

"De skal give hele Deres hjerte til Frankrig …"

"Jeg vil give hele mit hjerte til *Dem* – og hele min sjæl – som er stor, for jeg var død og er blevet levende igen; jeg havde ingenting at leve for, men nu har jeg! De er Frankrig for mig! De er mit Frankrig, og jeg ville ikke havde noget andet!"

Jeanne smilede og blev rørt og glad over mandens alvorlige begejstring – hans højtidelige begejstring, kunne man kalde det – og hun sagde:

"Godt, det skal være, sådan som De vil. Hvad kalder man Dem?"

"Man kalder mig Dværgen, men det er vist kun for spøg."

Jeanne lo og sagde:

"Det kunne godt se sådan ud. Hvortil bruges den store økse?"

Soldaten svarede med den samme urokkelige alvor:

"Den overtaler folk til at respektere Frankrig."

Jeanne lo igen og sagde:

"Har De givet mange af den slags lektioner?"

"Åh ja, såmænd – temmelig mange."

"Og eleverne opførte sig pænt bagefter?"

"Ja, det gjorde dem rolige – helt rolige og venlige."

"Det lyder rimeligt. Ville De synes om at blive en del af min beredne eskorte?"

"Hvis jeg må få lov!"

"Det skal De. De skal få en ordentlig udrustning, og De skal fortsætte med at undervise i Deres kunst. Tag en af de ledige heste og følg med staben."

På den måde fik vi fat i Dværgen, og han var en god kammerat at have. Jeanne valgte ham efter et hastigt skøn, og det var ikke noget fejlgreb. Ingen kunne være mere trofast end ham, og han var en ren djævel og en søn af en djævel, når han blev sluppet løs med sin økse.

Han var så stor, at Paladinen ved hans side kom til at se ud som et almindeligt menneske. Han ville gerne kunne lide andre mennesker, og derfor kunne andre mennesker også lide ham. Han syntes godt om os drenge lige fra starten; han syntes om ridderne; han syntes om næsten alle og enhver, han stødte på; men Jeannes lillefinger havde for ham større betydning end hele resten af Verden tilsammen.

Ridderne betragtede ham næsten som deres ligemand – det viser noget om, hvilken slags mand han var. De kaldte ham undertiden for Bastillen, og andre gange for Helvedesbrand på grund af hans energiske indsats på slagmarken, og I ved jo, at de ikke ville give ham den slags øgenavne, hvis de ikke havde holdt meget af ham.

I Dværgens øjne var Jeanne Frankrig, Frankrigs ånd i kød og blod – han kunne aldrig slippe denne tanke; hans ydmyge øjne så denne store sandhed, som så mange andre ikke kunne se.

Når hun stod foran alle andre, så de Jeanne d'Arc, men han så Frankrig.

Undertiden omtalte han hende under dette navn, hvilket viser, hvor rodfæstet denne tanke var i hans sjæl. Verden har kaldt vore konger ved dette navn, men ingen af dem bar den ophøjede titel med større ret end hende.

Da defileringen var forbi, vendte Jeanne tilbage til fronten og red videre i spidsen for kolonnen. Da vi begyndte at passere forbi de grimme forter og fik et glimt af soldaterne, som stod ved siden af kanonerne, rede til at tømme dem ind i vore rækker, blev jeg overfaldet af en sådan svaghed og kvalme, at det kørte rundt for mig; de andre drenge var også temmelig slukørede at se til – Paladinen indbefattet, skønt jeg ikke kunne se ham så godt, eftersom han red foran mig, og jeg måtte holde øje med forterne.

Men Jeanne lod til rigtig at være i sit es. Hun sad stiv og rank i sadlen, og jeg kunne se, at hun følte sig ganske anderledes til mode end jeg.

Det mest gyselige ved det hele var stilheden; der hørtes ikke en lyd andet en sadlernes knirken, de afmålte skridt og hestene, som nøs på grund af alt det støv, de hvirvlede op. Jeg følte selv trang til at nyse, men jeg passede på ikke at vække større opmærksomhed end højst nødvendigt.

Jeg havde ikke anledning til at fremkomme med nogen forslag, ellers ville jeg have antyde, at vi kunne ride en smule hurtigere. Det forekom mig, at dette ikke var det rette tidspunkt for et lystridt.

Netop som vi i den kvælende stilhed passerede ind foran en stor kanon, hørtes inde fra fortet et højst usædvanligt æsel, som

skræmte Verden med et rædsomt skrig, og jeg faldt ud af sadlen. Sieur Bertrand greb fat i mig, idet jeg vaklede, og det var heldigt nok, for hvis jeg faldt af hesten i mit harnisk, ville jeg ikke være i stand til at rejse mig igen ved egen hjælp. Englænderne på bastionen lo en rå latter; de glemte, at alle må begynde et sted, og at der havde været en tid, hvor det ikke ville være gået dem anderledes, hvis de havde hørt en så rædsom lyd.

Englænderne affyrede ikke et eneste skud. Det blev senere fortalt, at da soldaterne så Jomfruen ride forrest, og så, hvor dejlig hun var, kølnedes modet hos nogen og forsvandt aldeles fra andre. De følte sig sikre på, at denne skabning ikke var dødelig, men selve Satans eget barn, og deres officerer var så forsigtige, at de ikke prøvede at få dem til at kæmpe.

Det blev også fortalt, at selv en del af officererne var besat af den samme overtroiske frygt. I hvert tilfælde gjorde altså intet forsøg på at skade os, og vi drog i fred og ro forbi de truende forter. Under marchen fik jeg frisket erindringen om mine bønner op, så i grunden var det en ganske nyttig march for mig.

Det var under denne march, at Dunois ifølge historien skulle havde sagt til Jomfruen, at englænderne ventede forstærkninger under ledelse af sir John Falstaff, og at hun vendte sig mod ham og sagde:

"Bastard, Bastard – jeg råder Dem til at underrette mig om hans komme, straks De hører om det, for hvis han kommer forbi, uden at jeg får ham at se, skal De miste hovedet."

Dette er muligt; jeg benægter det ikke, men jeg hørte det ikke. Hvis hun virkelig sagde det, antager jeg, hun mente, at hun ville fratage ham hans officielle hoved – altså degradere ham fra hans stilling. Det lignede hende ikke at true en

kammerat på livet. Hun havde sine tvivl om generalerne, for hun var opsat på at storme og angribe, mens de holdt på at man skulle forholde sig i ro, og trætte englænderne ud.

Men jeg hørte noget, som historikerne ikke kender nævner og ikke kender til.

Jeg hørte Jeanne sige, at nu da garnisonerne på den anden side var svækket for at forstærke dem på vor side, var det vigtigste operationspunkt blevet forlagt til sydsiden. Derfor ville hun storme forterne, som forsvarede broen, og derved kunne belejringen blive hævet i en fart. Generalerne begyndte i stilhed at modarbejde hende, og det lykkedes dem at holde hende tilbage, dog kun i fire dage.

Hele Orleans mødte hæren ved porten og ledsagede den med hurraråb gennem de flagsmykkede gader. Soldaterne behøvede ingen vuggesang den aften; de var dødtrætte, for Dunois havde uden barmhjertighed drevet dem frem, og i de næste fire og tyve timer lå de kun og snorkede.

17. Den søde frugt af en bitter sandhed

Da vi kom hjem, ventede morgenmaden os i vort messerum, og familien hædrede os ved at deltage i måltidet. Den venlige gamle skatmester og hans to damer var ivrige efter at høre om vore oplevelser.

Ingen bad Paladinen om at begynde, men det gjorde han alligevel, for hans særlige militære rang satte ham over alle os andre i den personlige stab undtagen gamle d'Aulon, som ikke spiste sammen med os, og Paladinen brød sig ikke det mindste om riddernes eller min adelsrang, men tog ved enhver lejlighed ordet ud af munden på os.

Han begyndte således:

"Gudskelov fandt vi hæren i en beundringsværdig tilstand. Jeg tror aldrig, jeg har set en finere forsamling af dyr."

"Dyr?" gentog frøken Catherine.

"Jeg skal forklare, hvad han mener," sagde Noël, "altid, når han tænker, at han har grund til at tænke, så tænker han, at han tænker, men han tager fejl. Han så slet ikke hæren. Jeg lagde mærke til ham, og han så den ikke. Han var plaget af sin gamle skavank."

"Hvad for en gammel skavank?" spurgte Catherine.

"Forsigtighed," sagde jeg, som så mit snit til at komme Noël til hjælp.

Men det var ikke nogen heldig ytring, for Paladinen sagde:

"Det er da ellers ikke din opgave at kritisere folks forsigtighed – du, som falder ud af sadlen, blot et æsel giver sig til at skryde."

De lo alle sammen, og jeg skammede mig over mig selv. Endelig sagde jeg:

"Det er ikke pænt af dig at sige, at jeg faldt ud af sadlen på grund af et æsels skryden. Det var sindsbevægelse, ren og skær sindsbevægelse, der havde skylden."

"Nå ja, hvis du vil kalde det dét, så skal jeg ikke gøre nogen indvendinger. Hvad ville De kalde det, sieur Bertrand?"

"Åh – ja, hvad det nu end var, så var det undskyldeligt, synes jeg. I har alle sammen lært, hvordan I skal gebærde jer i selv det hidsigste håndgemæng, og ingen af jer behøver at skamme jer over jeres bedrifter på det område. Man at gå fremad, lige foran Døden, uden at bruge sine hænder, uden larm, uden musik, uden nogen som helst begivenheder – det er en virkelig prøvelse. Hvis jeg var i Deres situation, de Conte, ville jeg nævne sindsbevægelsen ved sit rette navn; det er ikke noget at skamme sig over."

Det var en ligefrem og forstandig tale, og jeg var taknemmelig for den udvej, den tilbød mig. Så jeg tog mig sammen og sagde:

"Det var frygt – og mange tak skal De have for den ærlige tanke."

"Det var den reneste og bedste udvej," sagde den gamle skatmester, "det var godt gjort af Dem, min dreng."

Dermed var jeg beroliget, og da frøken Catherine sagde: "Det synes jeg også", følte jeg mig ligefrem taknemmelig mod mig selv, fordi jeg havde bragt mig i denne klemme.

Sieur Jean de Metz tog nu til orde:

"Vi red alle tæt sammen, da dette æsel skreg, og der var rædsomt stille omkring os. Jeg kan ikke se, hvordan nogen ung

kriger skulle kunne undgå at blive smittet af den sindsbevægelse."

Han så sig omkring med et spørgende udtryk på sit godlidende ansigt, og efterhånden som hver enkelts øjne mødte hans, nikkede vedkommende sit samtykke. Selv Paladinen afleverede sit nik. Dette overraskede de fleste og reddede fanebærerens ære.

Det var pænt gjort af ham; ingen troede, at han kunne sige sandheden på den måde uden at have øvet sig på det, og heller ikke, at han med eller uden øvelse ville indlade sig på at sige den slags sandheder. Jeg antager, han tænkte det ville gøre et gunstigt indtryk på familien.

Så sagde den gamle skatmester:

"At passere forterne på den måde krævede nok den samme slags mod som en person må have, når det er mørkt, og der er fuldt af spøgelser omkring ham i mørket. Hvad mener fanebæreren om dette?"

"Åh, jeg ved ikke rigtig, hvad jeg skal sige om det, min herre. Jeg ville gerne se et spøgelse, hvis jeg ..."

"Ville De?" udbrød den unge dame. "Vi har et genfærd her i huset! Ville De prøve det? Vil De?"

Hun var så ivrig og så smuk, at Paladinen straks svarede, at det ville han; og da ingen af os andre havde mod nok til at tilkendegive den frygt, som beherskede os, meldte vi os alle til tjeneste med angst i hjertet.

Den unge pige klappede i hænderne af fryd, og hendes forældre var også meget tilfredse, for de sagde, at husets spøgelser havde været en skræk og rædsel for dem og deres forfædre i flere generationer, og de havde aldrig fundet nogen,

der var villig til at stå frem og spørge spøgelserne om grunden til deres hvileløse tilstand, så familien kunne tage sig af de stakkels genfærd, stille dem tilfreds og lokke dem til at slå sig til ro.

18. Jeannes første slag

Ved middagstid sad jeg og talte med madame Boucher. Der var intet usædvanligt på færde; alt var stille og roligt rundt omkring, da Catherine Boucher pludselig trådte ind, stærkt ophidset, og råbte:

"Skynd Dem, min herre, skynd Dem! Jomfruen sad og halvsov i sin stol, da hun pludselig sprang op og råbte: "Fransk blod flyder! Mine våben – giv mig mine våben!" Hendes kæmpe stod på vagt ved døren, og han hentede d'Aulon, som begyndte at iføre hende hendes rustning, og kæmpen og jeg advarede staben. Skynd Dem! Og pas på hende. Hvis det virkelig kommer til et slag, så hold hende borte fra kampen – lad hende ikke risikere livet – det er jo ikke nødvendigt – hvis soldaterne blot ved, at hun er i nærheden og ser på, er det alt nok. Hold hende udenfor selve kampen – lov mig det!"

Jeg sprang af sted og svarede Catherine sarkastisk i farten – for jeg har altid holdt af sarkasmen, og man siger, jeg har talent i så henseende:

"Åh ja, intet er da lettere – jeg skal nok sørge for det!"

I husets fjerneste ende mødte jeg Jeanne i fuld rustning. Hun ilede mod døren og sagde:

"Åh, der flyder fransk blod, og du har ikke sagt mig det!"

"Jeg vidste det ikke," svarede jeg, "der har ikke været krig her, alt er roligt, Deres Excellence."

"Du vil om et øjeblik komme til at høre rigeligt med krigslarm," svarede Jeanne, og væk var hun.

Det var sandt. Før man kunne tælle til tre, blev stilheden brudt af larm og kommandoråb. Det var en hær af heste og

soldater, som nærmede sig. Og pludselig lød der i det fjerne en dæmpet kanontorden, og lidt efter stormede den brølende krigerskare som en orkan forbi huset.

Begge ridderne og hele staben – bevæbnede, men uden heste – stormede af sted efter Jeanne; Paladinen var i spidsen med banneret.

Den fremstormende mængde bestod af soldater og borgere og havde ingen egentlig anfører. Da de fik øje på Jeanne, lød der et hurra, og hun råbte:

"En hest – en hest!"

I næste øjeblik stod tolv heste parat. Hun sad op, og hundrede stemmer skreg:

"Gør plads dér – gør plads for *Jomfruen af Orleans*!"

Det var første gang, dette udødelige navn udtaltes – og Gud ske lov var jeg der og hørte det! Mængden delte sig som Det røde Havs vande og gennem denne åbne gade susede Jeanne som en fugl med råbet: "Fremad, franske hjerter, følg mig!" Og vi kom lige bagefter på vore lånte heste; det hellige banner vajede over vore hoveder, og menneskemængden lukkede sig bag os.

Dette var noget ganske andet end den forbandede march forbi de ulyksalige forter. Nu var alt som det skulle være med os, og vi var ellevilde af begejstring.

Forklaringen på dette pludselige oprør var følgende:

Byen og den lille, før så modløse garnison var blevet vilde af henrykkelse over Jeanne, og kunne ikke længere modstå deres lyst til at kaste sig over fjenden. Uden ordre fra nogen havde nogle hundrede soldater og borgere efter en pludselig indskydelse styrtet ud af Burgunderporten og gjort udfald mod

St. Loup – en af lord Talbots stærkeste stillinger – men havde fået en ilde medfart af englænderne. Meldingen om dette var fløjet gennem byen og havde bragt en ny skare på benene – den, vi nu var med i.

Da vi strømmede ud af porten, mødte vi en afdeling, som medførte de sårede fra fronten. Dette syn bevægede Jeanne, og hun sagde:

"Ak, det franske blod; det er grusomt at se!"

Vi befandt os snart ude på slagmarken, midt i kampen. Jeanne så her sit første virkelige slag, og det samme gjorde vi.

Det var et slag på åben mark; garnisonen i St. Loup havde fortrøstningsfuldt gjort udfald for at imødegå angrebet, for de var vant til at sejre. De havde fået forstærkning fra fortet *Paris*, og da vi nærmede os, var franskmændene ved at blive slået tilbage.

Men da Jeanne kom susende med flyvende banner gennem kamptummelen og med råbet: "Fremad, soldater – følg mig!" skete der pludselig en forandring. De franske vendte om og strømmede fremad som en vældig bølge, fejede englænderne foran sig, huggede om sig og slog, på en måde, der var forfærdelig at se på.

På slagmarken havde "Dværgen" ingen bestemt funktion; det vil sige, han havde ikke ordre til at skulle indtage nogen bestemt plads; derfor valgte han sin plads selv og gik foran Jeanne og banede hende vej. Det var rædselsfuldt at se stålhjelmene splintres under hans frygtelige økse. Han kaldte det *at knække nødder*, og sådan så det da også nærmest ud.

Han brolagde vejen med kød og jern. Jeanne og resten af os fulgte så hurtigt efter ham, at vi kom langt forud for vore folk,

og pludselig havde englænderne både foran og bag os.

Ridderne befalede os at slå kreds om Jeanne med ansigterne vendt mod fjenden; dette gjorde vi, og udrettede derpå et fint stykke arbejde. Nu var man nødt til at respektere Paladinen. Her, foran Jeannes opflammende blik, glemte han sin medfødte forsigtighed, glemte, hvad frygt vil sige, og i sine indbildte slag havde han aldrig anrettet et frygteligere blodbad end her i denne virkelige kamp; og hvor han slog, var der en fjende mindre.

Vi var kommet i noget af en klemme, men det varede kun i fem minutter; så kom vore tropper sprængende frem med et vældigt kampråb og sluttede sig til os. Englænderne trak sig langsomt tilbage under fortsat tapper kamp, og vi drev dem, fod for fod, hen mod deres forter. De vendte hele tiden ansigterne mod os, og deres reserver på voldene lod en regn af pile og kanonkugler af sten suse ned over os.

Fjendens hovedstyrke kom i sikkerhed inden for fæstningsværkerne; og vi blev stående tilbage uden for uden andet selskab end bunker af franske og engelske sårede og døde – et gyseligt syn for os unge; vore små skærmydsler i februar havde som oftest fundet sted om natten, så blodet og sårene og de døde ansigter lå i skygge, mens vi nu for første gang så disse syn i al deres grufulde nøgenhed.

Nu kom Dunois fra byen, styrede på sin skumdækkede ganger gennem kampen og galopperede hen til Jeanne, hilste hende og kom med en mængde smigrende ytringer. Han vinkede med hånden mod de fjerne bymure, hvor en hel del flag vajede i muntert i vinden og sagde, at befolkningen stod deroppe og iagttog hendes bedrifter og glædede sig over dem,

og tilføjede, at hun og soldaterne ville få en storartet modtagelse.

"*Nu?* Næppe lige nu, Bastard! Ikke nu!"

"Hvorfor ikke? Er der da mere at gøre?"

"Mere, Bastard? Vi er næppe nok begyndt. Vi vil indtage dette fort."

"Åh, det kan da ikke være Deres alvor! Vi kan ikke indtage fortet; tillad mig at advare Dem mod at forsøge noget sådant; det er alt for vanvittigt."

Jeannes hjerte var fuldt af glæde og triumf; hun blev utålmodig over at høre sådan tale, og udbrød:

"Bastard, Bastard, vil De da altid *lege* med disse englændere? Lad mig sige Dem en ting, vi flytter os ikke, før vi har erobret dette fort. Vi tager det med storm. Lad blæse til angreb!"

"Men, min general ...!"

"Spild ikke mere af min tid, mand! Lad trompeterne blæse kampsignalet!" og vi så i hendes øjne denne forunderlige dybe glans, som vi kaldte for "krigslyset", og som vi senere hen skulle lære at kende så godt.

De krigeriske toner skingrede gennem luften; tropperne svarede med et hyl, og ned kom de mod det vældige fort, hvis omrids skjultes under røgen fra dets egne kanoner, og hvis mure udspyede ild og torden.

Den ene gang efter den anden blev vi slået tilbage, men Jeanne var overalt og alle vegne, opmuntrede soldaterne og holdt dem i ånde. I tre timer skiftede krigslykken frem og tilbage, men til sidst kom la Hire i et endeligt og uimodståeligt anfald, og bastillen St. Loup var vor. Vi satte os i besiddelse af al

den ammunition og proviant, den indeholdt, og ødelagde den derefter.

Mens soldaterne skreg sig hæse til ære for generalen og forlangte at se hende og prise hende og ophøje hende for sejren, havde vi møje med at finde hende. Og da vi endelig langt om længe fandt hende, sad hun for sig selv blandt en dynge lig og græd med ansigtet begravet i hænderne – for hun var jo en ung pige, og hendes heltehjerte var også en ung piges hjerte med al den ømhed og medlidenhed, som er i dets natur. Hun tænkte på mødrene til alle disse døde venner og fjender.

Blandt fangerne var der en hel del præster, og Jeanne tog dem under sin beskyttelse og frelste derved deres liv. Man indvendte, at det sandsynligvis blot var sortklædte krigere, men hun sagde:

"Hvem tør påstå det med sikkerhed? De bærer Guds liberi, og selv om så kun én af dem bærer det med rette, er det bedre, at alle de skyldige skulle undslippe, end at en uskyldig mands blod skulle plette vore hænder. Jeg vil lade dem bo, hvor jeg selv bor, og give dem mad, og derefter sende dem herfra i sikkerhed."

Vi marcherede tilbage til byen, og sørgede for, at befolkningen så vore erobringer af kanoner, fanger og faner. Her var det første virkelige slag, den indesluttede befolkning havde set under belejringens syv måneder, den første anledning, de havde haft til at glæde sig over en modig fransk bedrift.

Og sikkert er det, at de udnyttede den. Folket og byens kirkeklokker gik rent fra sans og samling.

Jeanne var nu deres kæledægge, og folket skubbede og puffede til hinanden for at få et glimt af hende, og trængslen

blev så stor, at vi næppe kunne bane os vej gennem gaderne. Hendes nye navn var på alles læber.

Den hellige jomfru fra Vaucouleurs var en glemt titel. Byen havde gjort fordring på hende som sin egen, og hun var nu *Jomfruen af Orleans*. Det er en lykke for mig at huske, at jeg hørte det navn, første gang det udtaltes. Mellem denne første ytring og sidste gang, det vil blive udtalt på denne Jord – åh, tænk hvor mange hensmuldrende tidsaldre, der ligger i dette mellemrum!

Familien Boucher ønskede hende velkommen tilbage, som om hun havde været et barn af huset, der mod forventning var blevet frelst fra døden. De skændte på hende, fordi hun i alle disse timer havde deltaget i kampen og udsat sig selv for fare.

De kunne ikke fatte, at hun havde ment det så bogstaveligt med krigerhåndværket og spurgte hende, om det virkelig havde været hendes hensigt at styrte sig ind i kamptummelen, eller om hun dog ikke blot ved et tilfælde var blevet fejet med, da tropperne kom stormende? De bad hende være mere forsigtig en anden gang.

Det var kanhænde et godt og velment råd, men det faldt ikke i frugtbar jord.

19. Vi går løs på spøgelser

Trætte efter kampen sov vi hele resten af eftermiddagen og et par timer ud på aftenen. Så stod vi forfriskede op og fik aftensmad. Hvad mig angår, ville jeg helst ikke være kommet mere ind på spøgelseshistorien, og de øvrige var uden tvivl af samme mening, for de talte flittigt om slaget, og nævnte ikke den anden affære.

Det var for resten ganske smukt at høre Paladinen stable sine døde i bunker på femten – atten – fem og tredive, men det var kun at udsætte det frygtelige øjeblik. Da han havde stormet fortet og ødelagt garnisonen, blev han nødt til at slutte, og skønt vi for en gangs skyld håbede, at Catherine Boucher ville stille ham et spørgsmål, og derved få ham til at begynde forfra igen, tog hun i stedet straks fat på det uvelkomne emne, og vi måtte gøre gode miner til slet spil.

Klokken elleve fulgte vi hende og hendes forældre ind i det værelse, hvor det spøgte. Vi havde lys med os og desuden en del fakler, som skulle anbringes i de dertil bestemte holdere på væggen.

Det var et stort hus med meget tykke vægge, og dette værelse lå i en fløj, som på grund af sit slette rygte havde stået ubenyttet hen i årevis.

Værelset var stort som en stue og indeholdt et stort, godt vedligeholdt bord af egetræ; men stolene var jordslåede og gobelinerne på væggene var rådne og falmede af ælde. Det støvede spindelvæv under taget så ud, som om det havde hængt der i århundreder.

Da vi alle sammen var kommet ind i det skumle rum, sagde Catherine:

"Ifølge traditionen skal disse spøgelser aldrig være blevet set – man hører dem kun. Det er tydeligt, at dette værelse engang var større, end det er nu, og at væggen i denne del af det blev opført en gang for længe siden for at afdele et trangt kammer på den anden side. Der er ingen forbindelse til dette trange rum, og hvis det virkelig eksisterer – og derom er der ingen tvivl – så findes der ikke hverken lys eller luft derinde; det er et fuldstændig mørkt fængsel. Vent nu her, og giv nøje agt på, hvad der sker."

Det var alt. Hun og hendes forældre forlod os. Da deres fodtrin forsvandt og døde hen i de tomme stenkorridorer, faldt der over huset en uhyggelig og højtidelig stilhed, som var endnu mere modbydelig end den stumme march forbi bastillerne havde været.

Vi sad og så i tavshed på hinanden, og det var tydeligt, at ingen af os følte sig rolig til sinds. Jo længere vi sad, desto mere dødsens stille blev stilheden, og da vinden lidt efter begyndte af suse omkring huset, følte jeg mig syg og elendig, og jeg ønskede, at jeg havde været modig nok til at vise mig som en bangebuks, for der er vel ingen skam i at være bange for spøgelser, når man ved, hvor aldeles hjælpeløse de levende er i deres hænder.

Og tilmed var disse spøgelser jo usynlige, hvilket gjorde sagen endnu værre efter min mening. De kunne jo være i rummet i dette selv samme øjeblik – efter alt, hvad vi vidste. Jeg følte luftige berøringer af mine skuldre og mit hår, og jeg krympede mig og trak mig tilbage for dem, og var ikke bange

for at vise denne skræk, for jeg så de andre gøre det samme, og jeg vidste, at de også følte disse svage berøringer. Mens dette fortsatte i det uendelige, syntes det mig, at alles ansigter blev som voks, og det forekom mig, at jeg sad i en forsamling af døde.

Endelig hørtes en lyd, fjern, svag og langsom: "ding – ding – ding" – det var en klokke, som slog midnatstimen. Da det sidste slag døde hen, fulgte på ny den truende stilhed, og som før sad jeg os stirrede på de andres voksagtige ansigter og følte de luftige berøringer på mit hoved og mine skuldre.

Et minut – to minutter – tre minutter af dette, og vi hørte en hul stønnen, og alle sprang op og stod der med rystende knæ. Det kom fra det mørke fængselsrum bag væggen. Der blev en pause, så hørte vi en kvalt hulken, blandet med ynkelige udråb. Så lød en anden stemme, dæmpet og utydelig; og den ene syntes at prøve på at trøste den anden, og således fortsatte de to stemmer med en sørgelig ynk og jammer – og tonerne var så fulde af medlidenhed og sorg og fortvivlelse. Ens hjerte kunne bløde ved at høre på det.

Men disse lyde var så virkelige og så menneskelige, at tanken om spøgelser forsvandt fra vor sjæl. Sieur Jean de Metz sagde:

"Kom, vi slår muren ind og sætter de stakkels fanger fri! Her, kom nu med øksen!"

Dværgen styrtede frem, svingede sin store økse med begge hænder; andre løb hen for at hente faklerne ned fra væggen.

Drønende slag lød gennem huset; de gamle mursten faldt, og der blev et hul stå stort, at en okse kunne passere gennem det. Vi dukkede ind gennem hullet og holdt fakler i vejret.

Der var intet uden tomhed! På gulvet lå et rustent sværd og en rådden vifte.

Nu ved I alt, hvad jeg ved. Tag de rørende efterladenskaber, og digt selv omkring dem romanen om det mørke fængsel og dets for længst hensmuldrede beboere!

20. Jeanne gør kujoner til tapre sejrherrer

Den følgende dag ville Jeanne gerne være gået løs på fjenden igen, men det var Kristi Himmelfartsdag, og røvergeneralernes hellige råd var alt for fromt til at vanhellige den ved blodsudgydelse. Men ganske privat vanhelligede de den ved at smede ränker – en beskæftigelse, der lå så glimrende for dem.

De besluttede at gøre det eneste, som under sagens forandrede standpunkt kunne gøres – iværksætte et fingeret angreb på det vigtigste af forterne på Orleans-siden, og hvis englænderne så svækkede de langt vigtigere forter på den anden side for at komme det til hjælp, ville franskmændene sætte over med en stor styrke og indtage disse forter.

Dermed ville de få broen i deres besiddelse, og fri forbindelse med Sologne, som var fransk territorium. De besluttede at holde denne sidste del af programmet hemmelig for Jeanne.

Jeanne kom imidlertid ind og overraskede dem. Hun spurgte, hvad de var i gang med, og hvad de havde besluttet. De sagde, at de havde besluttet, at de næste morgen ville angribe det vigtigste af englændernes forter på Orleans-siden – og dér standsede den, som talte. Jeanne sagde:

"Udmærket. Fortsæt."

"Der er ikke mere. Det er alt."

"Vil De have, jeg skal tro på det? De vil altså have, jeg skal tro, De har mistet forstanden?"

Hun vendte sig mod Dunois og sagde:

"Bastard, De har da sund sans, svar mig på dette: Hvis dette angreb bliver gennemført og fortet bliver indtaget, hvilken nytte vil vi så have af det?"

Bastarden tænkte sig om, og fremkom så med nogle svævende talemåder. Jeanne afbrød ham og sagde:

"Det er nok, min gode Bastard, De har svaret mig. Siden Bastarden ikke er i stand til at nævne nogen fordel, som kunne vindes ved at indtage dette fort, og derefter stoppe, så er det vel ikke rimeligt, at nogen af jer andre skulle kunne gøre det bedre. I spilder megen tid her med at lægge planer, som ikke fører til noget, og fremkalder forsinkelser, som ligefrem gør skade. Skjuler I noget for mig? Bastard, jeg formoder, at dette råd har en hovedplan – uden at gå i detaljer – hvori består den?"

"Det er den samme, som det var for syv måneder siden – at få proviant ind i byen – til en lang belejring – og så sætte os ned og udmatte englænderne."

"I Guds navn! Som om syv måneder ikke var nok, vil I gøre det til et helt år. Hold nu op med disse modløse drømme – englænderne skal være væk om tre dage!"

Flere udbrød forskrækket:

"Åh, general – vær dog forsigtig!"

"Være forsigtig og sulte ihjel? Kalder I det krig? Jeg siger jer dette, for det tilfælde, at I ikke skulle vide det i forvejen: Sagen ser nu anderledes ud. Det virkelige angrebspunkt er forandret; det er på den anden side af floden. Man må tage de forter, der behersker broen. Englænderne ved, at hvis vi ikke er narre og bangebukse, vil vi prøve på dette. De er taknemmelige over franskmændenes fromhed, som gør, at de spilder en dag. De forstærker i aften forterne ved broen, for de ved, hvad der bør ske i morgen. I har bare spildt en dag og gjort vort arbejde vanskeligere, for vi *vil* sætte over broen og tage broforterne. –

Bastard, sig mig nu sandheden, ved dette råd ikke, at der ikke findes nogen anden vej frem for os end den, jeg taler om?"

Dunois indrømmede, at rådet vidste, at denne udvej var den mest ønskelige, men anså den for at være umulig, og han undskyldte sig selv og de andre ved at sige, at eftersom man fornuftigvis ikke havde andre udsigter end at udmatte englænderne ved en lang belejring, var man naturligvis lidt bange for Jeannes pågående politik. Han tilføjede:

"Vi er sikre på, at vor afventende politik er den bedste, mens De helst ville afgøre det hele ved et stormløb."

"Det ville jeg – det *vil* jeg oven købet! De har mine ordrer – her og nu. I morgen ved daggry sætter vi os i bevægelse mod forterne på den anden side af floden."

"Og indtager dem ved et stormangreb?"

"Ja, tager dem med storm!"

La Hire kom ind med raslende rustning og hørte den sidste bemærkning. Han råbte højt:

"Ved min *bâton*, det er den slags musik, jeg elsker at høre! Ja, det er den rette tone og de kønneste ord, min general – vi tager dem med storm!"

Han hilste på sin storslåede facon, og gik frem og rystede Jeannes hånd.

Et par af rådets medlemmer ytrede halvhøjt:

"Vi vil selvfølgelig begynde med bastillen St. John, og det vil give englænderne tid til at ..."

Jeanne vendte sig om og sagde:

"Gør Dem ingen bekymringer om bastillen St. John. Englænderne er kloge nok til at trække sig ud af den og tilbage til broforterne, når de ser os komme." Hun tilføjede med et

ironisk smil: "Selv et krigsråd ville være klogt nok til at gøre dette."

Så forlod hun dem. La Hire bemærkede til krigsrådet:

"Hun er et barn, det er tilsyneladende alt, hvad I kan se. Hold fast ved den tanke, hvis I er nødt til det; men I mærker vel, at dette barn forstår det indviklede krigsspil fuldt så godt som nogen af jer; og hvis I vil høre min mening, uden omsvøb – nuvel, så hør den: Ved Gud, jeg tror at hun kan lære selv de bedste af jer, hvordan det skal spilles!"

Jeanne havde talt sandt; de kløgtige englændere indså, at franskmændenes politik havde undergået en revolution; at udsættelsespolitikken var forbi; at man i stedet for at modtage slag ville uddele slag; de gjorde sig derfor rede til at imødegå denne nye tingenes tilstand ved at bringe svære forstærkninger til forterne på sydsiden af floden.

Byen lærte at forstå, at Frankrig på ny skulle tage offensiven efter alle disse ydmygelsens år; at Frankrig skulle høre op med at retirere og begynde at avancere.

Folkets glæde kendte ingen grænser. Bymurene var overfyldte; alle ville se hæren drage af sted og indtage en ganske ny stilling – med fronten og ikke ryggen mod en engelsk lejr. Man kan tænke sig begejstringen, da Jeanne red ud i spidsen for tropperne og med banneret vajende over sig.

Hele styrken satte over floden, og det tog lang tid, for bådene var små, og der var ikke mange af dem. Der blev ikke gjort forsøg på at hindre vor landgang på øen St. Aignan. Herfra lavede vi en bro af både over den smalle kanal til den søndre bred og fortsatte i god orden vor march, for skønt fortet St. John lå her, havde englænderne rømmet det og ødelagt det,

straks de så vore første både forlade Orleans. Og dette var jo nøjagtig, hvad Jeanne havde forudset, da hun diskuterede med krigsrådet.

Vi bevægede os ned langs bredden, og Jeanne plantede sit banner foran Augustinerfortet, det første af de stærke forter, der beskyttede enden af broen.

Trompeterne blæste til angreb, og to angreb blev foretaget efter alle kunstens regler; men vi var endnu for svage, da hovedstyrken endnu ikke var kommet frem. Før vi kunne foretage det tredje angreb, kom garnisonen fra St. Privé for at undsætte det store fort. De kom i stormløb, og augustinerne gjorde udfald, og begge troppeafdelinger satte imod os. Vor lille hærafdeling begyndt i stor skræk at flygte, og de fulgte efter os med hug og stød og bespottelser og forbandelser.

Jeanne gjorde sit bedste for at standse soldaterne, men de var gået fra sans og samling, og lod sig i øjeblikket overvælde af deres gamle skræk for englænderne. Jeanne blev rasende. Hun gjorde holdt og befalede trompeterne at blæse til angreb. Så vendte hun sig og råbte:

"Hvis der findes blot et dusin af jer, som ikke er bangebukse, er det nok – følg mig!"

Af sted satte hun, og efter hende nogle få dusin soldater, som havde hørt hendes ord og ladet sig inspirere af dem. Forfølgerne blev forbløffede over se hende komme susende mod sig med disse få folk, og nu var deres tur til at blive overfaldet af overtroisk rædsel – "dette er da sikkert en heks, dette er Satans eget barn!" Det var deres tanke, og uden at standse vendte de om og flygtede i vild rædsel.

De flygtende franske eskadroner hørte trompetsignalet og vendte sig om for at se, hvad det var; og da de fik øje på Jomfruens banner, som susede af sted i den modsatte retning, mens fjenden i vild uorden styrtede frem foran det, vendte deres mod tilbage, og de kom galopperende efter os.

La Hire hørte våbenlarmen, kastede sine tropper fremad og nåede os, netop som vi plantede vort banner foran Augustinerfortets brystværn. Vi havde et langt og sejt stykke arbejde foran os, men vi gjorde os færdige inden mørkets frembrud. Jeanne lod os ikke få nogen ro; hun og la Hire sagde, at vi *kunne* tage det stærke fort, og vi *måtte* tage det.

Englænderne kæmpede som – nå ja, de kæmpede som englændere, mere behøver jeg ikke at sige. Vi gjorde det ene udfald efter det andet gennem røg og flammer og den øredøvende kanontorden, og da solen sank, indtog vi stedet ved et stormløb og plantede vort banner på dets mure.

Augustinerfortet var vort. Tourelle-bastillen måtte også blive vor, hvis vi ville befri broen og ophæve belejringen. Vi havde udrettet én ting, Jeanne var besluttet på, at også at fuldføre en anden. Vi måtte lægge os på vore våben, hvor vi var, holde fast på, hvad vi havde fået, og være rede til at arbejde igen tidligt næste morgen. Jeanne agtede ikke at lade soldaterne demoraliseres ved plyndring og drik. Hun lod Augustinerfortet brænde med alt, hvad det indeholdt – med undtagelse af skydevåben og ammunition.

Alle var trætte efter den lange dags hårde arbejde, og naturligvis var det også tilfældet med Jeanne; hun ville alligevel blive stående med hæren foran Tourelle-fortet for at være rede til angreb næste morgen. Generalerne gjorde indvendinger

mod dette, og overtalte hende endelig til at tage hjem og hvile sig, og lade sætte en blodigle på et sår, hun havde fået på foden. Så satte vi over floden med dem og tog hjem. Vi fandt byen i en glædesrus, alle klokker ringede, alle råbte og skreg og adskillige var drukne. Sådan var det, hver gang vi kom og gik, og vi gav dem god grund til disse stormende glædesytringer, hvortil de nu ikke i syv måneder havde haft anledning.

21. Hun irettesætter blidt sin gode ven

For at komme væk fra den sædvanlige mængde besøgende og få lidt ro, gik Jeanne med Catherine til det værelse, de to delte; her spiste de til aften og her blev Jeannes sår forbundet.

Men træt som hun var, sendte Jeanne Dværgen til mig, trods Catherines protester og overtalelser. Hun var nødt til at sende et brev til Domremy, til vor gamle fader Fronte, for at han skulle læse det for hendes moder. Jeg indfandt mig, og hun begyndte at diktere. Efter nogen kærlige ord og hilsener til sin moder og sin familie kom dette:

"Det, som driver mig til at skrive nu, er at jeg vil sige dig, at du ikke må blive forskrækket, hvis du hører, at jeg er såret, og du må nægte at tro på dem, som vil indbilde dig, at det er noget alvorligt."

Hun ville fortsætte, da Catherine afbrød hende:

"Åh, men det vil da skræmme hende at læse disse ord. Slet dem ud, Jeannne, slet dem ud, og vent, blot en dag eller to – så kan du skrive og fortælle, at din fod var såret, men er hel igen – for den er jo sikkert hel igen til den tid – eller i hvert tilfælde næsten hel. Du må ikke skræmme hende, Jeanne; gør nu som jeg siger."

En latter, som mindede om de gamle, glade dage, en latter så klokkeklar og frisk, var Jeannes svar. Så sagde hun: "Min fod? Hvorfor skulle jeg dog skrive om sådan en lille rift? Det var ikke dette, jeg tænkte på, kæreste."

"Jamen barn da, har du et sår, som du ikke har nævnt? Hvad tænker du på, som ikke ..."

Hun sprang op, fuld af ubestemt frygt, men Jeanne lagde hånden på hendes arm og fik hende til at sætte sig igen. Så sagde hun:

"Så, så, der findes ikke noget andet sår; jeg skriver om et, som jeg vil få, når vi stormer det næste fort i morgen."

Catherine så ud som en, der prøver på at forstå en gåde, men ikke rigtig fatter den. Så sagde hun lidt forvirret:

"Et sår, som du først skal få i morgen? Men – men hvorfor vil du skræmme din moder med det, hvis det – hvis du måske slet ikke *bliver* såret?"

"Hvis jeg ikke bliver såret? Jamen, jeg bliver såret."

Gåden var altså fremdeles en gåde. Catherine sagde på samme forvirrede måde som før:

"Jeg forstår ikke rigtig. Åh, Jeanne, en sådan forudfølelse er en grusom ting – den tager jo både modet og freden fra et menneske. Kast den fra dig – driv den ud af dig! Den vil give dig en dårlig nat, og til ingen nytte; for vi vil håbe ..."

"Men det er ikke nogen anelse. Det er en kendsgerning. Og det vil ikke få mig til at føle mig elendig. Det er uvisheden, der kan gøre én helt elendig, men dette er ikke uvished."

"Jeanne, *ved* du, at det skal ske?"

"Ja, jeg ved det. Mine stemmer fortalte mig det."

"Så," sagde Catherine resigneret, "hvis *de* har fortalt dig det – men er du da helt sikker på, at det var stemmerne – ganske sikker?"

"Ja, ganske. Det vil ske – det er der ingen tvivl om."

"Det er jo grusomt! Hvor længe har du vidst det?"

"Åh, i flere uger." Jeanne vendte sig mod mig. "Louis, du husker det vist. Hvor længe er det siden?"

"Deres Excellence talte første gang om det til kongen i Chinon," svarede jeg, "det er altså syv uger siden. De talte om det igen den 20. april og også den 22. – for to uger siden, efter hvad jeg kan se af mine notater."

Disse forunderlige ting gjorde et stærkt indtryk på Catherine, men jeg var for længst ophørt med at undre mig over dem. Man kan vænne sig til alting her i verden.

"Og det vil ske i morgen?" spurgte Catherine, "altid i morgen? Altid den samme dato? Har I ikke taget fejl nogen gange?"

"Nej," sagde Jeanne, "den 7. maj skal det ske; der er ingen tvivl om det."

"Så skal du ikke gå et skridt uden for huset, før denne frygtelige dag er forbi! Det vil du vel ikke, Jeanne, vil du? Lov mig, at du vil blive her hjemme."

Men Jeanne lod sig ikke overtale.

"Det ville ikke hjælpe mig, kære, gode veninde," sagde hun. "Såret kommer, og det kommer i morgen. Hvis jeg ikke opsøger det, vil det opsøge mig. Pligten kalder mig til kampen; jeg måtte gå, selv om så døden selv ventede mig der. Skulle jeg så holde mig væk for et sårs skyld?"

"Du vil altså gå derhen?"

"Ja, helt sikkert. Der er kun én ting, jeg kan gøre for Frankrig – opmuntre hendes soldater til kamp og sejr." Hun betænkte sig lidt; så tilføjede hun: "Man skal imidlertid ikke være ufornuftig, og jeg vil gøre meget for at behage dig, som er så venlig og rar mod mig. Elsker du Frankrig?"

Jeg spekulerede på, hvad hun nu havde i sinde, men kunne ikke regne det ud.

"Åh, hvad har jeg dog gjort for at kunne fortjene et sådant spørgsmål?"

"Så elsker du altså Frankrig. Jeg var ikke i tvivl om det, min kære. Bliv ikke såret, men svar mig på dette – har du nogen sinde fortalt en løgn?"

"Nej, i hele mit liv har jeg ikke med vilje fortalt en løgn – skrøner måske, men ingen løgne."

"Det er godt. Du elsker Frankrig, og du lyver ikke; derfor vil jeg stole på dig. Jeg vil gå til slagmarken eller blive her – akkurat som du bestemmer."

"Åh, jeg takker dig af hjertet, Jeanne! Hvor god du er, at gøre dette for mig! Åh, du skal blive her, du må ikke gå ud!"

I sin glæde slyngede hun armen om halsen på Jeanne og ødslede så mange kærtegn på hende, at blot det mindste af dem ville have gjort mig rig; som det nu var, fik de mig blot til at indse min store fattigdom.

"Vil du sende bud til mit hovedkvarter om, at jeg ikke kommer?" spurgte Jeanne.

"Ja, gerne. Overlad det blot til mig."

"Udmærket. Og hvorledes vil du så udforme det? For det må have den rette officielle form. Skal jeg formulere det for dig?"

"Åh ja, gør det, for du kender alle disse officielle vendinger, som jeg ikke har nogen øvelse i at bruge."

"Så giv det denne form: Stabschefen befales at bekendtgøre for Kongens tropper i garnisonen og på slagmarken, at de franske hæres øverstkommanderende general ikke vil møde englænderne i morgen, da hun er bange for, at hun kan blive såret. Underskrevet, Jeanne d'Arc ved Catherine Boucher, som elsker Frankrig."

Der blev en pause – en stilhed af den slags, der tvinger én til kaste et blik rundt for at se, hvorledes situationen tager sig ud, og det var hvad jeg gjorde. Der var et kærligt smil på Jeannes ansigt, men farven steg som en blodrød bølge op i Catherines ansigt; hendes læber skælvede, og tårerne stod hende i øjnene. Så udbrød hun:

"Åh, jeg skammer mig over mig selv! Og du er så ædel og tapper og klog, og jeg er så intetsigende og dum!" Og hun faldt helt sammen og begyndte at græde, og jeg ønskede så inderligt at kunne tage hende i mine arme og trøste hende, men Jeanne gjorde det, og naturligvis sagde jeg ingenting. Jeanne gjorde det jo så udmærket; jeg kunne have gjort det lige så godt, men jeg vidste, at det ville have været dumt og upassende at sige noget sådant, og derfor gjorde jeg det ikke.

Jeg håber jeg gjorde det bedste, men jeg har mange gange senere tænkt på, om jeg ikke forsømte en god anledning til at gøre noget, det kunne have forandret hele mit liv og gjort det rigere og smukkere, end det desværre blev.

Det er en god og sund ting at have lidt uskyldig morskab i denne verden; det strammer én op og forhindrer livet i at blive for surt. At sætte denne lille fælde for Catherine var et godt påfund, som lod hende indse, hvilken latterlig ting det var, hun forlangte af Jeanne. Og ret beset *var* det jo en snurrig idé; selv Catherine måtte tørre sine tårer og le, når hun tænkte på, at englænderne kunne komme til at høre om den franske øverstbefalendes grund til at blive hjemme. Hun indrømmede, at de nok ville have moret sig kosteligt over en ting som denne.

Vi begyndte at arbejde på brevet igen, og selvfølgelig kom jeg ikke til at stryge sætningen om såret.

Jeanne var i et udmærket humør, men da hun begyndte at sende hilsener til flere og flere gamle legekammerater, var det, som om billedet af vort gamle, fredelige hjem stod klart for hende, og de kendte navne fik en skælvende klang, når hun nævnte dem; men da hun kom til Haumette og lille Mengette, gik det ikke længere; hendes stemme brast, og hun kunne ikke fortsætte. Hun ventede et øjeblik, så sagde hun:

"Send dem min kærlige hilsen – min varmeste kærlighed – ud af mit inderste hjerte! Jeg får aldrig mere vort hjem at se!"

Nu kom Pasquerel, Jeannes skriftefader, og præsenterede sieur de Rais, som var sendt derhen med et budskab. Han sagde, at han havde ordre til at sige, at krigsrådet havde erklæret, at der var gjort nok for øjeblikket; det ville være rigtigst og tryggest at være tilfreds med det, som Gud allerede havde gjort; byen var nu velforsynet med levnedsmidler, og i stand til at udholde en lang belejring; det eneste rigtige var nu at trække tropperne tilbage fra den anden side af floden og genoptage defensiven – de havde derfor besluttet at gøre dette.

"De uforbederlige bangebukse!" udbrød Jeanne. "Det var altså for at få mig bort fra mine folk, at de foregav at være så bekymrede, fordi jeg var træt. – Bring dette budskab med tilbage – ikke til krigsrådet – jeg har intet at sige til denne flok forklædte kammerpiger – men til Bastarden og la Hire, som er mænd. Sig til dem, at hæren skal blive, hvor den er, og hold dem ansvarlige, hvis denne ordre ikke bliver udført. Og sig, at offensiven genoptages i morgen tidlig. De kan gå, min herre."

Så vendte hun sig mod præsten:

"Stå tidligt op og vær hos mig hele dagen. Jeg har meget arbejde at udrette, og jeg bliver såret mellem halsen og

skulderen."

22. Frankrigs skæbne besegles

Ved daggry var vi oppe, og efter messen red vi af sted. I forstuen mødte vi husets herre, og den venlige mand blev bedrøvet over, at Jeanne drog af sted til et sådant dagsværk uden at have fået morgenmad. Han bad hende vente og spise; men hun havde ikke tid – det vil sige, hun havde ikke tålmodighed, hun var så lynende opsat på at indtage det sidste fort, som stod mellem hende og det første skridt til Frankrigs befrielse.

Boucher kom med en ny indvending: "Men tænk Dem, at alle vi stakkels belejrede borgere, som næppe har smagt fisk i alle disse måneder, har nu fået fisk igen, takket være Dem. Vi har dejlige sild til morgenmad – vent dog og smag på den."

"Åh, der vil snart være overflod af fisk," svarede Jeanne, "når vi er færdige med dette dagsværk, er hele flodbredden atter Deres egen."

"Deres Excellence vil gøre det glimrende, det ved vi alle; men vi venter ikke *så* meget, ikke engang af Dem; De skal have en måned, ikke kun en dag, til dét arbejde. Men vent nu og spis; der er et gammelt ordsprog, der siger, at den som to gange på samme dag sætter over en flod i en båd, gør bedst i at spise fisk, for ellers kunne han blive ramt af et uheld."

"Men det passer ikke på mig, for jeg sætter kun over floden én gang i en båd i dag."

"Sig dog ikke det. Kommer De ikke tilbage til os?"

"Jo, men ikke i en båd."

"Hvorledes da?"

"Over broen."

"Hør blot – over broen! Nej, hold nu op med at spøge, men kære general, og gør, som jeg beder Dem om. Fisken er god."

"Jamen, så vær da så venlig at gemme lidt til mig til aftensmad; jeg vil tage en af disse englændere med mig, og han skal have sin del."

"Nå, så gør da, som De vil. Men den som faster, kan ikke foretage sig meget, og må holde tidligt inde. Hvornår kommer De tilbage?"

"Når jeg har ophævet belejringen af Orleans. *Fremad*!"

Og af sted gik det. Gaderne var fulde af borgere og grupper af soldater, men det var et trist syn. Der sås ikke et smil nogetsteds, kun bedrøvelige miner. Det var, som om en frygtelig ulykke havde slået alt håb og alt mod ihjel. Vi var ikke vant til dette og blev forbavsede. Men da de fik øje på Jomfruen, kom der liv i ansigterne, og ivrige spørgsmål fløj fra mund til mund:

"Hvor tager hun hen? Hvad vil hun gøre?"

Jeanne hørte det og råbte:

"Ja, hvor tror De? Jeg agter at indtage Tourelle-fortet!"

Det er ikke muligt at beskrive, hvorledes disse få ord forvandlede morgenen til idel glæde – til henrykkelse – til galskab; og hvorledes stormende hurraråb fejede gennem gaderne i alle retninger og forvandlede den døde masse til liv og handling og bevægelse på et eneste øjeblik.

Soldaterne flokkedes under vort banner, og mange af borgerne sprang af sted, fik fat på spyd og hellebarder, og sluttede sig til os. Mens vi bevægede os frem, øgedes vor skare bestandig, og hurraråbene fortsatte – ja, vi bevægede os gennem en tung sky af larm, kan man vel sige, og alle vinduer

på begge sider bidrog til at øge den, for de var fulde af begejstrede folk.

Det forholdt sig nemlig således, at krigsrådet havde lukket Burgunderporten og sat en stærk vagt der, under den kække kriger Raoul de Gaucourt, foged i byen Orleans, med ordre til at hindre Jeanne i at komme ud og fortsætte angrebet på Tourelle-fortet, og det var denne skamløshed, som havde hensat byen i sorg og fortvivlelse. Men nu var denne følelse forsvundet. Man mente, at Jomfruen var krigsrådet voksen, og det var da også tilfældet.

Da vi kom til porten, befalede Jeanne Gaucourt at åbne den, og lade hende komme frem.

Han sagde, at det var umuligt for ham at gøre dette; han havde sine ordrer fra krigsrådet, og de var strenge.

"Der er ingen myndighed her, som står over min – med undtagelse af kongens," svarede Jeanne. "Hvis De har en ordre fra kongen, så kom frem med den."

"Jeg tør ikke påstå, at jeg har nogen ordre fra ham, general."

"Så gør plads – eller tag følgerne!"

Han begyndte at ville drøfte sagen, for han var som de øvrige, altid rede til at kæmpe på ord, men ikke i handling; men midt i hans tale afbrød Jeanne ham den skarpe ordre:

"Fremad!"

Vi kom som et uvejr, og det hele var snart besørget. Det var morsomt at se fogedens overraskelse. Han var uvant med slig praktisk pågåenhed. Han fortalte senere, at han blev afbrudt midt i et argument, som Jeanne ikke ville have kunnet affærdige.

"Men det lader jo alligevel til, at hun besvarede det!" sagde den person, til hvilken han beklagede sig.

Vi travede ud gennem porten på storslået vis og under megen larm, som for det meste var latter, og snart havde vi sat over floden og bevægede os ned mod Tourelle-fortet.

Først måtte vi indtage en ydre forskansning, som kaldtes en boulevard, men som ikke havde noget andet navn. Dens bagside stod i forbindelse med fortet ved en vindebro, som strakte sig over en dyb og hurtigtflydende arm af Loire.

Boulevarden var stærk, og Dunois tvivlede på, at vi kunne indtage den, men Jeanne nærede ingen sådanne tvivl. Hun beskød den med kanoner hele formiddagen, og ved tolvtiden gav hun ordre til et stormløb, som hun selv anførte. Gennem røgen og en tæt sky af kastevåben styrtede vi ned i graven, og mens Jeanne opmuntrede sine folk, begyndte hun at klatre op ad en stormstige, da den ulykke hændte, som vi vidste ville indtræffe – en jernpil fra en armbrøst traf hende mellem halsen og skulderen og banede sig vej gennem panseret. Da hun følte den voldsomme smerte og så blodet flyde nedover sit bryst, blev hun bange, sank ned på jorden og begyndte at græde.

Englænderne opløftede et frydeskrig og kom myldrende ned for at tage hende, og i løbet af få minutter var begge hæres hovedstyrker samlede på dette sted. Rundt omkring hende kæmpede englændere og franskmænd fortvivlet – for begge de to modstandere var hun det legemliggjorte Frankrig – den som vandt hende, vandt også Frankrig, og *kunne beholde det til alle tider*. På ti minutter afgjordes på dette sted Frankrigs skæbne.

Hvis englænderne dengang havde taget Jeanne til fange, ville Charles VII være flygtet ud af landet, Troyes-traktaten ville være

forblevet ved magt, og Frankrig ville til Dommedag være vedblevet at være en engelsk provins. En nation og et kongedømme stod på spil her, og der var ikke til afgørelse levnet mere tid, end det tager at koge et æg. Franske hjerter bør altid slå stærkere ved tanken om de ti minutter, da Frankrig, til daglig kaldet Jeanne, lå blødende i graven, mens to nationer sloges over hende om hendes besiddelse.

Og man må heller ikke glemme "Dværgen". For han stod over hende og arbejde for seks. Han svingede øksen med begge hænder; hver gang den faldt, sagde han de to ord: "For Frankrig!" og en splintret hjelm fløj af sted som en æggeskal, og den hjerne, hvorpå den havde siddet, ville ikke oftere krænke franskmændene.

Han lagde et veritabelt bolværk af jernklædte døde foran sig og kæmpede bag dette, og da til sidst sejren var vor, sluttede vi op omkring ham, mens han sprang op på en stige med Jeanne så let, som enhver anden mand ville bære et barn. Han bar hende ud af kampen, mens en stor krigerskare fulgte efter, ængstelig og fortvivlet, for hun var aldeles oversprøjtet med blod, dels fra sit eget sår, dels fra englænderne, for ligene var faldet over hende og havde udøst deres røde livsstrøm over hende, så man ikke længere kunne se hendes sølvhvide harnisk.

Jernpilen sad fremdeles i såret. Flere påstod, at den stak frem bag skulderen. Det er muligt – jeg ønskede ikke at se det, og jeg så det heller ikke. Den blev trukket ud, og smerten fik Jeanne til at græde igen. Nogen sagde, at hun selv måtte trække den ud, fordi andre nægtede at gøre det, da de ikke kunne holde ud at volde hende smerte. Dette ved jeg ikke noget om; men såret

blev imidlertid behandlet med olie og forbundet efter alle kunstens regler.

Svag og lidende lå Jeanne på græsset time efter time, men stod fast på, at slaget skulle fortsættes. Det skete også, men til ingen nytte, for det var kun under hendes øjne, at soldaterne førte sig som helte.

De lignede Paladinen; jeg tror han var bange for sin egen skygge – det vil sige om eftermiddagen, når den var meget stor og lang; men når han blev inspireret af Jeannes flammende blik, hvad var han så bange for? Ingenting i hele den store, vide verden.

Hen imod aften opgav Dunois det hele. Jeanne hørte trompetsignalerne.

"Hvad?" råbte hun. "Blæses der til retræte?"

I næste sekund havde hun glemt såret. Hun tilbagekaldte ordren og sendte en anden til en officer, der kommanderede et batteri. Han skulle holde sig rede til at affyre fem skud i hurtig følge. Dette var signalet til en styrke på Orleans-siden under la Hire, som ikke var med os, hvilket nogle historieskrivere ellers påstår. Dette signal skulle gives, når Jeanne var sikker på, at boulevarden var ved at falde i vore hænder – så skulle hans styrke angribe Tourelle-fortet over broen.

Jeanne sted til hest med staben omkring sig, og da vore folk så os komme, opløftede de et højt råb og var straks rede til et nyt angreb på boulevarden. Jeanne red lige hen til graven, hvor hun var blevet såret, og stående midt i den voldsomme regn af pile befalede hun Paladinen at lade hendes lange banner vaje frit, og at lægge mærke til, hvornår dets frynser rørte ved fortet.

Lidt efter råbte han:

"Det rører muren."

"Nu," sagde Jeanne til de ventende bataljoner, "er stedet vort – gå ind! Trompeter, blæs til angreb! Nu da – alle sammen – gå!"

Og gik gjorde de. Aldrig har man set noget lignende. Vi sværmede op ad stormstagerne og over brystværnet som en flok bier – og stedet blev vort.

Mand mod mand kæmpede vi som vilde dyr, for der var ingen anden måde, hvorpå man kunne overbevise en englænder end ved at dræbe ham, og selv da var han i tvivl.

Vi havde travlt og hørte ikke, at de fem kanonskud blev affyret, men de blev affyret, et øjeblik efter at Jeanne havde givet ordre til angreb; og mens vi stred frem og tilbage i yderfortet, strømmede reserven fra Orleans-siden over broen og angreb Tourelle-bastillen fra den anden side.

En brændende båd blev bragt ned og forankret under den vindebro, som forbandt Tourelle-fortet med vor boulevard; og da vi til sidst drev vore englændere foran os, og de prøvede at gå over vindebroen for at forene sig med deres venner inde i fortet, gav de brændende planker efter under deres fødder og lod dem falde *en masse* ned i floden i deres tunge harnisk – og et ynkeligt syn var det at se tapre mænd dø en sådan død.

"Åh, Gud være dem nådig!" sagde Jeanne og græd over at se dette sørgelige syn. Det gjorde hun, skønt en af disse folk for tre dage siden havde fornærmet hende ved at kalde hende ved et grimt navn, da hun sendte ham bud om at overgive sig. Det var deres fører, sir William Glasdale, en tapper ridder. Han var fuldstændig beklædt med stål; han plumpede ned i vandet som en lanse og kom aldrig op mere.

Vi fik snart stablet en ny bro sammen og kastede os mod den sidste af englændernes forskansninger.

Før solen gik ned, vajede Jeannes banner fra Tourelle-fortet, og hendes løfte var opfyldt – hun havde hævet belejringen af Orleans!

Det, som Frankrigs fremmeste generaler havde kaldt umuligt, var fuldført; trods alt, hvad ministrene og krigsråderne kunne gøre for at forebygge det, havde denne lille syttenårs bondepige gennemført sit udødelige arbejde, og hun havde gjort det på bare fire dage!

Gode nyheder farer undertiden frem lige så hurtigt som de dårlige. På den tid, da vi var rede til at drage hjem over broen, var hele Orleans fuld af glædesblus; og kanonernes drøn og klokkernes klemten overgik alt, hvad selv Orleans før havde præsteret af øredøvende larm.

Da vi ankom – nej, det nytter ikke noget at prøve at beskrive det. Disse folkemasser, som vi pløjede os igennem, fældede tårer, så jeg syntes, floden måtte stige ved det; ved lyset fra alle glædesblussene sås der ikke et ansigt, som ikke var badet i tårer, og havde Jeannes fødder ikke været beskyttet af jern, ville de havde kysset dem af hende.

"Velkommen! Velkommen, Jomfru af Orleans!"

Således lød råbet gennem gaderne; jeg hørte det hundrede tusinde gange. "Velkommen, *vor* Jomfru!" – således formede nogen af dem deres hilsen.

Ingen anden pige i historien har nogensinde nået en sådan ærestinde som Jeanne d'Arc den dag. Men tror I, at det gjorde hende forfængelig og naragtig, og at hun sad oppe for at høre på begejstringen?

Nej; hun gik lige i seng som et træt barn, og da folket hørte, at hun var såret og ville hvile, spærrede de for al trafik i nabogaderne og stod på vagt hele natten for at passe på, at hendes søvn ikke blev forstyrret.

"Hun har givet os fred, hun skal derfor selv have fred!" sagde de.

Alle vidste, at englænderne ville rømme stedet den næste dag, og alle sagde, at den dag til alle tider skulle helligholdes til minde om Jeanne d'Arc. Således har det nu været i over tres år; således vil det altid være. Orleans vil aldrig glemme den 8. maj. Den er Jeanne d'Arcs dag, og derfor hellig.

Den højtideligholdes hvert år med civile og militære ceremonier.

23. Jeanne indgyder mod i den lade og lapsede konge

I den tidlige morgenstund rømmede de engelske tropper deres forter og marcherede så hurtigt af sted, at de ikke gav sig tid til at brænde, ødelægge eller bortføre noget. Deres forter var forsynet med proviant og ammunition til en lang belejring.

Det var vanskeligt for byens befolkning at tro, at de nu var fri og på ny kunne komme og gå gennem byens porte, og at huske på, at den frygtelige Talbot, Frankrigs svøbe, var på retræte – drevet bort af en pige.

Byen blev snart folketom. Mængden strømmede ud af alle dens porte. De sværmede rundt om de engelske forter som en flok myrer og bortførte alt, hvad de indeholdt af kanoner og proviant. Så forvandlede de alle de tolv forter til uhyre glædesbål, hvis tykke røgsøjler syntes at bære himmelhvælvingen.

Børnenes glæde tog en anden form. Flere af de små syntes, at syv måneder var et helt liv. De havde glemt, hvordan græsset så ud, og nu tumlede de sig på de grønne marker og vendte først ved aftenstid tilbage med strålende øjne, røde kinder og favnen fuld af blomster.

Siden fulgte folket med Jeanne fra kirke til kirke og opsendte en tak for byens befrielse, og om aftenen holdt de en fest for hende og hendes generaler og illuminerede byen, og høj og lav festede og glædede sig. Da befolkningen endelig ved daggry gik til sengs, sad vi allerede i sadlen og var på vej til Tours for at underrette kongen om sejren.

Dette var en march, som kunne have fordrejet hovedet på alle andre end Jeanne. Vi bevægede os hele tiden mellem rækker af taknemmelige landboer. De trængte sig om Jeanne for at røre ved hendes fødder, hendes hest, hendes rustning, og de knælede endog på vejen og kyssede mærkerne efter hestens hove.

Hele landet var fuldt at lovprisninger over hende. Kirkens ypperste mænd skrev til kongen og priste Jomfruen. De sammenlignede hende med Bibelens helte og helgener, og advarede ham mod at lade "vantro, utaknemmelighed eller anden uretfærdighed" forhindre eller svække den guddommelige hjælp, som var sendt gennem hende.

Efter min mening skyldtes disse ord det faktum, at disse store mænd nøje kendte kongens tarvelige og forræderiske karakter; andre har i dem villet se en profeti.

Kongen var kommet til Tours for at møde Jeanne. I nutiden kalder man dette sølle væsen for Charles den Sejrrige på grund af sejre, andre vandt for ham, men i vor tid havde vi et privat navn for ham; det passede bedre, for han havde selv gjort sig fortjent til det – vi kaldte ham Charles den Uværdige.

Da vi trådte ind, sad han på sin trone med sine udstafferede snobber og lapse omkring sig. Han så ud som en tvedelt gulerod, så tæt sad tøjet på ham fra livet og nedefter. Han bar sko med en spids, som lignede reb og var en fod lang, hvorfor den måtte fæstnes til knæet for ikke at komme i vejen, han havde en højrød fløjlskappe, som kun nåede ham til albuen; på hovedet bar han en høj filthat, som lignede et fingerbøl; en fjer stak op fra det juvelbesatte bånd som en gåsefjer i et blækhus, og under fingerbøllet faldt hans stride hår ned over skuldrene

og bøjede sig en smule opad i spidserne. Stoffet i hans dragt var rigt og farverne strålende. På skødet havde han en lille hund, som snerrede og viste tænder, når blot den mindste bevægelse forstyrrede den. Kongens lapsede hofmænd var klædt omtrent på samme måde som ham.

Jeanne faldt på knæ foran Frankrigs majestæt og det andet letsindige dyr på hans skød – et syn, som det pinte mig at se. Hvad havde den mand gjort for sit land eller for nogen af dets borgere, at hun eller noget andet menneske skulle knæle for ham? Men hun selv – hun havde udført den eneste store dåd, som i halvtreds år var blevet udført for Frankrig, og hun havde gjort den hellig ved at ofre sit eget blod. Stillingen skulle have været omvendt.

Men for at være retfærdig må man indrømme, at Charles ved den lejlighed opførte sig smukt – meget bedre, end han plejede. Han rakte sin skødehund til en hofmand og tog sin hat af for Jeanne, som om hun havde været en dronning. Så steg han ned fra sin trone, løftede hende op og viste en ægte og mandig glæde og taknemmelighed, idet han ønskede hende velkommen og takkede hende. Mine fordomme mod ham er af en senere dato. Havde han fortsat, således som han var i det øjeblik, havde jeg aldrig antaget dem.

"De skal ikke knæle for mig, min uforlignelige general," sagde han, "De har handlet kongeligt, og kongelige æresbevisninger tilkommer Dem."

Han så, at hun var bleg, og fortsatte:

"Men De må ikke stå; De har mistet blod for Frankrig, og Deres sår er endnu frisk – kom." Han førte hende til et sæde og tog selv plads ved siden af hende. "Tal nu frit foran én, som

skylder Dem meget, og som åbent tilstår det overfor denne forsamling. Hvilken belønning skal De have? Nævn den."

Jeg skammede mig over ham. Men hvorledes kunne man egentlig forlange af ham, at han på disse få uger skulle have lært dette vidunderbarn at kende, mens vi, hendes gamle legekammerater, hver dag overraskedes ved at opdage nye sider af hendes karakter? Og jeg skammede mig også over disse hoffolk, som stod der og misundte Jeanne hendes store held, for de kendte hende jo ikke bedre end kongen.

Rødmen begyndte at stige op i Jeannes kinder ved den tanke, at hun skulle arbejde for sit land mod betaling, og hun bøjede hovedet og prøvede at skjule sit ansigt, som piger altid gør, når de mærker, at de rødmer, og jo mere de rødmer, desto mindre kan de lide, at folk ser på dem. Kongen gjorde sagen værre ved at tale om det; for dette er det værste et menneske kan gøre, når en pige rødmer. Og er der mange fremmede tilstede, kan det være nok til at få pigen til at græde, hvis hun er så ung, som Jeanne var. Gud alene ved grunden til dette; den er skjult for mændene.

Kongen drillede hende altså, fordi hun rødmede, og dette drev endnu mere blod op i hendes ansigt. Så blev han ked af det, han havde gjort og prøvede at forsone hende ved at sige, at denne rødme klædte hende udmærket – hvilket naturligvis fik selv hunden til at lægge mærke til det, og naturligvis forvandledes det røde i Jeannes ansigt til purpur, og tårerne fyldte hendes øjne og løb over – jeg kunne have fortalt dem, at dette ville ske.

Kongen blev ganske fortvivlet og forstod, at det var bedst, hvis de talte om andre ting. Han begyndte nu at tale rosende

ord om Jeannes indtagelse af Tourelle-fortet, men da hun var faldet lidt til ro, vendte han tilbage til belønningen og bad hende nævne den.

Alle lyttede med interesse for at høre, hvad hun ville forlange, men da svaret kom, viste deres ansigter, at dette var langt fra, hvad de havde ventet.

"Åh, kære og nådige dauphin, jeg har kun et ønske – kun et. Hvis ..."

"Vær ikke bange, mit barn. Nævn det."

"At De ikke vil tøve en dag. Min hær er stærk og modig og ivrig efter at fuldføre sit værk – følg mig til Rheims og modtag Deres krone."

Man kunne se, at den lade konge krympede sig i sin sommerfugledragt.

"Til Rheims – åh, umuligt, min general! Skulle vi marchere tværs gennem englændernes stærkeste befæstninger?"

Var det franske ansigter, alle disse rundt omkring dem? Ikke et af dem lyste op som svar på pigens tapre forslag, men alle viste straks tilfredshed med kongens indvending. Opgive denne silkeklædte dovenskab for krigens strabadser? Ingen af disse sommerfugle ønskede det. De bød af deres juvelbesatte bonbonnierer til deres sidemand og hviskede samtidig, at storsommerfuglens forsigtighed glædede dem. Jeanne søgte at overtale kongen:

"Åh, jeg beder Dem, lad ikke denne gode anledning glide Dem af hænde. Alt er Dem gunstigt – alt. Der råder en god ånd i hæren; vore tropper er begejstrede over sejren; de engelske tropper er nedslåede over nederlaget. Udsættelse vil blot forandre alt dette. Når vore folk ser, at vi nøler med at forfølge

vore fordele, vil de undre sig, tvivle, miste tilliden, og englænderne vil undre sig og blive modige og tapre igen. Nu er det tid – jeg beder Dem – lad os marchere!"

Kongen rystede på hovedet, og da la Tremouille blev spurgt, hvad han mente om sagen, råbte han ivrigt:

"Sire, forsigtigheden fraråder bestemt en sådan fremgangsmåde. Tænk på englændernes befæstninger langs Loire; tænk på dem, som ligger mellem os og Rheims!"

Han ville fortsætte, men Jeanne afbrød ham og sagde til ham:

"Hvis vi venter, vil de få forstærkninger. Vil det være til vores fordel?"

"Ganske vist ikke – nej."

"Men hvad foreslår De så, at vi skal gøre?"

"Min mening er, at vi bør vente."

"Vente på hvad?"

Ministeren var nødt til at tænke sig om, for han havde ikke noget svar på rede hånd, som ville lyde godt. Desuden var han ikke vant til at blive udspurgt på denne måde med hele mængdens øjne rettet mod sig; han blev derfor ærgerlig og sagde:

"Statsanliggender egner sig ikke til offentlig diskussion."

Men Jeanne svarede ganske roligt:

"Jeg må bede Dem om en undskyldning. Mit fejltrin skyldes uvidenhed. Jeg vidste ikke, at sager, som stod i forbindelse med Deres regeringsdepartement, var statssager."

Ministeren hævede overrasket øjenbrynene og sagde i et ironisk tonefald:

"Jeg er kongens førsteminister, og alligevel havde De det indtryk, at sager, som står i forbindelse med mit departement,

ikke er statssager? Hvorledes skal jeg forstå dette?"

Jeanne svarede i et ligegyldigt tonefald:

"Fordi der ikke er nogen stat."

"Ingen stat?"

"Nej, min herre, der er ingen stat og intet behov for nogen minister. Frankrig er skrumpet ind til nogle få mål jord; en sherifs hjælper kunne styre det; disse ting er ikke statssager. Den betegnelse er alt for omfattende."

Kongen rødmede ikke, men brød ud i en hjertelig latter, og hoffet lo også, men vendte hovedet til side og gjorde det ganske stilfærdigt. La Tremouille blev vred og åbnede munden for at sige noget, men kongen løftede hånden og sagde:

"Så – jeg tager hende under min kongelige beskyttelse. Hun har talt sandhed – den usmykkede sandhed – hvor sjældent får jeg ikke den at høre! Klædt i dette narreværk, og med alt dette narreværk omkring mig, er jeg bare en stakkels sherif – og du er blot min hjælper!" Og han lo på ny sin hjertelige latter.

"Jeanne, min ærlige general, *vil* De nævne Deres belønning? Jeg ville gerne ophøje Dem i adelsstanden. Deres våben skal være Frankrigs krone og liljer sammen med Deres sejrrige sværd til forsvar – sig blot et ord."

Dette fremkaldte en ivrig overraskelsens forvirring i salen, men Jeanne rystede på hovedet og sagde:

"Åh, det kan jeg ikke, kære og ædle dauphin. At få lov til at arbejde for Frankrig, det er i sig selv en belønning, som intet kan forhøje – intet. Giv mig den ene belønning, jeg beder om, den højeste, De kan give mig – marcher med mig til Rheims og modtag Deres krone. Jeg vil bede Dem om det på mine knæ."

Men kongen lagde hånden på hendes arm, og hans stemme klang virkelig tapper og årvågen, og der var en mandig ild i hans blik, da han nu sagde:

"Nej, sid blot ned. De har overvundet mig; det skal blive, som De ..."

Men et advarende tegn fra hans minister standsede ham, og han tilføjede til hoffets store lettelse:

"Godt, vi vil tænke på det og se. Er De så tilfreds, tapre lille kriger?"

Den første del af talen sendte en glædesrødme op i Jeannes ansigt, men talens slutning slukkede den; hun så trist ud og fik tårer i øjnene. Et øjeblik senere talte hun, som efter en slags skrækslagen indskydelse:

"Åh, brug mig; jeg beder Dem, brug mig – der er kun så lidt tid!"

"Så lidt tid?"

"Kun et år – jeg varer kun et år."

"Men barn dog, der er da endnu halvtreds gode år i dette solide, lille legeme."

"Åh, De tager fejl. På et eneste lille år vil enden komme. Tiden er så kort, så kort; øjeblikkene flyver, og der er så meget at gøre. Åh, brug mig hurtigt – det gælder liv eller død for Frankrig."

Selv denne flok insekter blev påvirket af hendes lidenskabelige ord. Kongen så meget alvorlig ud og lod til at være stærkt grebet. Hans øjne flammede pludselig med en veltalende ild; han rejste sig, trak sit sværd og løftede det, så lod han det langsomt falde ned på Jeannes skulder og sagde:

"Åh, du er så sand, så stor, så ædel – og ved dette sværdslag forener jeg dig med Frankrigs adelskab, hvor du hører hjemme!

Og for din skyld adler jeg herved hele din familie og al din slægt og alle deres efterkommere, født i ægteskab, ikke alene på mandssiden men også på spindesiden. – Og desuden! For at udmærke dit hus og hædre det frem for alle andres, tilføjer vi et privilegium, som aldrig før er indrømmet nogen i rigets historie: Kvinderne i din linje skal have og beholde retten til at adle deres mænd, når disse er af ringere stand."

Forbavselse og misundelse lyste ud af alle ansigter ved disse ord, som skænkede en sådan overordentlig nåde. Kongen standsede og så med åbenbar tilfredshed på disse tegn.

"Rejs dig, Jeanne d'Arc, fra nu af og herefter bærer du tilnavnet *du Lis*, som min taknemmelige anerkendelse for det gode slag, du har slået for Frankrigs liljer; og disse og den kongelige krone samt dit sejrrige sværd skal males i dit våbenskjold og til evige tider være og forblive symboler på din høje adel."

Da *madame du Lis* rejste sig, trængte repræsentanterne for den forgyldte adel sig frem for at ønske hende velkommen i deres hellige rækker og kaldte hende ved det nye navn; men hun var bekymret og sagde, at denne ære ikke passede sig for en af hendes lave byrd og stand, og med deres venlige tilladelse ville hun vedblive ganske simpelt at være Jeanne d'Arc, intet mere – og kalde sig således.

Intet mere! Som om der *kunne* være noget mere, højere, større! *Madame du Lis* – pyt, det var jo bare narreguld, småt, forgængeligt. Men – *Jeanne d'Arc*! Selve lyden får ens hjerte til at hamre!

24. Adelskabets forlorne flitterstads

Det var bedrøveligt at se, hvilket postyr der blev i byen, og senere i hele landet, over nyheden.

Jeanne d'Arc var blevet adlet af kongen!

Folk blev ganske svimle af forundring og fryd. Det er umuligt at tænke sig, hvorledes hun blev begloet og misundt. Man skulle tro, at der var hændt hende noget stort og lykkeligt. Men *vi* satte ikke synderlig stor pris på dette. Efter vor mening kunne ingen menneskehånd ophøje Jeanne d'Arc. For os var hun solen, som strålede højt på himlen, og hendes nye adelskab en prås, som brændte over dens hoved; for os blev den opslugt og forsvandt i hendes eget lys. Og hun selv var lige så ligegyldig over for det, som den anden sol ville have været.

Men med hendes brødre var det anderledes. De var stolte og lykkelige i deres nye værdighed, hvilket var ganske naturligt. Og Jeanne følte sig også glad over det, når hun så, hvor fornøjede de var. Det var en klog tanke af kongen at overvinde hendes betænkeligheder ved at gå løs på dem i ly af hendes kærlighed til familie og slægt.

Jean og Pierre fremviste stolt deres nye våbenskjold, og alle, både adel og borgerlige, søgte deres selskab. Fanebæreren sagde med smule bitterhed, at han kunne se, de frydede sig over at leve; de var så gennemtrængt af deres nye værdighed, at de ikke engang brød sig om at sove, fordi når de sov, vidste de ikke, at de var adelige, hvorfor søvnen kun var tidsspilde for dem.

"De kan ikke gå foran mig ved militære anledninger og offentlige ceremonier," bemærkede han, "men når det kommer

til civile anledninger og selskabelige affærer, så tænker jeg, de koldblodigt smutter ind bag dig og ridderne, og Noël og jeg må vel gå bag dem – hvad?"

"Ja," sagde jeg, "du har vist ret."

"Var det ikke det, jeg var bange for," sagde fanebæreren med et suk.

Nu afbrød sieur de Metz ham:

"Paladin, Deres bekymring har endnu ikke nået sit højdepunkt. Har De ikke tænkt på, at ved civile og selskabelige anledninger vil De gå foran *hele* resten af hendes personlige stab – foran hver eneste en af os?"

"Nej, hør nu!"

"Jo, sådan er det. Se bare på Deres våbenskjold med Frankrigs liljer. Det er kongeligt, mand, kongeligt – forstår De nu? Liljerne står der på kongens befaling – forstår De det nu? Skønt ikke alle detaljer, har De i det væsentlige selve *Frankrigs våben i Deres mærke*. Tænk på det! Skulle vi gå foran disse knægte? Gud velsigne Dem, men det har vi gjort for sidste gang. Efter min mening findes der på disse kanter ikke en adelsmand, som kunne gå foran Dem, undtagen hertugen af Alençon, der er prins af blodet."

Man kunne have væltet Paladinen med en fjer. Han blev virkelig bleg. Et øjeblik bevægede han læberne uden at få en lyd frem; så kom det:

"*Jeg* vidste jo ikke dette – ikke engang halvdelen af det; hvordan *skulle* jeg kunne vide det? Jeg har været en idiot. Jeg kan se det nu – jeg har været et asen. Jeg mødte dem i morges og skreg "Hallo!" til dem, akkurat som jeg ville gøre det til enhver anden. Jeg mente ikke at være uopdragen, men jeg vidste jo ikke

halvdelen af dette. Jeg har været et fæ. Javist, jeg har været et fæ."

Hertil svarede Noël ligesom lidt træt:

"Ja, det lyder rimeligt nok, men jeg forstår ikke, hvorfor du er så forundret over dette."

"Nå, så det gør du ikke? Hvorfor gør du ikke det?"

"Fordi jeg ikke ser noget nyt i det. Man bliver træt af hele tiden at være vidne til det samme fænomen. Hvis du havde anstillet dig træt, da du opdagede, at du var et fæ, ville det da havde været logisk. Men at udtrykke overraskelse var jo at bevise, at du atter en gang var et fæ ..."

"Nej, stop nu, Noël Rainguesson; stop, før du pådrager dig ubehageligheder. Og plag mig ikke den næste uges tid eller to; jeg tåler ikke dit præk."

Fanebæreren hensank i dybe tanker. Så hævede hans silke- og fløjlsbeklædte bryst sig i et vældigt suk, og han sagde:

"Åh, jamen kæreste, dette viser jo bare, hvad heldet kan udrette! Jeg bryder mig ikke om det – jeg ville ikke sætte pris på at være en bemalet tilfældighed. Jeg er stoltere over at opnået min position ved egen fortjeneste. For mig er fortjenesten alting – det eneste her i verden. Alt andet er pjat."

Nu blæste trompeterne til samling, og så var det slut med vor samtale.

25. Endelig – fremad!

Dagene sneg sig af sted – og der blev ingenting gjort. Hæren var fuld af iver og tapperhed, men den var også sulten. Den fik ingen sold; skatkammeret var næsten tomt; det blev umuligt at skaffe den føde. Som følge af disse ynkelige tilstande begyndte den at gå i opløsning og spredes – til stor glæde for den letsindige hofstat. Det var sørgeligt at se Jeannes sorg. Hun var nødt til hjælpeløs at se til, mens hendes sejrrige hær spredtes for alle vinde, indtil næppe engang skelettet af den var tilbage.

En skønne dag tog hun så af sted til fæstningen Loche, hvor kongen drev tiden hen. Hun fandt ham, fordybet i en rådslagning med tre af sine rådgivere, Robert le Macon, en forhenværende fransk skatmester, Christophe d'Harcourt og Gerard Machet.

Bastarden af Orleans var også til stede, og det er gennem ham, vi har fået at vide, hvad der skete.

Jeanne kastede sig for kongens fødder og omfavnede hans knæ.

"Ædle dauphin, jeg beder Dem, hold ikke længere disse lange og talrige rådslagninger, men kom, og kom hurtigt, til Rheims og modtag Deres krone."

Christoph d'Harcourt spurgte:

"Er det Deres stemmer, som befaler Dem at sige dette til kongen?"

"Ja, indtrængende."

"Vil De så ikke i kongens nærvær fortælle os, på hvilken måde stemmerne sætter sig i forbindelse med Dem?"

Det var en listig fælde for at få Jeanne til at komme med uforsigtige indrømmelser og farlige påstande. Men han blev skuffet. Jeannes svar var enkelt og ligefremt, og den kloge biskop kunne ikke gribe hende i noget forkert. Hun sagde, at når hun traf folk, som tvivlede om hendes mission, gik hun afsides og bad og klagede over deres mistro, og så hørtes trøstende stemmer ved hendes øre, sagte og dæmpede: "Gå frem, du Guds datter, og jeg vil hjælpe dig."

Så tilføjede hun: "Når jeg hører dette, så er glæden i mit hjerte; åh, den er uudholdelig!"

Bastarden sagde, at da hun ytrede disse ord, kom der et lys over hendes ansigt som af en flamme, og hun så ud som en, der befinder sig i en tilstand af henrykkelse.

Jeanne bad og overtalte, vandt lidt efter lidt frem, men blev skridt for skridt hindret af Rådet.

Hun bønfaldt om at få lov til at marchere. Til sidst måtte de indrømme, at det muligvis havde været et fejlgreb at lade hæren svinde ind til ingenting, men hvorledes skulle dette kunne afhjælpes nu? Hvorledes skulle vi kunne marchere uden at have en hær?

"Rejs en hær," sagde Jeanne.

"Men det vil tage seks uger."

"Det er der ikke noget at gøre ved – gå i gang. Bare lad os gå i gang!"

"Det er for sent. Uden tvivl har hertugen af Bedford samlet tropper for at forstærke sine fæstninger ved Loire."

"Ja, mens vi har opløst vore – og det er en stor synd. Men nu må vi ikke spilde mere tid; vi må sætte os i bevægelse."

Kongen indvendte, at han ikke turde marchere forbi disse stærke fæstninger. Men Jeanne svarede roligt:

"Vi skal ødelægge dem. Så kan De marchere."

I *den* plan var kongen villig til at samtykke. Han kunne da sidde roligt og uden for al fare, mens vejen blev banet for ham.

I strålende humør kom Jeanne tilbage. Lidt efter var alting i bevægelse. Der udstedtes proklamation efter soldater; ved Selles og i Berry oprettedes hvervningslejre, og borgerlige og adelsmænd fylkede sig begejstrede under fanerne.

En del af maj måned var gået til spilde, men den 6. juni havde Jeanne samlet en ny hær og var rede til at drage i felten. Hun havde otte tusind mand. Tænk på det. Og det var alle sammen gamle, øvede soldater. Når alt kom til alt, var jo de fleste franskmænd soldater, for krigene havde varet i generationer.

Ja, soldater var de, og gode løbere oven i købet; i næsten et århundrede havde de på det nærmeste ikke lavet andet end at løbe. Men det var ikke deres fejl – de havde ikke haft ordentlige ledere. Langt tilbage i tiden havde kongen og hoffet fået den vane at øve forræderi mod hærførerne, og lidt efter lidt var hærførerne blevet vant til at være ulydige mod kongen og gå deres egne veje. Ingen kunne vinde nogen sejre på den måde. Derfor blev tropperne vant til at løbe væk. De manglede imidlertid bare en leder, som ville passe sin opgave ordentligt – og så ville de blive gode krigere.

En sådan fører havde de nu fået – en fører, som med hjerte og sjæl var opsat på krigens arbejde. De havde Jeanne d'Arc; og under hendes lederskab ville deres ben miste evnen til at løbe bort.

Ja, Jeanne var i strålende humør. Hun var overalt, over hele lejren ved dag og ved nat, og skyndede på forberedelserne. Og hver gang hun kom susende ned langs rækkerne, var det godt at høre dem bryde ud i hurra-råb. Hun var en ren åbenbaring af ungdom, skønhed og ynde! Hun blev smukkere og smukkere for hver dag, det var tydeligt.

De to unge grever Laval ankom en dag – kække unge knægte, som havde forbindelse til Frankrigs største og mest berømte huse; og de ville ikke unde sig hvile, før de havde set Jeanne d'Arc. Så sendte kongen bud efter dem og præsenterede dem for hende, og hun svarede til alle deres forventninger. Da de hørte hendes rige stemme, måtte de for vist tænke, at det var en fløjte, og da de så hendes dybe øjne og hendes ansigt og den sjæl, som skuede ud fra dette ansigt, kunne man mærke, at dette syn indvirkede på dem som et digt, som højbåren veltalenhed, som krigersk musik. En af dem skrev hjem til sine frænder og sagde: "Det var som noget guddommeligt at se hende." Sandere ord er aldrig sagt!

Han så hende, da hun stod rede til at åbne felttoget, og dette er, hvad han sagde om hende:

"Hun var klædt i hvidt harnisk med undtagelse af hovedet. I hånden holdt hun en lille stridsøkse, og da hun var rede til at bestige sin store, sorte hest, stejlede den og sparkede ud og ville ikke tillade det. Så sagde hun: "Før den hen til korset." Det stod lige i nærheden foran kirken. Så førte de den derhen. Nu steg hun op, og den stod så stille som et lam. Derpå vendte hun sig mod kirkedøren, og sagde med sin bløde, smukke stemme: "I præster og kirkens folk, dan processioner og bed til Gud for os!" Så gav hun hesten af sporerne og susede af sted under sit

banner, idet hun råbte: "Fremad – march!" En af hendes brødre, som kom for otte dage siden, var med hende; han var også klædt i et hvidt harnisk."

Jeg var der også, og jeg synes endnu, jeg kan se Jeanne d'Arc med sin lille stridsøkse, den kønne, fjerprydede hue, og det hvide harnisk på den smukke junidag.

Den unge greve brændte af lyst til at følge med, men kongen holdt ham for øjeblikket tilbage. I sit brev sagde han:

"Hun lovede, at når kongen begiver sig af sted til Rheims, skal jeg følge ham. Gud give, at jeg ikke skal vente så længe, men må få lov til at deltage i slagene!"

Hun gav ham dette løfte, da hun havde taget afsked med hertuginden af Alençon, der var bekymret for sin mand. Hun forudså fortvivlede kampe, og hun holdt Jeanne i sine arme og strøg kærligt hendes hår, mens hun sagde:

"De må våge over ham, min kære, og sende ham sikkert tilbage til mig. Jeg forlanger det af Dem; jeg vil ikke slippe Dem, før De lover det."

Jeanne smilede og sagde:

"Det løfte giver jeg Dem gerne, De skal få ham tilbage uden et eneste sår. Tror De mig? Og er De nu tilfreds med mig?"

Hertuginden kunne intet sige, men hun kyssede Jeanne på panden; således skiltes de.

Den 9. juni holdt Jeanne sit højtidelige indtog i Orleans under triumfbuer, og til kanonernes tordnende velkommen. Den store stab red sammen med hende, iført pragtfulde dragter og dekorationer: Hertugen af Alençon; Bastarden af Orleans; sire de Boussac, marskal af Frankrig; de Greville, bueskytternes anfører; sire de Culan, admiral af Frankrig; Ambroise de Loré,

Etienne de Vignoles, kaldet la Hire, Gautier de Brussac og andre berømmelige anførere.

Det var et prægtigt indtog; og da vi endelig havde banet os vej gennem menneskehavet til vort gamle logi, så jeg gamle Boucher og hans hustru og den kære Catherine tage hendes i deres arme og dække hende med kys – og det sved i mit hjerte! For jeg kunne have kysset Catherine bedre end nogen anden, og jeg hungrede efter at gøre det. Hun var så smuk og så elskelig! Jeg havde elsket hende fra den første dag, jeg så hende, og fra den dag har jeg båret hendes friske, søde og skælmske billede i mit hjerte. Og i alle disse tre og tres år har hun hersket ganske ensom derinde!

26. De sidste tvivl forsvinder

Denne gang lød kongens sidste befaling til generaler også således: "*Se til, at I ikke gør noget uden Jomfruens samtykke!*" Og denne gang blev befalingen adlydt og ville blive adlydt hele tiden under Loire-kampagnen.

Dette var en forandring, som brød alle traditioner! Det viser, hvilket ry som øverstkommanderende i felten, dette barn allerede havde vundet. Hun havde overvundet mænds tvivl og mistillid på en måde, som ingen gråhåret stabsofficer havde formået at gøre det i de sidste tredive år.

Men skønt ingen af dem agtede at være ulydige, var der flere blandt dem, som endnu skælvede over hendes ny og dristige taktik, og ønskede at standse den. Og mens Jeanne den 10. juni lagde planer og gav ordrer, samledes en del af generalerne til en af deres gammeldags rådslagninger.

Gautier de Brussac var ordfører for de frygtsomme; Jeannes parti tog d'Alençon, Bastarden, la Hire, admiralen, marskal de Boussac og alle de andre berømte hærførere.

De Brussac påpegede, at situationen var meget alvorlig; Jargeau, den første af befæstningerne, var overordentlig stærk; dens mægtige mure var spækket med kanoner med 7000 engelske veteraner bagved, og blev ledet af den store jarl af Suffolk og hans to tapre brødre, de herrer de la Pole. Det forekom ham, at Jeannes plan om at indtage et sådant sted ved storm var yderst dumdristig, og hun burde overtales til at opgive den og hellere indtage stedet ved en regulær belejring.

Længere kom han ikke. La Hire gav sin fjerprydede hjelm en utålmodig overhaling og udbrød:

"Ved Gud, hun kender sin metier, og ingen kan lære hende noget!"

Og før han kunne få sagt mere, var d'Alençon på benene og Bastarden og en halv snes andre, som alle tordnede løs samtidig mod dem, som hemmeligt eller offentligt nærede mistro til den øverstkommanderende. Og da de var færdige, tog la Hire atter til orde, og sagde:

"Der er nogen mennesker, der aldrig forstår at forandre sig. Som deres fædre og bedstefædre gjorde, således må de også selv gøre det, selv om et jordskælv skulle have lukket de gamle veje, så der ikke er andre råd end at rydde nye. Her er der noget nyt på færde, folkens, et militært geni har fundet den ny vej og peget på den for os. Den gamle tingenes tilstand var nederlag på nederlag – følgelig fik vi en hær uden mod i brystet og måtte sætte os ned og vente og belejre. Men nu er det anderledes: Folkenes hjerter flammer af begejstring – det er bare at slippe dem løs og lade dem opsluge fjenden i deres vældige luer! Med hende er der ikke tale om at sætte sig ned og belejre – her er det storm og storm og atter storm! Og det er *jeg* med på. Jargeau? Hvad bekymrer jeg mig om Jargeau med dets tårne, dets artilleri og dets 7000 mands besætning? Jeanne d'Arc rykker frem, og ved den almægtige Gud, dets skæbne er beseglet!"

Han vandt. Der blev ikke sagt et ord mere. Og da Jeanne lidt efter trådte ind, rejste de sig og hilste med deres sværd, og hun spurgte, hvad de nu ville gøre.

"Det er afgjort, min general," sagde la Hire, "det om Jargeau. Der var nogen, som ikke troede vi kunne erobre stedet."

Jeanne brød ud i sin klingende latter og sagde:

"Vær uden frygt. Vi slår englænderne med storm, og så skal vi se."

Et fjernt udtryk viste sig i hendes øjne, og hun sagde meget bekymret og eftertænksomt:

"Hvis jeg ikke vidste, at Gud leder os og giver os sejr, ville jeg hellere røgte fårene end udstå disse farer."

Om nætterne havde vi det muntert – kun den personlige stab og familien. Jeanne var ikke til stede; byen havde givet en stor banket til ære for hende, og hun var gået derhen med den store stab gennem glimrende illuminationer og under glædesklokkernes klang. Og mens vi derhjemme dansede og morede os, hørtes udenfor taktfaste trin fra bataljonerne, som samlede sig til morgendagens tragedie på krigsskuepladsens fæle scene.

27. Hvorledes Jeanne indtog Jargeau

Vi udgjorde et pragtfuldt syn, da vi den næste dag drog ud af porten med flyvende faner og med Jeanne og den store stab i spidsen for kolonnen. De to brødre de Laval var nu indlemmet i den store stab. Det samme var tilfældet med Louis det Bourbon, marskal de Rais og vidame [Note 4)] de Chartres.

Vi havde grund til at føle os urolige, for vi vidste, at en styrke på fem tusinde mand under sir John Fastolfe var undervejs for at forstærke Jargeau, men jeg tror ikke, at vi egentlig *var* urolige. Sir John tog den med ro; han sløsede fire dage væk ved Etampes og fire i Janville.

Vi nåede Jargeau og begyndte straks på arbejdet. Jeanne udsendte en kraftig styrke, som kastede sig tappert mod udenværkerne, men begyndte at trække sig tilbage for et udfald fra byen. Da Jeanne så dette, opløftede hun kampråbet og ledede selv et angreb under en rasende kanonade fra de fjendtlige forter.

Paladinen blev slået ned ved hendes side, men hun greb banneret ud af hans svigtende hånd og trængte videre frem gennem en tæt regn af flyvende kastevåben, mens hun opmuntrede sine folk med kække tilråb. En tid lang hørtes intet andet end våbenlarmen mellem de kæmpende masser og kanonernes hæse brøl.

Det hele skjultes under en tæt sky af røg, en sky, som lettede af og til og åbenbarede et glimt af den vilde tragedie, som udspillede sig under den. Og hver gang fik man under et sådant glimt øje på den spinkle skikkelse i det hvide harnisk, som var

sjælen i det hele, og så længe vi så den med ryggen til os og ansigtet vendt mod kampen, vidste vi, at alt var godt.

Til sidst hørte vi et vældigt råb – en række af glædesråb – det var et tegn på, at udenværkerne var vore.

Ja, de var vore. Fjenderne var drevet tilbage, inden for fæstningens mure. Og vi slog lejr på den grund, Jeanne havde erobret, for mørket var ved at falde på.

Jeanne havde sendt bud til englænderne og sagde, at hvis de overgav sig, ville hun lade dem få lov til at drage bort i fred og tage deres heste med sig.

Ingen andre end hende selv vidste, at hun kunne indtage dette velbefæstede sted; alligevel tilbød hun så gunstige betingelser, tilbød dem på en tid, da noget sådant var ukendt i krigsførelsen; på en tid, da det var skik og brug at massakrere garnisonerne og indbyggerne i de erobrede byer, ja selv kvinder og børn blev gerne hugget ned uden nåde og barmhjertighed. Men Jeanne gjorde altid sit for at redde fjendens liv og krigerstolthed, når hun havde overvundet ham.

Englænderne bad om femten dages våbenhvile for at overveje hendes tilbud. Og Fastolfe, som kom med 5000 mand! Jeanne svarede nej. Men gjorde en ny indrømmelse: De kunne tage både deres heste og deres sidevåben. – men de måtte gå inden en time.

Nuvel, de engelske veteraner var stivsindede folk. De afslog på ny tilbuddet. Så gav Jeanne befaling til, at hendes hær skulle være rede til stormløb klokken ni næste morgen. I betragtning af dagens anstrengelser mente d'Alençon, at det var noget tidligt, men Jeanne sagde, at det var bedst sådan, og selvfølgelig blev hun adlydt.

Så udbrød hun med den begejstring, der altid brændte i hende før et nært forestående slag:

"Arbejd, arbejd! Og Gud vil arbejde med os!"

Ja, dette var hendes motto: "Arbejd og stræb fremad, og bliv ved med at arbejde!" for hun vidste ikke, hvad dovenskab var. Og den som vil tage det motto og leve efter det, vil højst sandsynligt vinde ved det.

Jeg tror, vi havde mistet vor kraftige fanebærer den dag, hvis den endnu kraftigere Dværg ikke havde bragt ham ud af kamptummelen, da han blev såret. Han var bevidstløs og ville være blevet trampet i ihjel af vore egne heste, hvis Dværgen ikke hurtigt havde trukket ham af vejen. Efter et par timers tid var han sig selv igen, og han var stolt og lykkelig og gjorde mest muligt ud af sit sår. Han gik brovtende omkring med sine forbindinger og viste sig frem som et stort, uskyldigt barn – og det var lige netop det, han var. Han var mere stolt af at være blevet såret, end en virkelig beskeden person ville være blevet af at blive dræbt.

Han fortalte, at han var blevet ramt af en sten fra en kastemaskine – en sten så stor som et mandshoved. Men stenen voksede naturligvis. Før han var færdig med den, påstod han, at fjenden havde kastet et helt hus på ham.

"Lad ham være," sagde Noël. "Afbryd ham ikke. I morgen er det en hel katedral."

Dette blev sagt ganske privat. Og ganske rigtigt, dagen efter *var* det en katedral. Jeg har aldrig før eller siden set en sådan løssluppen fantasi.

Ved første daggry var Jeanne på færde og galopperede rundt, undersøgte terrænet og udvalgte den bedste position for

artilleriet; og med en så aldeles overlegen dømmekraft anbragte hun sine kanoner, at hendes generalløjtnants beundring over dette stadig var lige levende ved genoprejsningsprocessen et kvart århundrede senere.

Ja, dette var hertugen af Alençons ord:

"Hun gjorde sine dispositioner, ikke som en nybegynder, men med en klar dømmekraft som en general med tredive års erfaring."

De franske veterangeneraler sagde, at hun var stor på enhver tænkelig måde i sin krigsførelse, men størst i den geniale måde, hvorpå hun posterede og anvendte artilleriet.

Hvem lærte hyrdepigen den indviklede krigskunst? Jeg ved det ikke. I historien har der ikke eksisteret nogen stor general, som har opnået sin berømmelse uden efter årelange studier og megen erfaring. *Jeg* tror nu, at disse ualmindelige evner var nedlagt i hende, og hun anvendte dem ved en intuition, som aldrig svigtede.

Klokken otte ophørte al bevægelse, og alting afløstes af en forventningsfuld stilhed.

Denne stilhed var frygtelig – den betød så meget.

Der var ikke et vindpust. Flagene på tårnene og skanserne hang lige ned.

Vi havde samlet os på et fremskudt sted rundt om Jeanne. Der var mange mennesker ude, men alle lyttede, ikke en mand rørte sig, selv kvinder og børn inde i forstaden stod stumme, stille, afventende. Alle stod som forstenede, og over det hele hvilede denne grufulde stilhed.

Jeanne d'Arc løftede sit sværd. Ved dette signal blev stilheden revet i stykker. Den ene kanon efter den anden begyndte at

udspy ild og røg, fulgt af lange, durende drøn. Fra byens tårne og volde så vi svarene i form af ildtunger, ledsaget af fjerne tordendrøn, og i næste minut forsvandt voldene og tårnene, og i deres sted stod uhyre pyramider af røg, ubevægelige i den stille luft.

Den store artilleriduel fortsatte med overvældende magt fra begge sider; og det var en opløftende larm og røg. Den stakkels lille by rundt om os led grusomt. Kanonkuglerne susede gennem husene, og på mange steder opstod der ildløs, og store søjler af flammer og røg steg op mod himlen.

Efterhånden bragte den voldsomme kanonade forandring i vejret. Himlen blev overskyet, og en stærk vind rejste sig og blæste røgen til side fra de engelske forter.

Det var et stolt syn: Grå mure og tårne og brystværn, vajende lyse flag, tunger af rød ild og pust af hvid røg stod med skarp livlighed mod himlens blytunge baggrund; men så begyndte de hvinende kastevåben at rive jorden op rundt om os, og jeg følte ikke mere interesse for sceneriet.

Der var en engelsk kanon, som med stadig frygteligere virkning rettedes ind mod vor position. Jeanne pegede på den og sagde:

"Kære hertug, gå til side, ellers vil den maskine dræbe Dem."

Hertugen af Alençon gjorde, som han blev påbudt, men hr. du Lude tog hurtigt hans plads, og i næste øjeblik havde kanonen revet hovedet af ham.

Jeanne stod og ventede på det rette øjeblik til angreb. Ved nitiden råbte hun pludselig: "Nu – til angreb!" og trompeterne blæste til storm.

Øjeblikkelig så vi den afdeling, som var bestemt til dette hverv, marchere frem mod et punkt, hvor den koncentrerede ild fra vore kanoner havde ødelagt den øverste halvdel af den brede murlængde; vi så denne styrke gå ned i gravene og begynde at plante deres stormstiger. Vi var snart hos dem.
Generalløjtnanten mente, at stormløbet skete en smule for tidligt. Men Jeanne svarede:

"Min gode hertug, er De bange? Ved De ikke, at jeg har lovet at sende Dem hjem i sikkerhed?"

Det var et varmt arbejde, som foregik nede i gravene. Murene var fulde af folk, som styrtede en sand syndflod af sten ned over os. En kæmpestor englænder tilføjede os mere skade end et helt dusin af hans brødre. Han beherskede altid de punkter, der var lettest at angribe, og kastede mange, tunge sten ned, som knuste både folk og stormstiger – og bagefter var han ved at sprække af latter over det han havde gjort.

Men hertugen sørgede for, at han kom til at betale for sine ugerninger. Han opsøgte den berømte kanonér Jean de Lorraine og sagde:

"Indstil kanonen og slå den djævel deroppe ihjel for mig!"

Det gjorde han i det første skud. Han traf englænderen lige i brystet og slog ham baglæns ned i byen.

Fjendens modstand var så virkningsfuld og så hårdnakket, at vore folk begyndte at vise tegn på tvivl og forvirring. Da Jeanne så dette, opløftede hun et kampskrig og steg selv ned i graven. Dværgen hjalp hende, og Paladinen holdt sig tappert ved hendes side med banneret. Hun begyndte at klatre op ad en af stormstigerne, men en stor sten kom bragende ovenfra lige ned på hendes hjelm, så hun såret og bedøvet faldt til jorden. Men

kun et øjeblik. Dværgen rejste hende op, hvorpå hun straks begyndte at klatre op igen under råbet:

"Til angreb, venner, til angreb – englænderne er vore! Det er den fastsatte tid!"

Der blev et voldsomt stormløb, og vi sværmede som myrer over voldene. Garnisonen flygtede; vi forfulgte dem; Jargeau var vort!

Jarlen af Suffolk blev omringet, og hertugen af Alençon og Bastarden af Orleans bad ham overgive sig. Men han var en stolt adelsmand og kom af en stolt race. Han nægtede at aflevere sit sværd til underordnede og sagde:

"Jeg vil hellere dø. Jeg vil alene overgive mig til Jomfruen af Orleans, og ingen anden!"

Det gjorde han også, og hun behandlede ham høfligt og hæderligt.

Hans to brødre trak sig kæmpende skridt for skridt tilbage mod broen; vi pressede hårdt på og huggede deres folk ned i snesevis. På broen fortsattes myrderiet fremdeles. Alexander de la Pole blev skubbet ud i vandet og druknede.

Elleve hundrede mand var faldet; John de la Pole besluttede at opgive modstanden. Men han var lige så stolt og nøjeregnende som sin broder af Suffolk. Den nærmeste franske officer var Guillaume Renault, som pressede ham hårdt.

Sir John sagde til ham:

"Er De adelsmand?"

"Ja."

"Og ridder?"

"Nej."

Så slog sir John ham selv til ridder midt på broen med ægte engelsk ro og koldblodighed. Så bukkede han overmåde høfligt, tog sit sværd ved bladet og lagde fæstet i mandens hånd som tegn på overgivelse. Ja, det var en stolt stamme, disse de la Poles.

Det var en stor dag, en mindeværdig dag, en strålende sejr. Vi havde taget en hoben fanger, men Jeanne ville ikke tillade, at de blev dræbt. Vi tog dem med os og marcherede næste dag ind i Orleans under den sædvanlige hvirvelstorm af velkomstråb og glædesskrig.

Og denne gang fik vor fører en ny æresbevisning. Fra alle kanter trykkede rekrutterne sig gennem de tætpakkede gader for at røre ved Jeanne d'Arcs sværd og derved optage i sig noget af denne hemmelighedsfulde egenskab, som gjorde det uovervindeligt.

28. Jeanne forudsiger sin skæbne

Tropperne fik nu lov til at hvile i to dage.

Om morgenen den 14. sad jeg og skrev efter Jeannes diktat i et lille værelse, som hun ofte brugte som sit private kontor, når hun ønskede at være fri for afbrydelser. Catherine Boucher kom in, satte sig og sagde:

"Kære Jeanne, jeg ville gerne tale med dig."

"Det glæder mig. Hvad vil du da?"

"Blot dette: I nat sov jeg næsten ikke, alene på grund af tanken om den fare, du hele tiden udsætter dig for. Paladinen fortalte, hvordan du fik hertugen til at gå til side, da kanonkuglerne fløj om ørene på jer, og på den måde reddede hans liv."

"Ja, det var godt, var det ikke?"

"Rigtigt? Jo bestemt, men selv blev du stående. Hvorfor gør du den slags? Det synes mig at være en unødig risiko."

"Åh nej, sådan var det ikke. Jeg var ikke i fare."

"Hvordan kan du sige det, når disse farlige tingester fløj i luften omkring dig?"

Jeanne lo og forsøgte at lede samtalen over på andre ting. Men Catherine blev ved sit. Til sidst sagde hun:

"Og så har du atter ledet et stormløb. Jeanne, det er at friste Forsynet. Du må give mig et løfte. Du må love mig, aldrig mere at lede angrebene, hvis der *skal* angribes, og du vil være mere forsigtig med dig selv i disse skrækkelige slag. Vil du det?"

Men Jeanne veg uden om dette løfte og gav det ikke. Catherine sad bekymret og utilfreds en stund; så sagde hun:

"Jeanne, vil du altid være soldat? Disse krige er så lange. De varer i al evighed."

Jeg så et lyst glimt i Jeannes øjne, da hun udbrød:

"Dette felttog vil i løbet af fire dage udrette størstedelen af det hårde arbejde, som ligger foran os. Resten bliver meget lettere, mindre blodigt. Ja, på fire dage vil Frankrig vinde et nyt sejrstegn som Orleans befrielse og tage sit andet lange skridt mod friheden!"

Catherine fo'r sammen, og det samme gjorde jeg; hun så på Jeanne og hviskede: "Fire dage, fire dage?" og tilføjede lidt efter med en stemme, fuld af ærefrygt:

"Jeanne, sig mig, hvorledes ved du dette? For jeg tror, du *ved* det."

"Ja," sagde Jeanne drømmende, "jeg ved det – jeg ved det. Jeg skal slå – og atter slå. Og før den fjerde dag er omme, skal jeg slå endnu en gang."

Hun blev tavs. Vi sad undrende og stille. Et helt minut sad hun og så ned i gulvet, og hendes læber bevægede sig, men hun sagde ingenting. Så kom disse ord, næppe hørligt:

"Og i tusinde år vil den engelske magt i Frankrig ikke rejse sig efter det slag!"

Det gøs i mig. Dette var uhyggeligt. Hun befandt sig på ny i en ubevidst tilstand – jeg kunne se det – akkurat som den dag i Domremy, da hun forudsagde os drenge vor skæbne i krigen, og hun senere ikke selv vidste, at hun havde gjort det. Catherine mærkede ikke, hvordan det var fat med hende, og hun råbte derfor glædestrålende:

"Åh, jeg tror det, jeg tror det, og jeg er så glad! Så vil du komme tilbage og bo hos os hele dit liv, og vi skal elske og ære

dig!"

Et næppe mærkbart udtryk af smerte fløj over Jeannes ansigt, og den drømmende stemme hviskede:

"Inden to år er omme, vil jeg komme til at dø en grusom død!"

Jeg sprang op og løftede advarende hånden i vejret, så jeg fik forhindret Catherine i at skrige højt. Så hviskede jeg til hende, at hun skulle gå stille ud og ikke fortælle noget om det, som var passeret. Jeg sagde, at Jeanne sov og drømte.

"Åh, jeg er så taknemmelig for, at det bare er en drøm!" hviskede Catherine. "Det lød som en forudsigelse." Og så gik hun.

Som en forudsigelse! Jeg vidste, at det *var* en forudsigelse, og jeg satte mig ned og græd, for jeg vidste nu, at vi skulle miste hende. Lidt efter vågnede hun, skælvede og kom til sig selv igen. Hun så sig om og fik øje på mig, som sad og græd, og så sprang hun ud af stolen og løb hen til mig, rødmende af sympati og medlidenhed, lagde hånden på mit hoved og sagde:

"Min stakkels dreng! Hvad er der galt? Løft hovedet og fortæl det til mig!"

Jeg var nødt til at komme med en løgn; det bedrøvede mig, men jeg havde ingen anden udvej. Jeg tog et gammelt brev fra bordet, skrevet af Himlen ved hvem, om et eller andet, Himlen ved hvad, og jeg fortalte hende, at jeg havde fået det fra fader Fronte, og at det fortalte, at børnenes alfetræ var hugget om af ugerningsmænd …

Længere kom jeg ikke. Hun snappede brevet ud af hånden på mig og granskede det nøje, vendte og drejede det, hulkede og

græd, så tårerne løb ned over hendes kinder, mens hun hele tiden jamrede:

"Åh, grusomt, grusomt! Hvordan kunne de være så hjerteløse? Åh, stakkels *Arbre Fée de Bourlemont* er borte, og vi børn, som holdt så meget af det! Vis mig stedet, hvor det står!"

Og jeg måtte jo lade, som om jeg fandt de uheldsvangre ord, og hun stirrede på dem og sagde, at hun kunne se, det var forhadte, væmmelige ord – "de så fæle ud".

Så hørte vi en stærk stemme, som forkyndte ned gennem korridoren:

"Hans Majestæts budbringer – med depecher til Hendes Excellence, den øverstkommanderende for de franske hære!"

29. Den forfærdelige Talbot betænker sig

Jeg vidste, at *hun i et syn havde set alfetræet.* Men hvornår? Jeg kunne ikke vide det. Uden tvivl før hun sagde til kongen, at hun kun havde et år tilbage af sit virke. Det var tydeligt, at træet havde bragt hende et velkomment budskab, ellers kunne hun jo ikke have været så let og glad som i disse sidste dage. Dødsvarslet havde intet sørgeligt ved sig for hende, det var som en hjemkomst fra landflygtigheden.

Ja, hun havde set træet. Ingen havde taget sig den forudsigelse nær, som hun var fremkommet med overfor kongen; alle ønskede at glemme den. Og det var lykkedes for dem alle sammen; alle andre end jeg havde glemt den. Jeg måtte bære min frygtelige hemmelighed uden nogen til at hjælpe mig. En tung byrde, som voldte mig hjertekvaler. Hun skulle dø – og om så kort tid. Hun var jo så ung og frisk og vandt hver dag en ny ret til en fredelig og hædret alderdom.

Dengang mente jeg nemlig, at alderdommen var en ønskværdig ting. Jeg ved ikke selv grunden – det er vel fordi alle unge mennesker er uvidende og fulde af overtro og fordomme.

Hun havde set træet. Hele den nat lå jeg og drømte om det gamle vers:

> Og møder i fremmed land vi døden,
> Så vis dig i glimtet af morgenrøden.

Men ved daggry afbrød trommer og trompeter morgenens drømmende stilhed, og det var tid for alle at tørne ud, stige til hest og ride af sted. For der var arbejde at gøre.

Vi marcherede uden stop til Meung. Der tog vi broen med storm og efterlod en troppestyrke, som skulle holde den. Resten af hæren drog den følgende morgen mod Beaugency, som var under kommando af løven Talbot, franskmændenes rædsel. Da vi ankom dertil, trak englænderne sig ind i fæstningen, og vi indtog den forladte by.

Talbot var på denne tid ikke personligt til stede, for han var redet ud for at vente på Fastolfe og hans fem tusinde mands forstærkning.

Jeanne placerede sine batterier og bombarderede byen, indtil natten faldt på. Så fik vi en nyhed: Richemont, konnetabel af Frankrig, som i længere tid havde været i unåde hos kongen på grund af la Tremouilles og hans partis intriger, nærmede sig med en stor troppestyrke for at tilbyde Jeanne sin tjeneste – og den behøvede hun, for Fastolfe var ved at være tæt på. Richemont havde allerede villet slutte sig til os, da vi marcherede mod Orleans; men den tåbelige konge var fremdeles slave af sine dårlige rådgivere, rådede ham til at holde sig på afstand og nægtede at forsone sig med ham.

Jeg nævner disse enkeltheder, fordi de er vigtige. Vigtige, fordi de viser endnu en ny udvikling i Jeannes bemærkelsesværdige statsmandskunnen.

Jeanne, la Hire, de to unge Lavals og andre højtstående officerer var af den mening, at man burde tage venligt imod Richemont, men generalløjtnant d'Alençon satte sig hårdnakket imod dette. Han sagde, at han havde bestemte ordrer fra kongen om at nægte Richemont at forene sig med hæren, og hvis man ikke respekterede dette, ville han forlade den. Dette ville have været en forfærdelig ulykke.

Men Jeanne satte sig for at overbevise ham om, at Frankrigs frelse måtte gå før den slags småting – ja, endog før et kronet æsels befalinger. Hun overtalte ham til at være ulydig mod kongen i nationens interesse og at forsone sig med Richemont og hilse ham velkommen. Dette var statsmandskunst, og det tilmed af fineste og bedste slags.

Tidligt om morgenen den 17. juni meldte spejderne, at Talbot og Fastolfe nærmede sig. Så kaldte trommerne til våben, og vi satte af sted for at møde englænderne, mens vi lod Richemont og hans tropper blive tilbage for at passe på fæstningen Beaugency og holde dens garnison hjemme.

Noget efter fik vi fjenden i sigte. Fastolfe havde prøvet at overbevise Talbot om, at det ville være klogest at trække sig tilbage og ikke risikere et slag med Jeanne på dette tidspunkt, men fordele forstærkningstropperne langs de engelske befæstninger ved Loire og på den måde sikre dem mod at blive erobret; derefter skulle de væbne sig med tålmodighed og vente på mere undsætning fra Paris; lade Jeanne udmatte sig ved frugtesløse skærmydsler og endelig tage det rette tidspunkt i agt til at overfalde hende med en uimodståelig masse og knuse hende.

Det var en klog, gammel, erfaren general, denne samme Fastolfe. Men den voldsomme Talbot ville ikke høre tale om udsættelse. Han var rasende over de nederlag, Jomfruen havde tilføjet ham både ved Orleans og senere, og han svor ved Gud og St. George, at hun skulle få det igen, om han så skulle bekæmpe hende alene. Så gav Fastolfe efter, skønt han sagde, at de nu risikerede at tabe alt det, englænderne havde vundet sig gennem mange års hårdt arbejde.

Fjenden havde indtaget en stærk position og ventede i slagorden med sine bueskytter i front og en palisade foran sig.

Natten faldt på. En budbringer kom fra englænderne med en rå opfordring til kamp. Men Jeannes lod sig ikke krænke; hun forholdt sig lige så roligt og værdigt som før. Hun gav herolden dette svar:

"Gå tilbage og sig, at det er for sent at mødes i kamp i dag; i morgen vil vi indfinde os, såfremt det behager Gud og Jomfru Maria."

Aftenen var mørk og regnfuld. Det var den slags regn, som falder mildt og bringer fred i sjælen. Ved ti-tiden kom d'Alençon, Bastarden af Orleans, la Hire, Poton de Saintralles og et par andre generaler til teltet i hovedkvarteret og satte sig til at drøfte sagen med Jeanne.

Nogen af dem mente, det var forkert, at Jeanne havde afslået at gå i kamp, andre var af den modsatte opfattelse. Da Poton spurgte, hvorfor hun havde afslået, svarede hun:

"Det var af flere grunde. Disse englændere er vore – de kan ikke undslippe os. Derfor er det ikke nødvendigt som ellers at løbe nogen risiko. Det var sent på dagen. Det er godt at have god tid og fuldt dagslys, når ens styrke er svækket – ni hundrede af os holder broen ved Meung under marskal de Rais, femten hundrede står med konnetablen af Frankrig og holder vagt ved fæstningen Beaugency."

Dunois bemærkede, at han var ked af hærens svækkede tilstand. Men dens styrke ville jo ikke være større i morgen.

Jeanne gik frem og tilbage på gulvet, da han sagde dette. Hun lo sin muntre, kammeratlige latter, standsede foran den gamle

krigsmand, strakte hånden ud, rørte ved en af fjerene i hans hjelm og sagde:

"Sig mig nu, vise mand, hvilken fjer er det, jeg rører?"

"Nej da, Deres Excellence, det kan jeg ikke."

"I Guds navn, Bastard! De kan ikke engang sige mig en så lille ting, og alligevel er De dristig nok til at ville fortælle mig, hvad der bor i den ufødte morgen: At vi ikke skal få disse folk. Men det er min tanke, at det skal vi."

Dette afstedkom det rene postyr. Alle ville vide, hvorfor hun troede dette. Men la Hire tog til orde og sagde:

"Lad det være. Hvis hun tror det, er det nok. Det vil ske."

Så sagde Poton de Saintralles:

"Der var andre grunde til at afstå fra slaget, hvis jeg forstod Deres Excellence ret?"

"Ja. Eftersom vi er svækket, og det er langt oppe på dagen, kunne det være, at slaget muligvis ikke blev afgørende. Når det udkæmpes, *skal* det være afgørende. Og det vil det blive."

"Gud give det, amen. Der var endnu flere grunde?"

"En til – ja." Hun nølede et øjeblik; så sagde hun:

"Dette var ikke dagen. I morgen er dagen. Det står skrevet."

De var ved at overfalde hende med ivrige spørgsmål, men hun løftede hånden og afværgede dem. Så fortsatte hun:

"Det vil blive den største og mest afgørende sejr, som Gud nogen sinde har skænket Frankrig. Jeg beder om, at ingen spørger mig, hvorfra eller hvorledes jeg ved dette, men er tilfredse med, at sådan er det."

På alles ansigter stod tilfredshed og overbevisning og stor tillidsfuldhed at læse.

De begyndte alle sammen at tale i en dæmpet tone, men blev afbrudt ved, at en budbringer kom med nyheder fra forposterne. For en time siden havde der inde i den engelske lejr været en bevægelse, som var aldeles usædvanlig for en hvilende arme på denne tid, sagde han. Spejdere var blevet udsendt for at undersøge det i ly af regnen og mørket. De var netop kommet tilbage med melding om, at store troppeafdelinger listede sig af sted i retning af Meung.

Man kunne se på generalernes ansigter, at de var meget overraskede.

"Det er en retræte," sagde Jeanne.

"Det ser sådan ud," sagde d'Alençon.

"Det er ganske sikkert," bekræftede Bastarden og la Hire.

"Dette var uventet," sagde Louis de Bourbon, "men man kan gætte sig til hensigten."

"Ja," svarede Jeanne. "Talbot har betænkt sig. Hans hidsige hjerne er afkølet. Han agter at tage broen ved Meung og slippe over på den anden side af floden. Han ved, at på denne måde bliver hans garnison i Beaugency overladt til vor nåde og barmhjertighed; men han ved også, at der ikke findes anden udvej, hvis han vil undgå dette slag. Men han skal ikke få broen. Det skal vi nok sørge for."

"Ja," sagde d'Alençon, "vi må følge efter ham og tage os af sagen. Men Beaugency?"

"Overlad Beaugency til mig, min gode hertug; den skal jeg tage på to timer uden nogen blodsudgydelse."

"Det er rigtigt, Deres Excellence; De behøver blot at fortælle dem nyheden, så overgiver de sig straks."

"Ja, og ved daggry er jeg hos Dem ved Meung og henter konnetablen og hans femten hundrede, og når Talbot får at vide, at Beaugency er faldet, vil det indvirke på ham."

"Ved messen, ja!" råbte la Hire. "Han vil forene Meung-garnisonen med hæren og drage af sted til Paris. Så får vi styrken ved broen igen og Beaugency-vagterne – det betyder, at vi bliver fire og tyve hundrede mand stærkere. Det er vist og sandt, denne englænder gør det hele for os og sparer os for bryderier og blodsudgydelse. Lad os få vore ordrer, Deres Excellence!"

"De er ganske enkle. Lad soldaterne hvile tre timer til. Klokken et marcherer avantgarden under Deres kommando, med Poton de Saintralles som næstkommanderende; anden division følger klokken to under generalløjtnanten. Hold jer bag fjenden og undgå sammenstød. Jeg rider med en eskorte til Beaugency og gør mig så hurtigt færdig der, at jeg og konnetablen før daggry slutter os til Dem med hans folk."

Hun holdt ord. Hendes garde steg til hest, og vi red af sted i den silende regn og tog en fangen engelsk officer mod os, for at han kunne bekræfte Jeannes ord. Da Richard Guétin, Talbots løjtnant, blev overbevist om, at han og hans fem hundrede mand var efterladte og hjælpeløse, fandt han, at det ville være umuligt at gøre modstand.

Til hans overraskelse indrømmede Jeanne ham gunstige overgivelsesbetingelser. Hans garnison fik lov til at tage ejendele til en værdi af en sølvmark pr. mand med sig. De kunne gå, hvorhen de ville, men måtte i ti dage ikke gribe til våben mod Frankrig.

Før daggry var vi atter sammen med vor hovedstyrke, og med os fulgte konnetablen med næsten alle sine folk, for vi efterlod kun en lille garnison i fæstningen Beaugency. Foran os hørte vi dumpe drøn fra kanoner og vidste, at Talbot havde begyndt angrebet på broen. Lidt før det blev helt lyst, ophørte lyden, og der blev helt stille.

Guétin havde sendt en budbringer gennem vore linjer med en sikkerhedsvagt, som Jeanne havde givet ham, og han underrettede nu Talbot om overgivelsen. Talbot havde fundet det klogest at vende om og retirere til Paris. Ved daggry var han forsvundet, og med ham lord Scales og garnisonen ved Meung.

Hvilken righoldig samling af engelske fæstninger havde vi ikke høstet på disse tre dage – befæstninger, som koldblodigt havde trodset Frankrig, lige indtil vi kom!

30. Patays blodrøde marker

Da daggryet brød frem over den mindeværdige 18. juni, var der som sagt ikke en fjende at se nogetsteds. Men det bekymrede ikke mig. Jeg vidste, at vi ville finde ham, og at vi skulle slå ham – slå det lovede slag, det slag, hvorefter englændernes magt i Frankrig ikke atter ville rejse sig i tusind år, sådan som Jeanne havde sagt.

Fjenden havde bevæget sig ind på La Beauce-sletterne – en uhyre strækning af krat med et enkelt træ hist og her – et sted, hvor en hær kunne skjule sig på et øjeblik. Vi fandt dens spor i den bløde, våde jord og fulgte det. Sporene vidnede om en regelmæssig fremmarch; ingen forvirring, ingen panik.

Men forsigtige måtte vi være. I et sådant landskab kunne man når som helst vandre lige ind i et baghold.

Jeanne sendte derfor flere afdelinger kavaleri forud for hæren under la Hire, Poton og andre anførere for at undersøge terrænet. En del af officererne begyndte at vise tegn på uro; denne legen skjul huede dem ikke. Jeanne gættede deres sindstilstand og råbte endelig:

"I Guds navn, hvad andet kan vi vente? Vi må slå englænderne; de kan ikke undgå os. Om de så havde hængt sig op i skyerne, ville vi finde dem!"

Lidt senere rykkede vi frem mod Patay. Vor rekognosceringsstyrke skræmte et dådyr; det satte af sted og var i næste øjeblik ude af syne. Næppe et minut senere hørtes et fjernt råb i retning af Patay. Det var de engelske soldater. De havde været så længe indesluttet i garnisonen og kun fået

muggen mad, at de ikke kunne tilbageholde deres glæde, da det ferske kød kom springende ind midt iblandt dem.

Stakkels dyr, det forvoldte stor skade på en nation, der elskede det højt. For nu vidste franskmændene, hvor englænderne var, mens englænderne ikke havde nogen anelse om, hvor franskmændene var.

La Hire gjorde holdt og sendte melding tilbage til hovedstyrken. Jeanne var ude af sig selv af glæde.

"Godt, nu har vi altså fundet dem; skal vi så kæmpe med dem?" spurgte hertugen af Alençon.

"Har De gode sporer, min herre?"

"Hvorfor? Vil de få os til at flygte?"

"Nej, i Guds navn! Disse engelskmænd er vore – de er fortabte. Den som vil nå dem igen, har brug for gode sporer. Fremad – slut op!"

Da vi nåede la Hire, havde englænderne opdaget os. Talbots styrke marcherede i tre afdelinger. Først kom avantgarden, så artilleriet og til sidst slagkorpset. Han var nu kommet ud af krattet og befandt sig på den åbne slette. Han anbragte straks sit artilleri, sin avantgarde og fem hundrede bueskytter langs nogle hække, hvor franskmændene ville være nødt til at passere forbi, og han håbede at kunne holde denne position til slagkorpset kunne nå frem, for det befandt sig et godt stykke efter de øvrige tropper.

Sir John Fastolfe lod slagtropperne sætte af sted i galop. Jeanne så fordelen og befalede la Hire at rykke frem – hvilket la Hire omgående gjorde ved at kaste sine vilde ryttere frem som stormvinden; det var hans sædvanlige måde.

Hertugen og Bastarden ville helst være fuldt lige efter, men Jeanne sagde:

"Ikke endnu – vent!"

Så ventede de – utålmodige og urolige i sadlerne. Men hun lod sig ikke rokke, stirrede lige frem for sig, målte, overvejede, beregnede – ved skyggen: Minutter, dele af minutter, sekunder – mens hele hendes store sjæl lyste ud af hendes øje, hovedets og legemets ædle holdning – tålmodig, urokkelig, herre over sig selv og situationen.

Og langt derude strømmede la Hires gudløse skarer frem med vajende fjerbuske i et tordnende angreb, mens la Hire ragede op over dem, og hans sværd var løftet højt til vejrs som en flagstang.

"O, Satan og hans djævle – se, hvor de suser af sted!" var der en der mumlede i dyb beundring.

Og nu sluttede han op – sluttede op til Fastolfes fremstormende korps.

Og nu stødte han mod det – stødte hårdt til det og bragte uorden i geledderne. Det løftede næsten hertugen og Bastarden ud af deres sadler at se dette, og de vendte sig, skælvende af ophidselse, mod Jeanne og sagde:

"*Nu!*"

Men hun løftede hånden, stirrede fremdeles, overvejede, beregnede og sagde igen:

"Vent – ikke endnu."

Fastolfes forfulgte slagkorps rasede som en syndflod hen mod den ventende avantgarde. Pludselig fik denne den ide, at korpset flygtede i rædsel for Jeanne, og i det samme brød det rækkerne og sværmede selv af sted i vanvittig rædsel, mens

Talbot råbte og svor som en gal og stormede af sted efter sine flygtende tropper.

Nu var det gyldne tidspunkt kommet. Jeanne satte sporerne i hestens sider og gav med sværdet tegn til at avancere.

"Følg mig!" skreg hun, bøjede hovedet ned mod hestens hals og susede af sted som en stormvind.

Vi fejede ind mod den flygtende, forvirrede hob, og i tre lange timer slog og hakkede og spiddede vi løs. Til sidst sang trompeterne "Holdt!"

Slaget ved Patay var vundet.

Jeanne d'Arc sted af hesten og blev stående og betragtede den grufulde slagmark, fordybet i tanker. Endelig sagde hun:

"Æren tilkommer Gud. Han har slået til med en tung hånd i dag." Lidt efter løftede hun hovedet, så langt frem for sig og sagde, som en, der tænker højt: "I tusinde år – ét tusinde år – vil englændernes magt i Frankrig ikke igen løfte hovedet efter dette slag."

I nogen tid blev hun fremdeles stående og tænkte; så vendte hun sig om mod gruppen af generaler, og der var en glans over hendes ansigt og en flamme i hendes øje, da hun sagde:

"Åh, kære venner, venner, ved I det – forstår I det? *Frankrig er på vej til at blive frit!*"

"Så langt ville det ikke være kommet uden ved Jeanne d'Arc!" sagde la Hire; han gik forbi hende og bøjede sig dybt; de øvrige fulgte efter og gjorde det samme. Idet han passerede videre, mumlede han: "Og det vil jeg sige, om jeg så skal blive fordømt for det!"

Så drog bataljon efter bataljon af vor sejrrige arme forbi under vilde hurra-råb. Og de brølede: "Lev i evighed, Jomfru af

Orleans, lev i evighed!" mens Jeanne smilende stod og hilste dem med sværdet.

Dette var dog ikke sidste gang, jeg så Jomfruen af Orleans på den røde slagmark ved Patay.

Ud på aftenen fandt jeg hende der, hvor de døde og døende lå i store dynger og rækker. Vore folk havde stukket en engelsk fange ned, som var for fattig til at betale løsepenge; på afstand havde hun set dem begå denne grusomhed og galopperede straks derhen og sendte bud efter en præst. Så sad hun og holdt sin døende fjendes hoved i sit skød og trøstede ham i døden med milde ord, som en søster ville have gjort, og kvindens ømme tårer randt hele tiden ned over hendes ansigt.

31. Frankrig begynder atter at leve

Jeanne havde talt sandt: "Frankrig var på vej til at blive frit!"

Den krig, som kaldtes Hundredårskrigen, var meget syg i dag. Syg på den engelske side – for allerførste gang siden dens fødsel for en og halvfems år siden.

Skal vi dømme om et slag ud fra antallet af døde og sårede? Eller skal vi mon ikke hellere dømme om det ud fra de resultater, som er opnået ved det? Alle vil vel indrømme det, som sandt er, og sige, at et slag er stort eller lille – alt efter resultaterne.

At dømme efter følgerne, er Patays plads blandt de få store og vigtige slag, som er blevet udkæmpet, siden Verden første gang greb til våben for at afgøre sine trætter. Således bedømt er det muligt, at Patay ikke har noget sidestykke, men står alene som det ypperste af historiens sammenstød.

For da det begyndte, lå Frankrig og gispede i dødskramper, og dets sag var håbløs i alle politiske lægers øjne; da det var slut tre timer senere, var landet allerede rekonvalescent. Rekonvalescent, ja; og der behøvedes ikke andet end tid og pleje for at gøre det fuldstændig rask igen.

Mange dødssyge nationer er kommet sig efter en række af slag, som gerne kan have strakt sig over flere år; men kun en eneste har opnået dette på én eneste dag og ved ét eneste slag.

Denne nation er Frankrig, og dette slag er Patay.

Husk dette, og vær stolte af det, alle franskmænd, for det er den stateligste kendsgerning i landets historie. Og senere vil I tage på en pilgrimsrejse til slagmarken ved Patay og blotte jeres hoveder for Jeanne d'Arc.

Men lad os se tilbage og betænke visse betydningsfulde kendsgerninger.

Hundredårskrigen begyndte i 1337. Den rasede år efter år, og til sidst strakte England Frankrig næsegrus til jorden med det frygtelige slag ved Crécy. Men Frankrig rejste sig igen og stred videre år efter år, og til sidste faldt det omkuld igen under et nyt ødelæggende slag – Poitiers.

Atter samlede det sine kræfter, og krigen rasede atter og atter, decennium efter decennium. Børn fødtes, voksede op, giftede sig, døde – og krigen rasede. *Deres* børn voksede så op, giftede sig, døde – og krigen rasede; *deres* børn igen blev store og så Frankrig slået i jorden igen; denne gang under den utrolige ulykke ved Agincourt – og fremdeles rasede krigen, og da deres tur kom, giftede også disse børn sig.

Frankrig var et vrag, en ruin, en ødemark. Halvdelen tilhørte England, hvilket ingen bestred, og den anden halvdel tilhørte ikke nogen – om tre måneder ville det engelske flag også have vajet over dette; den franske konge beredte sig på at kaste kronen fra sig og flygte over havet.

Da kom den uvidende landsbypige fra sit afsidesliggende hjemsted og blandede sig i den frygtelige krig. Og så begyndte det korteste og mest forbløffende felttog, som er skrevet ned i historien. På syv uger var det forbi. På syv uger gjorde hun en ende på denne forfærdelige krig, som var en og halvfems år gammel. Ved Orleans slog hun et bedøvende slag; ved Patay knækkede hun dens rygrad.

Tænk over det. Ja, tænke på det kan man; men *forstå* det kan man ikke. Ingen vil nogensinde kunne begribe dette store under.

Syv uger – med lidt blodsudgydelse hist og her. Det blodigste slag var måske Patay, hvor englænderne til at begynde med var seks tusind mand stærke, og efterlod to tusind døde på slagmarken. Det siges, og man tror for sandt, at alene i de tre slag – Crécy, Poitiers og Agincourt – faldt næsten hundrede tusinde franskmænd; dertil kommer de øvrige tusinder, som faldt i de andre kampe og slag under den lange krig. Denne krigs døde udgør en sørgelig lang liste – en uendelig liste. Af mænd, slået ihjel på slagmarken, er der ti tusinder og atter ti tusinder; af uskyldige kvinder og børn, som er slået ihjel af hunger og nød, må man regne med millioner.

Det var en trold, denne krig; en trold, som i næsten hundrede år gik omkring med bloddryppende kæber og åd mennesker. Og med sin lille hånd slog dette syttenårs pigebarn det ihjel; der ligger det, udstrakt på slagmarken ved Patay, og vil ikke atter komme til live, så længe denne gamle verden består.

32. De glædelige nyheder flyver hurtigt

I løbet af tyve timer var efterretningen om slaget ved Patay ude over det ganske land. I samme øjeblik en mand hørte om det, begyndte han at råbe og prise Gud, og han sprang ud for at fortælle det sin nabo, og naboen fløj af sted til sin nærmeste nabo, og således gik det ustandseligt videre. Det var, som når Solen atter viser sit ansigt efter en solformørkelse.

Nyheden fik den flygtende fjende til at søge til Yeuville, og byen rejste sig mod sine herrer og lukkede portene lige foran deres brødre. Den fløj til Mont Pipeau, til Saint-Simon og de andre engelske forter, og straks satte garnisonerne ild på dem og stak af. En fransk afdeling besatte Meung og plyndrede den.

Da vi nærmede os Orleans, var denne by halvfems gange mere gal af glæde end vi nogensinde før havde set den – og det vil sige ikke så lidt. Det var mørkt, men byen var så glimrende illumineret, at det var, som om vi pløjede os frem gennem en sø af ild – og larmen af mængden, kirkeklokkerne og kanonerne var aldeles ubeskrivelig. Og overalt rejste der sig et nyt råb, som slog imod os og aldrig syntes at ville standse:

"Velkommen, Jeanne d'Arc – gør plads for *Frankrigs frelser*!" Og der lød et andet skrig: "Crécy er hævnet! Poitiers er hævnet! Agincourt! Patay leve!"

Gal? Dette ord dækker ikke. Fangerne var midt i kolonnen. Da folk fik øje på deres mægtige, gamle fjende Talbot, som så længe havde ladet dem danse efter sin krigsmarch, blev der er et så voldsomt postyr, at jeg mangler ord til at beskrive det. De var så glade over at se ham, at de straks ville have fat i ham og hænge ham; derfor lod Jeanne ham bringe frem foran og ride

sammen med hende, så hun kunne beskytte ham. De udgjorde et enestående par.

33. Jeannes fem store gerninger

Ja, Orleans befandt sig i en glædesrus. Byen inviterede kongen og gjorde storartede forberedelser til at modtage ham – men han kom ikke. Han var på dette tidspunkt ganske simpelt en slave, og la Tremouille var hans herre. Herre og slave opholdt sig den gang på herrens fæstning Sully-sur-Loire.

Ved Beaugency havde Jeanne påtaget sig at bringe en forsoning i stand mellem konnetabel Richemont og kongen. Hun tog Richemont med sig til Sully-sur-Loire og opfyldte sit løfte.

Jeanne d'Arcs store heltegerninger er fem i tallet:

1. Ophævelsen af belejringen af Orleans
2. Sejren ved Patay
3. Forsoningen ved Sully-sur-Loire
4. Kongens kroning
5. Den ublodige march

Den såkaldte ublodige march var den sejrrige lange march, som Jeanne foretog gennem fjendens land fra Gien til Rheims og derfra til Paris. Hun erobrede undervejs hver eneste engelske by og fæstning, og det udelukkende ved hjælp af sit navn og uden at udgyde en dråbe blod – måske det mest mærkelige felttog af sin art – dette er den mest ærefulde af alle hendes militære bedrifter.

Forsoningen var et af Jeannes vigtigste foretagender. Ingen anden ville kunne iværksætte den; og inden anden betydelig franskmand havde mindste spor af lyst til at forsøge sig. Konnetabel Richemont var den klogeste og mest erfarne mand i

Frankrig, både som kriger og statsmand. Hans loyalitet var oprigtig; hans ubestikkelighed var hævet over enhver tvivl, og dette tilsammen gjorde ham tilstrækkelig fremtrædende ved dette tarvelige og samvittighedsløse hof.

Ved at genforene Richemont med Frankrigs sag, havde Jeanne sat kronen på det store værk, hun var begyndt på. Hun havde aldrig set Richemont før den dag, da han kom til hende med sin lille hær.

Var det ikke et vidunder, at hun ved et eneste blik skulle anerkende ham som den mand, der kunne fuldføre og fuldkommengøre hendes store værk? Hvoraf kom det, at barnet var i stand til dette? Det var, fordi hun havde "det seende øje", som en af vore riddere engang havde sagt. Der var intet ualmindeligt ved det arbejde, som herefter skulle udføres, men alligevel kunne det ikke med tryghed overlades til kongens idioter, for det krævede en god portion statsmandskundskab og et langt og tålmodigt arbejde for at få fjenden til at forsvinde fuldstændig fra landet.

Og således gik det – englændernes tid var forbi. Under Richemonts indflydelse blev kongen senere en mand – en mand, en konge, en tapper og dygtig og beslutsom soldat. Inden der var gået seks år fra slaget med Patay, førte han selv sine hærafdelinger; kæmpede i fæstningsgravene, mens han stod i vand til livet, klatrede op ad stormstiger under en voldsom ild med en kækhed, der ville have tilfredsstillet selv Jeanne d'Arc.

Med tiden drev han og Richemont alle englænderne ud – selv fra de steder, der havde været under deres herredømme i tre hundrede år. I sådanne områder var det nødvendigt at går frem

med klogskab og forsigtighed, for englændernes herredømme havde været mildt og godt, og folk, der har været styret på den måde, længes ikke altid efter forandring.

Hvilke af Jeannes fem bedrifter kan man så kalde den vigtigste? Efter min mening var de hver for sig lige vigtige.

Hver af dem var et trin i en opadgående bevægelse. At undlade en af dem ville have standset hele fremgangen; at udføre en af dem på det forkerte tidspunkt ville have haft den samme uheldige virkning.

Tænk blot på kroningen. Som et diplomatisk mesterstykke – hvor finder man dets lige i vor historie? Forstod kongen dens uhyre betydning? Nej. Den kløgtige Bedford, den engelske krones repræsentant? Nej. En fordel af uberegnelig vigtighed lå her lige for kongens og Bedfords øjne; kongen kunne have opnået den ved dristigt at slå til; Bedford kunne have opnået den uden at anstrenge sig; men de var begge uvidende om dens værd, og ingen af dem rakte hånden ud for at gribe den.

Af alle Frankrigs kloge og højtstående folk, var der kun én, som kendte dens uvurderlige betydning – Jeanne d'Arc, det ulærde barn på sytten år – og hun havde hele tiden omtalt det som en væsentlig del af sin mission.

Hvorledes kunne hun gøre det?

Det er ganske simpelt: Hun var bondefødt. Deri ligger hele hemmeligheden. Hun var af folket og kendte folket; alle de andre bevægede sig i en højere sfære og vidste ikke meget om den store, ubestemte masse, som kaldes "folket" – en betegnelse, hvori der ligger en smule foragt. Det er besynderligt; for i grunden ved vi jo godt, at den trone, som

folket støtter, bliver stående, og når denne støtte fjernes, kan intet i hele verden redde den.

Det, som sognepræsten tror, det tror hele menigheden; han er deres ven, deres trøst i sorgen, deres hjælper i nøden; han har deres hele tillid; det han siger til dem, vil de gøre. Når man lægger disse kendsgerninger sammen, hvad bliver så summen af det hele? Dette: Sognepræsten styrer nationen. Hvad er så kongen, hvis sognepræsten unddrager ham sin støtte og benægter hans autoritet? Kun en skygge og ingen konge; han kan lige så godt forsvinde.

En præst indvies til sit embede ved Guds frygtelige hånd, som lægges på ham af dennes indsatte repræsentant her på Jorden. Denne indvielse er uopløselig. Gud gav præsten hans embede, og det er helligt og sikkert i al evighed. Hele sognet ved dette. Både præsten og sognet ved, at den, som er indsat af Gud, har et embede, som ingen kan angribe. I sognepræstens og i nationens øjne er derfor en ukronet konge et surrogat, som er udnævnt til et helligt embede, men som ikke er blevet indviet til det; han har intet embede – en hvilken som helst anden kan indsættes i hans sted. Med andre ord, en ukronet konge er en *tvivlsom* konge, men hvis Gud indsætter ham og dennes tjener biskoppen indvier ham, bortvejres tvivlen; præsten og hans sognebørn er fra samme stund hans tro undersåtter, og så længe han lever, vil de aldrig anerkende nogen anden.

I bondepigen Jeanne d'Arcs øjne var Charles VII ingen konge, før han blev kronet; for hende var han blot *dauphinen*, det vil sige *arvingen*. Hvis jeg nogensinde har ladet hende kalde ham kongen, er det en fejltagelse; hun kaldte ham dauphinen, og kun det, indtil han var blevet kronet.

Nu forstår I vel, hvilket betydningsfuldt træk på det politiske skakbræt, kroningen var. Bedford forstod dette lidt senere, og prøvede at rette op på sit fejlgreb ved at krone *sin* konge, men hvilken nytte kunne det vel gøre? Ikke den mindste.

34. Burgundernes spøgefuldheder

Loire-felttoget havde så godt som åbnet vejen til Rheims. Nu fandtes der ikke mere nogen grund til, at kroningen ikke skulle finde sted. Kroningen ville fuldende den mission, som Jeanne havde fået fra Himlen, og så ville hun for altid trække sig tilbage fra krigen og flygte hjem til sin moder og sine får og aldrig mere forlade lykken ved den hjemlige arne.

Dette var hendes drøm, og hun kunne ikke hvile, før den blev opfyldt. Hun blev så ivrig i denne sag, at jeg begyndte at tvivle om hendes spådomme om hendes tidlige død.

Kongen var bange for at begive sig til Rheims, fordi de engelske fæstninger stod så tæt som milepæle langs vejen. Jeanne mente ikke, der var grund til frygt, særlig ikke med englændernes nuværende afdæmpede sindsstemning.

Og hun havde ret. Som det viste sig, var marchen til Rheims blot at regne for en lille ferietur. Jeanne medtog ikke engang kanoner; hun var sikker i sin sag. Tolv tusind mand stærke drog de fra Gien den 29. juni. Jomfruen red ved siden af kongen; på hans anden side var hertugen af Alençon. Efter hertugen fulgte tre andre prinser af blodet. Efter disse fulgte Bastarden af Orleans, marskal de Boussac, og admiralen af Frankrig. Så kom la Hire, Saintralles, Tremouille og endnu en lang række af riddere og adelsmænd.

Foran Auxerre holdt vi hvil i tre dage. Hæren provianterede i byen, og en deputation indfandt sig hos kongen, men vi drog ikke ind i byen.

Saint-Florentin åbnede sine porte for kongen.

Den 4. juli nåede vi Saint-Fal, og så lå Troyes foran os – en by, som var af brændende interesse for os drenge; for vi mindedes, hvorledes Solblomsten for syv år siden kom ud til os på engene ved Domremy med det sorte flag og bragte os den skammelige efterretning om Troyes-traktaten – denne traktat, som gav Frankrig til England og en datter af det kongelige hus til Slagteren fra Agincourt.

Den stakkels by i sig selv var naturligvis ikke at dadle; alligevel blev vi hidsige ved dette gamle minde og ønskede, at der måtte foreligge en misforståelse, for vi håbede inderligt på en anledning til at storme og afbrænde byen. Der lå en stærk garnison af engelske og burgundiske soldater i den, og byen ventede forstærkninger fra Paris. Før aften lå vi lejret udenfor portene og gjorde kort proces med en mindre troppeafdeling, som marcherede ud mod os.

Jeanne opfordrede Troyes til at overgive sig. Da byens kommandant så, at hun ikke medbragte noget artilleri, lo han hånligt og sendte hende et groft fornærmeligt svar. I fem dage blev der rådslået og underhandlet. Intet resultat.

Kongen havde mest lyst til at vende om og opgive det hele. Han var bange for at fortsætte og efterlade dette stærkt befæstede sted bag sig.

Så kom la Hire med en udtalelse, som indeholdt en finte til en del af kongens rådgivere.

"Jomfruen af Orleans begyndte af egen tilskyndelse denne ekspedition, og det er hendes bedømmelse, vi bør følge her, og ikke nogen andens, af hvilken byrd og stilling han nu måtte være."

Der var klogskab og retfærdighed i dette. Så sendte kongen bud efter Jomfruen og spurgte hende, hvilket indtryk hun havde af stillingen. Uden spor af tvivl i tonefaldet svarede hun:

"Om tre dage er byen vor."

Så ytrede skatmesteren:

"Hvis vi var sikre på dette, ville vi vente i seks dage!"

"Seks dage! I Guds navn, mand, vi rider gennem portene i morgen!"

Så steg hun til hest og red ned langs geledderne.

"Gør jer rede – til arbejdet, venner, til arbejdet! Vi stormer ved daggry!"

Hun arbejde hårdt hele natten og tog fat med sine egne hænder som en simpel soldat. Hun fik lagt faskiner og styrtede bundter af grene og kviste ned i graven, så der blev dannet en slags bro.

Ved daggry indtog hun sin plads i spidsen for angrebsstyrken, og trompeterne blæste stormsignalet. I samme øjeblik sås et parlamentærflag vifte i vinden oppe på voldene, og Troyes overgav sig, uden at der blev affyret et eneste skud.

Dagen efter red Jeanne ved kongens side ind i byen i spidsen for hæren. Paladinen bar hendes fane, og en prægtig hær var det at se på, for den blev stadig større og større.

Og nu indtraf der noget besynderligt. Ifølge den traktat, der var sluttet med byen, skulle englænderne og burgunderne have lov til at føre deres "ejendele" med sig. De skulle passere ud af en bestemt port, og da tiden kom, gik vi unge knægte sammen med Dværgen for at se på afmarchen. Lidt efter kom de i en uendelig lang række med fodfolket i spidsen.

Da de nærmede sig, kunne vi se, at de alle på ryggen bar en så tung byrde, at de kun med nød og næppe kunne bære den. Og vi sagde til hinanden, at disse folk måtte være temmelig velstående, af soldater at være. Men da de kom nærmere, fik vi et forunderligt syn at se. Hver eneste af disse kæltringer havde en fransk fange med på ryggen! De bar deres "ejendele" med sig – i overensstemmelse med traktatens ord.

Det var virkelig et kløgtigt påfund! Hvad kunne vi indvende? Ingenting. Disse folk var jo i deres gode ret. Fangerne var jo deres ejendele, ingen kunne benægte det. Hvis dette havde været *engelske* fanger, havde disse folk været umådelig rige! Engelske fanger havde nemlig været sjældne og kostbare i de sidste hen ved hundrede år; mens det modsatte var tilfældet med franske fanger. De havde i lang tid overfyldt markedet.

Den, som havde en fransk fange, brød sig ikke om at vente for længe på en løsesum, men dræbte ham som regel for at spare omkostningerne til hans underhold. Da vi tog Troyes, kostede en kalv tredive francs, et får seksten, en fransk fange otte. Det kom af krigen, ser I. Den havde to forskellige virkninger; den gjorde kød dyrt og fanger billige.

Nuvel – her blev altså disse stakkels franskmænd båret væk lige for næsen af os. Hvad kunne vi gøre? Vi sendte ilbud til Jeanne, og vi og den franske garde begyndte at underhandle med dem – for at vinde tid, forstår I.

En kraftig burgunder blev til sidst utålmodig og svor på, at ingen skulle standse ham; han ville gå og tage sin fange med sig. Men vi spærrede ham vejen, og han indså, at han havde taget fejl – han kunne ikke gå nogen vegne. Så brød han ud i de mest vanvittige forbandelser og forhånelser, løste sin fange ned

fra ryggen, rejste ham op på benene, bunden og hjælpeløs, trak derpå sin kniv og sagde med et triumferende blik i øjnene til os:

"Jeg får ikke lov til at bære ham med mig, siger I – men han er min; det tør vel ingen benægte. Siden jeg ikke må tage min ejendom med mig, er der en anden udvej. Ja, jeg kan dræbe ham; selv ikke den dummeste blandt jer tør bestride min ret til at gøre dette. Å, så det havde I ikke tænkt på, hvad – slangeyngel!"

Den stakkels, forsultne fyr bad os med bønlige blikke om at frelse ham; han sagde desuden, at han havde kone og børn derhjemme. I kan tænke jer, hvor det skar os i hjertet. Men hvad kunne vi gøre? Burgunderen havde retten på sin side. Vi kunne blot bede for fangen, og det gjorde vi. Og burgunderen nød det. Han holdt inde for at høre mere af det og le ad det. Dette gjorde os rasende. Så sagde Dværgen:

"Hør, mine unge herrer, lad mig overtale ham, for det ved alle I, der kender mig, at jeg er god til. I smiler. Det er en straf for min forfængelighed, og jeg fortjener det. Men alligevel, hvis jeg må få lov at lege lidt med ham, bare lidt ..." Med disse ord gik han hen til burgunderen og begyndte at tale mildt og dæmpet til ham; og pludselig nævnte ham Jomfruen og sagde, at hendes gode hjerte ville sætte pris på hans medlidenhed med ...

Længere kom han ikke. Burgunderen afbrød hans glatte tale med en grov fornærmelse mod Jeanne d'Arc. Vi sprang frem, men Dværgen skubbede os til side, helt hvid i ansigtet, og sagde på sin alvorlige måde:

"Jeg beder jeg være tålmodige. Er jeg ikke hendes æresvagt? Dette er min sag."

Med disse ord strakte han pludselig højre hånd frem, greb burgunderen i struben og holdt ham op i luften. "Du har fornærmet Jomfruen," sagde han, "og Jomfruen, det er Frankrig. Den tunge, der gør noget sådant, fortjener en lang hvile!"

Man hørte lyden af knogler, der brødes itu. Burgunderens øjne begyndte at trænge ud af deres hulninger og stirrede tomt ud i luften. Farven på hans ansigt blev dybere rød, næsten sort. Hænderne hang slapt ned, legemet faldt skælvende sammen, musklerne ophørte med at fungere. Dværgen tog sin hånd til sig, og burgunderen faldt til jorden som en livløs masse.

Vi tog rebene af fangen og sagde til ham, at han var fri. Hans krybende ydmyghed forvandledes på et øjeblik til vanvittig glæde, og hans dødelige rædsel til barnligt raseri. Han fo'r løs på det døde legeme og sparkede til det, spyttede på dets ansigt, puttede jord i dets mund, lo, sang, bandede og udstødte usømmeligheder og dyriske udtryk som en drukken djævel.

Dette var ikke andet, end man kunne forvente; krigerhåndværket skaber ingen helgener. Men under sine vanvittige spring dansede den befriede mand indenfor den ventende garnisons rækkevidde, og en anden burgunder stak i en fart kniven gennem hans hals, og ned faldt han med et skingrende dødsskrig, mens hans røde pulsåreblod sprøjtede ti fod op i luften. Fra såvel ven som fjende hørtes der et vældigt udbrud af latter, og således afsluttedes en af de muntreste episoder i min militære karriere.

Og nu kom Jeanne skyndsomt til stede, dybt bekymret. Hun tænkte over garnisonens forlangende og sagde så:

"De har retten på deres side, det er tydeligt. Det var et uforsigtigt ord at bruge i en traktat, det omfatter alt for meget. Men I må ikke tage disse stakkels folk med. De er franskmænd, og jeg vil ikke have det. Kongen skal betale jer løsepenge for dem. Vent, til jeg sender bud fra ham, og vogt jer vel for at krumme så meget som et hår på deres hoveder, for jeg siger jer, at det ville komme jer dyrt at stå!"

Dette afgjorde tingene. Fangerne blev ikke forulempet. Hun red tilbage, forlangte denne indrømmelse af kongen, og ville ikke lytte til nogen indvendinger og undskyldninger. Så sagde kongen, at det skulle blive, som hun ønskede, hvorpå hun straks red tilbage, løskøbte fangerne i hans navn, og lod dem gå.

35. Frankrigs tronarving krones

Vi genså her i Troyes kongens hushovmester, i hvis borg Jeanne var gæst, da hun opholdt sig i Chinon. Med kongens tilladelse udnævnte hun ham til foged i Troyes.

Og så marcherede vi videre; Chalons overgav sig til os; og da Jeanne under opholdet i Chalons blev spurgt, om hun ikke frygtede noget i fremtiden, svarede hun: "Jo, en ting – forræderiet." Hvem kunne tro det? Og alligevel er det i en vis forstand en profeti. Mennesket er en ynkelig skabning.

Vi drog af sted i lange marcher, og endelig den 16. juli var vi ved målet. Vi så tårnene på katedralen Rheims hæve sig i det fjerne! Hurraråbene genlød gang på gang fra avantgarden til bagtroppen, og Jeanne d'Arc sad på sin hest, klædt i hvidt harnisk, drømmende, smuk, og med en dyb glæde aftegnet i ansigtet, en glæde som ikke var af denne verden, å! hun var ikke kød, hun var ånd! Hendes mission nærmede sig sin triumferende afslutning.

I morgen kunne hun sige: "Det er slut – lad mig nu blive fri."

Vi slog lejr, og de store forberedelser begyndte. Ærkebispen og en stor deputation kom ud fra byen; borgere og bønder marcherede frem med faner og musik, spredte sig i lejren, berusede af glæde. Hele natten var byen i virksomhed: Der blev hamret og banket; byen blev udsmykket, der byggedes triumfbuer, og den gamle katedral smykkedes udvendig og indvendig i strålende pragt.

Den følgende morgen var vi tidligt på færde; kroningsceremonierne skulle begynde klokken ni og vare i fem timer. Vi vidste, at den engelske og burgundiske garnison havde

opgivet enhver tanke om modstand, og vi ville finde portene åbne og hele byen rede til at give os en begejstret velkomst.

Det var en dejlig, solklar morgen, frisk og kølig og opkvikkende.

Jeanne sad på sin sorte hest med generalløjtnanten og sin personlige stab omkring sig for at lade hæren passere revy for sidste gang. Hun ville ikke være kriger, og tænkte ikke, at hun efter denne dag mere skulle gøre tjeneste som soldat. Hæren vidste dette, og troede, at det var sidste gang, den så på sin uovervindelige chefs ungpigeagtige ansigt; dens leder, dens stolthed og dens kæledægge, som den i sit hjerte havde adlet med alverdens ædle egenskaber. Soldater havde kaldt hende "Guds Datter", "Frankrigs Moder", "Sejrens Kæreste", "Kristi Page" og mange andre navne, enkle og naive navne, sådanne som menneskene gerne plejer at give til et barn, som de holder af.

Og nu blev man vidne til noget, som havde sin grund i den sindsbevægelse, som havde grebet alle de tilstedeværende. Når hæren før var defileret forbi Jomfruen, gik soldaterne med løftede hoveder og lynende øjne under en sand storm af hurraråb, under trommehvirvler og trompeternes sejrsglade toner; men nu var der intet af dette. Man hørte ingen anden lyd end de marcherende afdelingers skridt. Da masserne drev forbi, løftede soldaterne højre hånd til tindingen med håndfladen udad til militær hilsen. Og de fæstnede deres øjne på Jeannes ansigt med en stum velsignelse og et farvel, og de holdt blikket fast på hende, så længe de kunne. Hver gang Jeanne holdt lommetørklædet mod øjnene, kunne man se en lille trækning af bevægelse på soldaternes ansigter.

Defileringen efter en sejr er noget, som næsten kan få hjertet til at sprænges af glæde; hvad der her foregik, kunne gerne få hjertet til at briste af sorg.

Så red vi til ærkebiskoppens landsted, hvor kongen boede. Han var straks rede, og vi galopperede af sted og tog plads i spidsen for hæren.

Folk fra omegnen var hele tiden strømmet i retning af byen for at få et glimt af Jeanne. Vor fremrykning skete over en stor græsmark, og her havde bønderne delt sig i to rækker – et bredt bælte af lyse farver på begge sider af vejen; for alle koner og piger i flokken var iført hvid bluse og rødt skørt.

Som en uendelig række af blomster så de ud; blomster med bøjede hoveder; for de knælede alle sammen med ansigterne hævet mod Jeanne og med tårer af taknemmelighed strømmende ned over kinderne.

De, som var nærmest vejen, greb om hendes fødder og kyssede dem og lagde deres våde kinder kærligt mod dem. I alle disse dage havde jeg ikke set et menneske, kvinde eller mand, blive stående oprejst, mens hun red forbi, eller en mand, som beholdt sin hovedbeklædning på. Under det store forhør blev disse rørende scener brugt som et våben imod hende. Hun var blevet en genstand for folkets tilbedelse, og dette var et bevis for, at hun var en kætter – påstod hendes uretfærdige dommere.

Da vi nærmede os byen, lyste dens volde og tårne af en mængde flag og der var sort af mennesker.

Vi red i stor procession ind gennem portene og drog gennem byen, men alle dens håndværkslaug marcherede efter os i festskrud og med flyvende faner. Luften genlød af hurraråb; alle

vinduer og alle tage var fulde af folk, og de viftende lommetørklæder mindede på afstand om en snestorm.

Jeannes navn var indflettet i kirkebønnerne – en ære, som hidtil havde været begrænset til kongelige personer: Men folket havde vist hende en endnu større ære; man havde ladet præge blymedaljer med hendes billede og våbenskjold, og disse bar de som amuletter. Man så dem overalt.

Fra ærkebiskoppens palads, hvor kongen og Jeanne skulle bo, sendte kongen bud til abbedi-kirken i St. Remi efter "Sainte Ampoulle" eller flasken med hellig olie. Denne olie var ikke af denne verden – den var lavet i Himlen ligesom flasken. Flasken med olie blev bragt ned fra Himlen med en due. Den blev sendt til St. Remi, netop som han skulle til at døbe kong Clodevig, som var blevet kristen.

Jeg ved, at dette var sandt. Jeg havde vidst det længe; fader Fronte fortalte mig det i Domremy. Jeg kan ikke beskrive, hvor forunderlig til mode jeg følte mig, da jeg så denne flaske og vidste, at jeg virkelig med mine egne øjne betragtede noget, som havde været i Himlen; en ting, som måske var blevet set på af englene og ganske sikkert af Gud Fader selv, for han havde sendt den. Og jeg så på den – jeg. En gang kunne jeg have rørt ved den. Men jeg var bange, for jeg kunne jo ikke vide, om ikke Gud havde rørt ved den. Det var sandsynligt, at han havde.

Med denne olie var kong Clodevig blevet salvet, og efter ham alle Frankrigs konger i ni hundrede år. En kroning uden den hellige olie ville efter min formening slet ikke have været en kroning.

For at få flasken måtte man gennemgå et ældgammelt ceremoniel; i modsat fald havde abbeden af St. Remi på ingen

måde villet udlevere den. Ifølge skik og sædvane udsendte kongen fem høje adelsmænd i højtideligt optog. De skulle ride til abbediets kirke som æresvagt for ærkebispen af Rheims, som skulle frembære kongens anmodning om at få udleveret olien.

Da de fem høje herrer var rede til at ride af sted, knælede de i en række, holdt deres panserklædte hænder op foran ansigtet og svor at føre det hellige kar i sikkerhed i Rheims og atter at bringe det sikkert tilbage til St. Remi-kirken, når kongen var blevet salvet. Med dette ædle følge drog ærkebiskoppen og hans domherrer til St. Remi.

Ærkebispen var i sin ordensdragt med mitra på hovedet og korset i hånden.

Ved kirkedøren standsede de og stillede sig op for at modtage den hellige flaske.

Snart hørtes lyden af orglet og af syngende mænd; dernæst så man en lang række af lys nærme sig gennem den halvmørke kirke. Og så kom abbeden i sit præstelige skrud, bærende på olieflasken, og med sit følge efter sig. Med højtidelige ceremonier afleverede han den til ærkebiskoppen; så begyndte tilbageturen, og den var meget virkningsfuld, for den bevægede sig hele tiden mellem to rækker af mænd og kvinder, som lå næsegrus på jorden og opsendte tavse bønner, mens man drog forbi med den frygtelige ting, som havde været i Himlen.

Det ærværdige følge ankom til katedralens vestlige dør; og da ærkebiskoppen trådte ind, istemtes der en lovsang, som fyldte hele den store bygning. Katedralen var fuld af folk – folk i tusindvis. Kun en bred midtergang var holdt åben. Op ad denne midtergang gik ærkebiskoppen og hans domherrer, og efter

dem fulgte disse fem statelige skikkelser i deres pragtfulde harnisk, hver med sit lensbanner – og til hest!

Åh, det var et ophøjet skue! De red op gennem den uhyre bygning gennem det rige lys, som i lange stråler strømmede ind gennem de malede vinduer – å, aldrig har man set noget så pragtfuldt!

De red lige op mod koret – man sagde, at der var fire hundrede fod fra døren. Så afskedigede ærkebiskoppen dem, og de bøjede sig dybt, indtil hjelmens fjerprydelser rørte ved hestens hals. Derpå lod de disse stolte gangere rykke baglæns ned til døren; her lod de dem rejse sig på bagbenene og drejede dem rundt og styrtede afsted og forsvandt.

I flere minutter var der en dyb forventningens stilhed – det var, som om alle disse tusinder befandt sig i en drømmeløs søvn; så kom der en følge af rige toner fra fire hundrede sølvtrompeter, og endelig viste Jeanne og kongen sig under den vestlige dørs spidse bue.

De nærmede sig langsomt, side ved side, gennem en sand orkan af velkomsthilsener, mens mængdens begejstringsråb blandede sig med orglets dybe toner og korenes triumferende sang.

Bag kongen og Jeanne kom Paladinen med banneret; en majestætisk skikkelse var det, som han stolt skred frem mellem folket.

Ved hans side gik sire d'Albret, stedfortræder for konnetablen af Frankrig, der bar statssværdet.

Derefter kom efter rang og orden en gruppe kongeligt klædte personer, som repræsenterede Frankrigs højeste adel; det var tre prinser af blodet og la Tremouille og de to brødre de Laval.

Efter ham fulgte repræsentanter for den gejstlige adel – ærkebispen af Rheims, biskopperne af Laon, Chalons, Orleans og endnu én.

Bag disse kom den store stab, alle vore store generaler og berømte navne, og alle var ivrige efter at få et glimt af dem. Gennem larmen kunne man høre råb som: "Leve Bastarden af Orleans!" og "Leve Satan la Hire!"

Den ærværdige procession nåede omsider frem, og kroningsceremonierne begyndte. Disse var lange og imponerende – med bønner og lovsange og prækener og alt det andet, som passer ved sådanne lejligheder, og i alle disse timer var Jeanne ved kongens side med sit banner i hånden.

Til sidst kom den vigtigste del af handlingen: Kongen aflagde eden og blev salvet med den hellige olie. En prægtig person, fulgt af slæb-bærere og andre ledsagere, nærmede sig, bærende Frankrigs krone på en pude, knælede og rakte den ud mod kongen.

Men kongen syntes at nøle – ja, han nølede virkelig; han holdt hånden frem, men holdt den et øjeblik over kronen. Et øjeblik ja, men det var nok til at få tyve tusinde menneskers hjerteslag til at standse. Men så fangede han Jeannes øjne, og hun sendte ham et blik, hvori hele hendes store, taknemmelige sjæl strålede mod ham; så smilede han, tog Frankrigs krone i sin hånd, løftede den op og satte den med en kongelig bevægelse på sit hoved.

Og nu blev der stor begejstring! Råb og korsang og orgelspil, og uden for lød der klokkeklang og kanonskud.

Bondepigens fantastiske, utrolige, umulige drøm var opfyldt: Englands magt var brudt; Frankrigs tronarving var kronet.

Hun var som forklaret, så guddommelig var den glæde, der lyste i hendes ansigt, da hun sank på knæ foran kongens fødder og så op på ham gennem sine tårer. Hendes læber skælvede, og ordene kom dæmpet og afbrudt:

"Nu, o milde konge, er Guds vilje sket ifølge hans befaling, at De skulle komme til Rheims og modtage den krone, som med rette tilhører Dem og ingen anden. Det hverv, jeg havde fået, er fuldført; lad mig nu med fred få lov at drage hjem til min moder, som er fattig og gammel og har brug for mig."

Kongen løftede hende op, og foran hele mængden priste han hendes bedrifter i de mest berømmelige ord; her stadfæstede han hendes adelskab og hendes titler og udnævnte hendes nærmeste tjenere og officerer. Så sagde han:

"Du har reddet kronen. Forlang – stil dine krav, og hvilken nåde du end begærer, så skal den opfyldes, om riget også skulle blive fattigt derved."

Det var jo smukt og kongeligt sagt. Jeanne faldt straks på knæ igen og sagde:

"Konge, hvis De da af medlidenhed vil udtale ordet, så beder jeg Dem give befaling til, at min landsby, som er fattig og undertrykt af krigens trængsler, må slippe for at betale skat."

"Det er indrømmet. Forlang videre."

"Det er alt."

"Alt? Intet uden dette?"

"Det er alt. Jeg har intet andet ønske."

"Men det er intet – mindre end intet. Forlang blot – vær ikke bange."

"Men jeg kan ikke, milde konge. Jeg vil intet have uden dette."

Kongen syntes ganske forvirret og blev stående stille et øjeblik, som for at blive klar over denne forunderlige uselviskhed. Så løftede han hovedet og sagde:

"Hun har vundet et kongedømme og kronet dets konge; og alt, hvad hun forlanger, alt hvad hun vil modtage, er denne fattige nåde, og selv den er for andre, ikke for hendes egen person. Og det er godt; hendes handling er den værdig, som i sit hoved og hjerte bærer rigdomme, større end dem, nogen konge kunne skænke, om han så gav alt, hvad han ejede. Hun skal have sin vilje. Det er derfor befalet, at fra denne dag af skal Domremy, fødestedet for Jeanne d'Arc, Frankrigs frelser, kaldet Jomfruen af Orleans, *til evige tider* være fri for alle skattebyrder."

Hvorpå sølvtrompeterne blæste en triumferende fanfare.

Denne handling beviste, at hun trods al storhed fremdeles var den samme ligefremme, uegennyttige skabning, som den dag i Domremy, da vi spurgte hende, hvilken belønning hun ville kræve af kongen, hvis hun nogensinde skulle få anledning til dette.

Ja, Charles VII ophævede *til evige tider* disse skatter. Ofte blegner kongers og nationers taknemmelighed, og man bryder med vilje deres løfter; men Frankrigs sønner og døtre vil med stolthed mindes, at Frankrig har holdt dette sit ord. Tre og tres år er forløbet siden denne dag. Skatteopkrævere besøger aldrig Domremy. Tre og tres skattebøger er blevet udskrevet siden den tid, og alle, som ønsker det, kan få dem at se. Øverst på hver side i disse 63 bøger står navnet på en landsby, og derunder står deres skatter opskrevet i lange talrækker – alle undtagen en. I hver af disse 63 bøger er der en side, overskrevet "Domremi", men under dette navn findes ikke et eneste tal. Hvor tallene

skulle være, er der skrevet tre ord; og de samme ord er skrevet hvert år i hele dette tidsrum. Ja, der er en blank side med disse samme taknemmelige ord – et rørende mindesmærke:

Domremi
Rien – La Pucelle

"Intet – Jomfruen." Hvor kort det er, men hvor meget siger det ikke! Det er nationen, der taler. Ja, løftet er holdt [Note 5)], det vil altid blive holdt, *til evige tider* var kongens ord.

Klokken to om eftermiddagen var kroningsceremonien endelig endt; processionen dannedes på ny med Jeanne og kongen i spidsen og genoptog sin højtidelige gang gennem kirken, mens alle instrumenterne og alt folket udstødte sådanne glædeslyde, at det var et sandt under at høre. Og således endte den tredje store dag i Jeannes liv. Hvor tæt står de ikke sammen – 8. maj – 18. juni – 17. juli!

36. Jeanne hører nyt fra hjemmet

Vi steg til hest og red af sted, et mindeværdigt syn, et prægtigt skue af rige dragter og nikkende fjerbuske, og mens vi bevægede os frem gennem den bølgende mængde, sank de alle ned foran os, efterhånden som vi nærmede os; de knælede og hilste med brusende velkomstråb den salvede konge og hans ledsager, Frankrigs Frelser.

Men lidt efter, da vi havde taget den store tur gennem byen og nærmede os ærkebispens palads, så man til højre, lige ved det værtshus, som kaldes *Zebraen*, et besynderligt syn – to mænd, som ikke knælede, men *stod*! Stod foran de knælende rækker – ubevidste, forheksede, stirrende! Ja, og klædt i bøndernes grove dragt var disse to.

To hellebardister sprang rasende løs på dem for at lære dem en bedre opførsel; men netop som de greb fat i dem, råbte Jeanne: "Hold inde!" gled ud af sadlen, slog armene om en af bønderne, kaldte ham ved alskens kælenavne og hulkede. For det var hendes far, og den anden var hendes onkel Laxart.

Nyheden fløj omkring; folket istemte velkomstråb, og på et øjeblik var disse to foragtede og ukendte plebejere blevet berømte og populære og misundte, og alle anstrengte sig for at få et glimt af dem, for at de hele deres liv kunne rose sig af, at de havde set Jeanne d'Arcs far og hendes morbror.

Hvor let det var for hende at udøve sådanne mirakler! Hun var som Solen; hvor mørk og ringe en genstand dens stråler faldt på, så druknede den fra samme stund næsten i glans og skønhed.

Kongen sagde nådigt:

"Før dem til mig!"

Og hun førte dem frem; hun var strålende af lykke og kærlighed, men de skælvede og stod forskrækket med huerne i de rystende hænder. Og her foran alverden rakte kongen dem sin hånd til kys, mens folket stirrede i misundelse og beundring, og han sagde til den gamle d'Arc:

"Tak Gud, at du er fader til dette barn, som har udrettet udødelige bedrifter. Du bærer et navn, som vil huskes, når alle kongers slægt er forglemt, og det passer sig ikke, at du blotter dit hoved for dagens flygtige flammer og værdigheder – dæk dit hoved!"

Han så virkelig fin og fyrstelig ud, da han sagde disse ord. Så befalede han fogeden af Rheims at indfinde sig, og da han med bøjet ryg og blottet hoved stod foran kongen, sagde denne til ham:

"Disse to er Frankrigs gæster," og han bad ham vise dem gæstfrihed.

Jeg kan lige så godt først som sidst fortælle, at fader d'Arc og Laxart opholdt sig på det tarvelige værtshus "Zebraen", og at de blev boende der. Fogeden tilbød dem finere logi, offentlige udmærkelser og prægtig underholdning; men de blev ganske forskrækkede over disse forslag, for de var jo blot to ydmyge og uvidende bønder; de bad derfor om at få lov at slippe, og så lod man dem være i fred. Fogeden gjorde alligevel sit bedste for dem. Han lod værten stille en helt etage til deres disposition og bad ham skaffe dem alt, hvad de måtte ønske, samt føre det på statens regning. Fogeden gav dem også hver sin hest med fuldt udstyr, og dette overvældede dem således med fryd og stolthed og forbløffelse, at de blev ganske målløse. I hele deres liv havde

de aldrig drømt om en sådan rigdom, og til at begynde med kunne de næsten ikke tro, at hestene var af kød og blod.

De kunne ikke tænke på andet end al denne herlighed, og de forstod altid at vende samtalen således, at de kom til at tale om dyr, så de kunne få anledning til at nævne "min hest" her og "min hest" der, og slikke sig om munden ved de stolte ord, stikke tommelfingrene i ærmegabene og stille sig med spredte ben og føle sig som den gode Gud, når han ser stjerneverdenens myriader pløje sig vej gennem rummet og mindes, at alt dette er hans, hans alene. Ja, det var de mest lykkelige og troskyldige børn, man kunne se for sine øjne.

Byen gav om eftermiddagen en stor banket for kongen og Jeanne og for hoffet og den store stab, og midt under måltidet blev der sendt bud efter gamle fader d'Arc og Laxart; men de vovede sig ikke derhen, før de fik løfte, at de ville få lov at sidde på galleriet ganske alene og se alt det, der var at se, uden at blive forulempede.

Og så sad de der og så ned på det pragtfulde skue og blev så rørte, at tårerne løb ned ad deres kinder over den utrolige ære, som vistes deres lille pige, og de undrede sig over, at hun kunne sidde så rolig og frygtløs der midt i al denne glans og pragt.

Men til sidst var det slut med hendes sindsro. Den havde holdt stand mod kongens nådige tale, mod d'Alençons og Bastardens rosende ord og selv mod la Hires tordentale, som tog hele forsamlingen med storm, men til sidst skete der noget, som fik bægeret til at flyde over.

Kongen løftede hånden for at påbyde stilhed, og således ventede han med hånden i vejret, til al støj og al samtale var forstummet.

Så hævede en klagende stemme sig fra en fjern krog af den uhyre sal, og i en mild og smuk og rig tonestrøm kom gennem stilheden vor stakkels simple sang om *l'Arbre Fée de Bourlemont*! Og så faldt Jeanne sammen, skjulte ansigtet i hænderne og græd.

I et eneste øjeblik var det for hende, som om al denne pomp og pragt forsvandt, og hun var atter et lille barn, som vogtede fårene på de rolige græsgange, og krig og sår, blod og død og slagets vilde tummel blot var en drøm.

Det var kongens påfund, denne kønne lille overraskelse. Han havde virkelig mange gode sider, men man så kun lidt til dem, fordi den intrigante Tremouille og de øvrige altid stod i lyset, og fordi han i grunden var slap og ligegyldig og glad ved at kunne spare sig bryderier og postyr ved at lade dem få deres vilje.

Ved mørkets frembrud sad vi, hendes personlige stab fra Domremy, sammen med hendes far og onkel i deres private stue. Vi bryggede os en kraftig drik og talte om hjemmet, da der kom en stor pakke fra Jeanne, og den skulle vente på, at hun selv kom.

Og snart efter kom hun selv, sendte sin garde bort og sagde, at hun ville tage et af sin faders værelser, sove under hans tag og således være hjemme igen. Vi fra staben rejste os naturligvis og blev stående, til hun fik os til at sætte os igen. Nu vendte hun sig og opdagede, at de to gamle mænd også havde rejst sig og blev stående i en forvirret og lidet militær stilling. Dette fik hende næsten til at le, men hun holdt sig alvorlig, da hun ikke ville såre dem. Så fik hun dem til at sætte sig igen, og selv tog hun plads midt imellem dem, tog sin fars og sin onkels hånd og sagde:

"Nu vil vi ikke have flere ceremonier, men være venner og legekammerater som i gamle dage, for nu er jeg færdig med de store krige, og nu vil jeg rejse hjem med jer, og jeg vil se ..."

Hun standsede og en stund blev hendes glade ansigt en smule overskyet, som om en tvivl eller forudfølelse var draget gennem hendes sjæl; så klarede det op igen, og hun sagde med lidenskabelig længsel:

"Åh, hvis dog blot den dag var kommet, hvor vi kunne rejse!"

Hendes gamle fader blev forbavset.

"Men barn dog, mener du det alvorligt?" sagde han. "Ville du da holde op med alle disse undere, som får folk til at rose dig, mens du endnu kan vinde så meget ære? Og ville du forlade dette selskab af fyrster og generaler og blive en simpel bondepige igen? Det er der ikke megen fornuft i."

"Nej," sagde hendes onkel, "det er forbavsende at høre og slet ikke til at forstå. Det er mere mærkeligt at høre hende sige, at hun vil holde op med krigerhåndværket, end det var at høre hende sige, at hun ville begynde på det. Og jeg, som taler, kan da bevidne, at det var det særeste ord, jeg havde hørt indtil den dag og time. Jeg ville ønske, du kunne forklare det, barn."

"Det er ikke vanskeligt," sagde Jeanne. "Jeg har ikke altid holdt af sår og lidelser, heller ikke været skikket til at forvolde dem; trætter har altid gjort mig ulykkelig, larm og tumult har jeg ikke kunnet lide, da jeg er rolig og fredelig anlagt og elsker alt, hvad der lever. Og når jeg nu engang er sådan, hvordan kunne jeg da holde ud at tænke på blod og krige og den sorg, der følger med? Men Gud lagde dette hverv på mig, hvorledes kunne jeg da være ulydig? Jeg gjorde, som det blev mig befalet. Men befalede han mig at gøre mange ting? Nej, kun to: At

ophæve belejringen af Orleans og krone kongen i Rheims. Hvervet er udført, og jeg er fri. Har jeg nogensinde set en stakkels soldat, uden at jeg har følt hans lidelser i mit eget legeme og hans families sorg i mit eget hjerte? Nej, ikke en eneste, og å! det er så velsignet at vide, at jeg snart bliver fri og at jeg ikke længere skal se disse grufulde ting og lide disse sjælekvaler! Hvorfor skulle jeg ikke gå hjem til min landsby, og være som jeg var før? Det er Himlen! Og I undrer jer over, at jeg ønsker det. Å, I er mænd, kun mænd! Min mor ville forstå mig."

De vidste ikke rigtig, hvad de skulle sige; derfor blev de siddende en stund og stirrede ud i luften. Men så sagde gamle d'Arc:

"Ja din mor – det er sandt. Jeg har aldrig set nogen kvinde som hende. Hun ængster sig tidligt og silde, vågner om natten og ligger og tænker på dig. Og når det blæser og regner, jamrer hun og siger: "Åh, Gud hjælpe hende, hun er ude i dette vejr med sine stakkels våde soldater." Og når det lyner og tordner, vrider hun hænderne og siger: "Det ligner denne græsselige kanonskydning, og et eller andet sted rider hun vel nu mod de ildspyende kanoner og jeg, som ikke kan være der og beskytte hende."

"Å, stakkels moder, det er synd, det er synd for hende!"

"Ja, en yderst forunderlig kone, som jeg ofte har bemærket. Når der kommer melding om en sejr, og hele landsbyen bliver gale af glæde, farer hun omkring som en sindssyg, til hun får rede på den ene ting, hun bryder sig om at vide – at du er velbeholden. Så falder hun ned på sine knæ midt i mudderet og priser Gud, så længe hun kan, og alt sammen blot for din skyld, for hun nævner end ikke slaget. Og altid siger hun: "*Nu* er det

ovre – *nu* er Frankrig reddet – *nu* kommer hun hjem", og altid bliver hun skuffet og går rundt og sørger."

"Hold op, fader, det knuser mit hjerte. Jeg skal være så rar mod hende, når jeg kommer hjem. Jeg skal gøre hendes arbejde, og hun skal ikke lide mere for min skyld."

Men så sagde onkel Laxart:

"Du har udrettet Guds vilje, kæreste, og er færdig med det; ingen vil benægte det. Men kongen? Du er hans bedste kriger; tænk, om han nu befaler dig at blive her."

Det var et frygteligt slag, og så pludseligt! Det varede en stund, før Jeanne kunne tage sig sammen til at svare:

"Kongen er min herre; jeg er hans tjener."

Hun var tavs og tankefuld en tid; så lyste hun op og sagde muntert:

"Men lad os nu jage slige tanker på flugt; der er ikke tid til den slags nu. Fortæl mig om dem derhjemme."

Og nu begyndte de to gamle sludrechatoller at fortælle vidt og bredt; de fortalte om alt og alle i landsbyen, og det var godt at høre. Jeanne prøvede også i sin godhed at trække os med ind i samtalen; men det mislykkedes naturligvis; hun var øverstkommanderende, den mægtigste i hele Frankrig, og vi var bare luft. Vi betragtede hende som et guddommeligt væsen; mellem hende og os var der et uoverstigeligt svælg, og vi kunne ikke være hendes fortrolige.

Og alligevel var hun sandt menneskelig, så rar og så venlig, så kærlig og ligefrem og fortryllende! Disse naive gamle mænd opfattede hende ikke rigtig klart; efter deres første anfald af skyhed betragtede de hende kun som en pige – det var det hele. Man kunne undertiden skælve ved at se, hvor fortrolige og

ukunstlede de var i deres opførsel, og hvordan de talte til hende, akkurat som de ville tale til enhver anden ung pige i Frankrig.

Sad ikke den brave gamle Laxart der og opremsede den dummeste og mest ensformige fortælling, man nogensinde har hørt, og hverken han eller fader d'Arc skænkede det en tanke, hvor lidet det stemte overens med etiketten. Den var ganske værdiløs, og skønt de selv troede, den var sørgelig og rørende, så var den overhovedet ikke rørende, men rent ud latterlig.

Jeg ved, det var således, for den fik Jeanne til at le; og jo sørgeligere beretningen blev, desto mere lo hun. Paladinen sagde, at han selv ville være begyndt at le, hvis hun ikke havde været til stede, og Noël Rainguesson sagde det samme.

Beretningen fortalte om en begravelse i Domremy for to eller tre uger siden. Han havde skrammer og buler på ansigt og hænder, og han fik Jeanne til at gnide en kraftig salve på dem. Mens hun gjorde dette, prøvede hun at trøste ham, og så fortalte han, hvorledes han havde fået dem.

Først spurgte han, om hun huskede den sorte oksekalv, og hun svarede, at det gjorde hun, den var så sød, og hun holdt så meget af den, og var den ganske frisk og rask? Hun var næsten ved at drukne ham i spørgsmål.

Og nu fortalte den gamle vidt og bredt, hvilket postyr denne samme oksekalv havde forvoldt ved en begravelse derhjemme. Han havde lagt sig til at sove med kirkegangsklæderne på, og da han vågnede, så han på solen, hvor sent det var; han sprang da op, rent forskrækket, og da han fik øje på oksen, tænkte han, at han måske kunne ride et stykke vej på den og derved spare tid. Så bandt han et tov om livet på den og satte en grime på den og hoppede op på dens ryg. Men alt dette var så nyt for oksen, at

den gav sig til at brøle og danse omkring, og onkel Laxart var tilfreds med ture og ville gerne stige af og gå på sine ben; men oksen blev nu rasende og satte ned over skråningen med halen i vejret og udstødende de meste rædselsfulde brøl. I udkanten af landsbyen væltede den nogle bikuber, og bierne tørnede ud og sværmede som en sort sky efter oksen og dens rytter og stak dem så grundigt, at de brølede og skreg. Og nu kom de susende som en orkan gennem landsbyen og stødte sammen med ligfølget og bragte dem til at spredes som avner for vinden med et tykt lag af bier på sig, og ingen blev tilbage, når undtages liget. Til sidst faldt oksen ud i floden, og da de fiskede onkel Laxart op, så hans ansigt ud som en budding med rosiner i.

Og så vendte han sig, den gamle, og stirrede forundret på Jeanne, som havde skjult ansigtet i en pude og tilsyneladende var ved at dø, og så siger han:

"Hvad tror du, hun ler ad?"

Og gamle d'Arc stod og så på hende og kløede sig i hovedet og spekulerede. Men han kunne heller ikke finde ud af, hvad det var, hun lo ad.

Ja, begge disse gamle syntes nu, at beretningen var rørende; men efter min mening var den ene og alene latterlig.

37. Atter til våben

Ifølge kongens bud var disse to kostelige gamle børn adlet. Men de var sig det ikke bevidst; de kunne ikke helt fatte det. De levede kun for deres heste, som var synlige kendsgerninger, der ville vække stor opsigt derhjemme i Domremy.

Der blev talt om kroningen og gamle d'Arc sagde, det var morsomt, at de nu kunne fortælle i Domremy, at de havde været til stede i byen, da den foregik.

Jeanne så bekymret ud og sagde:

"I var her og sendte ikke bud til mig! I kunne jo have siddet sammen med de øvrige adelsmænd og set på kroningen og fortalte det, når I kom hjem. Å, hvorfor var I så onde mod mig?"

Hendes gamle far var synligt forvirret og vidste ikke, hvad han skulle sige. Men Jeanne så op i hans ansigt, med hænderne på hans skuldre – og hun ventede.

Pludselig trak han hende ind til sig og sagde med dybt bevæget stemme:

"Så, gem dit ansigt, barn, og lad din gamle far ydmyge sig med denne bekendelse: Jeg – jeg – kunne jo ikke vide, om al denne stads havde fordrejet hovedet på dig – jeg kunne jo gøre dig ganske til skamme over for alle disse store folk ..."

"Far!"

"Og så var jeg bange, for jeg huskede den grusomme ting, jeg engang sagde i min syndige vrede. Å, tænk dig, du som er udnævnt af Gud til at være kriger og den ypperste i landet. Og i min uvidende vrede sagde jeg, at jeg ville drukne dig med mine egne hænder, hvis du bar en ukvindelig dragt og bragte skam over din familie. Å, hvordan kunne jeg sige sådan noget til dig,

som er så venlig og uskyldig! Jeg var bange, fordi jeg følte mig skyldig. Forstår du mig nu, mit barn, og tilgiver?"

Er det ikke utroligt? Selv denne gamle dumme bondeknold havde sin stolthed og sin samvittighed! Jeg tror, at man en skønne dag vil finde ud af, at bønder er som alle andre folk. Ja, væsener, som i mange henseender ligner os. Og en skønne dag vil de måske selv finde ud af det, og forlange at blive betragtet og behandlet som mennesker og ikke som lastdyr, som af den gode Gud er sat her på Jorden for at skaffe føde til nationen.

Men Jeanne – ja, hun kærtegnede ham og talte godt for ham og bad ham glemme det, som han havde sagt. Ja, han glemte det måske, indtil hun var død – så ville mindet nok blive vækket til live igen og aldrig lade ham få fred.

Lidt efter ville papa d'Arc høre, hvordan hun følte det, når hun var midt i slaget, hvor blodet flød fra de kløvede ansigter, og når hestfolket trænger sig sammen omkring et menneske, mens fronten viger for den fremstormende fjende – og der pludselige opstår vild panik og flugt over hele linjen.

Den gamle blev så ophidset, at han vandrede frem og tilbage over gulvet, mens munden gik på ham som en peberkværn. Til sidst stillede han Jeanne op midt i værelset, gik et par skridt bagud og betragtede hende kritisk, mens han sagde:

"Nej – jeg kan ikke begribe det. Du er så lille. Så lille og spinkel. Da du havde dit harnisk på, kunne man dog til nød forstå det; men i denne smukke silke og fløjl er du kun en net lille page, ikke et langbenet krigsuhyre, som bevæger sig i skyer og mørke og udspyr ild og røg. – Jeg ønsker til Himlen, at jeg måtte få lov at se dig i slaget, så jeg kunne fortælle det til din

mor! *Det* ville hjælpe hende til at kunne sove, tænker jeg! Hør – lær mig krigskunsten, så jeg kan forklare den for hende."

Og det gjorde hun. Hun gav ham et spyd og lærte ham at føre det; fik ham også til at marchere. Hans march var utrolig klodset og langsom; det samme var tilfældet med hans spydøvelser; men han vidste det ikke, var forunderlig fornøjet med sig selv og mægtig tilfreds med de korte, skarpe kommandoråb. Hvis det gjaldt om at se stolt og lykkelig ud under marchen, ville han have været typen på den fuldendte soldat.

Han ønskede så en lektion i brugen af sværdet, og det fik han.

Det var et smukt syn at se Jeanne håndtere kårderne, men den gamle mand kunne ikke klare det. Han var bange for de blinkende våben og snurrede rundt som en kvinde, der bliver skræmt af en flagermus. Hvis la Hire var kommet til, ville det have været anderledes. Disse to havde fægtet mod hinanden mange gange; Jeanne var hans overmand, men tvekampen var alligevel interessant, for la Hire var en glimrende fægter.

Jeanne var lynsnar i sine bevægelser. Man kunne se hende stå stiv og afventende med samlede ben og kården løftet som en bue over hovedet, fæstet i den ene hånd og knappen i den anden – den gamle general lige foran hende, venstre hånd på ryggen, fremstrakt kårde og med sit årvågne blik boret ind i hendes – og pludselig kunne hun gøre et spring fremad og tilbage igen, og der stod hun på ny med kården i en bue over hovedet. La Hire var ramt, men tilskuerne havde ikke bemærket andet end et tyndt lynglimt i luften.

Vi lod drikkevarerne gå rundt, for det ønskede fogeden og værten, og gamle Laxart og d'Arc blev ganske muntre uden dog at være berusede. De tog de gaver frem, som de havde købt til dem derhjemme – simple, billige ting, men som ville blive modtaget med fryd og stolthed.

De havde to gaver med til Jeanne, en fra fader Fronte og en fra hendes moder. Den ene bestod af et lille blybillede af den hellige jomfru, den anden en halv meter blåt silkebånd. Hun blev så glad og fornøjet som et lille barn. Atter og atter kyssede hun disse to småting, som om det var noget kostbart og vidunderligt.

Hun satte den hellige jomfru fast på sin trøje, sendte bud efter sin hjelm og bandt båndet fast på den, først på én måde, så på en anden, tredje, fjerde; satte hjelmen på hånden, vendte og drejede den, rystede på hovedet og iagttog virkningen. Og hun sagde, at hun næsten ønskede, hun atter skulle i krig, for så ville hun kæmpe med bedre mod, eftersom hun havde noget med sig, som hendes moder havde velsignet.

Gamle Laxart sagde, han håbede, hun ville gå i krig igen, men først måtte hun rejse hjem, for alle i landsbyen var frygtelig opsatte på at få hende at se. Og så fortsatte han:

"De er stolte af dig, kæreste. Ja, stoltere end nogen landsby har været af noget menneske nogensinde. Og det jo også rimeligt nok, for det er første gang, en landsby har haft nogen som dig at være stolt af og kunne kalde sin egen. – Det er forunderligt og smukt, den måde de prøver at sætte dit navn på næsten alle mulige væsener. Det er kun et halvt år, siden du forlod os, men det er virkelig forbavsende at se, hvor mange småbørn, der allerede er opkaldt efter dig i omegnen. Til at

begynde med var det bare Jeanne, så blev det Jeanne Orleans; nu er det Jeanne Orleans Beaugency Patay, og de næste vil naturligvis få en hel del flere byer og kroningen som tilnavne. – Ja, og sådan er det med dyrene også. De ved jo, hvor glad du er for dyr, og så prøver de at vise deres kærlighed og ærbødighed for dig ved at opkalde alle deres husdyr efter dig; og hvis nogen nu gik ud og råbte: "Jeanne d'Arc – kom her!" så ville der blive et rent jordskred af hunde og katte og den slags, som alle skulle prøve sig frem, om der måske var lidt mad at få. Den sidste lille killing, du kom slæbende med, bærer dit navn og tilhører fader Fronte, og den er landsbyens stolthed og kæledægge, og folk kommer milevis fra for at se den og kærtegne den og beundre den, fordi den var Jeanne d'Arcs killing. Og en dag, da en fremmed kastede en sten efter den uden at vide, at det var din kat, rejste hele landsbyen sig mod ham og hængte ham. Og hvis ikke fader Fronte ..."

Her blev han afbrudt. Der kom et bud fra kongen med billet til Jeanne; jeg læste den for hende, og der stod, at han havde betænkt sig og rådført sig med sine øvrige generaler, og at han var nødt til at bede hende blive stående i spidsen for hæren og trække sin afskedsansøgning tilbage. Dernæst anmodede han om, at hun kunne komme øjeblikkelig for at deltage i et krigsråd.

Ikke så langt borte hørtes der nu militærkommandoer og trommehvirvler, og vi vidste, at hendes garde nærmede sig.

Et lille øjeblik bar hendes ansigt spor af den dybeste skuffelse – det forsvandt, og dermed også den unge pige, der led af hjemve. Hun var atter Jeanne d'Arc, hærens øverstkommanderende, og rede til at gøre sin pligt.

38. Kongen råber "Fremad!"

I min dobbelte egenskab af page og sekretær fulgte jeg Jeanne til krigsrådet.

Hun trådte ind med en holdning som en krænket gudinde. Hvad var der blevet af det livlige barn, som for et øjeblik siden var henrykt over et bånd, og kvalt af latter over en dum bonde, som var stormet til begravelse overskrævs på en stud? Det var alt sammen borte nu. Hun gik lige hen til bordet og blev stående. Hendes blik fløj fra ansigt til ansigt, nogen tændte det som en fakkel, andre sved det som i et åbent sår. Hun vidste, hvor hun skulle slå. Hun sendte generalerne et nik og sagde:

"Jeg har intet med Dem at bestille. De har ikke bestilt noget krigsråd."

Så vendte hun sig mod kongens geheimeråder og fortsatte:

"Nej, det er med Dem. Et krigsråd! Det er jo forbløffende. Der er kun én ting at gøre, kun én, og se! man sammenkalder et krigsråd! Krigsråd er uden værdi, med mindre man skal vælge mellem to eller flere tvivlsomme veje. Men et krigsråd, hvor der kun er en eneste vej? Tænk Dem en mand i en båd og hans familie i vandet – skulle han gå ud blandt sine venner og spørge, hvad han skal gøre? Et krigsråd, i Guds navn! For at afgøre – hvad?"

Hun standsede og vendte sig, til hendes øjne hvilede på la Tremouilles ansigt, og hun blev stående tavs og målte ham, indtil alles hjerter bankede og alles sindsbevægelse afspejlede sig på deres ansigter. Så sagde hun langsomt:

"Enhver fornuftig mand – hvis troskab mod kongen ikke er påtaget – ved, at der kun ligger en eneste klog kurs foran os –

marchen mod Paris!"

La Hires hånd faldt ned på bordet med et bifaldende brag.

La Tremouille blev hvid af vrede, men han tog sig sammen og sagde intet. Kongens sløve blod kom i bevægelse, og hans øjne skød lyn; et eller andet sted i ham lå krigerånden gemt, og en sådan kæk tale fandt den altid.

Jeanne ventede for at se, om førsteministeren ønskede at forsvare sin position, men han var klog og erfaren og spildte ikke sine kræfter, når strømmen gik ham imod. Han ville vente; senere kunne han under mere private forhold bearbejde kongen.

Den fromme ræv, Frankrigs kansler, tog nu til orde. Han gned sine bløde hænder, smilede overtalende og sagde til Jeanne:

"Ville det være høfligt, Deres Excellence, pludselig at drage bort herfra uden først at vente på svar fra hertugen af Burgund? De ved måske ikke, at vi underhandler med Hans Højhed, og at der sandsynligvis bliver fjorten dages våbenstilstand mellem os, og fra hans side det højtidelige løfte at overgive Paris i vore hænder uden sværdslag og uden at vi skal besvære os med at marchere derhen."

Jeanne vendte sig mod ham og sagde alvorligt:

"Dette er intet skriftemål. De behøvede ikke at fremstille denne skam så åbenlyst her."

Kansleren blev rød i hovedet og svarede:

"Skam? Hvad skammeligt er der i dette?"

Jeanne svarede med rolig, lidenskabsløs stemme:

"Man kan beskrive det uden at skulle søge længe efter ordene. Jeg kendte til denne ynkelige komedie, skønt det ikke var

meningen, at jeg skulle vide noget om det. Det gør dem ære, de, der har udklækket denne plan, at de dog prøvede at skjule det – denne komedie, hvis tekst og oprindelse lader sig beskrive med to ord."

Kanslerens stemme havde en ironisk klang:

"Virkelig? Og vil Deres Excellence være så venlig at fremsige dem?"

"Fejhed og forræderi!"

Denne gang faldt alle generalernes næver i bordet, og atter lynede kongens øjne af glæde. Kansleren sprang op og henvendte sig til kongen:

"Deres Majestæt, jeg forlanger Deres beskyttelse!"

Men kongen gav ham et vink om at sætte sig ned igen, og sagde:

"Rolig. Hun havde ret til at blive spurgt til råds, før vi indlod os på dette, eftersom det angår krigen så vel som politikken. Det er da kun retfærdigt, at vi hører hendes mening om det nu."

Kansleren satte sig, skælvende af vrede, og bemærkede til Jeanne:

"Af barmhjertighed vil jeg antage, at De ikke vidste, hvem der anbefalede denne forholdsregel, som De fordømmer i et så ligefremt sprog."

"Spar Deres barmhjertighed til en anden anledning," svarede Jeanne lige så roligt som før. "Hver gang der gøres noget for at skade Frankrigs interesser og nedsætte dets ære, kender alle undtagen de døde navnene på sammensværgelsens to hovedmænd."

"Deres Majestæt, Deres Majestæt! Denne insinuation …"

"Det er ingen insinuation, min herre," sagde Jeanne roligt. "Det er en anklage. Jeg fremsætter den mod kongens førsteminister og hans kansler."

Begge mænd var sprunget op og krævede, at kongen skulle lægge en dæmper på Jeannes oprigtighed; men han havde ikke lyst til at gøre det. I reglen var hans rådslagninger som dovent vand; denne gang havde han en følelse, som drak han vin, og smagen behagede ham. Han svarede derfor:

"Sid stille – og vær tålmodige. Prøv også at være retfærdige. Hvornår har I to sparet hende? Hvilke mørke beskyldninger og grove navne har I holdt tilbage, når I talte om hende?" Og så tilføjede han med et lille glimt i øjet: "Hvis dette er fornærmelser, kan jeg ikke se nogen synderlig forskel mellem dem, undtagen at hun udtaler sine skarpe ord ret op i jeres åbne ansigt, mens I ytrer jeres bag hendes ryg."

Han var svært fornøjet med denne rammende bemærkning og den måde, hvorpå den fik disse to væsener til at skrumpe sammen og bragte la Hire til at le højt og de øvrige generaler til at ryste af halvkvalt latter.

Jeanne fortsatte med samme sindsro:

"Lige fra begyndelsen er vi blevet stillet hindringer i vejen ved denne holdningsløse politik, denne måde at rådslå og rådslå, hvor der ikke er noget behov for en rådslagning, men kun kamp. Vi tog Orleans den 8. maj, kunne have renset omegnen på tre dage og undgået slagteriet ved Patay. Vi kunne have været i Rheims for seks uger siden, og i disse dage i Paris; på et halvt år ville vi have set den sidste englænder forlade landet. – Men vi slog intet slag efter Orleans, men drog af sted gennem landet – i hvilken hensigt? Åbenbart for holde rådslagninger, men i

virkelighed bare for at give Bedford tid til at sende forstærkninger til Talbot – hvilket han gjorde, og vi blev nødt til at kæmpe ved Patay. Efter Patay, flere rådslagninger, mere bortødslen af den kostbare tid. Å, min konge, jeg ville ønske, at De ville lade Dem overtale!"

Hun begyndte at tale sig varm.

"Endnu en gang står vi overfor en glimrende mulighed. Hvis vi rejser os og slår til, er alt vel. Byd mig at marchere mod Paris. Om tyve dage er byen Deres og om seks måneder hele Frankrig! Der ligger altså et halvt års arbejde foran os; hvis denne lejlighed forspildes, vil det tage Dem endnu tyve for at gøre det. Sig blot et ord, milde konge, et eneste ord ..."

"Jeg beder om nåde!" afbrød kansleren, som så en farlig begejstring i kongens ansigt. "Marchere til Paris? Glemmer Deres Excellence, at hele vejen dertil er oversået med engelske befæstninger?"

"Jeg giver ikke en døjt for Deres engelske befæstninger!" sagde Jeanne med foragt. "Hvorfra er vi marcheret i disse sidste dage? Fra Gien. Og hvorhen? Til Rheims. Hvad var det, der var oversået med hele vejen mellem de to? Engelske fæstninger. Hvad er de nu? Franske – og de har ikke kostet os et eneste sværdslag."

Her blev hun afbrudt af bifald fra generalernes gruppe, og Jeanne måtte vente, til det lagde sig.

"Ja, der var engelske fæstninger overalt foran os; nu er der franske fæstninger overalt bag os. Hvad kan vi slutte af det? Selv et barn kan forstå det. Garnisonerne i disse fæstninger mellem os og Paris består ikke af en ny slags englændere, men af samme type som de øvrige – med den samme frygt, de samme

svagheder, den samme tilbøjelighed til at se Guds tunge hånd falde ned på dem. Vi har blot at marchere – aldeles omgående – og de er vores, Paris er vor, Frankrig er vort! Befal Deres tjener, herre konge …"

"Stands!" råbte kansleren. "Det ville være galskab at tilføje Hans Højhed hertugen denne fornærmelse. Ved den traktat, som vi håber at få i stand med ham …"

"Å ja, ved den traktat, vi håber at få i stand med ham! Han har foragtet og trodset jer i årevis. Er det Deres kloge overtalelser, som har mildnet hans opførsel og lokket ham til at lytte til forslag? Nej, det var slag – slagene som *vi* gav ham! Det er det eneste, som denne hårdnakkede rebel kan forstå. Hvad bryder han sig om aftaler? Den traktat, som vi håber at få i stand med ham – ak og ve! *Han* overgiver Paris? Hvor vil den store Bedford smile, når han hører det. For et ynkeligt påfund! Selv en blind kan se, at denne sørgelige underhandling med sine femten dages våbenstilstand ikke har nogen anden hensigt end at give Bedford tid til at kaste sine tropper mod os. Mere forræderi – altid forræderi! Vi sammenkalder et krigsråd med ingenting at rådslå om; men Bedford sammenkalder intet krigsråd for at få at vide, hvad vore hensigter er. – Han ved, hvad han ville gøre i vort sted. – *Han ville hænge sine forrædere og marchere mod Paris!* – Å, milde konge, vågn op! Vejen er åben, Paris vinker, Frankrig bønfalder. – Tal, og vi …"

"Deres Majestæt, dette er galskab, den rene galskab! Deres Excellence, vi kan ikke, vi må ikke bryde vort ord; vi har foreslået at forhandle; vi *må* forhandle med hertugen af Burgund!"

"Og det *vil* vi!" sagde Jeanne.

"Så? Hvorledes?"

"*Med spidsen af vore lanser!*"

Hele huset rejste sig til sidste mand – alle, som havde franske hjerter – og begyndte et bragende bifald – og fortsatte med det, og pludselig hørte man la Hire brøle:

"Med spidsen af vore lanser! Ved Gud, det er den rette musik!" Kongen havde også rejst sig og trukket sit sværd. Han tog det i klingen, skred hen til Jeanne, lagde sværdfæstet i hendes hånd og sagde:

"Her – kongen giver sig. Bær det til Paris."

Og så brød bifaldet ud på ny, og forbi var det historiske krigsråd, som har skabt så mange legender.

39. Vi vinder, men kongen standser os

Det var over midnat, og dagen havde været fuld af sindsbevægelse, men det gjorde ikke Jeanne noget, når blot der var tale om forretninger. Hun tænkte ikke en gang på at gå til sengs. Generalerne fulgte hende til hovedkvarteret, hvor hun gav dem sine ordrer, så hurtigt hun kunne tale, og de sendte dem øjeblikkelig afsted til deres forskellige afdelinger, hvorfor adjudanterne galopperede af sted gennem de stille gader, og snart hørte man fjerne trompetsignaler og trommehvirvler. Avantgarden skulle bryde op fra lejren ved daggry.

Generalerne blev snart færdige med deres gøremål, men Jeanne tænkte endnu ikke på hvile, og heller ikke jeg. Jeanne gik frem og tilbage på gulvet og dikterede et brev til hertugen af Burgund. Det var en kraftig opfordring til at nedlægge våbnene og slutte fred med kongen, eller hvis han absolut *skulle* slås, da at drage ud for at slås mod saracenerne.

Dette brev blev overleveret til en kurer, og han galopperede af sted med det. Så lod Jeanne mig gå tilbage til værtshuset, og hun bad om, at jeg om morgenen skulle give hendes far den pakke, hun havde efterladt dér. Den indeholdt gaver til slægt og venner i Domremy og en bondedragt, hun havde købt til sig selv.

Hun sagde, at hun om morgenen ville tage afsked med sin far og onkel, hvis de fremdeles var besluttede på at rejse hjem i stedet for at blive og bese hele byen.

Jeg sagde ingenting, men jeg vidste jo udmærket, at ikke ti vilde heste kunne holde disse to mænd i byen så meget som en halv dag til. De ville vel ikke gå glip af den ære at være de første,

der bragte den store nyhed til Domremy – nyheden om, at *skatterne var blevet eftergivet byen for alle tider!*

Da jeg kom til *Zebraen*, fandt jeg hele selskabet på benene endnu. Paladinen havde et af sine glimrende øjeblikke, og de gamle bønder fik bygningen til at give genlyd med deres klapsalver. Paladinen fremstille netop slaget ved Patay; han bøjede sin vældige krop og viste de forskellige positioner med et slag her og et hug der i gulvet med sit store slagsværd; mens bønderne sad foroverbøjede med hænderne på knæene og med opspilede øjne fulgte enhver af hans bevægelser.

Og Paladinen fortalte:

"Ja, det var vel et syn! Vi fejede forbi de flygtende englænderes eskadroner og lavede et sådant postyr, at de faldt flade om på marken i lange rækker og bunker! Så pløjede vi ind i Fastolfes vanvittige slagkorps og rasede gennem det som en orkan, så de døde og segnede under os som vissent løv. Ned mod Talbot og hans horde susede vi så, og i næste øjeblik ville vi være stødt sammen med dem, men uheldigvis blev jeg genkendt! Talbot blev hvid i ansigtet og skreg: "Frels jer! Det er Jeanne d'Arcs fanebærer!" stødte sporerne i hesten, til de mødtes midt blandt dens indvolde, og flygtede med hele sin hær i hælene. Jeg kunne have forbandet mig selv, at jeg ikke havde taget forklædning på. Jeg så bebrejdelse i Hendes Excellences øjne og følte mig inderlig skamfuld.

Men store anledninger inspirerer store mænd. Jeg så en udvej – og i næste øjeblik var jeg væk! Gennem skoven forsvandt jeg som en vind! Mellem træerne susede jeg af sted på min ganger, og ingen vidste, hvor jeg var blevet af. Frem gennem tykningen fløj jeg som på vindens vinger, indtil jeg til sidst med

et vældigt kampråb foldede banneret ud og brød frem fra skoven – *foran* Talbot og hans hær!

Å, det var en mægtig tanke! Dette flydende kaos af vanvittige hvirvlede omkring og flød tilbage som bølgen, når den har slået op mod klipperne – og dagen var vor! Stakkels hjælpeløse skabninger; de var omringet. De kunne ikke flygte bagud, for der var vores hær; de kunne ikke flygte fremad, for der var jeg. De blev ganske lammede, og vi slagtede dem med undtagelse af Fastolfe og Talbot, som jeg reddede og tog med mig, én under hver arm!"

Ja, det kunne ikke nytte at benægte det: Paladinen havde en af sine bedste stunder i denne nat! Og aldrig har han fået et mere oprigtigt bifald end fra disse to gamle bondemænd. De brølede sådan, at det kunne vække de døde. Og da de havde fået vejret igen, sagde den gamle Laxart beundrende:

"Jeg synes, at De er en hel armé i én eneste person!"

"Ja, det er sikkert," sagde Noël Rainguesson overbevisende, "han er en sand rædsel. Hans blotte navn får folk til at gyse i fjerne lande; og når han rynker sine bryn, falder skyggen af det helt til Rom, og kyllingerne flyver op en hel time før aften."

Det var den gamle historie om igen, og jeg afbrød den ved at aflevere Jeannes budskab og gik så bort for at gå til ro.

Med kærlige omfavnelser og mange tårer tog Jeanne om morgenen afsked med de to gamle, som stolte red hjemad på deres dyrebare heste.

Avantgarden drog af sted ved daggry med flyvende faner og klingende musik; klokken otte fulgte anden division efter. Så kom de burgundiske ambassadører og fik os til at spilde hele dagen og hele den næste med; men Jeanne var der, og de fik

ingenting for deres umage. Den 20. juli begav resten af hæren sig på vej, men den kom ikke så langt. Den listige Tremouille havde bearbejdet kongen, som standsede ved St. Marcoul for at bede i tre dage. En kostbar tid, spildt for os; kostbar tid, vundet for Bedford. Han vidste nok, hvordan han skulle bruge den.

Vi kunne ikke fortsætte uden kongen; det ville være at efterlade ham i de sammensvornes lejr. Jeanne talte, forklarede, bønfaldt og til sidst var vi da undervejs igen.

Jeannes forudsigelse blev opfyldt. Dette blev intet felttog, kun en lille ferieudflugt. Engelske forstærkninger lå langs hele vor rute; de overgav sig uden sværdslag; vi efterlod en fransk garnison og fortsatte.

På dette tidspunkt var Bedford på vej mod os med sin nye hær, og den 25. juli stod de fjendtlige troppestyrker overfor hinanden og forberedte sig til slag, men Bedfords klogskab sejrede, og han vendte om uden sværdslag.

Nu var det vores tur. Vore folk var opsatte på at komme i lag med fjenden.

Men at tænke sig, at vor stakkels pjalt af en konge tillod sine uværdige rådgivere at få ham til at påbegynde et tilbagetog til Gien, hvorfra vi var udgået mod Rheims og kroningen! De femten dages våbenstilstand var netop aftalt med hertugen af Burgund, og vi måtte drive tiden hen i Gien, indtil det behagede ham at overlevere Paris uden kamp.

Vi marcherede til Bray; så skiftede kongen mening, og han vendte atter ansigtet mod Paris. Jeanne dikterede et brev til borgerne i Rheims for at opmuntre dem med løfte om at stå dem bi.

Hun fortalte dem, at kongen var gået ind på denne våbenhvile, sagde, at hun ikke var fornøjet med den og ikke vidste, om hun ville holde den eller ej; hvis hun holdt den, var det alene af omsorg for kongens ære. Ethvert fransk barn kender disse berømte ord. Så naive de er! I hvert tilfælde, sagde hun, ville hun ikke tillade, at kongen fornærmedes, og hun ville holde hæren klar til at begynde sit arbejde igen, straks våbenhvilen var slut.

Stakkels barn, som på samme tid måtte bekæmpe England, Burgund og en fransk sammensværgelse – det var for galt! Hun kunne overvinde alt, men en sammensværgelse – nej, ingen kan stå sig mod en sådan, når det offer, som skal såres, selv er svagt og villigt. Hun var bedrøvet over alle disse forhindringer, og engang sagde hun til sin gamle ven, Bastarden af Orleans, at hun ville ønske, hun kunne få lov til at rejse hjem til sin mor og vogte fårene sammen med sine søskende.

Den 12. august slog vi lejr ved Dampmartin. Senere havde vi et sammenstød med Bedfords bagtrop og håbede på et stort slag, men da morgenen kom, var Bedford med hele sin styrke i nattens løb rykket videre frem mod Paris.

Kongen sendte herolder og modtog Beauvais underkastelse. Biskop Pierre Cauchon, denne englændernes trofaste slave, var ikke i stand til at forhindre det, skønt han gjorde sit bedste. Hans navn vil leve for evigt, forbandet af alle franskmænd! Undskyld mig, at jeg nu i tankerne spytter på hans grav.

Compiegne overgav sig. Den 14. slog vi lejr ved Senlis. Bedford indtog en stærk position, hvorfra han ikke lod sig lokke ud, og i nattens løb var han på ny forsvundet.

Den 18. august drog vi ind i Compiègne, jog den engelske garnison ud og hejste vort eget flag.

Den 23. gav Jeanne befaling til at rykke frem mod Paris. Kongen og hans klike var ikke fornøjede med dette, men trak sig vrantne tilbage til Senlis, som nu havde overgivet sig. I løbet af få dage havde en mængde befæstede steder overgivet sig. Englands magt knækkedes lidt efter lidt. Alligevel var kongen vranten og misfornøjet.

Den 26. august slog Jeanne lejr i Saint Denis – altså lige under hovedstadens mure.

Bedford havde nu tabt modet og besluttede at opgive al modstand og samle al sin styrke i den bedste og mest trofaste provins, han havde tilbage – Normandiet. Å, om vi dog blot havde kunnet formå kongen til at støtte os med sit nærvær i dette store øjeblik!

40. Forræderi besejrer Jeanne

Den ene kurer efter den anden sendtes til kongen, og han lovede at komme, men gjorde det ikke. Hertugen af Alençon gik til ham og fik igen hans løfte, men han brød det på ny. På den måde gik ni dage til spilde; så kom han endelig til St. Denis den 7. september.

Imidlertid var fjenden begyndt at tage mod til sig; kongens umandige opførsel kunne ikke have anden virkning. Der var gjort forberedelser til at forsvare byen. Jeannes muligheder var blevet mindre, men hun og hendes generaler mente, at de endnu var gode nok. Jeanne befalede, at angrebet skulle finde sted klokken otte den følgende morgen, og på den tid begyndte det også.

Jeanne opstillede sit artilleri og begyndte at beskyde en stærk forskansning, som beskyttede porten St. Honoré. Endelig blev der blæst til angreb ved middagstid, og stedet blev indtaget ved storm. Så rykkede vi frem for at angribe selve porten. Jeanne befandt sig i spidsen for os med banneret ved sin side, mens røgen indhyllede os i kvælende skyer, og kastevåbnene fløj over os og mellem os som hagl.

Midt under det sidste angreb, som sikkert ville blive sejrrigt, ramtes Jeanne af en pil fra en armbrøst og faldt om. Vore folk trak sig tilbage næsten i panik – for hvad var de uden hende? *Hun* var jo hæren selv i egen person.

Skønt hun var hjælpeløs, nægtede hun at trække sig tilbage og bad om, at man skulle foretage et nyt angreb, for man *måtte* vinde; og hun tilføjede, idet krigslyset viste sig i hendes øjne:

"Jeg vil indtage Paris eller dø!" Hun måttet bæres bort med magt, og dette blev gjort af Gaucourt og hertugen af Alençon.

Men hun brændte af begejstring og sagde, at hun ville bæres ud foran porten om morgenen, og på en halv time ville Paris da være vort.

Hun kunne have holdt sit ord. Derom kan der ikke være tvivl. Men hun glemte en ting: Kongen, den stakkels skygge af den substans, der kaldtes la Tremouille.

Kongen forbød forsøget!

Et nyt gesandtskab var nemlig ankommet fra hertugen af Burgund, og en ny slags privat traktat var undervejs.

Jeannes hjerte var næsten ved at briste. På grund af legemlige og sjælelige smerter sov hun kun lidt den nat. Flere gange hørte de vagthavende en dæmpet hulken fra det mørke værelser, hvor hun lå i St. Denis, og mange gange de bedrøvede ord:

"Det kunne have været indtaget – det kunne have været indtaget!"

Med nyt håb stod hun møjsommeligt op af sengen den anden dag efter angrebet. D'Alençon havde anlagt en bro over Seinen i nærheden af St. Denis. Kunne hun ikke gå over denne og angribe Paris fra et andet sted? Men kongen fik nys om det og lod broen bryde ned! Og – endnu værre – han havde indrømmet en ny, langvarig våbenstilstand, hvorunder han havde forpligtet sig til at undlade at angribe Paris, men i stedet trække sig tilbage til Loire, hvorfra han var kommet!

Jeanne d'Arc havde endnu aldrig været besejret af fjenden, men nu blev hun overvundet af sin egen konge. Hun havde engang sagt, at det, hun frygtede mest, var forræderi. Forræderiet havde netop slået til for første gang.

Hun hængte sit hvide harnisk i den kongelige basilika i St. Denis, gik derpå til kongen og bad ham løse hende fra sine pligter og lade hende få lov at rejse hjem.

Hun var forudseende som altid. Når den lange våbenstilstand var endt, ville der ikke længere være brug for noget stort militært geni til at lede krigsoperationerne, som da allerhøjst ville være nogle tilfældige skærmydsler.

Men kongen nægtede at lade hende rejse. Våbenstilstanden omfattede ikke hele Frankrig; der var mange franske befæstninger, som skulle bevogtes og bevares; han ville få brug for hende. Sagen var den, at Tremouille ville beholde hende, hvor han bestandig kunne lægge hende hindringer i vejen.

Nu lød hendes stemme på ny og sagde:

"Forbliv i St. Denis!"

Der fulgte ingen forklaring. Men det var Guds stemme, og Jeanne besluttede at blive. Dette opfyldte la Tremouille med skræk. Hun var en alt for frygtelig kraft til at blive overladt til sig selv; hun ville sikkert ødelægge alle hans planer. Han overtalte kongen til at bruge tvang.

Jeanne måtte bøje sig – hun var såret og hjælpeløs. Vi vil aldrig få at vide, hvorfor stemmerne befalede hende at blive. Vi ved kun dette: At hvis hun kunne have adlydt, ville Frankrigs historie være blevet anderledes.

Den 13. september marcherede hæren, nedtrykt og modløs, tilbage til Loire – uden musik! Det var som en sørgemarch, uden hurraråb, uden sang. Venner så på dem med tårer i øjnene; fjenderne lo. Endelig nåede vi Gien – det sted, hvorfra vi havde begivet os ud på vor glimrende march mod Rheims for

mindre end tre måneder siden med flyvende faner og klingende musik, under mængdens begejstrede tilråb.

Denne gang regnede det, dagen var mørk, tilskuerne få; vi fik ingen velkomsthilsener, men så kun tårefyldte ansigter og medlidende blikke.

Så opløste kongen denne tapre hær af helte; den lagde våbnene fra sig og hængte fanerne til side; Frankrigs vanære var fuldstændig. La Tremouille bar sejrens krone; Jeanne d'Arc, den uovervindelige, var overvundet.

41. Jomfruen marcherer ikke mere

Ja, således var det: Jeanne havde Paris og Frankrig i sin hånd, og Hundredårskrigen under sin hæl, og kongen fik hende til at åbne hånden og trække foden til sig.

Nu fulgte otte måneders omvandrende tilværelse sammen med kongen og hans statsråder og hans muntre, forfængelige og udsvævende hof. Vi drev fra by til by og fra slot til slot – et liv, som var behageligt nok for os i staben, men ikke for Jeanne. Hun *så* det imidlertid bare – hun levede ikke med i det. Kongen gjorde sit bedste, for at hun skulle være lykkelig, og han viste sig bestandig venlig og omhyggelig for hende. Alle andre måtte bøje sig for den kedsommelige hofetikette – Jeanne alene var fritaget for dette. Hvis hun blot indfandt sig hos ham en gang om dagen, var det tilstrækkeligt.

Hun førte næsten et eneboerliv og tilbragte de lange, ørkesløse dage i sine egne værelser; fordybet i tanker og bøn. Hendes eneste adspredelse var at lægge krigsplaner og udvikle disse ud i de mindste detaljer. Med dette kunne hun holde sig beskæftige time efter time, og det var en slags hvile for hendes sjæl og hjerte.

Hun beklagede sig aldrig, men led i stilhed, stolt som en ørn i fangenskab.

Frankrig var fuldt af omstrejfere – afmønstrede soldater, rede til hvad som helst. Med lange mellemrum fik Jeanne lov til at samle en trop kavaleri og foretage et forfriskende udfald mod fjenden, og dette kunne live hende op i lang tid.

Det var næsten som i gamle dage at se hende ved Saint Pierre de Mourion, hvor hun førte os til angreb gang på gang for

bestandig at blive drevet tilbage. Hun formelig lyste af iver og fryd, indtil kastevåbnene endelig regnede så tæt om os, at gamle d'Aulon, som med sit hoved stod kongen til regnskab for Jeannes sikkerhed, lod blæse til retræte.

Alle fulgte ham undtagen vi, hendes stab, som fremdeles fortsatte med angrebet. Han red da tilbage og bad hende følge ham, hun måtte jo være gal at udsætte sig for sådan fare med kun et dusin krigere bag sig. Hendes øjne gnistrede af munterhed, da hun svarede:

"Et dusin! I Guds navn, jeg har halvtreds tusinde, og jeg giver mig ikke, før stedet er indtaget. Lad blæse til angreb!"

Hvilket han så gjorde. Over muren gik vi, og stedet var vort. Gamle d'Aulon troede, hun talte i vildelse, men alt hvad hun mente var, at hun *følte* en styrke, som om halvtreds tusinde mand stod bag hende.

Så var der affæren ved Lagny, hvor vi fire gange angreb den forskansede burgunderstyrke, sidste gang med held, og blandt fangerne talte Franquet d'Arras, en fribytter og ubarmhjertig røver, som havde været en svøbe for de omkringliggende distrikter.

I slutningen af maj 1430 befandt vi os i nærheden af Compiègne, og Jeanne bestemte sig for at komme stedet til hjælp, da det på den tid blev belejret af hertugen af Burgund.

Jeg var blevet såret i en af de sidste træfninger og kunne ikke ride uden støtte, men den venlige Dværg tog mig op på hesten bag sig, og jeg holdt mig fast til ham og var på den måde sikker nok.

Ved midnatstid red vi ud i den øsende, varme majregn i den dybeste tavshed, for vi skulle gennem fjendes linjer. Vi blev kun

råbt an en enkelt gang; men svarede ikke, holdt vejret og sneg os videre og kom frem uden noget uheld. Ved halv-fire-tiden nåede vi Compiègne, netop som det grå dagslys begyndte at vise sig i øst.

Jeanne gik straks i gang med arbejdet og aftalte en plan sammen med Guillaume de Flavy, byens kommandant – en plan til et udfald mod fjenden, som var opstillet i tre afdelinger på sletterne på den anden side af Oise.

Fra vor side stod en af byportene i forbindelse med en bro. Enden af denne bro forsvaredes på den anden siden af floden af et af den slags forter, som kaldes en boulevard, og denne boulevard beherskede en chaussé, som strakte sig over sletten til landsbyen Marguy. En styrke burgundere havde besat Marguy; en anden lå i lejr i Clairoix, et par mil oven for landevejen, og en afdeling englændere lå i garnison i Benette, halvanden mil nedenfor dette fort.

Jeannes plan var at følge chausséen helt til Marguy, indtage den med storm, vende sig hurtigt mod Clairoix og indtage lejren på samme måde, derpå gøre helt omkring og være rede til en hård dyst, for hertugen af Burgund lå med sine reserver bag Clairoix. Ved hjælp af bueskytter og boulevardens artilleri skulle Flavys løjtnant forhindre de engelske tropper i at besætte chausséen og afskære Jeannes retræte, hvis hun skulle have brug for at trække sig tilbage. En del både skulle også ligge klar i nærheden af boulevarden for dette tilfælde.

Det var den 24. maj. Klokken fire om eftermiddagen rykkede Jeanne ud i spidsen for en kavaleriafdeling på seks hundrede mand – det blev hendes sidste march i dette liv.

Jeg blev hjulpet op på voldene, og derfra så jeg meget af det, som skete; resten blev længe efter fortalt mig af vore to riddere. Jeanne gik over broen og satte snart ud ad chausséen med sine ryttere i hælene på sig. Hun havde en lille glimtende, sølvforgyldt kappe over sit harnisk, og jeg kunne se den hæve og sænke sig som en hvid flamme.

Det var en klar dag, og man kunne se langt ud over sletten. Snart så vi den engelske styrke nærme sig i samlet flok, idet solen glimtede i deres våben.

Jeanne styrtede sig ind blandt burgunderne ved Marguy og blev drevet tilbage. Nu så vi de øvrige burgundere rykke frem fra Clairoix. Jeanne samlede sine folk, angreb på ny, men blev igen slået tilbage. Englænderne nærmede sig vejen fra Benette, men standsedes af ilden fra boulevarden. Jeanne opmuntrede sine mænd og førte dem igen fremad. Denne gang blev Marguy indtaget. Så vendte hun sig mod højre og angreb styrken fra Clairoix. Midt under angrebet opstod der af en eller anden ukendt grund panik på vor side, og vore folk flygtede i vild forvirring hen ad chausséen. Gamle d'Aulon bad hende trække sig tilbage, mens der endnu var tid, men hun nægtede at gøre det. Han greb da hendes hest i bidslet og trak hende med sig.

Langs chausséen kom de nu sværmende som en vanvittig skare, folk og heste imellem hinanden – artilleriet måtte følgelig holde inde med skydningen, og på den måde fik englændere og burgundere lejlighed til af slutte op på hver sin side af deres bytte. Helt inde i hjørnet mellem boulevarden og chausséen kæmpede franskmændene en håbløs kamp og sank om mand for mand.

Flavy så dette fra bymuren og befalede, at porten skulle lukkes og vindebroen trækkes op. Jeanne var lukket ude.

Hendes lille personlige garde blev hastigt mindre. Begge vore tapre riddere blev ukampdygtige; Jeannes to brødre blev såret; derefter Noël Rainguesson – alle således de, mens de beskyttede Jeanne. Til sidst var der kun Dværgen og Paladinen tilbage; de ville ikke give op, men blev stående som to stålтårne, overstrøjtede med blod, og hvor den enes økse og den andens sværd ramte, sukkede en fjende og døde. Og mens de således trofast kæmpede til det sidste, døde de en ærefuld død. Fred være med deres minde! De var mig meget kære begge to.

Så hørtes der et hurra og et vildt stormløb, og Jeanne blev grebet i kappen og trukket ned af hesten. Hun blev båret af sted til hertugen af Burgunds lejr som fange, og efter hende fulgte den sejrrige armé, råbende og skrigende af glæde.

Den frygtelige nyhed spredtes øjeblikkelig fra mund til mund, og hvor den kom frem, slog den folket med en slags lammelse, og de mumlede ved sig selv:

"Jomfruen af Orleans taget! Jeanne d'Arc er fange! Frankrigs frelser er tabt for os!" og således blev de ved, som om de ikke kunne forstå det, eller hvorledes Gud kunne tillade det, de stakler!

I ved, hvorledes en by ser ud, når den fra tagryggene til fortorvet er behængt med sort? Så ved I også, hvorledes Tours og flere andre byer så ud. Men kan nogen fortælle jer, hvordan der så ud i de franske bønders sørgende hjerter? Nej – det kan ingen, ikke en gang dem selv.

Men det var, som om hele nationens sjæl var behængt med sørgeflor!

Den 24. maj 1430. Vi lader tæppet gå ned for det forunderligste, det meste rørende og enestående militærdrama, som nogen sinde har udspillet sig på Verdens scene. Jeanne d'Arc marcherer ikke mere.

Tredje bog

Forhør og Martyrium

1. Jomfruen i lænker

Jeg kan ikke dvæle længe ved den skammelige beretning om den sommer og vinter, der fulgte efter tilfangetagelsen. I nogen tid bekymrede jeg mig ikke så meget, for jeg ventede hver dag at høre, at der var blevet betalt løsepenge for Jeanne, og at hun var fri, eftersom kongen – nej, ikke kongen, men det taknemmelige Frankrig, havde skyndt sig at betale for hende.

Efter krigens love kunne hun ikke nægtes det privilegium at blive løskøbt. Hun var ikke en rebel; hun var en lovlig indsat soldat, efter kongens udnævnelse øverstkommanderende over de franske hære og ikke skyldig i nogen forbrydelse, som militærlovgivningen kendte; hun kunne derfor ikke holdes tilbage under noget påskud, hvis der blev tilbudt løsepenge for hende.

Men dag efter dag gik hen, og der blev ikke tilbudt løsepenge. Det lyder utroligt, men det er sandt! Var den lumske Tremouille flittigt i gang ved kongens øre? Alt hvad vi ved, er at kongen var tavs og ikke fremsatte noget tilbud eller gjorde sig nogen anstrengelser for den stakkels pige, som havde gjort så meget for ham.

Men uheldigvis var liv nok på andre leder og kanter. Dagen efter kampen blev efterretningen om tilfangetagelsen kendt i Paris, og de glædesdrukne englændere og burgundere var ved at gøre resten af Verden døv med deres klokkeringning og kanonskydning, og dagen efter sendte Inkvisitionens generalvikar bud til hertugen af Burgund og forlangte, at Jeanne skulle udleveres i kirkens hænder for at blive forhørt som afgudsdyrker.

Englænderne havde grebet lejligheden, for det *var* den engelske magt, og ikke kirken, der handlede her.

Kirken blev blot benyttet som strømand, og det af gode grunde: Kirken var ikke alene i stand til at tage Jeannes liv, men også til at ødelægge hendes indflydelse og hendes navns inspirerende kraft, mens den engelske magt kun kunne slå hendes legeme ihjel; dette ville ikke formindske hendes blotte navns virkning, men tværtimod forøge den og få den til at vare evigt. Jeanne d'Arc var den eneste magt i Frankrig, som de anså for at være farlig. Hvis kirken kunne bringes til at tage hendes liv eller erklære hende for en afgudsdyrker, en kætter, en heks, der var sendt fra Djævelen og ikke fra Himlen, var det deres tro, at det engelske overherredømme straks ville kunne blive genoprettet.

Hertugen af Burgund lyttede til dem, men ventede. Han kunne ikke tvivle på, at den franske konge eller det franske folk øjeblikkelig ville tilbyde en højere pris end englænderne. Han holdt Jeanne strengt bevogtet i en stærk fæstning og fortsatte med at vente uge efter uge. Han var trods alt en fransk fyrste, og følte sig skamfuld over at sælge hende til englænderne. Men han blev skuffet. Der kom intet tilbud fra fransk side.

En dag spillede Jeanne sin fangevogter et puds, og slap ikke alene ud af fængslet, men låste ham inde i det. Men hun blev set af en skildvagt, fanget og ført tilbage.

Så sendtes hun til Beaurevoir, en endnu stærkere fæstning.

Det var tidligt i august, og hun havde nu været i fangenskab i over to måneder. Her sad hun øverst oppe i et tårn, som var tres fod højt. I over tre og en halv måned blev hun siddende her, og hun vidste, at englænderne, beskyttet af kirken, håbede på at

knuse hende, og at Frankrig var tavst, kongen var tavs, alle hendes venner var tavse.

Men da hun til sidst hørte, at Compiègne var indesluttet, og at fjenden havde erklæret, at hele befolkningen, selv kvinder og børn, skulle massakreres, brændte hun efter at komme de belejrede til hjælp.

Så rev hun sine sengeklæder i stykker, bandt stumperne sammen, og steg om natten ned ad dette svage tov; det brast, og hun faldt ned og kom slemt til skade. I tre dage blev hun liggende bevidstløs, uden at spise eller drikke.

Og nu fik vi forstærkning under hertugen af Vendôme, og belejringen blev hævet. Dette var et uheld for hertugen af Burgund. Han måtte nu have penge. Det var på tide, at et nyt bud nu blev gjort på Jeanne d'Arc. Englænderne sendte straks en fransk biskop – den elendige Pierre Cauchon af Beauvais. Man havde halvt om halvt lovet ham Rouens ærkebispesæde, hvis dette lykkedes for ham. Han gjorde fordring på at præsidere ved Jeannes forhør, fordi hun var taget til fange inden for hans kirkes område.

Ifølge tidens militære skik og brug var løsesummen for en kongelig prins 10.000 livres i guld, hvilket er 61.125 francs. Hvis denne sum blev tilbudt, måtte det antages, at den ikke kunne afslås.

Cauchon bragte tilbud om en sådan sum fra englænderne – den samme sum, man plejede at give for en kongelig prins, ville man nu give for den stakkels lille bondepige fra Domremy. Det viser tydeligt, hvilke tanker englænderne gjorde sig om hendes uhyre betydning.

Købesummen blev antaget. For den sum blev Jeanne d'Arc solgt, solgt til sine fjender, til sit lands fjender; fjender som gennem et helt århundrede havde pisket og banket Frankrig; fjender, som for mangfoldige år siden havde glemt, hvorledes en franskmands ansigt så ud, så vante var de blevet til at se hans ryg; fjender, som hun havde kuet og lært at respektere den franske kraft, som hendes ånd havde pustet liv i; fjender, som hungrede efter hendes liv, eftersom det var den eneste magt, der kunne stille sig mellem englændernes triumf og franskmændenes nedværdigelse. Solgt til en fransk præst af en fransk prins, mens den franske konge og den franske nation utaknemmelige stod og så til uden at sige noget.

Og hun – hvad sagde hun? Ingenting. Ikke en bebrejdelse kom over hendes læber, hun var for stor til noget sådant.

Som soldat var hendes løbebane udadlelig. Hun kunne ikke stilles til ansvar for noget i den retning. Der måtte findes et smuthul, og det var allerede fundet. Hun måtte forhøres af præster for forbrydelser mod religionen. Hvis man ikke fandt nogen, måtte man opfinde nogen.

I Rouen skulle hun forhøres. Det var midt i hjertet af de områder, der stod under englændernes herredømme; dens befolkning havde stået under England i så mange generationer, at den næsten ikke kunne kaldes fransk, undtagen i sproget. Der var en stærk garnison på stedet.

I slutningen af december 1430 førtes Jeanne dertil og kastedes i et mørkt fængsel. Ja, og med lænker blev denne frie sjæl belagt!

Endnu gjorde Frankrig ikke en bevægelse.

Hvorledes skal jeg forklare dette? Jeg tro, det kun kan gøres på en eneste måde. Så længe Jeanne ikke stod i front, holdt franskmændene sig tilbage og vovede intet; hver gang hun førte dem, fejede de alting til side, så længe de kunne se hendes hvide harnisk. Hver gang hun blev såret, eller man fortalte, hun var blevet dræbt – som ved Compiègne – flygtede de i vild panik som en flok får.

Jeg slutter af dette, at de fremdeles var frygtsomme og manglede tillid til hinanden og til sine anførere – som følge af de bitre erfaringer, de havde gjort med allehånde uheld og forræderier – for kongerne havde været forræderiske mod deres store vasaller og deres generaler, og disse var på deres side forrædere mod statens overhoved og mod hinanden indbyrdes. Soldaterne fandt, at de kunne stole fuldt ud på Jeanne, og på hende alene. Da hun var borte, var alting forbi.

Hun var solen, som havde smeltet de frosne strømme og bragt dem i kog; da solen forsvandt, frøs de til igen, og hæren blev, hvad den havde været før – en samling stivnede lig – det og intet andet, uden tanker, uden håb, ærgerrighed eller foretagsomhed.

2. Jeanne bliver solgt til englænderne

Mit sår voldte mig megen plage lige indtil den første del af oktober; så gav den skarpe luft mig nyt liv og styrke. Hele tiden havde vi hørt rygter om, at kongen agtede at løskøbe Jeanne. Jeg troede på det, for jeg var ung og havde endnu ikke fundet ud af, hvor småtskårne og usle vi stakkels mennesker kan være, vi som praler af os selv og synes, at vi er så meget bedre og højere end de øvrige dyr.

I oktober deltog jeg i et udfald, og den 23. blev jeg såret på ny. Lykken havde vendt sig for mig. Den 25. brød belejrerne op, og i forvirringen lykkedes det en af fangerne at undslippe. Han kom haltende ind til mig, så bleg og rørende som nogen.

"Hvad? I live? Noël Rainguesson!"

Ja, ham var det. Det var et glædeligt gensyn, og lige så trist, som det var glædeligt.

Vi kunne ikke udtale Jeannes navn. Vore stemmer ville være bristet, hvis vi havde prøvet på det. Vi omtalte hende som "hun" og "hende" – navnet kunne vi ikke få over vore læber.

Vi talte om den personlige stab. Gamle d'Aulon var selv fange og såret, og befandt sig i fængslet, hvor han med hertugen af Burgunds tilladelse tjente hende som før. Jeanne blev behandlet med den agtelse, som man skyldte hendes rang og karakter af krigsfange, taget i ærlig kamp. Således blev hun behandlet hele tiden, indtil hun faldt i hænderne på den djævel, Pierre Cauchon, biskoppen af Beauvais.

Noël var fuld af ros for vor gamle, stortalende, kraftige fanebærer, som var blevet tavs for evigt.

"Tænk, hvor heldig han altid var!" udbrød Noël med øjnene fulde af tårer. "Lykkens kæledægge var han altid! Altid tog han sig prægtig ud i folkets øjne, blev søgt og misundt overalt. I begyndelsen var det kun for sjov, han blev kaldt Paladinen, senere kaldtes han det i ramme alvor, fordi han fortjente denne titel. Og til sidst – tænke sig, hvilket held! – døde han på slagmarken! Døde med sit harnisk på, døde med banneret i hånden, døde – å, tænk blot på det – mens Jeannes bifaldende øjne hvilede på ham! Han tømte ærens bæger til sidste dråbe, og gik jublende ind i den evige hvile, uden at skulle opleve den ulykke, som skulle følge efter. Lykkelig er han! Men vi? Hvad har vi begået af synder, at vi stadig er her, vi, som også har fortjent vor plads hos de lykkelige døde?"

Og lidt efter sagde han:

"De rev det hellige banner ud af hans døde hånd og bar det af sted efter dets fangne ejer – deres stolteste trofæ! Men de har det ikke længere. For en måned siden vovede vi livet – mine medfanger, vore to gode riddere og jeg – og vi stjal det og smuglede det af sted til Orleans, og der er det nu vel forvaret for alle tider i skatkammeret."

Jeg var glad og taknemmelig ved at høre dette. Jeg har ofte senere set det, når jeg den 8. maj er rejst til Orleans for at være byens mest ærede gamle gæst, indtage æresplads ved banketterne og i processionerne – det vil da sige, efter at Jeannes brødre forlod dette liv. Om tusinde år vil det endnu være der, ja så længe der endnu findes en las tilbage af det [Note 6)].

Et par uger efter denne samtale kom et lynnedslag, som lammede os – Jeanne d'Arc var solgt til England!

Ikke et øjeblik havde vi drømt om noget sådant. Vi var unge, som sagt, og kendte endnu ikke menneskene. Vi havde været så stolte af vort land, så sikre på dets taknemmelighed, dets ædelhed, dets storsindethed. Vi havde ventet lidet af kongen, men alt af Frankrig. Alle vidste, at i de forskellige byer havde patriotiske præster gået i processioner og anråbt folket om at ofre penge, ejendele, alting for at løskøbe deres himmelske befrier. Vi nærede ingen tvivl om, at pengene ville blive skaffet til veje.

Men nu var alting forbi. Det var en bitter tid for os. Al glæde forsvandt fra vore hjerter. Var denne kammerat her ved min side virkelige Noël Rainguesson, denne muntre knægt, hvis liv var en eneste stor spøg, og som brugte mere luft på sin latter end på at holde sig i live? Nej, nej, *den* Noël fik jeg aldrig at se mere. Dennes hjerte var nedbrudt af sorg. Han gik rundt som i drømme; hans latterstrøm var for længst udtørret.

Vi passede godt sammen, for mit hjerte var også nedtynget af sorg. Han plejede mig tålmodigt gennem de lange triste uger, og til sidst, i januar, var jeg stærk nok til at kunne gå oprejst igen. Så sagde han:

"Skal vi gå nu?"

"Ja."

Der behøvedes ingen forklaringer. Vore hjerter var i Rouen; vi ville også slæbe vore legemer derhen. Alt det, som vi brød os om her i livet, var indesluttet i den fæstning. Vi kunne ikke hjælpe hende, men det var en trøst for os at være i nærheden af hende, at indånde den samme luft som hun, og se på de mure, som skjulte hende.

Hvis vi nu blev taget til fange dér? Ja, vi kunne kun gøre vores bedste og i øvrigt lade lykken råde.

Så drog vi da af sted. Vi kunne ikke forstå den forandring som var faldet over landet. Det lod til, at vi frit kunne vælge vor rute og gå, hvor det behagede os. Så længe Jeanne d'Arc endnu var på fri fod, herskede der ren panik overalt; men nu, da hun var af vejen, var frygten forsvundet. Ingen var bange for én, ingen viste tegn på nysgerrighed, alle var ligegyldige.

Vi behøvede ikke at holde os til landevejen, men førtes i en båd næsten helt til Rouen. Så gik vi i land. Ingen kunne komme ind eller ud af byen uden at forklare sit ærinde. Det var, fordi man frygtede, at der skulle blive gjort forsøg på at befri Jeanne.

Dette voldte os intet besvær. Vi tog ind hos en bondefamilie, blev der en uge, hjalp dem med deres arbejde og gjorde os gode venner med dem. Vi fik tøj som deres, og havde det på. Da vi havde overvundet deres skyhed og fået deres fortrolighed, fandt vi, at de i hemmelighed bar franske hjerter i livet. Så fortalte vi dem åbent alt, hvad vi tænkte på, og fandt dem rede til at gøre alt, hvad de kunne, for at hjælpe os.

Vi havde snart fået lagt vor plan, og den var ganske simpel. Vi skulle hjælpe dem med at drive en flok får ind i byen. En morgen drog vi så af sted i en tæt støvregn og kom uhindret gennem byporten. Vore venner havde nogle bekendte, som boede over en tarvelig vinhandel i en sær bygning i et af de trange stræder, som løber fra kirken ned til floden, og hos disse skaffede de os husly. Dagen efter smuglede de vore egne klæder og andre af vore ejendele over til os. Familien Pierron, som vi boede hos, var franskvenlige, og vi behøvede ikke at have nogen hemmeligheder for dem.

3. Man væver et net omkring hende

Jeg var nødt til at tjene brødet til Noël og mig selv, og da familien Pierron fandt, at jeg kunne skrive, henvendte de sig til deres skriftefader, og han skaffede mig en god stilling hos en venlig præst ved navn Manchon, som skulle være protokolfører ved Jeannes forestående forhør. Det var en forunderlig bestilling – skriver hos protokolføreren – og farlig var den også, hvis man fandt ud af mine sympatier og min tidligere beskæftigelse.

Ret farligt var det nu ikke. Manchon var i grunden venligt stemt mod Jeanne, og ville ikke forråde mig, og mit navn ville ikke gøre det, for jeg havde sløjfet mit tilnavn og kaldte mig kun ved fornavn som en person af ringe fødsel.

Jeg tiltrådte straks min tjeneste hos Manchon, og var ofte på Citadellet med ham – i den selv samme fæstning, hvor Jeanne sad fængslet, men ikke inde i selve det fangetårn, hvor hun sad, og jeg så hende naturligvis aldrig.

Manchon fortalte mig, hvad der var sket, før jeg kom. Da han havde købt Jeanne, begyndte Cauchon straks at arbejde på at sammensætte retten, der skulle ødelægge Jomfruen. Mange uger havde han brugt på dette arbejde.

Universitetet i Paris havde sendt ham en del lærde og dygtige gejstlige af den slags, han havde brug for; og han havde skrabet andre berømte og ligesindede præster sammen fra alle kanter af landet, indtil han var i stand til at fremstille en retsforsamling, bestående af et halvt hundrede berømte navne.

Franske navne var det, men deres interesser og sympatier var engelske.

En af Inkvisitionens stormænd blev sendt fra Paris, for den anklagede måtte forhøres på den af Inkvisitionen vedtagne måde. Men det var en modig og rettænkende mand, og han sagde lige ud, at denne ret ikke havde bemyndigelse til at holde forhør i sagen, hvorfor han nægtede at medvirke, og den samme ærlige tale førtes af et par andre herrer.

Inkvisitoren havde ret. Sagen mod Jeanne havde allerede været prøvet i Poitiers og var blevet afgjort til hendes fordel. Ja, og det at et højere tribunal end dette, for i spidsen for det stod ærkebiskoppen af Rheims – Cauchons egen metropolit. En lavere ret prøvede her uforsigtigt at anfægte en afgørelse, som deres overordnede havde fattet.

Tænk på det! Nej, denne sag kunne ikke med rette blive genoptaget.

Af mere end en grund kunne Cauchon ikke præsidere i denne nye ret: Rouen lå ikke i hans stift, Jeanne var ikke blevet arresteret i sit hjemsogn, som fremdeles var Domremy, og endelig var den foreslåede dommer fangens afgjorte fjende, og derfor var han uskikket til at holde forhør over hende.

Men man klarede snart alle disse vanskeligheder; man anvendte tvang overfor inkvisitoren, og han blev nødt til at bøje sig.

Så blev da Jeanne af den lille engelske konges repræsentant overleveret i rettens hænder, men på en betingelse: *Hvis retten ikke dømte hende til døden, skulle han have hende tilbage!*

Hvilke udsigter havde så den forladte og venneløse pige? Ja, venneløse – det er det rette ord. Hun sad i et mørkt fangetårn, mens et halvt dusin brutale soldater holdt vagt nat og dag i det

rum, hvor hendes bur stod. For hun var i et jernbur og var lænket til sin seng ved hals og hænder og fødder.

Aldrig et menneske i nærheden, som hun havde set før; aldrig en kvinde. Ja, dette måtte vel kaldes at være venneløs.

Det var en af Jean de Luxembourgs vasaller, der tog Jeanne til fange ved Compiègne, og det var Jean, der fulgte hende til hertugen af Burgund. Alligevel var denne samme de Luxembourg skamløs nok til at vise sig for Jeanne, hvor hun sad i sit bur. Han kom sammen med to engelske jarler, Warwick og Stafford.

Det var et elendigt kryb. Han fortalte hende, at han skulle få hende givet fri, hvis hun ville love ikke mere at bekæmpe englænderne. Hun havde været længe i dette bur nu, men ikke længe nok til, at hendes ånd var kuet.

Hun svarede fuld af foragt:

"I Guds navn, De spotter mig. Jeg ved, at De har hverken evne eller vilje til at gøre det."

Han blev ved med sit. Så rejste krigerens stolthed og værdighed sig i hende, og hun løftede sine lænkede hænder og lod dem falde med et brag. Så sagde hun:

"Se på disse! De ved mere end De, og kan forudsige noget andet. Jeg ved, at englænderne agter at dræbe mig, for de tror, at når jeg er død, kan de få kongeriget Frankrig. Det er ikke således. Om der så var hundrede tusinde af dem, ville de aldrig kunne få det."

Denne trods gjorde Stafford så rasende, at han – tænke sig, hvilken skam! – trak sin dolk og styrtede sig mod hende for at dræbe hende. Men Warwick greb ham og holdt ham fast.

Warwick var klog. At tage hendes liv på den måde? Sende hende til Himlen pletfri og ren? Det ville gøre hende til Frankrigs afgud, og hele nationen ville rejse sig og marchere frem til sejr, inspireret af hendes ånd. Nej, hun måtte spares til en anden skæbne.

Tiden nærmede sig det store forhør. I over to måneder havde Cauchon fra alle verdenshjørner forsøgt at skrabe vidnesbyrd eller mistanker eller gætterier sammen, som kunne bruges mod Jeanne, og omhyggeligt undertrykt alle vidnesbyrd, som talte for hende.

Han havde ubegrænsede midler og udveje til sin rådighed, og han brugte dem alle.

Men Jeanne havde ingen, som kunne tage sig af hendes sag, og hun var lukket inde bag stenmurene og kunne ikke henvende sig til en ven om hjælp. Ikke et eneste vidne havde hun at fremføre til sit forsvar; de var alle langt borte, under det franske flag, og dette var en engelsk ret; de ville blive pågrebet og hængt, hvis de havde vovet at vise sig i Rouen.

Nej, fangen måtte selv være sit eneste vidne – og dommen var fastlagt, før retssalens døre åbnedes til det første møde.

Da hun hørte, at rettens medlemmer bestod af gejstlige mænd, som interesserede sig for Englands sag, bad hun om at et lignende antal præster fra det franske parti måtte blive indkaldt. Cauchon værdigede sig ikke engang til at svare på denne hendes anmodning.

Eftersom hun var umyndig – hun var jo endnu ikke fyldt en og tyve år – havde hun ifølge de kirkelige love ret til at have en forsvarer til at føre hendes sag, og som kunne råde hende om,

hvorledes hun skulle svare og beskytte hende mod at falde i anklagernes lumske fælder.

Hun vidste sandsynligvis ikke, at hun havde *ret* til en sådan hjælp, men hun bad i alle tilfælde om det. Cauchon sagde nej. Hun henvendte sig på ny til ham, og anførte, at hun var så ung og uvidende om lovene og retsplejen. Cauchon svarede atter nej og sagde, at hun måtte klare sig alene, så godt hun kunne. Å, hans hjerte var af sten.

Cauchon gjorde forberedelser til verbalprocessen. Han opskrev en lang liste med alle anklagepunkterne mod hende. Den udgjorde forhørets grundlag.

Anklagepunkterne?

Ja, det var en liste over *mistanker* og *gængse rygter*; det var de ord, der blev brugt. Hun blev ganske simpelt anklaget for at have gjort sig mistænkt for kætteri, hekseri og andre forbrydelser mod religionen.

Ifølge kirkelovene kunne et forhør af denne slags ikke påbegyndes, før der var foretaget grundige undersøgelser af den anklagedes historie og karakter; resultatet af disse undersøgelser skulle så vedføjes sagens akter.

En gejstlig blev sendt til Domremy, hvor han anstillede grundige undersøgelser angående Jeannes karakter. Han indberettede, at han havde fundet, at den i alle måder var således, som "han ville ønske, at hans egen søsters karakter skulle være."

Dette vidnesbyrd måtte veje tungt i vægtskålen for Jeanne, skulle man tro. Ja, det ville sikkert også have været tilfældet, hvis det havde fået lov at komme frem; men Cauchon var vågen,

og det forsvandt fra aktstykkerne før forhøret blev påbegyndt. Folk var forsigtige nok til at spørge, hvor det var blevet af.

Man skulle tro, at Cauchon nu snart var rede til at begynde forhørene. Men nej, han udklækkede endnu en plan til Jeannes ødelæggelse, og denne så ud til at blive farlig.

En af de berømte personligheder, som var udsendt fra Universitet i Paris, var en gejstlig ved navn Nicholas Loyseleur. Han var høj, køn at se til, alvorlig, mild og dæmpet i sin tale og med et høfligt, vindende væsen. Han så ikke ud som en forræder eller hykler, men han var alligevel begge dele. Forklædt som skomager blev han en aften lukket ind i fængslet til Jeanne; han foregav at være fra hendes hjemegn; han tilstod, at han i al hemmelighed var patriot; han åbenbarede den kendsgerning, at han var præst.

Hun blev glad over at møde en mand fra de højdedrag og enge, som var hende kære; endnu gladere, fordi han var præst, så hun kunne udøse sit hjerte for ham i et skriftemål, for dette var altid noget, hun havde trang til, og det var nu længe siden, hun sidst havde haft anledning til det. Hun åbnede hele sit hjerte for dette menneske, og til gengæld gav han hende råd angående forhøret, som ville ødelægge hende, hvis hendes egen medfødte klogskab ikke havde advaret hende mod at følge dem.

Man kan spørge, hvilken nytte denne plan vel kunne være til, eftersom skriftemålets hemmeligheder er hellige og ikke kan røbes? Sandt nok – men lad os antage, at en anden person kunne høre dem? Denne person er ikke forpligtet til holde på hemmeligheden.

Nuvel, det var det, som her fandt sted. Cauchon havde i forvejen ladet bore et hul i væggen, og nu stod han med øret til

dette hul og hørte det hele.

Det er ynkeligt at tænkte på. Man undres over, hvordan et stakkels barn kunne blive behandlet således. Hun havde jo ikke gjort dem noget ondt.

4. Alt er rede til at dømme hende

Tirsdag den 20. februar sad jeg ved mit arbejde, da min principal kom ind. Han så trist ud og sagde, at forhøret skulle begynde klokken otte den følgende morgen, og jeg måtte gøre mig rede til at hjælpe ham.

Naturligvis havde jeg nu i mange dage ventet på en sådan nyhed; men alligevel blev jeg så rystet, at jeg tabte vejret, og jeg skælvede som et espeløv. Uden rigtig selv at vide det, havde jeg formodentlig tænkt, at noget ville hænde i sidste øjeblik, noget, som ville forhindre dette ulykkelige forhør – enten at la Hire med sine djævle i ryggen ville bryde ind ad portene, eller at Gud ville have barmhjertighed og udstrække sin mægtige hånd. Men nu – nu var der intet håb.

Forhøret skulle begynde i fæstningens kapel, og det skulle være offentligt. Jeg gik da sagtmodig af sted og fortalte det til Noël, så han kunne være tidligt ude og sikre sig en plads. Det ville give ham lejlighed til atter at se det ansigt, som var os så kært og dyrebart. På gaderne gik jeg gennem store skarer af englændere og engelsksindede franskmænd, som snakkede og glædede sig. De talte udelukkende om den forestående begivenhed. Mange gange hørte jeg bemærkninger som denne, ledsaget af en ubarmhjertig latter:

"Den tykke biskop har endelig fået det, som han vil have det, og nu vil han føre den lede heks op i en munter og kortvarig dans."

Men her og der så jeg medlidenhed og sorg i et ansigt, og det var ikke altid fransk. Engelske soldater frygtede Jeanne, men de

beundrede hende for hendes store bedrifter og uovervindelige ånd.

Manchon og jeg var tidligt ude den følgende morgen, men da vi nærmede os fæstningen, så vi store skarer af folk, og flere og flere kom der til. Kapellet var allerede fuldt og vejen spærret for andre end dem, som havde noget at gøre derinde.

Vi indtog vore fastsatte pladser. På et højt sæde sad formanden Cauchon, biskop af Beauvais i sin prægtige dragt, og foran ham sad rettens medlemmer, halvtreds fremragende gejstlige, højtstående kirkens mænd, med skarpskårne, intelligente ansigter; højlærde folk, og gamle veteraner i den kunst at opstille fælder for uvidende sjæle.

Da jeg så på disse lovens mestre, som var samlet her for at afsige en bestemt kendelse, og erindrede mig, at Jeanne ganske alene skulle kæmpe med dem for sit gode navn og sit liv, spurgte jeg mig selv, hvilke udsigter en uvidende nittenårs bondepige ville have i en så ulige strid, og modet sank i mit bryst.

Og da jeg så på denne tykke retspræsident, som sad der, pustende og hvæsende, da jeg så hans svære mave og hans tre hager, hans purpurrøde ansigtsfarve, hans afskyelige næse og hans kolde, ondskabsfulde øjne, syntes jeg, han nærmest lignede et farligt dyr – og modet sank endnu lavere hos mig.

Og da jeg mærkede, at alle var bange for ham, og blev urolige på deres sæder, så snart hans blik ramte deres, forsvandt den sidste stråle af håb fra min sjæl.

Der var en eneste ledig plads derinde, og kun en eneste. Den var inde ved væggen, synlig for alles øjne. Det var en lille træbænk uden rygstød, og den stod ganske for sig selv på en

slags forhøjning. På hver side af denne forhøjning stod krigsmænd iført stridshue, brystplade og stålhandsker, stive og stramme som deres egne hellebarder, men ingen levende skabning var i dens nærhed.

Jeg var ved at græde, da jeg så den lille bænk, for jeg vidste, hvem der skulle sidde der, og synet af den førte mig tilbage til retten i Poitiers, hvor Jeanne havde siddet på en lignende bænk og kæmpet sin kloge kamp mod kirkens og rådsforsamlingens forbløffede doktorer; jeg mindes, hvorledes hun vandt alles bifald og gik bort for at opfylde alverden med sit navns ære.

Hvilken nydelig skikkelse det var, så frisk og uskyldig, så indtagende og køn med sine sytten år! Nu var hun blot nitten, men hvor meget havde hun ikke udrettet i disse to år!

Men nu – å, hvor forandret alting var. Hun havde vansmægtet i fængslerne, langt borte fra lys og luft og fra vennernes ansigter i næsten trekvart år – hun, solbarnet, som trivedes bedst i naturen blandt dens frie dyr og fugle. Ja, alt var forandret.

Hele tiden hørte man en dæmpet summende samtale, som fyldte hele rummet med støj. Men pludselig hørtes en befalende røst:

"Før den anklagede frem!"

Jeg måtte snappe efter vejret. Mit hjerte bankede som en hammer. Nu blev der ganske stille i salen – en absolut stilhed rådede. Der hørtes ikke en lyd; stilheden blev så dyb, at den næsten hvilede som en tung vægt på sindet.

Alles ansigter vendtes mod døren, og det var vel rimeligt, for alle kunne naturligvis regne ud, at nu skulle de få noget at se i

kød og blod, som hidtil kun havde stået for dem som et legemliggjort ordsprog, et navn, som omspændte alverden.

Stilheden fortsatte. Nu hørtes der langt nede i de stensatte korridorer en langsom, ubestemt lyd, som nærmede sig. "Kling – klang – kling!" Jeanne d'Arc, Frankrigs befrier, i lænker!

Alting kørte rundt for mig. Endelig begyndte *jeg* også at forstå Verden.

5. Halvtreds retskyndige mod en novice

Jeg giver mit æresord på, at jeg ikke skal forandre eller forvanske de enkelte kendsgerninger ved det enkelte forhør. Nej, jeg skal fremstille dem ærligt og nøjagtigt [Note 7)], således som Manchon og jeg nedskrev det i retsprotokollerne. Jeg vil kun tilføje nogle småting og forklaringer, som kan være af interesse for jer og mig, men ikke var vigtige nok til at blive optaget i den officielle beretning.

Vi hørte altså Jeannes klirrende jernlænker ude i korridorerne; hun nærmede sig.

Lidt efter kom hun til syne i døren. Der gik en stærk bevægelse gennem forsamlingen. To vogtere fulgte lidt efter hende. Hun gik med bøjet hoved og langsomt, for hun var svag, og lænkerne tunge. Hun bar mandsdragt – helt sort, et blødt, uldent stof uden anden farve. En bred krave af samme stof lå i bølgende folder på skuldre og bryst; ærmerne i hendes vams var meget vide ned til albuerne og sluttede tæt herfra og ned til hendes lænkede håndled; neden for vamsen bar hun stramtsiddende benklæder helt ned til lænkerne om hendes ankler.

Halvvejs nede ved bænken standsede hun, hvor en bred lysstråle faldt ind ad et vindue, og løftede langsomt sit ansigt.

Det var aldeles farveløst, hvidt som sne; det stod i levende modsætning til den slanke, sortklædte skikkelse. Dette ansigt var glat og rent og piget, utrolig smukt, uendelig mildt og bedrøvet.

Men da disse utæmmede øjne faldt på dommeren, og hun rettede sig op på en soldatermæssig måde, hoppede mit hjerte

af glæde, og jeg sagde – alt er i orden, de har ikke besejret hende, hun er stadig Jeanne d'Arc! Ja, nu forstod jeg klart, at her var en ånd, som denne dommer ikke kunne kue eller skræmme.

Hun bevægede sig videre til sin plads, besteg forhøjningen og satte sig på bænken, samlede lænkerne på sit skød og lagde sine små, hvide hænder til hvile der.

Så ventede hun i rolig værdighed – den eneste af de tilstedeværende, som syntes fuldstændig rolig og behersket. En solbrændt engelsk soldat, som med krigersk holdning stod foran de borgerlige tilskueres rækker, rakte nu meget ærbødigt hånden op og gav hende den militære hilsen, og hun smilede venligt, løftede hånden og besvarede hilsenen. Dette fremkaldte et sympatisk bifald, som dommeren strengt afbrød.

Så begyndte inkvisitorerne det mindeværdige forhør. Halvtreds øvede retskyndige mod en nybegynder, og ingen til at hjælpe nybegynderen!

Dommeren gav en oversigt over sagens enkeltheder og de offentlige indberetninger og mistanker, hvorpå den var grundet; så befalede han Jeanne at knæle og aflægge ed på, at hun med oprigtig sandfærdighed ville besvare alle de spørgsmål, som blevet rettet til hende.

Jeanne var vågen. Hun fik en tanke om, at der kunne ligge farlige muligheder under dette tilsyneladende rimelige og uskyldige forlangende. Hun svarede med den ligefremhed, som så ofte havde gjort dommernes anslag til skamme i Poitiers:

"Nej, for jeg ved ikke, hvad I tænker at spørge mig om; I kunne spørge om ting, som jeg ikke ville fortælle noget om."

Dette ærgrede retten, og der hørtes en del forbitrede udråb. Jeanne lod sig ikke forurolige. Cauchon hævede stemmen og

begyndte at tale midt under larmen, men han var så vred, at han næsten ikke kunne få ordene frem:

"Med Herrens guddommelige bistand kræver vi af Dem, at De fremskynder disse forhandlinger for Deres samvittigheds skyld. Sværg med Deres hænder på evangeliet, at De sanddru og oprigtigt vil besvare vore spørgsmål!" og han slog sin tykke hånd i bordet.

Jeanne svarede med stor sindsro:

"Spørgsmål angående min far og mor, troen og de ting, jeg har gjort, siden jeg kom til Frankrig, vil jeg gladelig besvare, men hvad de åbenbaringer angår, som jeg har fået fra Gud, så har mine stemmer forbudt mig at betro dem til andre end min konge ..."

Her kom der et nyt udbrud af trusler og forvirring; hun blev derfor nødt til at standse og vente, til larmen havde lagt sig. Da viste der sig et spor af rødt i hendes ansigt; hun rettede sig, fæstede øjnene på dommeren og afsluttede med en stemme, som havde sin gamle klang:

" ... og jeg vil aldrig røbe disse ting, om I så hugger mit hoved af!"

Nu blev der et frygteligt oprør. Dommeren og den halve ret sprang op; alle rystede de knyttede næver mod fangen og råbte og skældte ud i munden på hinanden, så man næsten ikke kunne høre sig selv tænke. De fortsatte på den måde i flere minutter, og fordi Jeanne blev siddende rolig og ubekymret, blev det stadig mere larmende og rasende. Med et flygtigt glimt at sin gamle skælmskhed i øjne og væsen sagde hun en gang:

"Vær så venlig at tale en ad gangen, mine herrer, så skal jeg svare jer alle!"

Efter tre timers rasende debat om eden var situationen ganske uforandret. Biskoppen forlangte fremdeles en ubegrænset edsaflæggelse. Jeanne nægtede for tyvende gang at aflægge nogen anden ed end den, hun selv havde foreslået.

Dommeren og alle rettens medlemmer var ganske udmattede, de stakler, mens Jeanne fremdeles var rolig og uforstyrret og ikke lod til at være træt.

Larmen lagde sig en smule, og der blev en kort forventningens pause. Så strakte dommeren våben for fangen og sagde med bitterhed i sin stemme, at hun kunne aflægge eden på sin egen måde. Jeanne sank straks på knæ, og da hun lagde hænderne på evangeliet, udtalte den store engelske soldat sin hjertens mening:

"Ved Gud, hvis hun var engelsk, ville hun ikke forblive på dette sted et halvt sekund mere!"

Det var krigeren i ham, som udtalte sin agtelse for krigeren i hende. Men hvilken sviende bebrejdelse det var mod franskmændene! Jeg ville ønske, han kunne have ytret denne sætning, så Orleans havde hørt det! Jeg ved, at denne taknemmelige by ville have rejst sig til sidste mand, til sidste kvinde, og være marcheret mod Rouen!

Da Jeanne havde aflagt eden, spurgte Cauchon hende om navn, fødested, familie og alder. Hun svarede på alle disse spørgsmål. Så spurgte han, hvilken opdragelse hun havde fået.

"Af min mor har jeg lært paternostret og Ave Maria og trosbekendelsen. Alt, hvad jeg ved, har jeg lært af min mor."

Således fortsatte han med at udspørge hende i længere tid. Alle var efterhånden trætte, undtagen Jeanne. Man forberedte sig på at hæve mødet. Men først forbød Cauchon Jeanne at

prøve på at flygte fra fængslet, da hun ellers ville blive anset som skyldig i kætteri – en besynderlig logik! Hun svarede ganske simpelt:

"Jeg føler mig ikke bundet af dette forbud. Hvis jeg kunne flygte, ville jeg ikke gøre mig selv nogen bebrejdelse for det, for jeg har ikke afgivet noget løfte, og jeg vil heller ikke gøre det."

Så beklagede hun sig over sine tunge lænker og bad om, at de måtte blive fjernet, for hun var under stærk bevogtning i fængslet, så de ikke behøvedes. Men biskoppen afslog det og mindede hende om, at hun to gange før var brudt ud af fængslet. Jeanne var for stolt til at bede endnu engang. Da hun rejste sig for at gå sammen med sine vogtere, sagde hun bare:

"Det er sandt, at jeg har ønsket at undfly, og jeg ønsker det fremdeles!" Så tilføjede hun på en måde, som syntes måtte vække alles medlidenhed: "Det er enhver fanges ret."

Og så gik hun derfra under en stilhed, som endnu skarpere fremhævede lyden af de klirrende lænker.

Hvilken åndsnærværelse hun havde! Hun lod sig aldrig overrumple. Da hun tog plads på bænken, så hun Noël og mig, men mens vi rødmede over hele hovedet af sorg og sindsbevægelse, forrådte hendes ansigt absolut intet. Hendes øjne søgte vores halvtreds gange den dag, men de vandrede videre, og der sås aldrig den mindste genkendelsens stråle i dem. Enhver anden ville være faret sammen ved at se os, og så – å ja, så ville vi nok have fået ubehageligheder.

Vi gik langsomt hjemefter, begge optaget af vor sorg og uden at sige et ord.

6. Jomfruen ophidser sine dommere

Den aften fortalte Manchon mig, at under hele forhøret havde Cauchon holdt nogle skrivere skjult i vinduesfordybningerne. De skulle opsætte en beretning om forhøret, men forvanske og fordreje alle Jeannes svar. Det er sikkert den grusomste og mest skamløse mand, der har levet i denne verden.

Men planen slog fejl. Disse skrivere havde menneskelige hjerter i brystet; deres skændige hverv oprørte dem, og de bestemte sig for at give en korrekt beretning. Cauchon blev rasende og bad dem forsvinde fra hans nærvær, ellers ville han lade dem drukne. Dette var hans yndlingstrussel, som han ofte gjorde brug af. Sagen var blevet bekendt og havde fremkaldt megen og ubehagelig snak, og Cauchon ville næppe vove at gentage denne sin skidne trafik lige med det første. Dette var i alt fald en trøst.

Da vi den næste morgen kom til Citadellet, fandt vi, at man havde foretaget en forandring. Kapellet havde vist sig at være alt for lille. Retten var derfor flyttet til et smukt værelse for enden af fæstningens store hal. Dommernes antal var forøget til to og tres – og mod alle disse stod en uvidende pige uden nogen som helst form for støtte.

Fangen blev ført ind. Hun var så hvid i ansigtet som sne, men så ikke det mindste mere medtaget ud end dagen før. Er det ikke forunderligt? I går sad hun fem timer på den rygløse bænk med lænkerne samlet på sit skød, plaget og forfulgt af den ugudelige retsforsamling uden så meget som et bæger vand til sin forfriskning – for man tillod hende intet, og jeg behøver vel

ikke nu at fortælle, at hun ikke var den, der bad disse mennesker om en gunstbevisning.

Natten havde hun tilbragt i sit mørke fangebur med lænkerne på; alligevel var hun nu her, behersket, utrættelig, rede til kamp – ja, den eneste person her i salen, som ikke viste noget spor efter gårsdagens strabadser.

Og hendes øjne – å, ens hjerte kunne briste ved at se dem. Har I set den tilslørede, dybe glød, den rørende krænkede værdighed, den ubetvungne og ubetvingelige ånd, som brænder og gløder i en fangen ørns øje, og får menneskene til at føle sig simple og uværdige under dets stumme bebrejdelse? Hvor vidunderligt talende de var! I dem lå der skjult strømme af muntert solskin, det blødeste og fredeligste tusmørke, og ødelæggende uvejr og lyn. Deres mage fandtes ikke i hele den store, vide verden.

Mødet blev sat. Og hvorledes begyndte det, tror I? Netop som det begyndte dagen i forvejen – med den samme kedelige ting, som blev afgjort i går efter så megen kamp. Biskoppen begyndte således:

"Vi forlanger nu af Dem, at De aflægger ed på at besvare alle spørgsmål oprigtigt og sandfærdigt."

Jeanne svarede med stor sindsro:

"Jeg aflagde eden i går, Monseigneur, lad det være nok."

Biskoppen blev ved sit, og mere og mere rasende blev han, for Jeanne rystede blot på hovedet og var tavs. Til sidst sagde hun:

"Jeg aflagde eden i går; det er nok." Så sukkede hun og sagde: "De plager mig virkelig alt for meget."

Biskoppen befalede og rasede, men han fik ikke rokket hende. Til sidst opgav han det og overlod hende til en mand, som var vel øvet i at lægge fælder for folk – det var Beaupere, en doktor i teologi. Læg nu vel mærke til den snu strategs første ytring – fremsagt på en let og rask måde, som kunne have fanget den person, som ikke var på sin post:

"Nå, Jeanne, sagen er jo meget ligetil; tal nu blot åbent og besvar sandfærdigt alle de spørgsmål, som jeg vil stille Dem, og som De har svoret at gøre det."

Det mislykkedes. Jeanne sov ikke. Hun gennemskuede ham og svarede:

"Nej, De kunne spørge om ting, som jeg hverken kunne eller ville fortælle Dem."

Så tilføjede hun i et advarende tonefald, for hun tænkte på, hvor forkert det var af disse Guds tjenere at stikke deres næser i sager, som var udgået fra Hans hånd under Hans hemmeligheds frygtelige segl:

"Hvis I var vel underrettede om mig, ville I ønske, at jeg var ude af Jeres hænder. Jeg har ikke gjort noget, uden at det er blevet mig åbenbaret."

Beaupere skiftede taktik og prøvede at nærme sig til hende fra en anden vinkel. Han forsøgte at snige sig ind på hende i ly af uvigtige og uskyldige spørgsmål:

"Lærte De noget håndarbejde derhjemme?"

"Ja, at sy og spinde."

Så rettede hun sig stolt op, denne uovervindelige kriger, sejrherren fra Patay, løven Talbots besejrer, øverstkommanderende over en nations hære, gjorde et lille kast med hovedet og sagde med naiv tilfredshed:

"Og hvis det kommer an på det, er jeg da ikke bange for at tage kampen op med en hvilken som helst kvinde i Rouen!"

Tilhørerskaren brød ud i bifald – hvilket behagede Jeanne – og man sendte hende mange venlige og kærlige smil. Men Cauchon blev rasende og rådede folk til at være stille og opføre sig ordentligt.

Beaupere kom med flere spørgsmål. Blandt andre:

"Havde De anden beskæftigelse derhjemme?"

"Ja. Jeg hjalp min moder med det huslige arbejde og gik til græsgangene med fårene og køerne."

Hendes stemme skælvede en smule, men næppe mærkbart. Men jeg tænkte på gamle dage, og en stund kunne jeg dårligt se, hvad jeg skrev.

Beaupere listede sig forsigtigt og ad omveje hen til det forbudte område, og gentog til sidst et spørgsmål, som hun for en tid siden havde nægtet at besvare, nemlig om hun i de dage havde modtaget den hellige nadver på andre festdage end i påsken. Jeanne svarede blot:

"*Passez outre.*" Eller med andre ord: Gå videre til ting, som det er Dem tilladt at spørge om.

Jeg hørte et af rettens medlemmer hviske til sin sidemand:

"Som regel er disse vidner tåbelige skabninger og et let bytte – lette at forvirre, lette at skræmme – men i sandhed, dette barn kan man hverken forskrække eller finde sovende."

Lidt efter spidsede hele huset øren, for Beaupere begyndte af spørge om Jeannes stemmer, noget, som var af største interesse for alle. Han plan var at narre hende til at antyde, at hendes stemmer undertiden skulle have givet hende onde råd – altså at de med andre ord var af Djævelen.

Og havde hun haft noget med Djævelen at bestille – nuvel, så kunne hun ekspederes til bålet i fuld fart, og det var jo forhørenes egentlige hensigt.

"Hvornår hørte De første gang disse stemmer?"

"Jeg var tretten, da jeg først hørte en stemme fra Gud, som ville hjælpe mig til at leve gudfrygtigt. Jeg blev forskrækket. Den kom ved middagstid i min fars have om sommeren."

"Havde De fastet?"

"Ja."

"Dagen i forvejen?"

"Nej."

"Hvilken retning kom det fra?"

"Fra højre – fra kirken."

"Kom det med et stort lys?"

"Ja. Det var strålende."

"Hvad mindede stemmen om?"

"Det var en ædel stemme, og jeg tænkte, den var sendt af Gud. Tredje gang, jeg hørte den, forstod jeg, det var en engels røst."

"De kunne forstå den?"

"Ja, med lethed. Den var ganske tydelig."

"Hvilket råd gav den Dem angående Deres sjæls salighed?"

"De befalede mig at leve i retfærdighed og være flittig i min kirkegang. Og den fortalte mig, at jeg skulle gå i Frankrigs tjeneste."

"I hvilken skikkelse viste stemmen sig?"

Et øjeblik så Jeanne mistroisk på præsten, så sagde hun roligt:

"Det vil jeg ikke fortælle."

"Søgte stemmen Dem ofte?"

"Ja. To eller tre gange om ugen. Den sagde til mig: 'Forlad din landsby og gå til Frankrig ...'"

"Vidste Deres fader noget om Deres rejse?"

"Nej. Stemmen sagde: 'Gå til Frankrig', derfor kunne jeg ikke være hjemme længere."

"Hvad sagde den mere?"

"At jeg skulle hæve Orleans' belejring.

"Var det alt?"

"Nej, jeg skulle drage til Vaucouleurs, og Robert de Baudricourt skulle give mig soldater til at følge mig til Frankrig, og jeg svarede, at jeg jo kun var en stakkels pige, der hverken havde lært at fægte eller at ride."

Så fortalte hun, hvorledes hun var blevet forhindret og forsinket i Vaucouleurs, men til sidst fik soldater og begyndte sin march.

"Hvorledes var De klædt?"

Retten i Poitiers havde besluttet, at eftersom Gud havde sat hende til at udføre en mands arbejde, var det sømmeligt og ingen krænkelse af religionen, at hun klædte sig som en mand; men denne ret var nu fast bestemt på at bruge ethvert våben mod Jeanne, selv om de så var sønderbrudte og kasserede.

"Jeg bar mandsdragt og et sværd, som Robert de Baudricourt gav, men intet andet våben."

"Hvem var det, som rådede Dem til at bære mandsdragt?"

Jeanne fik atter mistro til ham. Hun ville ikke svare.

Spørgsmålet blev gentaget.

Hun nægtede på ny at svare.

"Svar. Det er en befaling."

"*Passez outre,*" var alt, hvad hun sagde.

Så måtte Beaupere opgive sagen for øjeblikket.

"Hvad sagde Baudricourt til Dem, da De drog af sted?"

"Han fik mine ledsagere til at love at beskytte mig, og til mig sagde han: 'Gå nu, og lad der så ske, hvad der vil!'"

Efter mange spørgsmål om andre ting, blev hun på ny spurgt om sin klædedragt. Hun sagde, at det var nødvendigt, at hun klædte sig som en mand.

"Rådede Deres stemme Dem til det?"

Jeanne svarede blot roligt:

"Jeg tror, min stemme rådede mig godt."

Det var alt, hvad man kunne få ud af hende; hun blev spurgt om andre ting, og endelig om mødet med kongen i Chinon. Hun sagde, at hun af stemmerne fik at vide, hvem der var kongen. Til sidst spurgte han:

"Hører De endnu disse stemmer?"

"De kommer til mig hver dag."

"Hvad beder De dem om?"

"Jeg har aldrig bedt om anden løn end min sjæls frelse."

"Har stemmerne altid opfordret Dem til at følge hæren?"

Han sneg sig ind på hende igen.

"De bød mig at blive tilbage i St. Denis. Jeg ville have adlydt, men mit sår havde gjort mig hjælpeløs, og ridderne bar mig af sted med magt."

"Hvornår blev De såret?"

"Under angrebet foran Paris."

Det næste spørgsmål åbenbarer, hvad Beaupere havde til hensigt:

"Var det en helligdag?"

Man forstår hans hensigt. Han ville bringe det på det rene, at en stemme fra Gud næppe kunne tillade eller tilråde, at en helligdag vanhelligedes af krig og blodsudgydelse.

Jeanne tænkte sig om et øjeblik; så svarede hun:

"Ja, det var en helligdag."

"Sig mig da dette: Anså De det for rigtigt at foretage et angreb på en helligdag?"

Dette var et skud, som kunne frembringe en sprække i en mur, som hidtil ikke havde lidt nogen skade. Der blev stille i salen, og spændt forventning stod at læse i alles ansigter. Men Jeanne skuffede dem alle. Hun gjorde bare en lille håndbevægelse, som når man børster en flue af sig og sagde med stille ligegyldighed:

"*Passez outre*."

Et øjeblik viste der sig et smil på selv de strengeste ansigter, og flere lo højt. Fælden havde været forberedt længe og omhyggeligt, nu blev den udløst, og den var tom.

Retten rejste sig. Den havde siddet i timevis og var grusomt træt. Størsteparten af tiden var gået med tilsyneladende løs snak og hensigtsløse spørgsmål, men alt dette øjensynlig tilfældige stof var tæt bestrøet med skjulte snarer. Men Jeanne havde heldigvis undgået dem alle, undertiden ved hjælp af et lykkeligt tilfælde, undertiden ved hjælp af sit skarpsyn og sin kraftige ånds lynsnare indskydelser.

Denne daglige forfølgelse af den venneløse, lænkede pige fortsattes i lang, lang tid – en værdig sport, en sværm af blodhunde og køtere, som pinte en kattekilling! Og jeg kan forsikre jer, at det var det samme hele tiden.

Da stakkels Jeanne havde ligget i sin grav i en fjerdedel af et århundrede, sammenkaldte paven den store ret, som på ny granskede sagens dokumenter, og hvis retfærdige kendelse befriede hendes berømte navn fra enhver plet og ridse, og som til evige tider fordømte Rouen-tribunalets kendelse og opførsel.

Manchon og flere af de dommere, som havde været med i Rouen, var blandt de vidner, som deltog i revisionsprocessen.

Dette er et udtog af Manchons eget vidnesbyrd, som står nedskrevet i de officielle beretninger:

"Når Jeanne talte om sine syner, blev hun afbrudt ved næsten hvert eneste ord. De trættede hende med lange og gentagne eksaminationer om alskens ting. Næsten hver dag varede formiddagsmødet *tre-fire timer*, så udtog man de særlig vanskelige og lumske punkter fra formiddagsmødet og disse tjente så som materiale for eftermiddagsmødet, som varede *to eller tre timer*. De foretog mange sidespring fra det emne til det andet; alligevel svarede hun altid med *forbavsende klogskab og en stærk hukommelse.* Hun rettede ofte på dommerne og sagde: 'Men dette har jeg besvaret en gang før – spørg protokolføreren –' og henviste dem altså til mig."

Og her følger et udsagn fra Jeannes dommere. Husk på, at de ikke kun taler om et par dage, men om en lang og kedelig række af dage:

"De fremsatte dybsindige spørgsmål, men hun klarede sig godt. Undertiden begyndte forhørsdommeren på andre emner for at se, om *hun ikke ville modsige sig selv.* De plagede hende med deres lange forhør, som *dommerne selv gik trætte fra*. Fra de snarer, man lagde for hende, kunne den *kløgtigste mand i Verden ikke have reddet sig uden med stort besvær.* Hun gav sine svar med

stor forsigtighed, ja i en sådan grad, jeg *i løbet af tre uger troede, at hun måtte være inspireret.*"

Er det ikke mærkværdigt, at lærde universitetsprofessorer kan sige noget sådant om en uvidende pige fra landet?

Ja, hun var stor; hun var vidunderlig. Det tog seks tusinde år at frembringe hende; hendes mage vil ikke vise sig igen her i Verden de næste halvtreds tusinde. Det er nu min mening.

7. Forgæves list

Rettens tredje møde blev sat i det samme rummelige værelse den 24. februar.

Hvorledes det begyndte? Akkurat som tidligere. Da alle havde taget plads, talte Cauchon fra sin trone og befalede Jeanne at lægge hånden på evangeliet og sværge at sige sandheden om alle ting!

Jeannes øjne skød lyn, og hun rejste sig og blev stående med ædel anstand vendt mod biskoppen:

"Tag Dem i agt for, hvad De gør, Monseigneur, De som er min dommer, for De tager et frygteligt ansvar på Dem, og De går for vidt."

Dette forvoldte et umådeligt oprør, og Cauchon fo'r løs på hende med en skrækkelig trussel – truslen om en øjeblikkelig dødsdom, hvis hun ikke adlød. Det forvandlede mit blod til is, og jeg så, at ansigterne omkring mig blegnede – for han mente døden på bålet!

Men Jeanne blev stående og svarede stolt og ubekymret:

"Ikke hele gejstligheden i Rouen og Paris kunne dømme mig til døden, dertil har de ingen ret!"

Dette fremkaldte en grænseløs tumult, og en del af den bestod i bifald fra tilhørerne. Jeanne indtog sin plads. Biskoppen blev ved sit.

"Jeg har allerede aflagt ed. Det er nok," svarede Jeanne.

Biskoppen skreg:

"Når De nægter at aflægge ed, udsætter De Dem for mistanke!"

"Lad så være. Jeg har aflagt ed. Det er nok."

Dette nyttede ingenting. Jeanne svarede stadig, at hun ville fortælle, hvad hun vidste, men ikke *alt*, hvad hun vidste.

Biskoppen plagede hende så længe, at hun til sidst sagde i en træt tone:

"Jeg kom fra Gud; jeg har intet mere at bestille her. Send mig tilbage til Gud, fra hvem jeg kom."

Det var ynkeligt at høre; det var det samme som at sige: "I stræber mig efter livet; tag det og lad mig ellers være i fred."

Biskoppen stormede igen løs på hende:

"Endnu en gang befaler jeg Dem ..."

Men Jeanne afbrød ham med et ligegyldigt: "*Passez outre*", og Cauchon trak sig tilbage fra kampen; men denne gang tilbød han en overenskomst, og med sit skarpsyn indså Jeanne straks, at det ville være en beskyttelse for hende og indvilligede i det. Hun skulle aflægge ed på at sige sandheden om de ting, som var fremstillet i sagens dokumenter. Nu kunne de ikke løbe om hjørner med hende; nu sejlede hun på et kortlagt hav. Biskoppen havde garanteret mere, end han havde haft til hensigt, mere end han agtede at holde.

Efter befaling genoptog Beaupere forhøret over den anklagede. Det var påske, og man kunne muligvis gribe hende i at forsømme nogle af sine religiøse pligter. Jeg burde have fortalt ham, at det ville mislykkes. Religionen var jo hendes liv!

"Hvornår spiste eller drak De sidst?"

Hvis hun havde spist eller drukket den mindste smule, kunne hverken hendes ungdom eller hendes halvt udsultede tilstand have reddet hende fra den farlige mistanke om at nære foragt for kirkens bud.

"Jeg har ikke gjort nogen af delene siden i går middag."

"Hvornår hørte De sidst Deres stemmer?"

"I går og i dag."

"På hvilket tidspunkt?"

"I går var det om morgenen."

"Hvad lavede De dengang?"

"Jeg sov, og den vækkede mig."

"Ved at røre Deres arm?"

"Nej, uden at røre mig."

"Takkede De den? Knælede De?"

Han håbede måske, at det senere ville vise sig, at hun havde vist ærbødighed overfor Guds og menneskenes ærkefjende.

"Ja, jeg takkede dem og knælede i min seng, hvor jeg var lænket, og jeg lagde hænderne sammen og bad den bønfalde Gud om at hjælpe mig med de svar, jeg skulle give."

"Og hvad sagde stemmen så?"

"Den sagde til mig, at jeg skulle svare kækt og ligefremt, så ville Gud hjælpe mig." Så vendte hun sig til Cauchon og sagde: "De siger, De er min dommer; nu siger jeg Dem atter, tag Dem i agt for hvad De gør, for jeg er i sandhed sendt af Gud, og De udsætter Dem for stor fare."

Beaupere spurgte, om ikke stemmernes råd var upålidelige og foranderlige.

"Nej, de modsiger aldrig sig selv."

"Har stemmen forbudt Dem at besvare mere end en del af det, hvorom De bliver spurgt?"

"Det vil jeg ikke sige Dem noget om. Jeg har åbenbaringer om min herre, kongen."

Så blev hun grebet af sindsbevægelse. Øjnene blev fulde af tårer, og hun talte med stor overbevisning:

"Jeg tror fuldt og fast – så sikkert som jeg tror på Kristus, og at Gud har udfriet os fra Helvedes ild – at Gud taler til mig gennem den stemme!"

"Tror De da, at Gud ville blive misfornøjet med Dem, hvis De sagde hele sandheden?"

"Stemmen har befalet mig at fortælle visse ting til kongen, og ikke til Dem – ting, som jeg ønskede, kongen vidste."

"Hvorfor taler stemmen ikke til kongen selv, som den gjorde, da De var hos ham? Ville den ikke gøre det, hvis De bad den om det?"

"Jeg ved ikke, om det er Guds ønske."

Hun var tankefuld en stund og en smule åndsfraværende; så tilføjede hun en bemærkning, som gav den altid opmærksomme Beaupere en anledning til at sætte en fælde.

Men han skyndte sig ikke med det; å nej, han var klogere end som så og stillede først en række ubetydelige spørgsmål om forskellige ting.

Jeannes uforsigtige bemærkning var denne:

"Uden Guds nåde kunne jeg intet udrette."

Retten så præstens spil og iagttog det med grusom iver. Stakkels Jeanne sad endnu drømmende og åndsfraværende; hun var måske træt. Hendes liv svævede i øjeblikkelig fare, og hun anede det ikke.

Så var tiden inde, og Beaupere satte forsigtigt sin fælde:

"Er De i nådestilstand?"

Å, vi havde da et par hæderlige og modige mænd blandt disse dommere, og Jean Lefevre var en af dem. Han sprang op og råbte:

"Det er et frygteligt spørgsmål. Den anklagede er ikke nødt til at besvare det."

Cauchon blev sort i ansigtet ved at se denne redningsplanke lagt ud til den næsten fortabte pige, og han skreg:

"Stille! Og sæt Dem! Anklagede har at svare!"

Der var ingen udvej af denne vanskelighed, for hvad enten hun sagde ja eller nej, ville det være lige galt, for Skriften siger, at *det er ikke muligt at vide dette.*

Det var et frygteligt øjeblik for mig, mens vi ventede; det var så langt som et helt år. Hele huset sad i spænding, og det lod til for det meste at være glad spænding.

Med uskyldige, ubekymrede øjne så Jeanne på alle disse forventningsfulde ansigter, og ydmygt og mildt kom hun med dette udødelige svar, som fejede den kolossale snare af vejen, som var det kun spindelvæv:

"*Hvis jeg ikke er i nådestilstand, beder jeg Gud optage mig i den; hvis jeg er i den, beder jeg Gud beholde mig der.*"

Så længe jeg lever, kommer jeg aldrig til igen at se en sådan virkning af et menneskes ord. Et øjeblik var der stille som i graven. Menneskene så forundret på hinanden; nogen blev fulde af ærefrygt og korsede sig, og jeg hørte Lefevre mumle:

"Det ligger over et menneskes visdom at finde på det svar. *Hvorfra* kommer dette barns forbavsende inspiration?"

Lidt efter fortsatte Beaupere sit arbejde; men nederlagets ydmygelse hvilede tungt på ham, og han forrettede det yderst slet, da han ikke var i stand til at lægge hele sin sjæl i det.

Han stillede hende tusinde spørgsmål om hendes barndom, om egeskoven, alferne og om børnenes leg under vort kære "Arbre Fée de Bourlemont", og disse gamle minder fik hende til

at græde lidt, men hun holdt sig så tappert, som hun kunne, og besvarede dem alle.

Så afsluttede præsten med en hentydning til hendes klædedragt – en ting, man aldrig tabte af syne i denne hidsige jagt på et uskyldigt væsens liv.

"Kunne De tænke Dem at få en kvindedragt?"

"Ja, hvis jeg må komme ud af dette fængsel – men her, nej."

8. Jeanne fortæller om sine syner

Mandag den 27. sattes retten igen. Og kunne man tro det? Biskoppen gik uden om de ting, der var nævnt i sagens dokumenter, og forlangte atter at Jeanne skulle aflægge eden uden betingelser. Hun nægtede at gøre det, og Cauchon måtte give sig.

Atter blev hun spurgt ud om stemmerne. Hvis stemmer var det?

"St. Catherine og St. Marguerite."

Hvordan vidste De, at det var disse to helgener?"

"Jeg kendte dem på den måde, hvorpå de hilste mig. I syv år har de ledet mig, og jeg ved, det var dem, for de sagde det til mig."

"Hvis stemme var det, De første gang hørte, dengang De var tretten år?"

"Det var St. Michaels stemme. Jeg så ham for mine øje; han var ikke alene, men fulgt af en engleskare."

"Så De ærkeenglen og hans tjenende engle i legemet eller i ånden?"

"Jeg så dem med mit legemes øjne, således som jeg ser Dem, og da de gik, græd jeg, fordi de ikke tog mig med."

"I hvilken skikkelse viste St. Michael sig?"

"Det har jeg ikke lov til at tale om."

"Hvad sagde ærkeenglen til Dem den første gang?"

"Det kan jeg ikke svare Dem på i dag."

Hun mente vel, at hun først skulle have lov af sine stemmer til at fortælle det.

Hun beklagede sig nu over de mange unødvendige spørgsmål og sagde:

"Jeg har besvaret alle disse spørgsmål for retten i Poitiers, og jeg ville ønske, at De fik disse retsprotokoller bragt hertil og læste dem. Vær så venlig at sende bud efter dem."

Dette svarede man ikke på. Det var et emne, som de forsigtigt gik uden om. Protokollerne fra Poitiers var klogeligt skaffet af vejen, for de indeholdt ting, der ikke passede de høje dommere.

Deriblandt den afgørelse, at Jeannes sendelse var af Gud, hvor det nu var denne lavere rets hensigt at bevise, at den var af Djævelen; ligeledes var der en bestemmelse om, at Jeanne måtte tillades at bruge mandsdragt, mens denne ret havde sat sig for at bruge mandsdragten til hendes ødelæggelse.

"Hvorledes blev De overtalt til at gå i fransk tjeneste – var det af egen lyst?"

"Ja, og på Guds befaling. Ellers havde jeg ikke gjort det. Hellere havde jeg ladet mit legeme rive i stykker af heste end at gøre noget uden Guds befaling."

Atter bragte Beaupere samtalen hen på hendes mandlige klædedragt, og Jeanne blev utålmodig. Hun afbrød ham og sagde:

"Det er en ubetydelig og uvigtig ting. Jeg antog den ikke, fordi noget menneske tilrådede mig det, men fordi Gud befalede det."

"Robert de Baudricourt befalede Dem ikke at bære den?"

"Nej."

"Tror De, at det var rigtigt af Dem at gå i en mands klædedragt?"

"Jeg gjorde ret i at gøre alt, hvad Gud befalede mig."

"Men i dette særlige tilfælde, tror De da, at De gjorde ret i at antage en mands klædedragt?"

Beaupere gjorde flere forsøg på at få hende til at modsige sig selv og at fremstille hendes ord og handlinger som stridende mod Skriften. Men det lykkedes ham ikke. Det var spild af tid.

"Var der en engel over kongens hoved, første gang De så ham?"

"Ved den velsignede Maria ..."

Hun betvang sin utålmodighed, og afsluttede roligt sætningen: "Hvis der var en, så jeg den i hvert tilfælde ikke."

"Var der lys?"

"Der var over tre hundrede soldater og fem hundrede fakler – for ikke at tale om det åndelige lys."

"Hvad fik kongen til at tro på de åbenbaringer, De bragte ham?"

"Han fik et tegn; desuden skete det efter præsternes råd."

"Hvilke åbenbaringer fik kongen at vide?"

"Det får De aldrig ud af mig." Lidt efter tilføjede hun:

"I tre uger blev jeg forhørt af præsteskabet i Chinon og Poitiers. Kongen fik et tegn, og præsterne var af den tro, at mine handlinger var af det gode og ikke det dårlige."

Beaupere gav sig nu til at tale om sværdet fra Fierbois for at se, om han ikke her kunne få anledning til at overbevise retten om, at hun var en heks.

"Hvordan vidste De, at der lå et gammelt sværd begravet bag alteret i St. Catherine-kirken i Fierbois?"

"Jeg vidste, at sværdet lå der, fordi mine stemmer havde fortalt mig det, og jeg sendte bud og bad om at få det, så jeg

kunne bære det i krigen. Kirkens præster lod det eftersøge, og de lod det pudse, og rusten faldt af det."

"Bar De det, da De blev fanget ved Compiègne?"

"Nej. Men jeg bar det stadig, til jeg forlod St. Denis efter angrebet på Paris."

Dette under mystiske omstændigheder fundne og senere så sejrrige sværd var under mistanke for at være forhekset.

"Blev sværdet velsignet? Og hvilken velsignelse blev udtalt over det?"

"Ingen. Jeg elskede det, fordi det blev fundet i St. Catherinekirken, for jeg holdt så meget af denne kirke."

Denne kirke var nemlig bygget til ære for en af hendes engle.

"Lagde De det ikke på alteret [Note 8)], for at det skulle blive sejrrigt?"

"Nej."

"Bad De ikke om, at det måtte blive sejrrigt?"

"Der var vel ikke noget galt i at ønske, at mit våben måtte blive sejrrigt?"

"Så var det altså ikke det sværd, De bar ved Compiègne? Hvilket sværd bar De dér?"

"Et sværd, som havde tilhørt burgunderen Franquet d'Arras, som jeg tog til fange ved Lagny. Jeg beholdt det, fordi det var et godt slagsværd – godt til at uddele svære hug og slag med."

Hun sagde dette ganske ligefremt; og modsætningen mellem den fintbyggede lille skikkelse og de barske soldaterord, som faldt hende så let i munden, fik flere tilhørere til at smile.

"Hvor er det andet sværd nu?"

"Står det i verbalprocessen?"

Beaupere svarede ikke.

"Hvad holder De mest af, Deres banner eller Deres sværd?"

Hendes øjne lyste, da han nævnte banneret, og hun udbrød:

"Jeg elsker mit banner højst – å, firs gange højere end sværdet. Undertiden bar jeg det selv, når jeg angreb fjenden – for at undgå at dræbe nogen." Så tilføjede hun naivt, og atter fornemmede man modsætningen mellem hendes lille personlighed og emnet: "Jeg har aldrig dræbt nogen."

Mange smilede, og det var ikke så underligt, når man betænkte, hvilken sød og uskyldig lille tingest hun var at se til. Man kunne næppe tro, hun nogensinde havde set et menneske blive dræbt; hun lod slet ikke til at være skikket til den slags.

"I det sidste angreb på Orleans, fortalte De da ikke Deres soldater, at pilene og kanonkuglerne ikke ville såre andre end Dem?"

"Nej. Og beviset på dette er, at over et hundrede af min folk blev såret. Jeg sagde til dem, at de ikke skulle være bange; vi ville hæve belejringen. Jeg blev såret i halsen af en pil, men St. Catherine trøstede mig, og jeg blev rask igen på femten dage uden at jeg behøvede at forlade mit arbejde."

"Vidste De, at De ville blive såret?"

"Ja, og jeg havde på forhånd sagt det til kongen. Det var mine stemmer, der havde fortalt mig det."

"Hvorfor lod De ikke kommandanten i Jargeau få lejlighed til at købe sig fri?"

"Jeg tilbød ham at gå uhindret derfra med alle sine soldater, og hvis jeg han ikke gjorde det, ville jeg indtage stedet med storm.

"Og det gjorde De?"

"Ja."

"Havde Deres stemmer rådet Dem til at tage det med storm?"

"Det husker jeg ikke."

Således endte et langt møde uden noget resultat.

Man havde forsøgt sig med alle mulige kunstgreb for at fange Jeanne i noget forkert, være sig i tanke, tro eller gerning lige fra hun var et lille barn – og det var mislykkedes. Uskadt, uberørt var hun gået igennem ildprøven.

Havde retten tabt modet? Nej. Naturligvis var den overordentlig forbavset ved at finde sit hverv så uhyre vanskeligt, men den havde stærke hjælpere i form af sult, kulde, udmattelse, forfølgelse, forræderi, og mod alt dette stod en forsvarsløs pige, som før eller senere måtte give sig overfor de legemlige og åndelige anstrengelser eller fanges i en af de mange fælder, som blev stillet.

Havde retten da ingen fremskridt gjort under disse tilsyneladende endeløse møder? Jo. Den havde følt sig frem, og fundet et par svage spor, som muligvis kunne føre til noget. Mandsdragten for eksempel, og synerne og stemmerne. Naturligvis tvivlede ingen på, at hun havde set overjordiske væsener og var blevet tiltalt og rådet af dem. Og naturligvis var der ingen, som betvivlede, at Jeanne med overnaturlig bistand havde udrettet mirakler, såsom at hun havde fundet kongen midt iblandt mængden uden at kende ham, og at hun havde fundet det sværd, som lå begravet under alteret. Det ville være dumt at tvivle på disse ting, for vi ved alle, at luften er fuld af djævle og engle, som er synlige for troldmænd på den ene side og for de rene hellige på den anden; men det, som de fleste troede på, det var at Jeannes syner, stemmer og mirakler kom fra Gud. Man håbede, at man med tiden kunne få bevist, at de

var af satanisk oprindelse. Derfor vedblev retten så ihærdigt at kredse rundt om disse ting; den havde sine egne hensigter med dette.

9. Hun forudsiger sin sikre frelse

Det næste møde åbnedes torsdag den 1. marts. Otte og halvtreds dommere var til stede; de øvrige hvilede.

Som sædvanlig blev Jeanne opfordret til at aflægge en ed uden reservationer, men hun nægtede det ganske bestemt og tilføjede:

"Men om de ting, som er nævnt i sagens dokumenter, vil jeg fortælle hele sandheden – så helt og fuldt, som stod jeg foran paven selv."

Det var vel en udsigt! Vi havde to eller tre paver dengang; og kun en af dem kunne naturligvis være den sande pave. Alle undgik klogeligt at vælge pavens navn, for det var farligt at komme ind på sagen. Her var en anledning til at narre en stakkels pige ud på glatis, og den samvittighedsløse dommer benyttede sig øjeblikkelig af det. Tilsyneladende ligegyldig spurgte han:

"Hvem anser De for at være den sande pave?"

Hele forsamlingen ventede med spænding på at høre svaret og se byttet gå i fælden. Men da svaret kom, blev dommeren forvirret, og mange tilstedeværende lo i det skjulte.

For Jeanne spurgte med en stemme og et væsen så troskyldigt, at det næsten narrede mig:

"Er der to?"

En af de dygtigste præster i forsamlingen udtalte højt sin hjertens mening, så det halve af huset kunne høre ham:

"Å Gud, det var et mesterligt træk!"

Så snart dommeren kom sig af sin forvirring, fortsatte han forhøret uden at bryde sig om at besvare Jeannes spørgsmål.

"Er det sandt, at De modtog et brev fra greven af Armagnac, som spurgte Dem, hvilken af de tre paver han burde adlyde?"

"Ja, og jeg svarede på det."

Afskrifter af begge disse breve blev oplæst. Hun sagde, at hendes ikke var helt korrekt kopieret. Hun sagde, at hun havde modtaget grevens brev, netop som hun var ved at stige til hest, og tilføjede: "Jeg dikterede et par ord til svar, og lovede at skrive til ham fra Paris eller et andet sted, hvor jeg kunne være i ro."

Hun blev atter spurgt om, hvilken pave hun anså for den rette.

"Jeg kunne ikke oplyse greven om, hvem han burde adlyde, men hvad mig angår, så mener jeg, vi er forpligtede til at adlyde den hellige fader i Rom."

Så oplæste de Jeannes første forsøg på at diktere den proklamation, hvori hun opfordrer englænderne til at hæve belejringen af Orleans og forlade Frankrig.

"Anerkender De dette dokument som Deres?"

"Ja, med undtagelse af, at der er enkelte misforståelser i det – ord, som lader mig tillægge mig selv for stor betydning."

Jeg forstod, hvad der ville komme, og jeg skammer mig.

"For eksempel – jeg sagde ikke 'overgive til Jomfruen', jeg sagde 'overgive til kongen', og jeg kaldte ikke mig selv for 'hærens øverstkommanderende'. Alt dette er ord, som min sekretær satte ind, eller måske har han hørt fejl eller glemt, hvad jeg sagde."

Hun så ikke på mig, da hun sagde dette; den ydmygelse sparede hun mig for. Jeg forandrede med vilje hendes sprog, for hun *var* øverstkommanderende og havde ret til at kalde sig sådan, og hvem ville overgive noget til kongen, der på det

tidspunkt kun var en person uden betydning? Hvis der skulle være tale om overgivelse, måtte det være til den ædle Jomfru fra Vaucouleurs, hvis navn allerede var en magt, skønt hun endnu ikke havde slået det første slag.

Ja, det kunne være blevet en køn historie for mig, hvis den ubarmhjertige ret havde opdaget skriveren, som havde opsat dette brev – Jeanne d'Arcs sekretær i deres midte i færd med at optage retsreferatet, og som i fremtiden skulle stå frem og vidne mod alle de løgne og fordrejelser, som Cauchon havde smuglet ind i dem!

"Erkender De, at De har dikteret denne proklamation?"

"Ja."

"Har De angret den? Tilbagekalder De den?"

Å, hvor krænket hun blev!

"Nej! Ikke engang disse lænker –" og hun rystede dem – "ikke engang disse lænker kan tilintetgøre de forhåbninger, jeg dengang ytrede. Og hvad mere er!" – hun rejste sig og blev et øjeblik stående, mens et guddommeligt lys tændtes i hendes øjne, og ordene strømmede frem som en flod – "jeg siger jer nu at inden syv år vil en ulykke ramme englænderne, ja mange gange større end Orleans' fald! Og –"

"Stille! Sæt dem!"

"Og så, lige efter, vil de miste hele Frankrig!"

Husk nu på, hvordan sagerne stod. De franske hære eksisterede ikke mere. Alting stod stille, der var ikke antydning af, at feltmarskal Richemont ville stå frem, genoptage Jeannes store værk og fuldføre det. Trods dette fremkom Jeanne med denne forudsigelse – *og den slog til*.

Inden fem år faldt Paris i 1436 – og vor konge marcherede ind i byen som sejrherre. Den første del af forudsigelsen var dermed opfyldt – ja, næsten hele forudsigelsen, for da Paris var i vore hænder, var resten en let sag.

Tyve år senere var hele Frankrig vort med undtagelse af en eneste by – Calais.

Dette minder om en af Jeannes tidligere spådomme. Dengang hun ønskede at indtage Paris og let kunne have gjort det, hvis kongen havde samtykket, sagde hun, at dette var den gyldne tid; når Paris først var vort, ville hele Frankrig være vort inden seks måneder var gået. Men hvis denne gyldne anledning til at generobre Frankrig blev forspildt sagde hun: "Jeg giver Dem tyve år til at udrette det."

Hun havde ret. Efter at Paris faldt, måtte man senere tage resten af Frankrig by for by, fæstning for fæstning, og det tog tyve år at fuldføre dette værk.

Ja, her stod Jeanne den 1. marts 1431 og fremkom med denne forudsigelse, som blev optaget i den officielle beretning mange år før den blev opfyldt. Fem og tyve år efter Jeannes død blev beretningen lagt frem i revisionsprocessen og under ed bekræftet af Manchon og mig, og de endnu levende dommere fra dengang bevidnede, at beretningen var i overensstemmelse med sandheden.

Jeannes forbløffende ord vakte stort postyr, og det varede nogen tid, før der blev stille igen. Naturligvis blev alle ængstelige, for en spådom er en uhyggelig ting, enten man så tror, den stiger op fra Helvede eller kommer ned fra Himlen. Og disse folk ville gerne have givet deres højre hånd for at vide, hvorfra den kom.

"Hvorledes ved De, at disse ting skal ske?"

"Jeg ved det gennem en åbenbaring. Og jeg ved det så sikkert, som at De sidder her foran mig."

Den slags svar dæmpede jo ikke ligefrem den almindelige ængstelse. Dommeren søgte da også at komme væk fra dette emne så hurtigt som muligt.

"Hvilket sprog taler Deres stemmer?"

"Fransk."

"Også St. Marguerite?"

"Ja, hvorfor ikke? Hun er på vor side, ikke på englændernes!"

Helgener og engle, som ikke indlod sig på at tale engelsk! En alvorlig fejl! De kunne ikke bringes for retten og straffes, men tribunalet kunne senere benytte sig af Jeannes bemærkning imod hende, og det gjorde det.

"Bar Deres helgener og engle smykker? Kroner, ringe, ørenringe?"

For Jeanne var den slags spørgsmål rene letsindigheder; hun besvarede dem derfor ganske ligegyldigt. Men spørgsmålet mindede hende om en anden ting, og hun vendte sig mod Cauchon:

"Jeg havde to ringe. De er blevet taget fra mig under mit fangenskab. De har den ene af dem. Det er en gave fra min broder. Lad mig få den igen. Og hvis ikke, så giv den til kirken."

Dommeren fik den tanke, at disse ringe muligvis besad trolddomskraft. Måske kunne de bruges til skade for Jeanne.

"Hvor er den anden ring?"

"Burgunderne har den."

"Hvor fik De den fra?"

"Min far og mor gav mig den."

"Beskriv den."

"Den er ganske enkel og bærer inskriptionen 'Jesus og Maria'."

Alle kunne begribe, at dette ikke var en passende formel, når man ville udrette Djævelens værk. Dette spor var derfor ikke værd at forfølge. For at være sikker, spurgte en af dommerne, om hun ikke havde kureret syge folk ved at berøre dem med ringen. Hun sagde nej.

"Er det ikke muligt, at Deres helgener og engle kunne være de samme skabninger, som de alfer, Deres gudmoder overraskede en sommernat dansende under det såkaldte alfetræ i Bourlemont?"

"Står det i sagens dokumenter?"

Andet svarede hun ikke.

"Har De ikke talt med St. Marguerite og St. Catherine under det træ?"

"Jeg ved det ikke."

"Eller ved kilden nær træet?"

"Jo, undertiden."

"Hvilke løfter gav de Dem?"

"Ingen andre end dem, Gud forvissede dem om."

"Men hvilke løfter gav de?"

"Det står der intet om i dokumenterne; men jeg vil sige Dem dette: De sagde, at kongen skulle blive herre over sit rige på trods af sine fjender."

"Og hvad mere?"

Der blev en pause. Så sagde hun ydmygt:

"De lovede at føre mig til Paradis."

Hvis ansigter virkelig forråder, hvad der foregår i en mands sjæl, så faldt der nu en angst over mange i det hus, en angst for,

at det måske alligevel var en af Guds tjenere og herolder, man her jagede til døde. – Der blev lidt efter lidt dødstille i salen.

Har I bemærket, at det gentagne gange ligefrem viste sig, at inkvisitorerne på forhånd var vidende om kendsgerningerne, før de fremsatte deres spørgsmål?

Kan I huske Loyseleur, hykleren, den forræderiske præst, Cauchons redskab? Husker I, at under skriftemålets hellige segl fortalte Jeanne ham tillidsfuldt hele sin historie med undtagelse af nogle overnaturlige åbenbarelser, som hendes stemmer havde forbudt hende at omtale – at den uretfærdige dommer Cauchon hele tiden var skjult tilhører?

Nu forstår vi de kløgtige spørgsmål og deres oprindelse. Ja, biskop af Beauvais, i mange år har du i Helvede beklaget denne grusomme uretfærdighed! Med mindre der da er kommet en for at hjælpe dig. Men der er kun én blandt de frelste, der ville gøre det, og det er vel forgæves at håbe, at denne ene ikke allerede har gjort det – Jeanne d'Arc.

Så fortsattes spørgsmålene:

"Gav de Dem flere løfter?"

"Ja, men det står ikke i dokumenterne. Jeg vil ikke fortælle det før om tre måneder."

"Fortalte Deres stemmer Dem måske, at De vil blive befriet inden tre måneder?"

Som så ofte før viste Jeanne også denne gang, at hun blev overrasket over, at dommeren var så god til at gætte.

Jeg var ofte skrækslagen over, at jeg i mit stille sind dadlede stemmerne, fordi de kun opmuntrede hende til at være kæk og frejdig – det ville hun have været alligevel – men aldrig fortalte de hende noget nyttigt, såsom hvordan disse sammensvorne

havde fået nys om hendes affærer. Jeg er af naturen gudfrygtig, men når disse tanker kom, blev jeg kold af skræk, og var det tilfældigvis samtidig tordenvejr, kunne jeg blive så elendigt til mode, at jeg næppe var i stand til at udføre mit arbejde.

Jeanne svarede:

"Dette står ikke i dokumenterne. Jeg ved ikke, hvornår jeg bliver fri, men én, som ønsker mig ud af denne verden, skal gå herfra før mig."

Dette fik flere af dem til at skælve.

"Har Deres stemmer fortalt Dem, at De skal blive udfriet af dette fængsel?"

Det havde de uden tvivl, og dommeren vidste de, før han fremsatte spørgsmålet.

"Spørg mig igen om tre måneder, så skal jeg sige det."

Det sagde hun med et lykkeligt udtryk, den trætte fange! Og jeg? og Noël, som pintes derhenne? En glædesstrøm gik gennem os fra isse til fod! Det var lige akkurat, at vi kunne afholde os fra at give vore følelser til kende.

Hun skulle blive fri om tre måneder. Det var hendes mening; vi forstod det. Stemmerne havde sagt hende det – og talt sandt – på selve dagen – den 30. maj. Men vi ved nu, at de barmhjertigt havde skjult for hende, *hvorledes* hun skulle befries. Hjem igen! Således forstod vi det, Noël og jeg, og nu begyndte vi at tælle dagene, timerne, minutterne. De ville gå hurtigt.

Ja, vi skulle føre vor afgud hjem, og lagt fra verdens pomp og pragt ville vi på ny leve vor lykkelige tilværelse i den fri luft og i solskinnet, omgivet af venlige mennesker, ude på marken, i skoven, ved åen, og med den dybe, landlige fred i vore hjerter.

Det var denne drøm, der hjalp os igennem disse tre, lange måneder.

Vi fortolkede spådommen således: Kongen ville blive ramt af samvittighedsnag og privat lægge en plan til at befri Jeanne ved hjælp af d'Alençon, Bastarden og la Hire, og denne befrielse ville komme ved afslutningen af de tre måneder. Og derfor ville vi holde os rede til at yde vor hjælp så godt, vi kunne.

Gentagne gange blev Jeanne opfordret til at nævne dagen for sin befrielse; men hun kunne ikke. Stemmerne havde ikke nævnte dagen. Og siden spådommen blev opfyldt, har jeg ment, at Jeanne selv havde den tanke, at hendes befrielse ville komme i form af døden. Men ikke *den* død! Jeg tror ikke, hun ville have været i stand til at overleve disse tre måneder, hvis hun havde vidst, hvad der forestod hende. Tanken om en almindelig død skræmte hende ikke, for hun var tapper og frygtløs, og hendes ansigt viste lykke, ikke rædsel, da hun nævnte det.

Fem uger før slaget ved Compiègne havde hendes stemmer fortalt hende, hvad der skulle ske. De sagde ikke dagen og timen, de sagde blot, at hun ville blive taget til fange før St. Johannes' Fest.

Hun bad til, at en hurtig død måtte blive hendes skæbne og fangenskabet kort. Stemmerne gav intet løfte, men da de ikke afslog hendes bøn, håbede hun naturligvis, at hun måtte blive bønhørt. Da hun nu fik at vide, at hun skulle "befries" inden tre måneder, antager jeg, at hun troede, hun skulle dø i sin seng i fængslet. Derfor så hun glad og tilfreds ud – Paradisets porte stod åbne for hende, og hendes sorger skulle snart være til ende.

Dette gjorde, at hun kæmpede som en soldat og gjorde sit bedste, for således var hun skabt, men hun ville dø med ansigtet mod fronten, hvis det var sådan, at hun skulle dø.

Atter og atter plagede de hende, for at hun skulle beskrive det tegn, kongen fik i den hemmelige samtale med Jeanne. Gennem Loyseleur vidste man, at tegnet bestod af en krone, men om denne krone faldt ned på kongens hoved, eller det blot var et symbol, vil vi aldrig få at vide.

"Så De en krone på kongens hoved, da han fik åbenbaringen?"

"Jeg kan ikke fortælle dette uden af begå mened."

"Havde kongen den krone i Rheims?"

"Jeg tror, at kongen satte en krone på sit hoved, som han fandt der; men at en langt rigere krone blev bragt ham senere."

"Har De set denne?"

"Jeg kan ikke sige Dem det. Men jeg har i alle tilfælde hørt, at den var rig og pragtfuld."

Mere fik de ikke ud af hende, trods langvarige plagerier.

10. Inkvisitorerne ved ikke deres levende råd

Retten hvilede en dag; så fortsatte den sit arbejde lørdag den 3. marts.

Det var et af de mest stormfulde møder. Hele retsforsamlingen havde tabt tålmodigheden, og det med god grund.

Disse tre snese fremragende kirkens mænd, berømte teologer, havde forladt vigtige poster, som stadig krævede deres nærvær, for at rejse hertil og afgøre en ganske enkel sag – at dømme til døden en nittenårs bondepige, som hverken kunne læse eller skrive, som ikke var retskyndig, ikke kunne fremføre et eneste vidne, ikke havde nogen rådgiver, men som selv måtte føre sin sag mod en fjendtlig dommer og en fuldt pakket ret. Hun måtte vel være fortabt i løbet af to timer, tænkte de.

Men de tog fejl. De to timer var blevet til flere dage, den lette fægtning var blevet til en langvarig belejring, og hvis nogen havde ret til at le, var det landsbypigen og ikke hendes dommere.

Hun lo ikke, men derimod var der en hel del andre, der gjorde. Hele byen lo i det skjulte, og retten vidste det, og dens værdighed var dybt krænket. Medlemmerne kunne ikke skjule deres ærgrelse.

Det blev derfor som sagt et stormende møde. Det var let at forstå, at disse mænd havde besluttet i dag at tvinge sådanne ord ud af hende, at forhørene kunne afsluttes. Dette viser, at

trods alle deres erfaringer med hende, kendte de hende endnu ikke til bunds. Med stor energi kastede de sig ind i slaget.

Denne gang lod de ikke et enkelt medlem fremsætte spørgsmålene; nej, de hjalp hinanden, så godt de kunne.

De overøste hende med en sand flom af spørgsmål, og undertiden talte så mange i munden på hinanden, at hun måtte bede dem om at beskyde hende en ad gangen og ikke i pelotoner.

De kæmpede sig frem over de gamle slagmarker med stor bitterhed og mange trusler. Men Jeanne var lige rolig og bestemt, og så måtte de begynde på andre emner. Man trak igen spørgsmålet om banneret frem i håb om at kunne sætte det i forbindelse med hekseri og trolddomskunster.

"Efterlignede folkene ikke Deres banner i deres vimpler?"

"Lansebærerne i min garde gjorde det. Det var for at skille sig ud fra de øvrige troppeafdelinger. Dette var deres egen idé."

"Blev de ofte fornyet?"

"Ja, når lanserne splintredes, blev de fornyet."

Spørgsmålenes hensigt fremgår af det næste:

"Sagde De til Deres folk, at disse vimpler ville bringe dem lykke?"

Jeannes krigerånd følte sig krænket ved denne barnagtighed.

Hun rettede sig op og sagde med ild og værdighed: "Hvad jeg sagde til dem var: 'Rid disse englændere ned!' og jeg gjorde det også selv."

Hver gang hun kom med sådan foragtelig tale overfor disse franske trælle i engelsk liberi, piskede det dem op til et formeligt raseri, og det var også tilfældet denne gang. Ti, tyve,

ja undertiden tredive af dem rejste sig samtidig og skældte løs på fangen, men det rokkede ikke hendes sindsro.

Nu prøvede man at skade hende ved at fremføre nogle af de æresbevisninger, det taknemmelige folk havde givet hende, da hun hævede Frankrig ud af dets hundredårige slaveri.

"Har De ikke ladet fremstille malerier og billeder af Dem selv?"

"Nej. I Arras så jeg et billede af mig selv i harnisk, knælende foran kongen, men jeg har ikke ladet sådanne ting fremstille."

"Blev der ikke sagt bønner og afholdt messer til Deres ære?"

"Hvis det blev gjort, var det ikke på min befaling. Men hvis de bad for mig, tror jeg ikke, der var noget galt i det."

"Troede det franske folk, at De var sendt af Gud?"

"Det ved jeg ikke; men hvad enten de troede det eller ej, så var jeg sendt af Gud."

"Hvilken indflydelse var det, tror De, som fik folk til at kysse Deres hænder, Deres fødder og Deres tøj?"

"Det var, fordi de var glade over at se mig, at de gjorde disse ting, og jeg kunne ikke have forhindret det, hvis jeg havde villet. Disse stakkels folk kom så kærligt til mig, fordi jeg havde gjort det bedste, jeg kunne for dem."

Hvilke beskedne ord bruger hun ikke for at beskrive de rørende scener, der fandt sted under marchen gennem Frankrig. De tilbad hende jo, disse folk, og det var netop, hvad præsterne nu ville søge at bevise. Det hjalp ikke, at hun ikke kunne dadles for det, andre gjorde. Nej, hvis hun blev tilbedt, så var det nok; da var hun skyldig i en dødssynd. En besynderlig logik, må man sige!

"Plejede kvinderne ikke at røre ved Deres ringe med deres egne?"

"Jo, mange gjorde det, men jeg kendte ikke grunden."

"Når De drog gennem landet, skriftede De da i kirkerne og modtog sakramentet?"

"Ja."

"I mandsdragt?"

"Ja. Men jeg husker ikke, at jeg var i rustning."

Dette var næsten en indrømmelse! Næsten en opgivelse af den tilladelse, kirken i Poitiers havde givet hende til at klæde sig som en mand. Den lumske ret gik over til et andet emne; at fortsætte dette længere lige nu kunne let have gjort Jeanne opmærksom på sin lille fejl, og ved sin medfødte klogskab kunne hun genvinde den tabte grund. Det stormende møde havde gjort hende træt og lidt sløv.

"Det fortælles, at De bragte et dødt barn til live i kirken i Lagny. Var det som et svar på Deres bønner?"

"Derom ved jeg intet. Andre unge piger bad også for barnet; og mens vi bad, kom det til live og græd. Det havde været dødt i tre dage, og var lige så sort som min trøje. Det blev straks døbt; derpå forlod det atter dette liv og blev begravet i indviet jord."

"Hvorfor sprang De ud fra fængselstårnet i Beaurevoir?"

"Jeg ville til Compiègne for at hjælpe de belejrede."

De mente vel, hun var sprunget ud for at begå den frygtelige forbrydelse, selvmord.

"Sagde De ikke, at De hellere ville dø end falde i englændernes hænder?"

Uden at bemærke fælden svarede Jeanne:

"Jo, mine ord var, at jeg hellere ville have, at min sjæl skulle vende tilbage til Gud, end at jeg skulle falde i englændernes hænder."

Man nævnte nu, at da hun kom til sig selv igen, havde hun været frygtelig vred og bespottede Guds navn. Hun blev krænket og fortørnet over dette og sagde:

"Det er ikke sandt. Jeg plejer aldrig at bande og sværge."

11. Retten reorganiseres til mord

Der blev en pause i forhørene. Det var også på tide. Cauchon trak det korteste strå ved alle møderne, og flere af dommerne var blevet mildere stemt mod Jeanne på grund af hendes mod, hendes åndsnærværelse, fromhed og trofasthed, hendes renhed og oprigtighed, og der var grund til at frygte, at denne formildede ånd ville brede sig mere og mere, og blive til fare for Cauchons planer.

Noget måtte gøres, og det blev der. Cauchon var ikke bekendt for sin medlidenhed, men nu viste han, at han ejede denne skønne egenskab. Han syntes, at det var stor synd at udsætte så mange dommere for disse anstrengende retsmøder, når sagen kunne ordnes så smukt med kun nogle få af dem. Åh, hvilken mild dommer! Men han tænkte ikke på at lette byrderne for den lille fange.

Han ville lade alle dommerne få fri med undtagelse af nogle få, men disse få ville han selv vælge. Og det gjorde han. Han valgte nogle tigre. Hvis der slap et par lam med i udvalget, var det en fejltagelse, og han vidste godt, hvad han skulle med sådanne lam, når han opdagede dem.

Han sammenkaldte et lille råd, og i løbet af fem dage siede de den mængde svar, de havde fået af Jeanne. De befriede dem for alle avner – det vil sige alt, hvad der talte til Jeannes fordel; de beholdt alt det, som på nogen måde kunne anvendes til skade for hende.

Endnu en forandring blev foretaget. Det var tydeligt, at de offentlige forhør havde gjort skade; de var blevet drøftet over

hele byen og havde fået mange til have medlidenhed med den stakkels fange. Den slags skulle de ikke have mere af.

Herefter skulle møderne være hemmelige, og ingen uvedkommende få adgang. Noël kunne altså ikke mere komme ind. Jeg sendte ham en meddelelse om det. Jeg havde ikke mod til at sige det selv til ham.

Den 10. marts begyndte de hemmelige forhør. De var gået en uge, siden jeg sidst så Jeanne. Jeg blev ganske forskrækket. Hun så træt og svag ud. Hun var åndsfraværende, og svarene viste, at hun ikke kunne holde fuldstændig rede på alt, hvad der blev gjort og sagt. En anden ret ville have udsat forhørene, til hun blev frisk igen. Men tænkte denne på sådan noget? Nej; den plagede hende i timevis og fik mest muligt ud af denne ypperlige tilfældighed.

Hun gav lidt forvirrede svar og nævnte delvis ting, som hendes stemmer havde forbudt hende at omtale, men den tredje dag var hun mere lig sig selv og svarede med stor forsigtighed.

"Ved De, om St. Catherine og St. Marguerite hader englænderne?"

"De elsker den, som Vor Herre elsker, og hader den, som Han hader. Jeg ved intet om Guds kærlighed eller had til englænderne."

Så tilføjede hun med den gamle martialske klang i stemmen:

"Men en ting ved jeg – at Gud vil give de franske sejr, og at alle levende englændere skal blive kastet ud af Frankrig!"

"Var Gud på englændernes side, dengang de havde lykken med sig i Frankrig?"

"Jeg ved ikke, om Gud hader franskmændene, men jeg vil tro, han lod dem revse for deres synders skyld."

Det var ganske naivt at give en sådan forklaring på en revselse, der havde stået på i seks og halvfems år. Men ingen fandt noget galt i det. Der var ingen her, som ikke gladelig ville have revset en synder seks og halvfems gange, og ingen drømte om, at Gud kunne være mindre striks end menneskene.

"Når De hængte blomsterranker på alfetræet, gjorde De det da til ære for Deres syner?"

"Nej."

Stor tilfredshed. Cauchon optog det uden tvivl, som om hun havde hængt dem der af syndig kærlighed til alferne.

"Når helgenerne viste sig for Dem, bøjede De Dem så, eller nejede De eller knælede ned?"

"Jeg viste dem al den ærbødighed, jeg kunne."

Det var udmærket, hvis Cauchon nu kunne få bevist, at det slet ikke var engle, men forklædte djævle, som Jeanne således havde bevidnet sin ærefrygt.

I verbalprocessen var der i margenen skrevet følgende private bemærkning: "Hun dulgte sine syner for sine forældre og for alle andre." Denne mangel på oprigtighed mod forældrene kunne muligvis i sig selv være et tegn på hendes missions djævelske oprindelse.

"Tror De, det var rigtigt at drage i krig uden Deres forældres tilladelse? Der står skrevet: "Du skal ære din fader og din moder."

"Jeg har adlydt dem i alle ting undtagen denne. Og for dette har jeg i et brev bedt dem om tilgivelse og fået den.

"Så, De bad altså om tilgivelse? De *vidste* altså, at De begik en synd ved at gå uden tilladelse?"

Jeanne var vågnet. Hendes øjne skød lyn, da hun svarede:

"Jeg blev befalet af Gud, og det var rigtigt at gå! Om jeg så havde haft hundrede fædre og mødre og oven i købet været en konges datter, ville jeg være gået!"

"Spurgte De aldrig Deres stemmer, om De kunne fortælle det til Deres forældre?"

"De ville tillade mig at fortælle dem det, men jeg ville ikke for alt i Verden have voldt mine forældre den smerte."

Dette lød som et udslag af syndig stolthed.

"Kaldte Deres stemmer Dem Guds datter?"

Jeanne svarede uden mistro:

"Ja, både før og efter belejringen af Orleans."

De prøvede at få flere beviser på hendes stolthed og forfængelighed.

"Hvem gav Dem den hest, som De red, da De blev taget til fange?"

"Kongen."

"De fik andre store gaver af kongen?"

"For min egen del fik jeg heste og våben og penge til at betale mine tjenere."

"Havde De ikke et skatkammer?"

"Jo. Ti eller tolv tusinde kroner."

Så tilføjede hun troskyldigt:

"Det er ingen stor sum, når man skal føre krig."

"De har dem endnu?"

"Nej. Det er kongens penge. Min bror opbevarer dem for ham."

"Hvilke våben var det, De skænkede som gave til St. Denis-kirken?"

"Min sølvrustning og et sværd."

"Anbragte De dem der, for at de skulle tilbedes?"

"Nej. Det var bare en from handling. Når krigsfolk bliver såret, er det skik og brug, at de bringer denne kirke et offer. Jeg var blevet såret foran Paris."

Intet gjorde indtryk på deres stenhjerter – ikke engang tanken om denne sårede pigesoldat, som hængte sit legetøjsharnisk op ved siden af de svære jernrustninger, som havde tilhørt Frankrigs historisk berømte forsvarere.

"Begrundede De Deres håb om sejr på Dem selv eller på Deres banner?"

"På ingen disse. På Gud og på ingen anden."

"Hvoraf kom det, at Deres banner havde plads ved kongens kroning i Rheims, men ingen af de øvrige befalingsmænds?"

Dæmpet og mildt kom nu den rørende sætning, som vil leve, så længe menneskene kan tale:

"*Det havde båret byrden; det havde fortjent æren.*" Note 9)

Hvor ligetil og smukt var det ikke! Veltalenheden var en medfødt evne hos Jeanne d'Arc; den voldte hende aldrig nogen anstrengelse. Hendes ord var lige så ophøjede som hendes gerninger og hendes karakter; de havde deres udspring i et stor hjerte og var præget i en stor hjerne.

12. Jeannes mestertræk afledes

I sit næste skaktræk gjorde denne hemmelige ret, bestående af hellige snigmordere, en ting så lav, at jeg – selv ikke nu på mine gamle dage – kan omtale den med tålmodighed.

Jeanne havde allerede tidligt højtideligt både med både legeme og sjæl indviet sit liv til Gud. I husker, hvorledes hendes forældre prøvede at afholde hende fra gå i krigen ved at trække hende for retten i Toul og tvinge hende til at indgå et ægteskab, som hun aldrig havde lovet at indgå – et ægteskab med vor stakkels, brovtende, svære bannerfører, som faldt i hæderlig kamp – fred være med hans støv! Og I husker også, hvorledes den sekstenårige Jeanne stod frem for den ærværdige ret og førte sin sag alene, og splittede den stakkels Paladins sag i stumper og stykker, så den forbavsede gamle dommer kaldte hende "dette vidunderlige barn".

I husker alt dette. Tænk da på, hvad jeg følte, da jeg hørte, hvorledes disse falske præster fordrejede sagen og prøvede at få det til, at Jeanne havde kaldt Paladinen ind for retten, foregivet, at han havde lovet at gifte sig med hende, og at hun var bestemt på at få ham til at gøre det.

Der var ganske sikkert intet så lavt, at disse dyr ville skamme sig over at bruge det i jagten på den venneløse piges liv. De ønskede nemlig at bevise, at hun havde begået den synd at glemme sit løfte til Gud og prøvet at bryde det.

Jeanne fortalte sagens sande sammenhæng, men tabte tålmodigheden, mens hun talte og endte med at rette nogle ord til Cauchon. Og disse ord husker han endnu, hvad enten han

opholder sig der, hvor han hører hjemme, eller har sneget sig ind det andet sted.

Resten af denne dag og en del af den næste arbejdede de atter med det gamle emne – den mandlige klædedragt. Det var et tarveligt arbejde for disse alvorlige mænd; de vidste jo udmærket, at den eneste grund til, at hun fastholdt denne klædedragt var, at soldater af vagten altid var til stede i hendes værelse, hvad enten hun sov eller vågede, og at mandsdragten var en bedre beskyttelse for hendes blufærdighed end den anden.

Retten vidste, at en af Jeannes planer havde været hertugen af Orleans' befrielse, og de var nysgerrige efter at få at vide, hvordan hun havde tænkt sig at udføre den. Hendes plan var karakteristisk forretningsmæssig, og hendes forklaring karakteristisk ligefrem:

"Jeg ville have taget så mange engelske fanger, at det ville have været tilstrækkeligt til løsesummen, og hvis dette ikke havde været tilstrækkeligt, ville jeg have angrebet selve England og befriet ham med magt."

Således sagde hun altid. Når noget skulle gøres, forsøgte hun først med kærlighed, men dernæst med vold og magt. Hun tilføjede med et lille suk:

"Hvis jeg havde haft min frihed i tre år, ville jeg have befriet ham."

"Har De tilladelse fra Deres stemmer til at bryde ud af fængslet, hvis De kan?"

"Jeg har flere gange bedt om lov, men de har ikke givet mig det."

"Ville De flygte, hvis De så dørene stå åbne?"

"Ja – for jeg ville anse det for et tegn fra Vor Herre. Gud hjælper dem, som hjælper sig selv, siger ordsproget. Hvis jeg ikke mente, jeg havde lov, ville jeg ikke gøre det."

Hun tænkte vist det samme som Noël og jeg havde gjort – at kongen ville tage hendes soldater og komme for at befri hende.

En bemærkning fra biskoppen af Beauvais fik hende til atter at minde ham om, at han var en uretfærdig dommer, som ikke havde ret til at præsidere der, og at han udsatte sig for stor fare.

"Hvilken slags fare?" spurgte han.

"Jeg ved det ikke. St. Catherine har lovet mig hjælp, men jeg ved ikke, hvilken form den vil få. Jeg ved ikke, om jeg bliver befriet fra dette fængsel, eller om der sker noget, som sætter mig i frihed, når De sender mig til skafottet."

Efter en pause tilføjede hun disse mindeværdige ord, hvis hemmelighedsfuldhed er forsvundet for mange år siden og deres sande betydning er åbenbaret for Verden:

"Men det, som mine stemmer tydeligst har sagt, det er, at jeg skal befries *ved en stor sejr*." Hun holdt inde, og mit hjerte bankede hurtigere, for jeg mente, at denne store sejr måtte betyde, at vore gamle soldater skulle bryde ind i sidste øjeblik med råb og våbengny og føre Jeanne af sted i triumf. Men den tanke fik kun et kort liv!

For nu hævede hun hovedet og fuldførte sætningen med disse højtidelige ord, som menneskene endnu så ofte dvæler ved – ord, som fyldte mig med frygt; de lød som en forudsigelse:

"Og altid siger de: Find dig i alt, hvad der måtte komme; sørg ikke over dit martyrium, for fra det skal du opstå til Paradiset."

Tænkte hun nu på pælen og bålet? Jeg tror det ikke. Hun tænkte vist på lænkerne og fangenskabet og forhånelserne. Og

et martyrium kunne dette vist med rette kaldes.

Det var Jean de la Fontaine, som fremsatte dette spørgsmål:

"Da stemmerne har sagt Dem, at De skal komme til Paradis, er De vel sikker på, at det vil ske således, og at De ikke kommer i Helvede?"

"Jeg tror på, hvad de har sagt mig. Jeg ved, at jeg vil blive frelst."

"Det var et tungtvejende svar."

"For mig er kundskaben om, at jeg skal blive frelst, en stor skat."

"Tror De, at De ville kunne begå en dødssynd efter den åbenbarelse?"

"Det ved jeg intet om. Mit håb om frelsen er at holde fast på min ed: At bevare sjæl og legeme rent."

"Siden De ved, at De skal blive frelst, anser De det da for at være nødvendigt at gå til skrifte?"

Den var en kløgtigt udtænkt fælde, men Jeannes svar efterlod den tom:

"Man kan ikke have for ren en samvittighed."

Inkvisitorerne var skuffede og rasende, men de besluttede at gøre en sidste anstrengelse. Og den skulle gøres den 17. marts. Der blev straks stillet en lumsk fælde for Jeanne:

"Vil De underkaste alle Deres ord og handlinger kirkens bestemmelser, enten de er gode eller onde?"

Det var en farlig situation for Jeanne. Hvis hun uforsigtigt svarede *ja*, ville det trække selve hendes mission med ind i forhørene, og man skulle nok vide at bedømme dens oprindelse og karakter. Hvis hun sagde *nej*, ville hun udsætte sig for at blive beskyldt for kætteri.

Men hun var situationen voksen. Hun trak en bestemt grænse mellem kirkens myndighed over hende som medlem og alt, hvad der angik hendes *mission*. Hun sagde, at hun elskede kirken og var rede til at understøtte den kristne tro med al sin magt; men de gerninger, hun havde udført i sin missions tjeneste, måtte bedømmes af Gud alene, som havde befalet den.

Dommeren blev ved sit, og hun sagde:

"Jeg vil lade mine handlinger bedømme af Gud, som sendte mig. Det forekommer mig, at han og hans kirke er et og det samme. Hvorfor skal De skabe vanskeligheder, hvor der ingen er?"

Så berigtigede Jean de la Fontaine hendes bemærkning om, at der kun var én kirke. Der var to – den triumferende kirke, som er Gud, helgenerne, englene og de frelste, og som har sit sæde i Himlen; og den stridende kirke, som er vor hellige fader, paven, Guds stedfortræder, prælaterne, gejstligheden og alle gode kristne og katolikker, og denne kirke har sit sæde på Jorden, styret af den Helligånd, og kan ikke fare vild.

"Vil De ikke underkaste disse ting den stridende kirkes dom?"

"Jeg kommer til kongen af Frankrig fra den triumferende kirke i det høje og på dens bud, og denne kirke vil jeg underkaste alle de ting, jeg har gjort. For den stridende kirke har jeg intet andet svar nu."

Om eftermiddagen indtog den djævelske biskop selv dommersædet, og hen mod slutningen af forhøret sagde en af de øvrige gejstlige:

"De har sagt til monseigneur biskoppen, at De ville svare ham, som De ville svare vor hellige fader paven, og alligevel er der flere spørgsmål, som De stadig nægter at besvare. Ville De

ikke føle Dem forpligtet til at svare paven, som er Guds stedfortræder, mere fuldstændigt?"

Nu kom der som et lyn fra en klar himmel:

"*Før mig til paven*. Jeg vil svare på alt, som jeg bør."

Dette fik biskoppens purpurrøde ansigt til at blegne af forfærdelse.

Å, om Jeanne bare havde vidst, hvad vi vidste!

Hun havde under denne sorte sammensværgelse lagt en mine, som var i stand til at sprænge biskoppens planer i luften, og hun vidste det ikke. Hun havde givet dette svar uden at tænke videre over det, uden at ane, hvilken kolossal magt, der lå skjult i det, og der var ingen, der kunne fortælle hende, hvad hun havde gjort.

Hvis hun blot havde kunnet læse, kunne Manchon eller jeg nok have fået smuglet nogle ord ind til hende; men ingen kunne komme hende nær nok til at tale med hende.

Og der sad hun da endnu en gang som Jeanne, den sejrrige, men ganske uvidende om det. Hun var frygtelig træt og udaset efter dagens hårde dyst og efter sin sygdom, for ellers måtte hun have bemærket virkningen af denne tale og gættet årsagen til det.

Hun havde gjort mange mesterlige træk, men dette var virkelig *mestertrækket*. Det var en appel til Rom. Det var hendes klare ret, og hvis hun havde holdt fast ved det, ville Cauchons anslag være ramlet sammen om ørene på ham som et korthus. Han var dristig, men ikke dristig nok til at modsætte sig dette Jeannes forlangende, hvis hun virkelig havde fremsat det. Men hun var uvidende, den stakkel, og vidste ikke, hvilket slag hun havde slået for livet og friheden.

Frankrig var ikke kirken. Rom havde ingen interesse i at tage livet af denne Guds budbringer. Rom ville underkaste hende et retskaffent forhør, og hun ville være gået derfra fri, hædret og velsignet.

Men sådan skulle det ikke være. Cauchon drejede straks talen hen på andre emner, og fremskyndede forhørets afslutning.

Da Jeanne slæbte sig af sted, følte jeg mig ganske lamslået og sagde til mig selv:

"For lidt siden sagde hun det frelsende ord og kunne være blevet frelst; og nu går hun til døden. De vil fordoble antallet af hendes vogtere, de vil aldrig lade nogen komme hende nær for at give hende et vink om at gentage disse ord. Dette er den bitreste dag, jeg har oplevet."

13. Den tredje proces fejler

Den anden række af forhør var nu forbi uden noget bestemt resultat. Den var endnu simplere anlagt end den første, denne gang havde Jeanne ikke fået anklagerne at vide, og havde derfor været nødt til at kæmpe i bælgmørke.

En dag under forhørene kom tilfældigt den glimrende normanniske advokat, mester Lohier, til Rouen. Cauchon viste Lohier sagens dokumenter og spurgte ham om hans mening om forhørene.

Han sagde, at det hele var for intet og ingenting at regne, og det af følgende grunde: 1) Fordi forhørene var hemmelige, hvorfor fuld frihed i tale og handling var umulig for de tilstedeværende. 2) Fordi kongen af Frankrig, skønt forhørene berørte hans ære, alligevel ikke var indkaldt, så han kunne forsvare sig, og ingen havde udnævnt hans stedfortræder. 3) Fordi anklagepunkterne mod den fangne ikke var blevet oplæst for hende. 4) Fordi den anklagede, skønt ung og ubelæst, var blevet tvunget til at forsvare sig uden nogen rådgiver til sin hjælp, skønt så meget stod på spil for hende.

Behagede dette biskop Cauchon? Nej, det gjorde det ikke. Han fo'r løs på Lohier med de vildeste forbandelser og svor, at han skulle lade ham drukne. Lohier flygtede fra Rouen og skyndte sig ud af Frankrig, og på den måde frelste han sit liv.

Men Cauchon opgav ikke sine planer, selv om han heller ikke denne gang havde opnået noget.

Han havde fået et halvt løfte om bispestolen i Rouen, hvis det kunne lykkes ham at få brændt dette unge pigelegeme og fordømme hendes sjæl til Helvede, og en sådan pris var for en

mand som biskoppen af Beauvais halvtreds brændte og fordømte uskyldige unge piger værd.

Med frejdigt mod gav han sig dagen efter ufortrødent i færd med at sammensætte et nyt synderegister. Og det var en forsvarlig masse, han denne gang fik skrabet sammen med de øvriges hjælp, for det androg ikke mindre end seks og tres forskellige anklagepunkter!

Dette uhyre dokument blev den følgende dag, den 27. marts, ført til fæstningen, og nu begyndte nye forhør for en ret bestående af et dusin omhyggeligt udvalgte dommere.

Tribunalet bestemte af hensyn til Lohiers bemærkninger, at denne gang skulle Jeanne høre anklagepunkterne oplæst. Man håbede vel, at oplæsningen skulle dræbe fangen af udmattelse – for den tog flere dage. Det blev også bestemt, at Jeanne skulle svare på hvert enkelt punkt; hvis hun nægtede dette, skulle hun anses for at være dømt. Cauchon trak stadig snaren tættere og tættere sammen om den forsvarsløse pige.

Jeanne førtes ind, og biskoppen holdt en tale til hende, så fuld af hykleri og løgne, at han burde have skammet sig over den. Han sagde, at retten var sammensat af hellige og fromme kirkens mænd, hvis hjerter var fulde af velvilje mod hende, og at de intet ønske havde om at skade hende, men kun at vejlede hende og føre hende ind på sandhedens og frelsens vej.

Ja, denne mand var en født djævel!

På grund af en anden af Lohiers bemærkninger havde han den uforskammethed at stille Jeanne et forslag, som forbløffede os alle. Han sagde, at i sin medlidenhed med hende havde retten bestemt, at hun kunne få lov til at vælge en eller to *blandt dem* til at hjælpe hende med råd og dåd!

Tænk over det! En ret, bestående af Loyseleur og hans slangeyngel! Den indrømmede lammet lov til at bede ulven om hjælp. Jeanne så op for at se, om han mente det, men da hun mærkede, at han i det mindste lod til at gøre det, afslog hun det naturligvis.

Biskoppen havde ikke ventet andet. Nu gav han hende nogle få minutter til at besvare hvert enkelt af anklagepunkterne, hvor Thomas de Tourcelles begyndte at læse dem op. Jeanne svarede efter hvert punkt; undertiden benægtede hun, at det var sandt; undertiden sagde hun, at hendes svar kunne findes i beretningerne fra de foregående forhør.

Hvilket forunderligt dokument! Det gav en fremstilling af Jeanne, som var lige modsat, hvad hun virkelig var.

Hun beskyldtes for at være en heks, en falsk profet, en som påkaldte de onde ånder og ledsagedes af dem, en troldkvinde, en person der var uvidende i den katolske tro, en frafalden og en, som havde begået helligbrøde, en afgudsdyrker, en som havde bespottet Gud og hans hellige, en skandalemager, en forførerske, en fredsforstyrrerske. Hun ophidsede menneskene til krig og til blodsudgydelse, hun havde givet afkald på sin kvindelige blufærdighed ved ugudeligt af iføre sig mandsdragt og en soldats kald; hun forheksede både fyrster og folk; hun påtog sig guddommelige rettigheder og havde ladet sig tilbede og ære ved at række folket sine hænder og klæder til kys.

Ja – således står det – alting vendt på hovedet! Som barn havde hun elsket alferne og lagt et godt ord ind for dem – derfor var hun på kammeratlig fod med onde ånder. Hun havde hævet Frankrig op af søvnet og ført det fra sejr til sejr – derfor var hun en fredsforstyrrer, og det var hun jo – og en som bragte

krige i stand – det var hun også! Og Frankrig vil være stolt og taknemmelig over dette i mange hundrede år. Og hun var blevet tilbedt – som om hun kunne gøre for det, det stakkels barn! Den kuede veteran og den vaklende rekrut havde inddrukket krigerånden af hendes øjne, havde rørt ved hendes sværd med deres, og var gået sejrrigt frem – derfor var hun en heks!

Hun nægtede at lade sin mission undersøge og prøve af den jordiske ret. Nægtelsen blev noteret.

Hun benægtede beskyldningen for afgudsdyrkelse, og at hun havde søgt menneskenes tilbedelse.

Hun var modig nok til at sige, at hun ikke kendte til, at alferne skulle være onde væsener. Denne bemærkning blev også noteret.

Hun nægtede som sædvanlig at aflægge sin mandlige klædedragt, selv om hun så ville få tilladelse til at nyde nadveren. Og hun tilføjede:

"Når man modtager et sakramente, er ens klædedragt uden betydning i Guds øjne."

Man bebrejdede hende, at hun udførte mandsarbejde i krigen, og at hun således forsømte det arbejde, som hørte til hendes køn. Hun svarede med en antydning af krigersk foragt:

"Hvad kvindearbejdet angår, er der nok, der kan udføre det."

Det var altid en trøst at se soldaten i hende.

"Det lader til, at denne Deres mission gik ud på at få en krig i stand og udøse menneskeblod."

"I begyndelse forlangte jeg altid, at man skulle slutte fred. Hvis det blev afslået, lod jeg det komme til kamp."

Dommeren blandede burgundere og englændere sammen, når han talte om fjenden, som Jeanne var kommet for at

bekæmpe. Men hun viste, at hun gjorde forskel på dem, eftersom burgunderne var franskmænd og derfor kunne gøre krav på en lidt mindre hensynsløs behandling end englænderne.

"Af hertugen af Burgund forlangte jeg, at han skulle slutte fred med kongen. Men hvad englænderne angik, så kunne de alene opnå fred ved at forlade landet."

Og hun sagde, at selv overfor englænderne havde hun vist et fredeligt sindelag, eftersom hun advarede dem med en proklamation, før hun angreb dem.

"De havde gjort vel i at høre på mig."

Og hun tilføjede med stort eftertryk en profeti: "Før der er gået syv år, vil de forstå dette."

Så plagede de hende igen med mandsdragten, indtil hun endelig udbrød:

"Stille! Uden Guds velsignelse aflægger jeg den ikke, om I så hugger mit hoved af!"

På et punkt rettede hun verbalprocessens ordlyd:

"Den lader mig sige, at alt, hvad jeg har gjort, blev gjort efter Guds råd. Jeg sagde: Alt, hvad jeg har gjort *rigtigt*."

Man ytrede sig tvivlende om hendes missions oprindelse på grund af det valgte redskabs uvidenhed og enfoldighed. Over dette smilede Jeanne. Hun kunne have mindet disse folk om, at Gud oftere havde valgt sine ringeste børn til redskaber end han havde valgt biskopper og kardinaler; men hun iklædte sin bebrejdelse følgende simple form:

"Det er Vor Herres forret at vælge sine redskaber, hvor han vil."

Hun blev spurgt, på hvilken måde hun bad Gud om råd. Og hun løftede sit blege ansigt, lagde sine lænkede hænder sammen og fremsagde sin bøn:

"Kære Gud, jeg bønfalder dig ved din hellige lidelse, hvis du elsker mig, at du vil åbenbare mig, hvad jeg skal svare disse kirkens mænd. Hvad min dragt angår, da ved jeg, på hvis befaling jeg har taget den på, men jeg ved ikke, hvorledes jeg skal aflægge den. Jeg beder dig sige mig, hvad jeg skal gøre."

Man beskyldte hende for mod Guds og hans helliges anordninger at have taget herredømme over menneskene ved at gøre sig til øverstkommanderende. Dette vakte atter krigerånden i hende. Hun havde dyb ærbødighed for præsterne, men soldaten i hende havde kun liden ærbødighed for præstens mening om krigen; hun nedlod sig derfor ikke på forklaringen, men svarede med militær ordknaphed:

"Hvis jeg blev øverstkommanderende, så var det for at banke englænderne!"

Døden stirrede hende ret i ansigtet; men hun holdt af at få disse engelsksindede franskmænd til at sprælle, og aldrig undlod hun at benytte lejligheden hertil; det var hendes eneste forfriskning, en oase i ørkenen.

Hendes krigstjeneste sammen med mænd anførtes mod hende som en ublufærdighed. Hun svarede:

"Jeg havde en kvinde med mig, når jeg kunne – i byerne og logierne. I felten sov jeg altid i mit harnisk.

At kongen havde adlet hende og hendes familie anførtes mod hende som et bevis på, at alle hendes bedrifter havde deres udspring i egenkærlighed. Hun svarede, at hun ikke havde bedt kongen om denne nåde; det var hans egen handling.

Det tredje forhør var endt. Også denne gang var det resultatløst.

Men muligvis kunne man besejre denne tilsyneladende uovervindelige pige ved et fjerde forhør. Så satte den ondskabsfulde biskop sig til at udkaste en ny plan til dette.

Han nedsatte en kommission, som skulle begrænse de seks og tres anklagepunkter til tolv solide løgne som grundlag for et nyt forsøg. Dette blev gjort. Det tog flere dage.

Imidlertid gik Cauchon en dag til Jeannes celle, ledsaget af Manchon og to af dommerne, Isambard de la Pierre og Martin Ladvenu, for at lade hendes mission underkaste den stridende kirkes prøvelse og afgørelse – det vil sige, den del af den stridende kirke, som repræsenteredes af ham selv og hans kreaturer.

Endnu en gang afslog Jeanne dette på det bestemteste.

Isambard de la Pierre havde et hjerte i livet, og han følte så megen medlidenhed med den forfulgte pige, at han vovede et meget dristigt skridt. Han spurgte hende nemlig, om hun var villig til at lade sin sag afgøre for Rådet i Basel, og sagde, at det omfattede lige så mange præster af hendes parti som af det engelske.

Jeanne råbte, at hun med glæde ville indanke sin sag for et så retfærdigt sammensat tribunal som dette; men før Isambard kunne svare, vendte Cauchon sig rasende mod ham og skreg:

"Hold inde i Djævelens navn!"

Så vovede Manchon også en modig ting, skønt han gjorde det med stor fare for sit eget liv. Han spurgte Cauchon, om han skulle føre Jeannes indvilligelse i at underkaste sig forhør ved Rådet i Basel til protokols.

"Nej! Det er ikke nødvendigt!"

"Å, De lader alt det nedskrive, som er mod mig, men De vil ikke nedskrive det, som er for mig," sagde stakkels Jeanne bebrejdende.

Det var en ynk at høre. Det kunne have rørt et umælende dyrs hjerte. Men Cauchon var mere end det.

14. Jeanne kæmper med de tolv løgne

Vi var nu i de første dage af april. Jeanne var syg. Hun var blevet syg den 29. marts, og hun fik det værre efter denne scene i fængslet. Det fik Cauchon til at gå derhen for at prøve at benytte sig af hendes svaghedstilstand.

Blandt de tolv løgnagtige påstande, der nu var opstillet, skal jeg nævne hovedpunkterne:

Først hedder det, at Jeanne påstår, at hun har fundet frelsen. Hun havde aldrig sagt noget sådant. Der står også, at hun nægtede at give sig ind under kirken. Ikke sandt. Hun var villig til at lade Rouen-tribunalet bedømme alle hendes handlinger undtagen de, som var gjort på Guds befaling til hendes missions opfyldelse. Disse forbeholdt hun Guds bedømmelse. Hun nægtede at anerkende Cauchon og hans slaver som kirken, men var villig til at fremstille sig for paven eller kirkerådet i Basel.

En af de øvrige tolv fortæller, at hun tilstår at have truet dem med døden, som ikke ville adlyde hende. Det er falsk. En anden tilføjelse oplyser, at hun erklærer, at alt, hvad hun har gjort, blev gjort på Guds befaling. Hun havde jo selv gjort opmærksom på, at hun havde brugt ordene: "Det, hun havde gjort *rigtigt*".

En anden af de tolv artikler anfører, at hun påstår, at hun aldrig har begået en synd. Hun havde aldrig fremsat en sådan påstand.

Så står der, at hun begik en synd ved at bære mandsdragt. Hvis så var, havde hun de høje katolske myndigheders tilladelse til at begå den – nemlig ærkebispen af Rheims' og Poitiers-tribunalets tilladelse.

Den tiende artikel besværede sig over, at hun "foregav" at St. Catherine og St. Marguerite talte fransk og ikke engelsk, og var fransksindede i deres politik.

Disse tolv artikler skulle først indleveres til bekræftelse hos de lærde teologiske doktorer på universitetet i Paris. De blev kopieret og oplæst den 4. april. Så gjorde Manchon en ny dristig ting: Han skrev i margen, at mange af de tolv punkter lagde udsagn i Jeannes mund, som var det stik modsatte af, hvad hun havde sagt. *Det* faktum ville ikke af de lærde herrer blive anset for at være vigtigt, og ville ingen indflydelse have på deres afgørelse, men det var alligevel modigt gjort af Manchon.

Den 5, april blev de tolv punkter sendt til Paris. Om aftenen opstod der et større postyr i Rouen, fordi det rygte havde spredt sig, at Jeanne d'Arc var dødssyg. Lederne af det engelske parti blev forfærdede; for hvis Jeanne døde uden at være blevet fordømt af kirken og gik uplettet i sin grav, ville folkets medlidenhed og kærlighed gøre hendes lidelse og død til et helligt martyrium, og hun ville som død blive en frygteligere magt i Frankrig, end hun havde været som levende.

Jarlen af Warwick og Winchester, den engelske kardinal, skyndte sig til fæstningen og sendte ilbud efter læger. Warwick var i reglen en hård og ubarmhjertig mand. Der lå den syge pige udstrakt i sine lænker i jernburet; Warwick tog ingen hensyn, men sagde til lægerne, så hun hørte det:

"Pas vel på, at I får hende frisk. Kongen af England har ikke lyst til at lade hende dø en naturlig død. Han har betalt hende dyrt, og han vil ikke, at hun skal dø uden på bålet."

Lægerne spurgte Jeanne om, hvad der havde gjort hende syg. Hun sagde, at biskoppen af Beauvais havde sendt hende en fisk,

og hun mente, det var den.

Så begyndte Jean d'Estivet at skælde hende ud. Han opfattede det, som om hun ville beskylde biskoppen for at have forgivet hende, og det var ikke behageligt for ham. Han var nemlig en af Cauchons mest samvittighedsløse slaver, og han blev rasende over, at Jeanne skadede hans herre overfor disse højbårne englændere, som kunne tilintetgøre Cauchon, hvis de fik den idé, at han var i stand til at redde Jeanne fra bålet ved at forgifte hende og således narre de engelske, som havde købt og betalt hende.

Jeanne havde høj feber, og lægerne foreslog at årelade hende.

"Vær forsigtige med det; hun er listig og vil være i stand til at dræbe sig selv," sagde Warwick.

Han mente, at for at undgå bålet, kunne hun muligvis rive bindene af sig og lade sig forbløde.

Men doktorerne årelod hende alligevel, og hun fik det bedre.

Men ikke længe. Jean d'Estivet kunne ikke holde sig i ro; hun var så ærgerlig over den mistanke om forgiftning, som Jeanne havde antydet, at han kom tilbage ud på aftenen og rasede mod hende, så feberen indfandt sig på ny.

Da Warwick fik underretning om dette, var han ved at flyve i flint, for her truede hans bytte jo igen med at undslippe ham på grund af denne geskæftige nars utidige nidkærhed. Warwick gav ham en aldeles forfærdelig overhaling – og derefter holdt narren sig klogelig væk.

I over to uger var Jeanne syg; så blev hun efterhånden bedre og kunne sagtens udholde lidt forfølgelse uden fare for sit liv. Det forekom Cauchon at være på tide atter at tage sig lidt af hende i så henseende. Han sammenkaldte en del af de

teologiske doktorer og begav sig til fangetårnet. Manchon og jeg gik med for at referere – det vil sige for at nedskrive det, som kunne være til nytte for Cauchon og udelade resten.

Det gav et sæt i mig, da jeg så Jeanne. Hun var jo kun en skygge! Det var vanskeligt at fatte, at denne lille skikkelse med det triste ansigt og den nedbøjede holdning var den samme Jeanne d'Arc, som jeg så ofte havde set fuld af liv og begejstring jage gennem ild og røg i spidsen for sine bataljoner. Det sved i hjertet at se hende sådan.

Men Cauchon lod sig ikke røre. Han fremførte en ny tale, fuld af hykleri og løgnagtigheder. Han fortalte, at da der i hendes svar havde været ting, som syntes at bringe religionen i fare, havde han taget med sig nogle gode og vise folk, som skulle belære hende i skrifterne, som hun ønskede det.

Jeanne takkede ham og sagde:

"Jeg er meget syg; hvis det behager Gud, at jeg skal dø her, beder jeg om, at jeg må skrifte og modtage min frelser, og at jeg må blive begravet i indviet jord."

Endelig mente Cauchon, at han så vejen klar; dette svage legeme var bange for at dø uden absolution og dermed være hjemfalden til Helvede. Denne trodsige ånd ville måske give sig nu. Så talte han og sagde:

"Hvis De ønsker sakramenterne, må De underkaste Dem kirken, som alle gode katolikker gør."

Men da svaret kom, var der ikke spor af overgivelse i det. Hun vendte hovedet til side og sagde træt:

"Jeg har intet mere at sige."

Cauchon rasede og truede, men til ingen nytte. Jeanne svarede blot:

"Hvis jeg dør i dette fængsel, beder jeg om at blive begravet i hellig jord; hvis I ikke vil gøre det, håber jeg alene på min Frelsers nåde. Lad der komme, hvad der vil; jeg vil hverken gøre eller sige andet, end jeg allerede har sagt ved forhørene."

Så skiftedes de gode teologer til at plage hende med argumenter og bibelsætninger, og altid holdt de sakramenterne op for hendes hungrende sjæl og prøvede med dem at bestikke hende til at samtykke i, at hendes mission underkastedes kirkens dom – det vil sige *deres* dom – som om de var kirken! Men det nyttede ingenting. Ganske vist var hendes lille legeme svagt, men ånden var Jeanne d'Arcs ånd.

Så endte mødet med en trussel så frygtelig, at en god katolik måtte føle det, som om jorden sank under ham:

"Kirken opfordrer Dem til at underkaste Dem; hvis De er ulydig, vil den overgive Dem, som om De var en hedning!"

Hvilken grufuld tanke! At blive overgivet af sin konge – ja, det er døden, og døden er jo en frygtelig ting; men at blive overgivet af Rom, at blive overgivet af kirken! Å, døden er jo for intet at regne mod det, for dette er en overlevering til et uendeligt liv – et liv i Helvedes flammer!

Jeg kunne se de røde bølger hæve og sænke sig i den dybe pøl af ild; jeg kunne se de fordømtes sorte myriader hæve sig op af dem og kæmpe og synke og stige igen, og jeg vidste, at Jeanne så, hvad jeg så, mens hun sad og betænkte sig. Nu måtte hun vel give sig, og jeg håbede virkelig, hun ville gøre det, for disse mænd var i stand til at føre truslen ud i livet og overgive hende til evig ild og pine.

Men det var dumt af mig at håbe på noget sådant. Jeanne var ikke skabt som andre. Troskab mod principper, mod sandheden

og mod sit givne ord, alt dette var hende medfødt – det var en del af hende.

Hvor hun havde indtaget sin stilling og sat sin fod, der ville hun blive stående; Helvede selv kunne ikke rokke hende derfra.

Hendes stemmer havde ikke givet hende lov til at følge præsternes opfordring, derfor ville hun heller ikke gøre det, men vente i lydighed på, hvad der måtte komme.

Hjertet føltes som bly i min krop, da jeg gik ud af fangetårnet; men hun var alvorlig og ubekymret. Hun havde gjort, hvad hun anså for sin pligt, og det var tilstrækkeligt; følgerne vedkom hende ikke. Hendes sidste ord til de lærde herrer var også præget af dette alvor, denne tillidsfulde tryghed:

"Jeg er født og døbt som en god kristen, og som en god kristen vil jeg også dø!"

15. Uforknyt trods truslen om bålet

Der gik fjorten dage, og vi skrev den 2. maj. Luften begyndte at blive varm; de vilde blomster sprang ud på engen, fuglene fløjtede i skoven; hele naturen strålede af solskin, alle følte sig som genfødte. Alles hjerter glædede sig; sletterne nedenfor Seinen strakte sig i al deres fløjlsbløde fylde; de grønne øer kastede smukke reflekser ned i det klare vand; og fra de høje skrænter ovenfor broen så man det fredelige Rouen, den smukkeste by, som findes under hele himmelhvælvingen.

Når jeg siger, at alle hjerter var glade, så mener jeg det i almindelig forstand. Der var undtagelser; vi som var Jeanne d'Arcs venner, og Jeanne selv, som var spærret inde i den grå fæstning, som strakte sine mure og tårne op i det strålende solskin. Og her måtte hun sidde i mørke, hun, som længtes så meget efter et lille glimt at sol og sommer. Men det sørgede de for, at hun ikke fik, disse forklædte ulve, som spekulerede i hendes død og i at tilsmudse hendes gode navn.

Cauchon var rede til at fortsætte sit usle værk. Han havde nu lagt en ny plan. Nu ville han prøve, hvad overtalelser kunne udrette – fornuftgrunde, veltalenhed som strømmede ud over den uforbederlige fange fra øvede mestres mund.

Det var hans plan. Men at læse de tolv artikler op for hende, det var ikke med i planen. Nej, selv Cauchon skammede sig for at fremlægge disse afskyeligheder for hende – selv han havde i dybet af sin sjæl en smule skam tilbage. Denne smukke majdag samlede det sorte selskab sig i det rummelige værelse bag fæstningens store sal – biskoppen af Beauvais på sin trone og to og tres mindre betydningsfulde dommere samlet foran ham,

med vogterne og referenterne på deres pladser, og taleren ved sin pult.

Så hørte vi den fjerne lyd af klirrende lænker, og lidt efter trådte Jeanne ind sammen med sine vogtere og tog plads på sin ensomme bænk. Hun så rigtig godt ud nu, køn og kæk efter de fjorten dages hvile.

Hun så sig om og fik øje på den gejstlige taler. Uden tvivl forstod hun situationen.

Taleren havde nedskrevet det, han ville sige, og havde det i hånden, men holdt det skjult på sin ryg. Det var en formelig tyk bog. Han begyndte flydende, men midt i den blomstrende periode svigtede hukommelsen ham, og han måtte kaste et stjålent blik i manuskriptet – hvilket i høj grad skadede virkningen. Dette skete en gang til, og endnu en gang. Den stakkels mands ansigt blev rødt af forvirring; hele huset syntes, det var synd for ham, og det gjorde naturligvis kun sagen værre.

Men så lod Jeanne en bemærkning falde, der fik bægeret til at flyde over for ham. Hun sagde:

"*Læs Deres bog* – så skal jeg svare Dem."

Uh, det var næsten grusomt, som disse skimlede veteraner lo; og hvad taleren angår, så var han så forvirret og hjælpeløs, at det næsten var synd. Ja, Jeanne følte sig nok rigtig frisk efter hvilen, og hendes medfødte drilagtighed viste sig i enkelte glimt.

Da taleren var blevet nogenlunde rolig, fulgte han Jeannes råd, gjorde ikke flere forsøg på at lade, som om han ekstemporerede, men læste talen lige op af "bogen". I sin tale sammendrog han de tolv punkter til seks og benyttede dem som udgangspunkter.

Af og til standsede han og stillede en del spørgsmål, og Jeanne svarede. Den stridende kirkes natur blev forklaret, men Jeanne nægtede på forespørgsel at underkaste sig den.

"Vil De måske sige, at De ikke har nogen dommer på Jorden? Er den hellige fader da ikke Deres dommer?"

"Det vil jeg ikke sige noget om. Jeg har en god herre, som er vor Gud, hans dom vil jeg underkaste alle mine handlinger."

Så kom disse skrækkelige ord:

"Hvis De ikke underkaster Dem kirken, vil disse dommere erklære Dem for en kætterske, og De vil blive brændt på bålet!"

Å, disse ord ville have slået en mindre stærk natur ihjel af rædsel, men de tændte kun løvemodet i Jeanne sjæl, og i hendes svar klang den martialske tone, som plejede at virke som et trompetsignal på hendes soldater:

"Jeg vil ikke sige andet end det, jeg har sagt; nej, ikke om jeg så ilden foran mig!"

Det var opløftende at høre hendes krigerstemme igen og se krigslyset brænde i hendes øjne. Mange blev bevægede, alle de, der var *mænd* blev bevægede, enten han så var ven eller fjende; og Manchon risikerede på ny sit liv ved at skrive i margen med tydelig skrift: "*Superba responsio!*" Ja, det var sandt. For dette glimrende svar kom fra en nittenårs pige, mens død og Helvede stirrede hende ret ind i ansigtet.

Naturligvis prøvede man atter på at få hende til at iføre sig kvindelig dragt, og man søgte at bestikke hende på den sædvanlige måde: Hvis hun frivilligt gav afkald på den mandlige dragt, skulle hun få lov til at høre messe. Men hun svarede som sædvanlig:

"Jeg vil gå i kvindedragt til gudstjenesterne, hvis jeg får lov, men jeg vil iføre mig den anden, når jeg vender tilbage til cellen."

Flere gange prøvede de at lægge fælder for hende ved at spørge:

"Ville De gøre dette eller hint, hvis vi gav Dem tilladelse?"

Hendes svar lød altid ens:

"Hvis I vil give mig tilladelse, vil I også finde ud af det."

Jo, Jeanne var lysvågen denne smukke maj-dag, og de kom ingen vegne med hende. Resultatet blev det gamle – en langvarig kamp, hvorefter de to og tres trak sig tilbage til deres fæstningsværker, mens den ensomme fjende holdt sin oprindelige position inden for sine egne forsvarsværker.

16. Jeanne trodser pinebænken

Det smukke vejr bragte hjerternes glæde til at bryde ud i sang; hele Rouen følte sig let og glade til mode og brød ud i latter ved den mindste anledning. Da nyheden kom ud, om at den unge pige i fangetårnet havde forvoldt biskop Cauchon et nyt nederlag, brød latteren ud blandt borgere fra begge partier, for de hadede alle biskoppen.

Det er sandt nok, den engelsksindede del af befolkningen ønskede at se Jeanne brændt, men det afholdt dem ikke fra at le ad den mand, de hadede. Ganske vist ville det have været farligt at le ad de engelske højtstående herrer eller ad de almindelige dommere, men at le ad Cauchon eller d'Estivet eller Loyseleur var der ingen fare ved – der var ingen, der ville anmelde det.

Cauchon boede i ærkebiskoppens store palads, og det bevogtedes af engelske soldater, men der forløb ikke en mørk nat, uden at murene viste spor af, at nogen havde været ude at more sig på hans bekostning. Forskellen mellem Cauchon og cochon (svin) høres ikke, når de to ord udtales, og derfor var det en yndet spøg at fremstille ham i skikkelse af et svin og lave vittigheder i samme retning. Ja, murene på paladset vrimlede med grise i alle mulige stillinger, i bispedragt og med bispehuen kækt på sned.

Cauchon rasede og bandede i syv dage over sit nederlag; så udklækkede han en ny plan.

Den 9. maj blev der sendt bud efter os. Manchon og jeg samlede vore ting sammen og begav os af sted til et af de andre tårne – ikke det, hvor Jeanne sad fanget. Det var rundt og grimt og massivt, bygget af simpelt murværk [Note 10].

Vi trådte ind i et rundt rum i første etage og så noget, som gjorde mig ganske syg – det var torturinstrumenter og bødlens redskaber, som rede til at blive taget i brug. Dette var det nye middel, som Cauchon havde tænkt sig at anvende. Man må undre sig over, om denne mand nogen sinde har kendt sin moder eller har haft en søster.

Cauchon var der og viceinkvisitoren og abbeden af St. Corneille; desuden seks andre, og blandt dem den falske Loyseleur. Vogterne var på deres plads, ved siden af pinebænken stod bøddelen og hans medhjælpere i deres blodrøde dragter, en passende farve for deres grufulde håndværk.

Jeg syntes, jeg så Jeannes billede udstrakt på pinebænken; med fødderne bundet til dens ene ende og håndleddene til den anden, og disse røde kæmper drejede på hjulet og trak hendes lemmer af led. Jeg syntes, jeg hørte benene flænges, mens denne samling af Kristi tjenere sad der og så på det hele så rolige og ligegyldige.

Lidt efter blev Jeanne ført ind. Hun så pinebænken, hun så bøddelen og hans medhjælpere, og det samme billede må være steget op for hendes sjæl; men tror I, hun gøs eller blev bange?

Nej, der var intet tegn på noget sådant. Hun rettede sig op; hendes læber krummede sig som af foragt; men noget spor af frygt kunne man ikke mærke på hende.

Dette var et mindeværdigt forhør og det korteste af dem alle.

Da Jeanne havde taget plads, blev et kort uddrag af hendes "forbrydelser" læst op for hende. Så holdt Cauchon en højtidelig tale, og sagde, at eftersom Jeanne i alle forhørene havde nægtet at besvare nogen af spørgsmålene og havde besvaret andre med

løgne, ville han nu sørge for at få den fulde sandhed ud af hende.

Denne gang var hans væsen såre tillidsfuldt; han var sikker på, at han endelig havde fundet et middel, hvorved han kunne knække hendes stive ånd og få hende til at græde og bede for sig. Denne gang ville han sejre og lukke munden på Rouens spøgefugle. Han var jo alligevel kun et menneske og kunne ikke mere end andre folk finde sig i at blive gjort til latter. Han talte i høje toner, og hans modbydelige ansigt udtrykte afvekslende ondskabsfuld glæde og triumf. Og til sidst råbte han med drønende stemme:

"Der er pinebænken, og der er dens tjenere. Nu åbenbarer De alt, eller også bliver De underkastet tortur. Tal!"

Og nu gav hun det store svar, som aldrig vil glemmes, gav det stilfærdigt, uden hverken pral eller heftighed således:

"Jeg vil ikke fortælle Dem mere, end jeg allerede har fortalt Dem; nej, ikke om De så rev lemmerne fra mit legeme. Og selv om jeg i min pine virkelig sagde noget mere, ville jeg altid kunne sige, at det var torturen, som havde talt, og ikke jeg."

Det var til ingen nytte at tænke på at knuse en sådan ånd. I skulle have set Cauchon. Atter havde han lidt et nederlag, han ikke havde drømt om.

Den næste dag hørte jeg fortælle rundt omkring i byen, at han i lommen havde en færdigskrevet tilståelse, klar til Jeannes underskrift.

Jeg ved ikke, om det var sandt, men det er ganske rimeligt, for hendes mærke nederst på tilståelsen ville være et bevis, som kunne gøre sin virkning på offentligheden, hvilket Cauchon og hans folk ville sætte særlig pris på.

Nej, der kunne lige så godt opgive at knuse denne klare ånd! Tænk bare på, at dette kloge svar kom fra en uvidende pige! Der fandtes ikke seks mennesker i Verden, som nogen sinde havde tænkt på, at ord, som torturen presser ud af et menneske, ikke altid er sandhedens ord; men denne ulærde bondepige satte alligevel fingeren på dette svage punkt.

Jeg for min del havde altid tænkt, at torturen bragte sandheden for dagen; det samme havde alle andre tænkt, og da Jeanne ytrede disse enkle ord, var det, som om der blev kastet et skarpt lys over hele stedet. Manchon kastede et stjålent blik på mig; hans ansigt bar et overrasket udtryk, og det samme var tilfældet med de øvriges. Dette var gamle, lærde folk, og alligevel stod der her en bondepige, som kunne lære dem noget, de aldrig havde tænkt på. Jeg hørte en af dem mumle:

"I sandhed, en vidunderlig skabning. Hun har lagt hånden på en formodet sandhed som var så gammel som Verden selv, og alligevel er den smuldret til støv ved hendes berøring. Hvorfra har hun fået denne forunderlige indsigt?"

Dommerne stak hovederne sammen og begyndte at føre en hviskende samtale. Af enkelte ord kunne man forstå, at Cauchon og Loyseleur holdt fast på, at der skulle anvendes tortur, og at de fleste af de andre gjorde indvendinger.

Til sidst talte Cauchon strengt til Jeanne og kommanderede hende tilbage til fængslet. Det var en behagelig overraskelse for mig. Jeg havde ikke troet, at biskoppen ville give sig.

Da Cauchon den aften kom hjem, havde han fundet ud af, hvorfor torturen ikke blev anvendt.

Der var to grunde. Den ene bestod i, at man frygtede, at Jeanne kunne dø på pinebænken, hvilket aldeles ikke var efter

englændernes ønske; den anden var, at man frygtede, at torturen ikke kunne være til nogen nytte, hvis Jeanne bagefter ville tilbagekalde alt, hvad hun havde sagt i torturkammeret; og med hensyn til dette at sætte sin underskrift under en tilståelse, mente man, at ikke engang pinebænken kunne få hende til at gøre dette.

Så lo hele byen af fuld hals, og mange var de spottegloser, som haglede ned over den ulykkelige Cauchon.

Og paladsets mure fik en ny dekoration – en gris med mitra, som bar en pinebænk på skuldrene, imens Loyseleur gik bag ved og græd. Der blev udsat mange belønninger for pågribelsen af malerne, men ingen gjorde fordring på dem. Selv de engelske vagter lod, som om de var blinde og ville ikke se de arbejdende kunstnere.

Biskoppen var meget vred. Han kunne ikke forsone sig med tanken om at opgive torturen. Det var den bedste idé, han endnu havde fået, og han ville ikke kaste den bort. Så kaldte han da nogle af sine redskaber sammen og talte og ivrede på ny for tortur. Men det mislykkedes for ham. Hos nogle af dem havde Jeannes tale indvirket; andre troede ikke, at nogen grad af pinsler kunne få hende til at sætte sit mærke under en løgnagtig tilståelse. Der var fjorten mænd til stede, biskoppen indbefattet. Elleve af dem stemte mod tortur og stod fast trods alle biskoppens fornærmelser. To af dem stemte med biskoppen og krævede tortur. Disse to var Loyseleur og "Taleren" – den mand, som Jeanne havde bedt om at læse sin bog. Thomas de Courcelles hed han og var en mester i veltalenhed.

Alderdommen har lært mig at være barmhjertig; men den lærdom svigter mig overfor disse tre navne – Cauchon,

Courcelles, Loyseleur.

17. Størst i den værste modgang

På ny kom vi til at vente i ti dage. De store teologer var fremdeles i gang med at overveje de tolv løgne.

Jeg havde kun lidt at gøre i disse dage; Noël og jeg gik derfor mest og spadserede rundt i byen. Men der var ikke nogen rigtig glæde ved det. Tanken om, at Jeanne sad alene i halvmørke i sit jernbur, hun som var så vant til det mest utvungne friluftsliv, ødelagde næsten alt for os. Hun, som var så glad for at tale med andre folk, havde nu ingen venner; hun som var vant til at se liv og arbejde omkring sig, nu hørte hun ingen anden lyd end skildvagternes fodtrin og var selv fordømt til en stedsevarende uvirksomhed.

Som en levende død må det have været for hende. En ung pige behøver under sådanne omstændigheder trøst og hjælp af sit eget køn; men i alle disse triste fangenskabets måneder så Jeanne aldrig ansigtet på en ung pige eller en kone.

Og når man betænker alle disse frygtelige omstændigheder, kan man godt forstå, hvor stor en sjælsstyrke Jean d'Arc virkelig havde, når hun dag efter dag fra sit skumle fangehul stod frem alene og ubevæbnet og trodsede disse højlærde herrer, gjorde deres mest lumske planer til intet, opdagede og undgik deres hemmeligste snarer og fælder, slog angrebene tilbage og gik ud igen som sejrherre.

Trofast var hun mod sin tro og sine idealer, trodsede bål og tortur og svarede på truslen om evig død og Helvedes pine med det svar: "Lad der komme, hvad der vil, her står jeg, og her vil jeg stå."

Hun var stor i slaget, forudseende og klog; stor i sin trofasthed og fædrelandskærlighed, stor i sin evne til at opdage fortjeneste og geni, hvor de lå skjult, stor, når hun med sin veltalenhed satte mod i håbløse hjerter og fik de flygtende bangebukse til at vende sig og med sang på læben marchere lige mod døden.

Men alle disse ting holder hånd og hjerte og hjerne i ustandselig virksomhed; der er glæde og inspiration, bevægelse og bifaldsråb, så sjælen strømmer over af liv og energi – men træthed og nedslåethed får ikke tid til at give sig til kende.

Ja, Jeanne d'Arc var altid stor, men størst var hun ved Rouen-forhørene. Her hævede hun sig over vor menneskelige naturs svagheder, og under de mest håbløse forhold udrettede hun bedrifter, som man alene kunne have ventet af hende, hvis hun havde været hjulpet på vej af håb og lys og opmuntring, sine venners nærvær og under en retfærdig kamp, mens hele den store verden så på det og beundrede hende.

18. Dømt, men uden frygt

Hen mod afslutningen af de ti dages pause afsagde Universitet i Paris sin afgørelse angående de tolv artikler. Ifølge deres kendelse var Jeanne skyldig på alle punkter: Hun måtte bekende sine synder og gøre bod, eller overleveres til den verdslige domstol og lide sin straf.

Universitetet havde sikkert allerede fattet sin mening, før de tolv artikler blev lagt frem for det; men alligevel brugte de tretten dage på at afsige kendelsen. Jeg tror, at forsinkelsen skrev sig fra nogle midlertidige vanskeligheder angående to punkter:

1: Hvilke djævle det var, som repræsenteredes i Jeannes syner.

2: Hvorvidt hendes helgener alene talte fransk.

Universitet blev udtrykkeligt enige om, at det var djævle, der talte gennem disse stemmer; det måtte selvfølgelig bevises, og bevist blev det.

De fandt ud af, hvem djævlene var og nævnte dem i kendelsen: Belial, Satan og Behemoth. Dette har altid forekommet mig at være en tvivlsom ting, og det er af følgende grund: Hvis Universitetet virkelig havde vidst, det var disse tre, ville det have sagt, *hvordan* det vidste det, og ikke ladet sig nøje med den blotte påstand, for de lod jo Jeanne forklare, hvordan hun vidste, at det *ikke* var djævle.

Universitetets stilling var svag efter min mening. Det havde påstået, at Jeannes engle var forklædte djævle, og vi ved jo, at djævle virkelig forklæder sig som engle; og op til dette punkt var deres stilling stærk; men alle kan se, at det sluger sit eget argument, når det foregiver, at det kan sige, hvem synerne var,

mens de benægter, at en så klog person som Jeanne skulle have denne evne.

Universitetsdoktorerne måtte jo se disse skabninger for at kunne vide dette; og hvis Jeanne lod sig narre, kunne de også lade sig narre, for deres indsigt og dømmekraft var da sikkert ikke klarere end hendes.

Angående det andet punkt erklærede de lærde herrer, at det var gudsbespottelse af Jeanne at sige, at hendes helgener talte fransk og ikke engelsk, og at de havde franske sympatier. En anden ting som voldte vanskeligheder, var sikkert denne: De havde erklæret, at de tre stemmer var Satan og to andre djævle; men de var også blevet enige om, at disse stemmer *ikke* stod på franskmændenes side – dermed havde de jo i stilhed indrømmet, at de var på englændernes side, og hvis de var på englændernes side, måtte det vel være engle og ikke djævle.

På den måde blev situation jo temmelig forvirret. Disse vise universitetsherrer ville jo gerne være logiske; derfor spekulerede de dag efter dag på at finde en fornuftig grund, der kunne bevise, at stemmerne var djævle i artikel nr. 1, og at de var engle i artikel nr. 10.

De måtte imidlertid opgive det. De fandt ingen udvej, og derfor er de ifølge Universitetets kendelse den dag i dag djævle i nr. 1, engle i nr. 10.

Udsendingene bragte kendelsen til Rouen, og samtidig et smigrende brev til Cauchon.

Universitet berømmede ham for hans nidkærhed ved at fange denne kvinde, "hvis gift havde forpestet de troende i hele Vesten", og som belønning lovede de ham så godt som "en uforgængelig ærens krone i Himlen".

Bare *det*. En krone i Himlen; ikke et ord om ærkebispesædet i Rouen, for det var jo det, Cauchon satte sin salighed på spil for. En krone i Himlen – det må jo efter al hans stræben være forekommet ham som en ironi. Hvad skulle *han* i Himlen efter? Han kendte jo ingen der.

Den 19. maj sad så en ret, bestående af halvtreds dommere, i det ærkebiskoppelige palads for at drøfte Jeannes skæbne.

Nogle få af dommerne mente, at hun straks skulle overgives til den verdslige domstol for at modtage sin straf, mens de øvrige påstod, at man først endnu en gang skulle give hende en "barmhjertig irettesættelse".

Den 23. mødtes denne samme ret på fæstningen, og Jeanne førtes frem for skranken. Pierre Maurice, en domherre fra Rouen, holdt en tale for Jeanne og opfordrede hende til at redde sit liv og sin sjæl ved at bekende sine synder og overgive sig til kirken.

Han endte med en frygtelig trussel: Hvis hun forblev hårdnakket og nægtede, ville hendes sjæls fordømmelse være sikker; sandsynligvis ville også hendes legeme blive tilintetgjort.

Men Jeanne var ubevægelig og svarede bare:

"Hvis jeg allerede var dømt og så bålet foran mig og bødlen rede til at tænde det – ja, selv om jeg var i ilden, ville jeg ikke sige andet end det, jeg har sagt i disse forhør, og jeg ville holde fast ved det, til jeg døde."

En dyb stilhed fulgte på dette og varede i flere minutter. Den hvilede på mig som en tung byrde. Jeg forstod, at det var et ondt varsel.

Så vendte Cauchon sig alvorlig og højtidelig til Pierre Maurice:

"Har De noget at sige?"

Præsten bøjede sig dybt og svarede:

"Intet, monseigneur."

"Fange ved skranken, har De noget mere at sige?"

"Intet."

"Så er mødet afsluttet. I morgen vil dommen blive afsagt. Før fangen ud."

Hun syntes at gå derfra høj og ædel. Men jeg ved det ikke, mine øjne var forblindede af tårer.

I morgen – den 24. maj! Netop et år siden jeg så hende i spidsen for sine tropper suse hen over sletterne med skinnende sølvhjelm, med de hvide strudsfjer vajende i vinden og med højt løftet sværd; jeg så hende angribe den burgundiske lejr tre gange og indtage den; så hende styrte sig mod hertugens reservetropper og foretage sit sidste stormløb. Og nu var denne ulykkelige dato kommet igen – og se, hvad den nu bragte!

19. Vort sidste håb om redning svinder

Jeanne var blevet dømt skyldig i kætteri, hekseri og alle de øvrige frygtelige forbrydelser, som var nævnt i de tolv artikler, og endelig lå hendes liv i Cauchons hænder. Han kunne sende hende til bålet med det samme. Hans værk var vel endt nu, og selv var han vel tilfreds, skulle man mene? Men nej, det var ikke tilfældet.

Hvor meget ville hans ærkebispestol være værd, hvis folket nu fik den tanke, at disse engelsksindede præster havde gjort galt i at dømme og brænde Jeanne d'Arc, Frankrigs befrier? Det ville gøre hende til en hellig martyr. Så ville hendes ånd hæve sig op af legemets aske, tusinde gange stærkere end før, og feje det engelske herredømme i havet – og med det Cauchon.

Nej, sejren var ikke fuldstændig endnu. Jeannes brøde måtte godtgøres ved et vidnesbyrd, som kunne tilfredsstille folket.

Hvorfra skulle man få dette vidnesbyrd? Der fandtes i hele Verden kun én person, som kunne skaffe det – Jeanne d'Arc selv. Hun måtte dømme sig selv, og det offentligt – i det mindste måtte det se sådan ud.

Men hvorledes skulle man opnå dette? I ugevis havde man prøvet at få hende til at give sig; det var spildt tid. Man havde prøvet at true både med tortur og bål; hvilke trusler havde man så tilbage? Sygdom, dødelig udmattelse og synet af ilden!

Det var jo en listig tanke. Hun var trods alt kun en pige, og syg og udmattet som hun var, kunne hun vel til sidst lade sig kue.

Ja, det var listigt udtænkt. Hun havde engang bemærket, at under de bitre lidelser på pinebænken kunne hun muligvis lade

sig aftvinge en falsk tilståelse. Det var et vink, der nok var værd at erindre, og det gjorde man da også.

Hun havde samtidig også givet et andet vink, nemlig at hun ville tilbagekalde tilståelsen, så snart hun befriedes fra pinslerne. Dét skulle de også nok huske.

Hun havde selv fortalt dem, hvad de skulle gøre. Først måtte de trætte hende til det yderste, så skræmme hende med ilden. Og dernæst måtte man øjeblikkelig få hende til at underskrive et papir.

Men hun ville forlange det papir læst op. Det kunne de ikke nægte at gøre, eftersom folket stod og hørte på det. Men tænk, om hun fik sit mod tilbage under oplæsningen? Så ville hun naturligvis nægte at underskrive. Godt, men den vanskelighed kunne man også klare. De kunne oplæse et kort, betydningsløst dokument, og dernæst indsmugle et længere, dødeligt et, og narre hende til at underskrive dette.

Men der var endnu en vanskelighed. Hvis de tilsyneladende kunne få hende til at afsværge, ville dette fri hende fra dødsstraffen. De kunne da beholde hende i et af kirkens fængsler, men de kunne ikke slå hende ihjel. Dette var imidlertid ikke tilstrækkeligt; det var alene hendes død, der kunne tilfredsstille englænderne.

Så længe hun var i live, var hun en rædsel, enten hun sad i et fængsel eller ej. Og hun var jo allerede flygtet fra to fængsler.

Selv denne vanskelighed kunne overvindes. Cauchon ville give hende forskellige løfter; til gengæld ville hun love at aflægge den mandlige dragt. Han ville bryde sine løfter, og det ville bringe hende i den stilling, at hun ikke kunne holde sine.

Hendes tilbagefald ville dømme hende til bålet, og bålet skulle stå rede.

Dette var de enkelte træk; man havde nu bare at foretage dem, og spillet var slut. Man kunne næsten på forhånd fastslå dagen, da den forrådte og venneløse pige skulle gå sin pinefulde død i møde.

Og tiden var gunstig – yderst gunstig. Jeannes ånd var endnu ikke knækket; men legemets kræfter svandt mere og mere for hver dag i disse sidste ti dage, og en stærk ånd behøver støtte fra et stærkt legeme.

Verden ved nu, at Cauchons planer var således, som jeg har skildret dem; men det vidste den ikke dengang. Der er noget, som tyder på, at med undtagelse af kardinalen af Winchester blev ingen af de højtstående engelske ledere indviet i hemmeligheden, og på den franske side var Loyseleur og Beaupere vidende om planen.

I reglen lader man den dødsdømte tilbringe sin sidste nat i fred, men selv denne nåde nægtede man Jeanne, hvis rygtet taler sandt. Loyseleur blev smuglet ind til hende, og i sin egenskab af præst, ven og hemmelig tilhænger af Frankrigs sag tilbragte han flere timer med at bønfalde hende om at "gøre det eneste rigtige" – altså underkaste sig kirken som en god kristen, så ville hun slippe ud af englændernes kløer og komme i kirkens fængsel, hvor han ville blive sømmeligt behandlet og få kvindelige vogtere.

Han vidste, hvor han skulle ramme hendes svage punkt. Han vidste, hvor hun afskyede sine rå engelske fangevogtere; han vidste, at hendes stemmer halvvejs havde lovet hende noget, som hun antog var friheden i en eller anden form, og udsigten

til at kunne fortsætte sit befrielsesværk for Frankrig. Desuden var der endnu en ting: Hvis hun nu ikke fik søvn denne nat, ville hendes i forvejen udmattede ånd sløves i den grad, at hun ikke om morgenen kunne modstå de fornyede trusler og synet af bålet.

Jeg behøver vist ikke at fortælle, at der ikke fandtes nogen hvile for mig den nat. Heller ikke for Noël. Vi vandrede gennem gaderne i et ubestemt håb om, at Jeanne i sidste øjeblik ville blive befriet med våbenmagt.

Rygtet om, at Jeanne endelig var dødsdømt og skulle brændes levende den næste morgen, var fløjet vidt og bredt gennem landet; store menneskemasser trængte ind gennem portene, og soldaterne måtte til sidst nægte yderligere adgang, for det var folk, som enten havde tvivlsomme pas eller slet ingen. Vi granskede ivrigt alle disse mennesker, men intet tydede på, at det var vore gamle krigskammerater i forklædning; ja, der var slet ingen kendte ansigter imellem. Da portene endelig blev lukket, vendte vi os derfor bort, mere skuffede og bedrøvede end vi egentlig ville indrømme.

Gennem gaderne strømmede masser af ophidsede mennesker. Det var vanskeligt at bane sig vej. Ved midnatstid stod vi udenfor den smukke kirke St. Ouen, og her havde man yderst travlt. Hele pladsen var opfyldt af folk og fakler, og gennem en smal åbning i menneskemassen bar arbejdere planker og tømmerstokke og forsvandt med dem gennem kirkegårdsporten. Vi spurgte, hvad der var på færde, og svaret lød:

"Vi rejser skafottet og bålet. Ved De ikke, at den franske heks skal brændes i morgen tidlig?"

Så gik vi. Vi kunne ikke udholde at blive på det sted.

Ved daggry var vi atter ved byporten; denne gang med et håb, som vore trætte legemer og feberagtige sind forstørrede til en stor sandsynlighed. Vi havde hørt et rygte om, at abbeden af Jumieges med alle sine munke kom for at overvære brændingen.

Vor fantasi forvandlede nu disse ni hundrede munke til Jeannes gamle kampfæller og deres abbed til la Hire eller Bastarden eller d'Alençon; og vi så dem skride ind, mens mængden ærbødigt gjorde plads for dem og blottede deres hoveder. Vore hjerter bankede, og øjnene svømmede i tårer af glæde og stolthed; vi stirrede ind under hætterne for om muligt at opdage et kendt ansigt, og vi var rede til i så fald at give os tilkende som Jeannes venner, som ville kæmpe for hende.

Hvor dumme vi var; men vi var jo unge, og ungdommen håber alt, tror alt.

20. Forræderiet

Om morgenen var jeg på min post oppe på en platform, som var rejst i mandshøjde under St. Ouen-kirkens tagskæg. På denne samme platform sad der flere præster og fremragende borgere, samt en del advokater. Foran denne og et lille stykke fra den stod en anden og større platform, ved en tronhimmel beskyttet mod sol og regn og rigt belagt med tæpper; den var også udstyret med magelige stole, hvoraf to var højere og prægtigere end de andre.

Den ene var til en kongelig engelsk prins, Hans Eminence kardinalen af Winchester; den anden til Cauchon, biskop af Beauvais. På de øvrige stole sad tre biskopper, viceinkvisitoren, otte abbeder og to og tres munke og advokater, som havde siddet som Jeannes dommere under forhørene.

Tyve skridt foran disse platforme var en anden – en fladtoppet stenpyramide, bygget i form af trappetrin. Midt på den øverste afsats stod en pæl, og rundt om denne var der opdynget store bundter af ved og grene. Ved foden af pyramiden stod tre blodrøde skikkelser, bødlen og hans medhjælpere. Lige foran dem lå en hoben glødende brande, og lidt længere væk en vældig bunke af ved og grene i en mands skulderhøjde.

Tænk over det. Vi mennesker synes at være så skøre og lidet solide; men alligevel er det en langvarig proces at forvandle vort legeme til aske.

Synet af pælen sendte en fysisk smerte gennem alle mine nerver; men hvordan jeg end vred og vendte mig, kom mine

øjne stadig tilbage til den; en sådan tiltrækning har det grufulde og rædsomme for os.

En mur af engelske soldater holdt pladsen åben rundt om bålet og platformene. De stod albue ved albue, kække, krigeriske figurer i deres blankpolerede stålrustninger, og bag dem stod mængden som et hav af hoveder, mens alle vinduer og tage var sorte af mennesker.

Men der var hverken lyd eller bevægelse i disse masser; det var, som om Verden var død. Stilheden blev endnu mere højtidelig i den blytunge dæmring, for himlen var skjult under et dække af lavthængende stormskyer; på den fjerne horisont sås enkelte lyn, og man opfangede dumpe, rullende tordenbrag.

Endelig blev stilheden afbrudt. På den anden side af pladsen hørtes korte, utydelige kommandoråb; så deltes mængden, og vi fik et glimt af en marcherende afdeling soldater.

Mit hjerte gav sig til at hamre. Var det la Hire og hans djævle? Nej, det var ikke deres gangart.

Det var fangen og hendes eskorte; det var Jeanne d'Arc, som kom under stærk bevogtning. Svag som hun var, havde de ladet hende gå; de ville trætte hende, så meget de kunne. Afstanden var ganske vist ikke stor – nogle få hundrede skridt – men alligevel var det tungt nok for en, som i mange måneder havde ligget i lænker. Et helt år havde Jeanne kun indåndet den fugtige fængselsluft, og nu slæbte hun sig frem i den kvælende sommervarme.

Da hun halvdød af træthed gik ind gennem porten, gik den usle Loyseleur og hviskede overtalende ord i hendes øre. Senere fik vi at høre, at han også havde været i fængslet tidligt om morgenen og prøvet at lokke hende med sine overtalelser og

falske løfter om, at hun skulle befries fra englænderne og finde sikkerhed under den mægtige kirkes beskyttelse. En mand med et stenhjerte!

I det øjeblik Jeanne havde nået sin plads på platformen, satte hun sig, lukkede øjnene og lod hovedet synke ned. Således blev hun siddende, ligegyldig for alt, når hun bare kunne få lov til at hvile. Og nu var hun igen så hvid; hvidere end alabast.

Hvor skinnede ikke interesse og nysgerrighed på den sammenpakkede mængdes ansigter ved synet af denne spinkle pigeskikkelse! Det var jo ganske naturligt; for endelig kunne de lade deres blikke hvile på den person, som de så længe havde hungret efter at få at se; en person, hvis navn og ry fyldte hele Europa: Jeanne d'Arc, tidens og alle tiders vidunder!

Og jeg læste på alles ansigter som i en åben bog: "Kan det være muligt, at dette lille væsen, dette barn med det gode, elskelige, smukke ansigt er den, som har indtaget fæstninger med storm i spidsen for sine sejrrige hære, som har udkæmpet et langt felttog – og som ville have vundet til sidst, hvis kampen var blevet ført på ærlig vis?"

Øjensynlig var Cauchon blevet bange for Manchon, fordi han flere gange havde taget Jeanne i forsvar; en anden protokolfører sad i dag på hans plads, og vi havde intet at lave.

Endnu havde man en ting i baghånden for at trætte Jeanne; hun skulle sidde og høre på en lang prædiken i den kvælende hede.

Da prædikanten begyndte, fo'r hun op med et skuffet og ulykkeligt blik; så lod hun atter hovedet synke. Prædikanten var Guillaume Erard, og han var berømt for sin veltalenhed. Han hentede sin tekst fra de tolv løgne. Han tømte ud over Jeannes

hoved alle de bagvaskelser, som var samlet sammen i dem, og brugte alle de skældsord mod hende, som var anvendt i dette afskyelige dokument. Lidt efter lidt arbejdede han sig ind i en sand hvirvelstorm af raseri; men hans anstrengelser var fuldstændig spildte; hun syntes fortabt i drømmerier, hun gav intet tegn, lod ikke til at høre noget. Til sidst udslyngede han denne tirade:

"O, Frankrig, hvor du er blevet krænket! Du har altid været kristendommens hjem; men nu bekræfter Charles, som kalder sig din konge og hersker, denne uværdige og ugudelige kvindes ord og gerninger, som den kætter og skismatiker han er!"

Jeanne løftede hovedet, og hendes øjne begyndte at brænde og lyne.

Prædikanten vendte sig mod hende:

"Det er til dig, jeg taler, Jeanne, og jeg siger dig, din konge er en skismatiker og en kætter!"

Men nu gik det for vidt. Han kunne gerne skælde hende ud, så meget han lystede, det kunne hun tåle; men lige til sin dødsstund hørte hun ikke tålmodigt på et eneste ord mod den utaknemmelige, den forræderske hund, vor konge, hvis plads burde have været her i dette øjeblik, da han med sværd i hånd skulle have beskyttet sin ælde tjener mod denne slangeyngel. – og han *ville* have været der, hvis han ikke havde været det, jeg netop har kaldt ham.

Jeanne var krænket i dybet af sin trofaste sjæl. Hun vendte sig mod prædikanten og slyngede nogle få ord mod ham med en ildfuldhed, som mængden fandt i overensstemmelse med fortællingerne om Jeanne d'Arc:

"Ved min tro, herre! Jeg tager mig den frihed at sige og sværge under dødsstraf, at han er den ædleste kristne af alle kristne, og den, som elsker troen og kirken højest!"

Her fulgte fra mængden et udbrud af bifald, som ærgrede prædikanten, for han havde længe søgt at skabe en sådan tilslutning, og da den så endelig kom, var den rettet mod den forkerte person; han havde udrettet hele arbejdet, den anden havde høstet lønnen. Han stampede i gulvet og skreg til fogeden:

"Få hende til at tie!"

Dette fik mængden til at le.

En folkemasse har kun liden agtelse for en voksen mand, som må påkalde fogedens hjælp for at få beskyttelse mod en syg pige.

Jeanne havde skadet prædikantens sag mere med én sætning en han selv havde gavnet den med hundrede; han blev derfor svært fortørnet og havde svært ved at komme i gang igen.

Men folkemassen var engelsk i sjæl og sind. Den havde blot fulgt en indskydelse, som er almindelig for menneskene – nemlig at glæde sig over og applaudere et livfuldt og frisk svar, hvem det så end kommer fra. Mængden holdt i grunden med prædikanten; den havde blot ladet sig narre et kort øjeblik. Den var komme for at se denne pige blive brændt, og såfremt den fik denne tilfredsstillelse, ville den ikke føle sig skuffet.

Lidt efter opfordrede prædikanten højtideligt Jeanne til at underkaste sig kirkens afgørelse. Han var sikker på sin sejr; Loyseleur og Beaupere havde forsikret ham, at pigen var så dødeligt udmattet, at hun ikke formåede at gøre mere modstand, og når man så på hende, måtte man tro, de havde

ret. Hun gjorde imidlertid endnu et forsøg på at holde stand og svarede træt:

"Angående denne sag har jeg før svaret mine dommere. Jeg har bedt dem om at indberette alt, hvad jeg har sagt og gjort, til den hellige fader paven – og jeg appellerer til ham, men først og fremmest til Gud."

Af sin medfødte klogskab ytrede hun atter disse ord, som – uden at hun havde nogen anelse om det – var af en så uhyre stor betydning. De kunne imidlertid ikke hjælpe hende stort her, hvor hun stod overfor bålet og sine tusinder af fjender.

Alligevel fik de alle disse kirkens mænd til at blegne, og prædikanten slog hastigt ind på et andet emne. Det var da også rimeligt nok, at de blev blege, disse forbrydere, for hvis Jeanne appellerede sin sag til paven, var alle Cauchoner, anstrengelser og forholdsregler døde og magtesløse.

Jeanne gentog lidt efter, at hun i ord og gerning havde handlet på Guds befaling; men da man atter prøvede at trække kongen og hans venner ind i sagen, stoppede hun dem straks med disse ord:

"Jeg læsser ikke mine ord og handlinger over på nogen, det være sig min konge eller andre. Hvis der er noget galt i dem, er jeg ansvarlig og ingen anden."

På ny spurgte de hende, om hun ikke ville tilbagekalde de af hendes ord og gerninger, som hendes dommere havde fordømt. Hendes svar bragte atter en sørgelig forvirring blandt de værdige kirkens mænd:

"Jeg indanker dem for Guds og pavens dom!"

Paven igen! Det var frygteligt! Her var en person, som blev anmodet om at underkaste sig kirkens dom, og som

samtykkede i det – tilbød ligefrem at lade sin sag bedømme af selve kirkens overhoved. Hvad mere kunne man vel forlange?

De forvirrede dommere stak hovederne sammen, hviskede og rådslog og skændtes. Så kom de frem med dette argument: Paven var så langt borte, og det var slet ikke nødvendigt at gå til ham, eftersom de tilstedeværende dommere havde både magt og myndighed til at behandle hendes sag; de var jo i virkeligheden selve "Kirken".

Mængden blev utålmodig. Den begyndte at antage et truende udtryk; man var trætte af at stå, trætte af den stegende hede; tordenvejret nærmede sig mere og mere; lynglimtene skar gennem luften. Man måtte se at få afsluttet sagen. Erard viste Jeanne et forud skrevet dokument, og opfordrede hende til at afsværge.

"Afsværge? Hvad er det at afsværge?"

Hun kendte ikke ordet. Massieu forklarede hende det. Hun prøvede at forstå, men hun var halvdød af udmattelse og kunne ikke fatte, hvad han mente. I sin fortvivlelse råbte hun bønligt:

"Jeg appellerer til den almindelige kirke, om jeg bør afsværge eller ej!"

Erard udbrød:

"De skal øjeblikkelig afsværge – eller øjeblikkelig brændes!"

Ved disse skrækkelige ord så hun op, og for første gang fik hun øje på det færdige bål, på den store bunke glødende kul, som den tiltagende blæst havde pustet liv i.

Hun sprang op, mumlede uforståelige ord og stirrede ganske ubestemt og forvirret på folkemængden og omgivelserne, som om hun troede at drømme eller ikke vidste, hvor hun var.

Præsterne strømmede nu ind på hende, bønfaldt hende om at underskrive; fra folket hørtes skrig og råb, og der var stort postyr overalt.

Med klagende stemme sagde Jeanne til disse folk:

"Å, det er ikke pænt af jer at friste mig således!"

Dommerne sluttede sig nu til de øvrige. Ja, selv jernet i deres hjerter smeltede nu, og de sagde:

"Å, Jeanne, vi har så ondt af Dem. Tag tilbage, hvad De har sagt, ellers må vi udlevere Dem til straf."

Og nu hørtes en stemme fra den anden platform – den lød højtidelig over larmen: Det var Cauchon, der oplæste dødsdommen!

Jeannes styrke var opbrugt. Hun stod og så sig om på en forvirret måde; så sank hun på knæ, bøjede sit hoved og sagde:

"Jeg underkaster mig."

De gav hende ikke tid til at betænke sig; de vidste jo nok, at det var farligt. I det øjeblik ordene var ude af hendes mund, læste Massieu afsværgelsen, og hun gentog mekanisk, ubevidst og *smilende* ordene efter ham, for hendes sjæl befandt sig i en lykkelig drømmeverden.

Så blev det korte dokument på seks linjer lagt til side, og et langt papir på mange sider smugledes ind i dets sted. Hun så det ikke og satte sit mærke på det, idet hun samtidig undskyldte, at hun ikke kunne skrive. Men kongen af Englands sekretær hjalp hende over denne vanskelighed; han styrede hendes hånd og skrev hendes navn – *Jehanne*.

Den store forbrydelse var fuldbyrdet.

Hun havde undertegnet – hvad? Det vidste hun ikke, men de andre vidste det. Hun havde underskrevet en tilståelse om, at

hun var en løgnerske, en gudsbespotterske, en elsker af blodsudgydelser, havde forført folket og stod i Satans tjeneste; og ved denne underskrift forpligtede hun sig til på ny at bruge kvindedragt. Der var også flere andre løfter, men dette ene kunne bruges til at knuse hende.

Loyseleur trængte sig frem og roste hende, fordi hun "havde gjort så godt et dagsværk".

Men hun hørte ham næppe.

Så udtalte Cauchon de ord, som ophævede bandlysningen og igen indsatte hende i alle de kirkelige rettigheder. Å, dette hørte hun! Man kunne se det på den dybe taknemmelighed, som lyste på hendes ansigt og fik det til at stråle af glæde.

Men hvor kort var ikke hendes lykke! For uden at hans stemme røbede det mindste spor af medlidenhed, tilføjede han disse knusende ord:

"Og for at hun kan angre sine forbrydelser og ikke gentage dem, dømmes hun til livsvarigt fængsel, med sorgens brød og sjælekvalens vand!"

Livsvarigt fængsel!

Hun havde aldrig drømt om det – noget sådant havde hverken Loyseleur eller nogen anden nogensinde antydet. Loyseleur havde tydeligt sagt og lovet, at "det skulle gå hende vel". Og Erards sidste ord til hende var et ubetinget løfte om, at hun skulle blive fri af fængslet, hvis hun ville underskrive.

Et øjeblik stod hun som bedøvet og målløs; så huskede hun, at Cauchon havde givet hende et bestemt løfte om, at hun ville komme til at sidde i kirkens fængsel og have kvinder omkring sig i stedet for brutale fremmede soldater. Så vendte hun sig med bedrøvet resignation mod mængden af præster og sagde:

"Nuvel, I kirkens mænd, før mig da til Jeres fængsel, og lad mig ikke længere være i englændernes hænder!" Og hun samlede sine lænker og beredte sig på at gå.

Men nu kom disse skammelige ord fra Cauchon, ledsaget af en spottende latter:

"Før hende til det fængsel, hvorfra hun kom!"

Stakkels hårdt mishandlede pige! Hun stod slagen, tavs, lammet. Det var ynkeligt at se. Hun var narret, forrådt – hun forstod det godt nu.

Der lød trommehvirvler gennem stilheden, og et eneste lille minut tænkte hun på den strålende befrielse, hendes stemmer havde lovet hende – jeg læste det i den henrykkelse, som lyste op i hendes ansigt – så forstod hun, hvad det var – det var fangeeskorten – og lyset forsvandt for aldrig mere at tændes igen.

Hun rokkede frem og tilbage med hovedet, som man gør, når man lider usigelige smerter, eller ens hjerte er brudt; så gik hun fra os med ansigtet skjult i hænderne og bittert grædende.

21. Benådet, men kun som tortur

Man er ikke sikker på, om nogen anden i hele Rouen end kardinalen af Winchester var indviet i Cauchons udspekulerede plan. Derfor kan man godt forstå den lammende forbavselse, som overvældede folkemængden og alle disse kirkens mænd på de to platforme, da de så Jeanne d'Arc bevæge sig af sted i live og uskadt – glidende ud af deres greb efter denne lange, kedelige, tantaliserende forventning.

Ingen var i stand til at røre sig eller tale i lang tid, så lammende var den almindelige forbavselse, så utroligt var det faktum, at bålet stod rejst, men dets bytte var undsluppet.

Men så med et brød alle ud et frygteligt raseri; man hørte voldsomme udbrud af forbandelser og beskyldninger for forræderi; de mest ophidsede begyndte at kaste med sten – og en af dem var tæt på at dræbe kardinalen af Winchester, den fløj lige forbi hans hoved. Men manden, som kastede stenen, var ikke at dadle, for han var ophidset, og en ophidset person kan aldrig kaste ordentligt.

En tid lang herskede der en ubeskrivelig forvirring. Og pludselig glemte kardinalens kapellan endog det passende i en sådan grad, at han overfaldt selve den ærværdige biskop af Beauvais, rystede sin knytnæve under hans næse og skreg:

"Ved Gud, De er en forræder!"

"De lyver!" svarede biskoppen.

Han en forræder! Å, langtfra; han var den sidste franskmand, som nogen englænder havde nogen som helst ret til at fremsætte en sådan anklage imod.

Jarlen af Warwick blev også ude af sig selv. Han var en duelig soldat, men når det gjaldt chikanerier og listige planer og lumske intriger, kunne han ikke bedre end andre almindelige mennesker se gennem en møllesten.

Nu begyndte han derfor at udtale sig på sin storsnudede krigermanér og svor på, at kongen af England havde været udsat for forræderi, og at man havde tilladt Jeanne d'Arc at narre bålet. Men de hviskede trøstende ord i hans øre:

"Vær ikke urolig, bedste herre, vi har hende snart igen."

Det er muligt, at lignende ord fandt vej ud til mængden, gode nyheder går jo lige så hurtigt som slette. I hvert tilfælde lagde raseriet sig hurtigt, og den uhyre forsamling smeltede lidt efter lidt ind og forsvandt. Og således blev klokken tolv på denne frygtelige torsdag.

Vi to unge mænd var lykkelige, lykkeligere end ord kan udtrykke det – for vi var jo ikke inde i hemmeligheden mere end nogen anden. Jeannes liv var reddet. Vi vidste det, og det var nok for os. Frankrig ville høre om det infame, det var sket i dag – og så! Nå ja, så ville dets tapre sønner samles under fanerne i tusinder og atter tusinder, og deres vrede ville blive som havets, når stormen fejer hen over det, og Jeanne d'Arc ville atter marchere!

Om seks dage – syv dage – en kort uge – ville det ædle, det taknemmelige, det fortørnede Frankrig dundre løs på disse porte – lad os tælle timerne, lad os tælle minutterne, sekunderne! Å, lykkelige dag, hvor vore hjerter sang i vort bryst!

For vi var unge dengang, ja, vi var meget unge.

Tror I, den udmattede fange fik lov til at hvile sig og sove, efter at hun havde opbrugt sin sidste rest af styrke til at slæbe

sit trætte legeme tilbage til fangetårnet?

Nej, der var ingen hvile at få for hende, så længe disse blodhunde var hende på sporet. Cauchon og nogle af hans folk fulgte hende til hendes jernbur; de fandt hende sløv og forstyrret; hendes åndelige og legemlige kræfter var på det nærmest udtømt.

De fortalte hende nu, at hun havde afsvoret, at hun havde afgivet visse løfter – blandt andet at genoptage sit køns klædedragt; og at hvis hun nu faldt tilbage, ville kirken udstøde hende for altid. Hun hørte ordene, men de havde ingen betydning for hende. Hun lignede en person, som har taget et sovemiddel og længes efter at få lov til at sove, længes efter at være i fred for plagerier, og som mekanisk gør alt det, som forfølgeren beder om, men uden at lægge synderlig mærke til noget af det.

Og derfor tog Jeanne den kjole på, som Cauchon og hans folk havde medbragt, og når hun senere kom til sig selv, ville hun bare have en utydelig forestilling om, hvornår og hvorledes forandringerne var sket.

Lykkelig og tilfreds gik Cauchon sin vej. Jeanne havde uden protest igen iført sig kvindedragt; hun var også højtideligt blevet advaret mod tilbagefald. Han havde vidner på dette. Hvorledes kunne så sagerne stå bedre?

Min hvis hun nu ikke faldt tilbage til sine tidligere syndige vaner?

Nåja, så måtte hun jo tvinges til det.

Mon Cauchon gav det engelske vagtmandskab et vink om, at hvis de ønskede at gøre hendes fangenskab endnu mere grusomt og bittert end før, så skulle ikke komme til at høre

noget ondt for det? Det er muligt, eftersom fangevogterne straks slog ind på denne politik og faktisk ikke hørte nogen bebrejdelser i den anledning.

Ja, fra det øjeblik blev Jeannes liv i fangetårnet gjort næsten utåleligt. Bed mig ikke om at dvæle længere ved dette. Jeg vil ikke gøre det.

22. Jeanne giver det fatale svar

Fredag og lørdag var lykkelige dage for Noël og mig. Vore sjæle var fulde af strålende drømme om det genoplivede Frankrig – Frankrig, som rystede sin manke, Frankrig uden for portene, Rouen i aske og Jeanne fri! Vor fantasi stod i brand; vi var halvt ude af os selv af glæde og stolthed. For vi var meget unge, som jeg allerede har sagt.

Vi vidste intet om, hvad der var hændt i fangetårnet den foregående eftermiddag. Vi formodede, at Jeanne havde afsvoret og var blevet optaget i kirkens forsonlige favn, og så blev hun også pænt behandlet og hendes fangenskab gjort så behageligt for hende, som omstændighederne tillod. Med stor tilfredshed lagde vi derfor planer om at deltage i den store befrielseskamp og udkæmpede vor del i den gang på gang i løbet af disse to lykkelige dage – så lykkelige dage, som jeg nogensinde har oplevet.

Søndag morgen kom. Jeg lå vågen; lå og tænkte og nød den balsamiske morgenluft. Jeg tænkte naturligvis på befrielsen, jeg havde ingen anden tanke, og jeg nød at fordybe mig i den.

Pludselig hørte jeg en stemme råbe højt langt nede ad gaden. Lidt efter lidt nærmede den sig, og jeg hørte ordene:

"Jeanne d'Arc er faldet tilbage! Heksens time er kommet!"

Det fik mit hjerte til at standse, forvandlede mit blod til is. Nu er det over tres år siden, men denne triumferende stemme klinger endnu i min erindring lige så tydeligt som den klang for mine øren den sommermorgen for så lang tid siden. Vi er så forunderligt skabt; de minder, som kunne gøre os lykkelige,

forsvinder; det er de erindringer, som næsten knuser vore hjerter, der bliver boende i os.

Snart gentog andre stemmer det samme råb – ti, tyve, ja hundredvis af stemmer; hele verden syntes at være opfyldt af en vild glæde.

Der hørtes også andre lyde; støjen fra løbende fødder, muntre lykønskninger, udbrud af rå latter, rullende trommehvirvler fra et musikkorps, som vanhelligede dagen med sejrsfanfarer.

Ud på eftermiddagen sendte Cauchon bud til Manchon og mig, at vi skulle indfinde os i Jeannes fangetårn. Men nu var både englænderne og deres soldater på ny blevet fulde af mistillid, og hele Rouen befandt sig i en oprørt og truende sindsstemning. Fra vore egne vinduer kunne vi se tydelige tegn på dette – knyttede næver, mørke blikke, oprørske skarer af rasende mennesker, som strømmede gennem gaden.

Og vi hørte, at det gik rigtig bandsat for sig oppe ved fæstningen; uden for var der samlet en stor folkemængde, som mente, at tilbagefaldet var løgn og bedrag af præsterne. Blandt mængden var der mange halvfulde engelske soldater. Den rasende mængde havde desuden ikke indskrænket sig til ord alene. De havde lagt hånd på en del af kirkens mænd, som prøvede at gå ind i fæstningen, og det havde været vanskeligt at redde deres liv.

Manchon nægtede derfor at gå. Han sagde, at han ikke ville tage så meget som et skridt, medmindre Warwick sendte ham en sikkerhedsvagt. Den følgende morgen sendte Warwick en eskorte af soldater, og så gik vi. Soldaterne beskyttede os mod at lide legemlig overlast, men da vi passerede gennem sværmen

ved fæstningen, blev vi overdænget med forhånelser og skammelige skældsord. Jeg tog mig ikke af det, for jeg sagde med hemmelig tilfredshed til mig selv:

"Om tre eller fire korte dage vil I bruge jeres tunger på en anden måde, drenge – og jeg skal sørge for at være tilstede og høre på."

Efter min mening var de så godt som døde alle sammen. Hvor mange af dem ville endnu være i live efter hendes befrielse? Ikke flere, end bødlen kunne more sig med en halv times tid med!

Det viste sig, at rygtet talte sandt. Jeanne var faldet tilbage. Hun sad der nu i sine lænker, på ny klædt i mandsdragten.

Hun anklagede ingen. Hun plejede aldrig at gøre det. Heller ikke lå det i hendes karakter at holde en tjener ansvarlig for, hvad hans herre havde fået ham til at gøre, og hendes tanker var ganske klare nu, så hun vidste, at den fælde, hun nu var gået i, var sat, ikke af den underordnede, men af hans herre – Cauchon.

Dette er, hvad der var hændt. Mens Jeanne tidligt søndag morgen lå og sov, havde en af fangevogterne stjålet den kvindelige dragt og lagt mandsdragten på dens plads. Da hun vågnede, spurgte hun efter den anden dragt, men vagterne nægtede at udlevere den.

Hun protesterede og sagde, at det var hende forbudt at bære mandsdragten. Men de blev ved deres. Hun måtte klæde sig på; desuden indså hun, at hun ikke kunne redde livet, når hun skulle kæmpe mod slige forræderiske anslag, så tog hun da på sig de forbudte klædningsstykker, skønt hun udmærket vidste, hvad enden ville blive. Hun var træt af kampen, stakkels barn.

Vi var fulgt lige i hælene på Cauchon, viceinkvisitoren og de øvrige – i alt seks eller otte – og da jeg så Jeanne sidde der, nedslået, fortabt og stadig i lænker, mens jeg ventede at finde alting ganske forandret, vidste jeg ikke, hvad jeg skulle tro eller tænke. Det var en frygtelig skuffelse.

Cauchons sejr var fuldkommen. I lange tider havde han set udaset og ærgerlig og sur ud, nu skinnede hans ansigt af højtidsfuld værdighed og tilfredshed. Det var rødere end før og fuldt af rolig og ondskabsfuld lykke. I sin fine, gulvlange gejstlige dragt gik han frem og stillede sig skrævende op foran Jeanne, stirrede på hende med øjne, som lyste af triumf og sejrsglæde, og man kunne se på ham, hvorledes han nød synet af denne stakkels overvundne skabning.

Lidt efter begyndte dommerne at udspørge Jeanne. En af dem, en mand ved navn Marguerie, som besad mere indsigt end forsigtighed, bemærkede i anledning af, at Jeanne havde skiftet klædedragt:

"Der er noget mistænkeligt ved dette. Hvorledes kunne det ske, med mindre man havde set gennem fingre med det? Eller måske noget endnu værre?"

"For tusinde djævle!" skreg Cauchon rasende. "Vil De holde Deres mund!"

"Armagnac! Forræder!" råbte de vagthavende soldater og gjorde med fældede lanser udfald mod Marguerie. Det var med største vanskelighed, man fik ham reddet fra at blive stukket ihjel. Han gjorde ikke flere forsøg på at blande sig i sagen, stakkels mand. De øvrige dommere fortsatte med at udspørge Jeanne.

"Hvorfor har De genoptaget mandsdragten?"

Jeg hørte aldrig rigtig svaret, for i det samme faldt en hellebard larmende mod stengulvet, men jeg tror, at Jeanne svarede, at hun havde taget den på af egen tilskyndelse.

"Men De har lovet og svoret, at De aldrig mere ville bruge den."

Hun svarede ganske roligt:

"Jeg har aldrig agtet at sværge på det, og har heller ikke forstået, at jeg har svoret på aldrig at bruge den mere."

Det var altså, som jeg troede – hun vidste ikke, hvad hun gjorde og sagde på platformen den torsdag, og dette hendes svar viste, at jeg havde haft ret i min formodning. Hun fortsatte nu således:

"Men jeg havde ret til at anlægge den på ny, da man ikke har holdt de løfter, man har givet mig – løfter om, at jeg skulle få lov til at gå til messe og til alters, og at jeg skulle befris for disse lænker, men jeg bærer dem fremdeles, som De kan se."

"Ikke desto mindre har De afsvoret, og De har især lovet aldrig mere at klæde Dem i mandsdragt."

Så strakte Jeanne bedrøvet sine lænkede hænder ud mod disse følelsesløse mænd og sagde:

"Jeg vil hellere dø end fortsætte således. Men hvis disse bliver fjernet, og hvis jeg må få lov til at overvære messen og blive flyttet til et bodsfængsel og have en kvinde om mig, så vil jeg være flink og gøre, som I synes."

Cauchon lo blot foragteligt. Han tænkte jo ikke et øjeblik på at holde den overenskomst, han havde indgået med hende. Hvorfor skulle han vel det? Betingelserne havde nu gjort deres nytte – nu gjaldt det om at tænke på følgerne. Det, at Jeanne atter havde iført sig mandsdragt, var fuldt tilstrækkeligt til

hensigten; men måske kunne man narre hende til at begå endnu en frygtelig forbrydelse? Så spurgte Cauchon hende, om hendes stemmer havde talt til hende siden torsdag – og han mindede hende om afsværgelsen.

"Ja," svarede hun, og så sagde hun, at stemmerne havde talt med hende om afsværgelsen – *fortalt* hende om den, tænker jeg.

Uden at ane noget ondt, forsikrede hun på ny om sin missions himmelske oprindelse, og hun gjorde det med den rolige mine hos et menneske, som ikke er sig bevidst nogen sinde at have sagt noget andet. Derfor følte jeg mig mere end nogensinde overbevist om, at hun ikke kunne huske, hvad hun havde foretaget sig på platformen den torsdag morgen. Endelig sagde hun:

"Mine stemmer fortalte mig, at jeg gjorde meget galt ved at tilstå, at mine handlinger var urigtige." Så sukkede hun og tilføjede:

"Men det var rædslen for ilden, der fik mig til at gøre det."

Det vil sige, at rædslen for ilden havde bragt hende til at underskrive et papir, hvis indhold hun dengang ikke forstod, men som hendes stemmer havde forklaret hende, og som nu bevidnedes af hendes forfølgeres afsløringer.

Hun var ved sin fulde samling nu, og ikke det mindste udmattet; hun havde fået sit mod tilbage og med dette også sin medfødte trofasthed mod sandheden. Tappert og højtideligt udtalte hun den på ny, vel vidende, at den ville overlevere hendes legeme til den samme ild, som var en sådan rædsel for hende.

Dette hendes svar var langt og oprigtigt og lagde ikke skjul på noget. Det fik mig til at gyse; jeg vidste, at hun udtalte

dødsdommen over sig selv. Den samme følelse havde Manchon. Og han skrev i margen ved siden af referatet:

Responsio mortifera.

Dødbringende svar. Ja, alle de tilstedeværende vidste, at dette svar ville bringe hende døden.

Og der faldt en stilhed over os, en sådan stilhed, som der bliver i et sygeværelse, når de vågende drager et dybt suk og stille siger til hinanden: "Alt er forbi".

Her var også alt forbi; men Cauchon ønskede at fastslå dette i alles bevidsthed og fremsatte derfor endnu et spørgsmål:

"Tror De fremdeles, at Deres stemmer er St. Marguerite og St. Catherine?"

"Ja – og at de kommer fra Gud."

"Og alligevel fornægtede De dem på skafottet?"

Så hævdede hun med klar og fast stemme, at hun aldrig havde haft nogen tanke om at fornægte dem, og at *hvis* – jeg lagde mærke til dette "hvis" – "hvis hun på skafottet have fremsat nogen tilbagekaldelse, så var det af frygt for ilden og et brud på sandheden."

Der har vi det igen. Hun vidste slet ikke, hvad det var, hun havde gjort på skafottet, før disse folk og hendes egne stemmer forklarede hende det.

Og nu afsluttede hun denne pinlige scene med disse ord, som havde en rørende og træt klang:

"Jeg vil hellere lide min straf med det samme. Lad mig dø. Jeg kan ikke længere udholde fangenskabet."

Denne sjæl var født til solskinnet og friheden og længtes således efter befrielse, at den ville modtage den i enhver form, selv denne.

Flere af dommerne gik derfra sorgfulde og bekymrede, mens andre lod til at glæde sig. På fæstningens gårdsplads fandt vi jarlen af Warwick og halvtreds englændere utålmodigt ventende på at komme til at høre nyt.

Da Cauchon fik øje på dem – råbte han leende – tænk jer en mand, som netop har ødelagt en stakkels venneløs pige, og som derpå har hjerte til at le ad det –:

"Tag det ganske roligt, mine herrer – det er forbi med hende!"

23. Timen er kommet

Unge mennesker kan synke ned i fortvivlelsens afgrunde, og det var tilfældet med Noël og mig; men den unges håb stiger hurtigt igen, og sådan var det også med os. Vi huskede på stemmernes ubestemte løfte, og vi sagde til hinanden, at den store befrielse jo skulle komme "i sidste øjeblik". Nu ville det ske; kongen ville komme, la Hire ville komme og med dem vore veteraner og bag dem hele Frankrig.

Således blev vi på ny fulde af håb og fortrøstning; i vor fantasi troede vi allerede at kunne høre våbenlarm og krigsråb og troppernes uimodståelige stormløb, hvorpå vor fange blev fri, og med sværd i hånd og uden lænker så vi hende træde frem for os.

Men denne drøm skulle også forsvinde og opløse sig til luft. Da Manchon sent om aftenen kom hjem, sagde han:

"Jeg har været i fangetårnet og bringer et budskab til Dem fra det stakkels barn."

Et budskab til mig! Hvis han havde været mere opmærksom, måtte han have opdaget min hemmelighed – opdaget, at min ligegyldighed for fangen var påtaget, for jeg var ikke på min post i dette øjeblik, og blev så bevæget og så henrykt over en sådan udmærkelse fra hendes side, at mine følelser må have vist sig i mit ansigt og væsen.

"Var budskabet til mig, hr. Manchon?"

"Ja. Der er noget, hun ønsker udført. Hun sagde, at hun havde lagt mærke til den unge mand, som hjælper mig, og at han havde et godt ansigt; om jeg mente, han ville gøre hende en tjeneste? Jeg sagde, at jeg vidste, De ville gøre det, og spurgte,

hvad det var, og hun sagde et brev – ville De skrive et brev til hendes moder? Og jeg sagde, at De ville. Jeg sagde, at jeg ville med glæde gøre det selv; men hun sagde nej, jeg havde et alt for frygteligt arbejde, og hun tænkte, at den unge mand ikke ville betænke sig på at gøre denne ting for én, der ikke selv kunne besørge det, for hun kunne ikke skrive. Så ville jeg have sendt bud efter Dem, og sørgmodigheden forsvandt fra hendes ansigt. Det var akkurat, som om hun skulle få besøg af en ven, den stakkels venneløse pige. Men jeg fik ikke lov til det. Jeg gjorde mit bedste, men reglerne er lige så strenge som før, og døren er lukket for alle andre end de offentlige personer; ingen andre end disse har anledning til at tale med hende. – Så måtte jeg da gå tilbage og fortælle hende det, og hun sukkede og blev trist igen. – Og dette er, hvad hun beder Dem skrive til hendes moder. Det er til dels et mærkværdigt budskab, og for mig er det meningsløst, men hun sagde, hendes moder ville forstå det. De skal skrive og *sende hendes inderligste hilsener til hendes familie og venner i hjemmet og sige, at der ikke bliver nogen befrielse, for i denne nat har hun for tredje gang på tolv måneder set synet af træet*."

"Hvor forunderligt!"

"Ja, det *er* forunderligt, men dette er, hvad hun sagde; og hun mente, at hendes forældre ville forstå det. En liden stund sad hun fordybet i tanker og drømme, og jeg hørte hun to-tre gange fremsagde et par verslinjer, som syntes at bringe hende fred og fortrøstning. Jeg skrev dem ned, for jeg tænkte, de måske havde forbindelse med brevet; men sådan var det ikke. Det var nok bare en tilfældig erindring, som svævede gennem hendes trætte sjæl, for der var ingen mening i dem – i det mindste ikke sammen med brevets øvrige indhold."

Jeg tog det lille papirstykke og fandt, hvad jeg vidste, jeg ville finde:

"Og møder i fremmede land os døden,
Da vis dig i glimtet af morgenrøden."

Der var altså intet håb mere. Jeg vidste det nu. Jeg vidste, at Jeannes brev lige så vel var et budskab til Noël og mig som til hendes familie; at dets hensigt var at bandlyse et forfængeligt håb fra vore sjæle og fortælle os med hendes egne ord om det slag, som skulle ramme os, så at vi, hendes soldater, skulle forstå, det var en befaling til at bære det, således som det sømmede sig for os og hende, og bøje os for Guds vilje.

Det lignede hende; altid tænkte hun på andre, ikke på sig selv. Ja, hendes hjerte var bedrøvet for vores skyld; hun havde fundet tid til at tænke på os, hendes ringeste tjenere; nu ville hun prøve at mildne vor smerte og lette vore bekymringer – hun, som selv vandrede i Dødens skyggedal.

Jeg skrev brevet. Alle vil forstår, hvad det kostede mig. Jeg skrev det med den samme griffel, som havde optegnet det første ord, Jeanne dikterede – den kraftige opfordring til englænderne om at rømme Frankrig. Det var for to år siden, da Jeanne var en syttenårs pige; nu havde den også optegnet de sidste ord, hun kom til at diktere. Derefter brød jeg griflen itu. Den havde tjent Jeanne d'Arc og skulle ikke nedværdiges ved at tjene nogen anden her på Jorden.

Den følgende dag, den 29. maj, sammenkaldte Cauchon sine slaver, og to og fyrre af dem indfandt sig. Man kan vel være barmhjertig og sige, at de resterende tyve skammede sig ved at møde op.

De to og fyrre erklærede, at hun var en tilbagefalden kætter, og dømte hende til at udleveres til den verdslige myndighed.

Cauchon takkede dem. Så gav han ordre til, at Jeanne om morgenen skulle føres til det gamle torv; her skulle hun udleveres til den civile dommer, og af denne til bødlen. Det betød det samme, som at hun skulle brændes.

Hele eftermiddagen fløj rygtet rundt som en løbeild, og bønderne strømmede til Rouen for at se dette sørgespil – i det mindste alle, som kunne bevise deres engelske sympatier og regne med at blive indladt.

Trængslen i gaderne blev værre og værre, og ophidselsen steg time for time. Og nu viste det sig på ny, at alle disse mennesker i deres hjerte følte medlidenhed med Jeanne. Hver gang hun havde været i fare, havde denne deltagelse givet sig til kende, og nu viste den sig igen i en rørende, stum sorg, som lå over alle ansigter.

Tidligt onsdag morgen blev Martin Ladvenu og en anden munk sendt til Jeanne for at forberede hende til døden; Manchon og jeg gik med dem – en hård tjeneste for mig.

Vi trampede af sted gennem de krogede, halvmørke korridorer, og endeligt stod vi foran Jeanne. Men hun vidste ikke, vi var der. Hun sad med hænderne i skødet og med et bedrøvet udtryk i ansigtet. Man kunne ikke vide, hvad hun tænkte på. Måske på hjemmet, de fredelige græsgange og de mennesker, hun ikke mere skulle få at se? Eller på den uret, hun havde lidt og den grusomme behandling, hun havde lidt i fængslet? Eller var det døden – denne død, som hun havde længtes efter, og som nu var så nær? Eller var det måske den *form* for død, man havde tænkt sig, hun skulle lide? Jeg håbede,

det ikke var tilfældet, for hun frygtede kun en ting – bålet; men dette var hende også en usigelig rædsel. Jeg antog, hun nærede en sådan gru for dette, at hendes stærke sjæl ville udelukke den af hendes tanker, og håbe og tro, at Gud ville have barmhjertighed med hende og skænke hende en lettere død. Den grufulde efterretning, vi bragte hende, ville da måske alligevel komme som en overraskelse for hende.

En tid blev vi stående stille, men hun mærkede fremdeles ikke, at vi var kommet, så fordybet var hun i sine betragtninger. Så sagde Martin Ladvenu ganske lavmælt:

"Jeanne."

Det gav et sæt i hende; hun så op med blegt smil og sagde:

"Tak. Har De et budskab til mig?"

"Ja, mit stakkels barn. Prøv at bære det. Tror du, at du kan bære det?"

"Ja –" svarede hun ganske lavt, og hende hoved sank atter ned mod brystet.

"Jeg kommer for at berede dig til døden."

En lille gysen skælvede gennem hendes udtærede legeme. Der blev en pause. I stilheden kunne vi høre vort eget åndedræt. Så sagde hun med samme lave stemme:

"Hvornår skal det være?"

I det fjerne lød de dumpe toner af en klokke, som ringede.

"Nu. Timen er inde."

Atter fo'r der en skælven gennem hende.

"Så snart – å, det er så snart!"

Der blev stille igen – længe. Den fjerne lyd af klokken trængte ind i den, og vi stod ubevægelige og lyttede. Men til sidst blev stilheden brudt:

"Hvilken død er det?"

"Ved ild."

"Å, jeg vidste det, jeg vidste det!"

Hun sprang vildt op, vred sine hænder ind i håret og begyndte at hulke, å så sørgeligt, og hun jamrede og klagede sig og vendte sig fra den ene til den anden af os, granskede vore ansigter med et bønfaldende blik, som håbede hun i dem at finde hjælp og trøst, stakkels barn – hun, som aldrig havde undladt at hjælpe og trøste noget levende væsen, end ikke sin sårede fjende på slagmarken.

"Å, grusomt, grusomt, at behandle mig således! Og må da mit legeme, som aldrig har været skændet, i dag fortæres og forvandles til aske? Å, langt hellere ville jeg, at mit hoved skulle afhugges syv gange, end at lide denne smertefulde død. Jeg fik løfte om kirkens fængsel, hvis jeg gav efter, og hvis jeg havde været dér og ikke efterladt her i hænderne på mine elendige fjender, havde denne skæbne aldrig ramt mig! Å, jeg appellerer til Gud, den store dommer, mod den uretfærdighed, som er begået mod mig!"

Der var ingen her, som kunne udholde dette. De vendte sig bort, og tårerne løb ned ad deres kinder.

I næste sekund lå jeg på knæ ved hendes fødder. Øjeblikkelig tænkte hun på min fare, bøjede sig og hviskede i mit øre:

"Op – styrt ikke dig selv i fare, gode ven. Så – Gud velsigne dig for altid!" og jeg følte, at hun hastigt trykkede min hånd. Min hånd var den sidste, hun trykkede her i livet. Ingen så det; historien ved intet om det; alligevel er det sandt.

I næste øjeblik så hun Cauchon komme, og hun gik hen til ham og rettede en bebrejdelse mod ham:

"Biskop, det er ved Dem, jeg dør!"

Han blev hverken skamfuld eller bevæget, men svarede med sin glatte tunge:

"Vær tålmodig nu, Jeanne. De dør, fordi De ikke har holdt Deres løfte, men er vendt tilbage til Deres synder!"

"Ak, hvis De bare havde sat mig i kirkens fængsel og givet mig passende vogtere, sådan som De lovede, ville dette ikke være hændt. Og for dette stævner jeg Dem til at svare mig for Gud!"

Cauchon krympede sig og så mindre tilfreds ud end før, vendte sig dernæst om og gik.

Jeanne stod i dybe tanker. Hun blev roligere; men af og til tørrede hun sine øjne og undertiden rystede en hulken hendes fine legeme, men den blev mindre voldsom og mellemrummene længere. Endelig så hun op og fik øje på Pierre Maurice, som var kommet ind sammen med biskoppen, og hun sagde til ham:

"Mester Peter, hvor er jeg i aften?"

"Har De ikke godt håb til Gud?"

"Jo – og ved Hans nåde vil jeg være i Paradis."

Nu skriftede hun for Martin Ladvenu, så bad hun om sakramentet. Men hvorledes kunne man lade hende deltage i nadveren, når hun offentligt var blevet udstødt af kirken og ikke havde mere ret til dens sakramenter end en udøbt hedning? Klosterbroderen kunne ikke gøre det, men han sendte bud til Cauchon og bad om tilladelse.

De menneskelige og guddommelige love var et og det samme for denne mand – han respekterede ingen af dem. Han sendte bud tilbage med den besked, at man skulle lade Jeanne få det, som hun ønskede. Hendes sidste ord til ham havde måske nået hans frygt – hans hjerte kunne de ikke nå, for han havde intet.

Så blev det hellige sakramente bragt til denne arme sjæl, som i alle disse ensomme måneder havde længtes så usigeligt efter det. Det var et højtideligt øjeblik. Mens vi var inde i fangerummet, var fængselsgården blevet fyldt med bønder, mænd og kvinder, som havde fået at vide, hvad der foregik i Jeannes celle, og var kommet med sorg i hjertet for at gøre – de vidste ikke hvad; for at høre – de vidste heller ikke hvad.

Og uden for fængselsportene var der samlet store skarer af almuefolk. Og da lysene og de hellige kar førtes forbi og ind til Jeanne i fængslet, knælede hele folkemængden ned og begyndte at bede for hende, og mange græd. Da den højtidelige ceremoni begyndte inde i cellen, hørtes fra det fjerne en klagende lyd – det var disse for os usynlige folkemasser, som sang litaniet for den døende sjæl.

Frygten for ilddøden havde forladt Jeanne d'Arc nu, for aldrig mere at komme igen som andet end et flygtigt glimt.

24. Martyren Jeanne

Klokken ni gik Jomfruen af Orleans, Frankrigs befrier, frem i al sin ungdoms og uskylds pragt for at nedlægge sit liv for det land, hun elskede med så stor hengivelse, og for den konge, som havde forladt hende.

Hun sad i den samme kærre, som man ellers kun brugte til grove forbrydere.

I én henseende blev hun behandlet værre end en forbryder, for skønt hun nu var på vej til at skulle dømmes af den verdslige domstol, bar hun allerede dommen indskrevet på sin høje, mitraformede hovedbeklædning:

Heks. Tilbagefalden. Frafalden. Afgudsdyrker.

I kærren hos hende sad munken Martin Ladvenu og maître Jean Massieu.

Hun så ungpigeagtig sød og uskyldig ud i sin lange, hvide kjole, og da en solstribe faldt på hende, mens hun stod under fæstningsportens buehvælving, mumlede de sammenstuvede folkemasser:

"Et syn! Et syn!"

Og alle faldt de bedende på knæ, og mange af kvinderne græd. Atter steg den rørende bøn for de døende mod himlen og blev ført af sted som en majestætisk lydbølge, der ledsagede den dødsdømte, trøstede og velsignede hende på hele vejen til retterstedet.

"Kristus, vær barmhjertig! Sancta Margarete, vær barmhjertig! Bed for hende, alle I engle og velsignede martyrer, bed for hende! Helgener og engle, gå i forbøn hos bud! Fra din

vrede, herre Gud, befri hende! O herre Gud, frels hende! Hav barmhjertighed med hende, vi anråber dig, gode Gud!"

Det er sandt, hvad en af historikerne har sagt:

"De fattige og hjælpeløse havde intet uden deres bønner at give Jeanne d'Arc; men disse, må vi tro, var ikke unyttige. Der er få mere rørende beretninger i historien end denne om den grædende, hjælpeløse, bedende masse, som holdt deres tændte lys og knælede på brostenene under den gamle fæstnings fængselsmure."

Og således var det hele vejen. Tusinder og atter tusinder lå på knæ, og langt ud i det fjerne så man alle disse svage, gule flammer fra lysene, som en eng, oversået med gyldne blomster.

Men der var nogen, som ikke knælede. Det var de engelske soldater. Albue ved albue stod de på hver side af Jeannes vej, og bag disse to menneskelige mure knælede menneskeskarerne.

På et tidspunkt kom en vanvittig mand i præsteklæder løbende, jamrende og klagende. Han brød sig vej gennem mængden og ind mellem soldaterne, kastede sig på knæ ved siden af Jeannes kærre, strakte bønfaldende hænderne i vejret og råbte:

"Tilgiv, å tilgiv!"

Det var Loyseleur!

Og Jeanne tilgav ham, tilgav ham af et godt hjerte, som ikke kendte andre følelser end tilgivelse, medlidenhed og deltagelse for alle, hvor stor end deres forbrydelse kunne have været. Ikke et eneste bebrejdende ord havde hun til dette usle menneske, som dag og nat havde pønset og lagt planer til hendes fordærv.

Soldaterne ville have dræbt ham, men jarlen af Warwick frelste hans liv. Hvad det blev af ham, er der ingen som ved.

Han skjulte sig for Verdens øjne – for at bære sine samvittighedskvaler, så godt han nu kunne.

På det gamle torv stod de to platforme og bålet, som tidligere havde stået på St. Ouen-kirkegården. På den ene platform sad Jeanne og hendes dommere, på den anden de højtstående personligheder – først og fremmest Cauchon og den engelske kardinal af Winchester. Hele pladsen var fuldt pakket med folk, og alle vinduer i husene lige så.

Da man var færdig med alle forberedelser, ophørte lidt efter lidt al støj og al bevægelse, og over folkemængden faldt der en stilhed, som var højtidelig og gribende.

På Cauchons befaling fremsagde en gejstlig ved navn Nicholas Midi en præken, hvori han forklarede, at når en gren på vinstokken – altså på kirken – er blevet syg og rådden så må den skæres af, ellers vil den ødelægge hele vinstokken. Han lod det fremgå, at Jeanne ved sin ugudelighed var en trussel og en fare for kirkens renhed og hellighed, og at hendes død derfor var nødvendig. Da han kom til slutningen, vendte han sig mod hende og gjorde et ophold, så sagde han:

"Jeanne, kirken kan ikke længere beskytte dig. Gå med fred!"

Jeanne var anbragt ganske for sig selv at betegne, at kirken havde opgivet hende, og her sad hun i sin ensomhed og ventede tålmodigt og resigneret på døden.

Nu henvendte Cauchon sig til hende. Man havde rådet ham til at oplæse afsværgelsesdokumentet for hende, og han havde det med sig, men han skiftede mening, for han frygtede, at hun ville afsløre hele sandheden – at hun aldrig med fuldt vidende havde afsvoret – og dermed ville hun bringe skam og evig skændsel over hans navn.

Han lod sig nøje med at formane hende til at erindre sin ugudelighed, angre den og tænke på sin evige frelse. Så erklærede han hende højtideligt udstødt af kirken. Og endelig overgav han hende til den verdslige domstol.

Jeanne græd ikke, knælede ned og begyndte at bede. For hvem? For sig selv? Åh nej – men for kongen af Frankrig. Hendes stemme hævede sig klar og ren og trængte ind i alle hjerter ved sin lidenskabelige alvor. Hun mindedes ikke hans forræderi mod hende; hun tænkte ikke på, hvorledes han havde forladt hende; hun erindrede ikke, at det var for hans utaknemmeligheds skyld, at hun nu var her og skulle lide en ynkelig død. Hun huskede alene på, at han var hendes konge, at hun var hans tro og elskende undersåt, at hans fjender havde undergravet hans sag med rygter og falske beskyldninger, og at han ikke var til stede og kunne forsvare sig.

I dødens nærvær glemte hun sine egne bekymringer for at bede alle de tilstedeværende om at være retfærdige mod ham, at tro, at han var ædel og oprigtig og ikke kunne dadles for nogen af hendes handlinger, da han hverken havde tilrådet eller tilskyndet dem, men var fuldstændig fri for alt ansvar for dem. Så sluttede hun med ydmygt og rørende at anmode alle om at bede for hende og tilgive hende – både hendes fjender og de, som måske inderst inde i deres hjerte havde medlidenhed med hende.

Der var næppe et eneste menneske der på pladsen, som ikke blev rørt. Selv englænderne, selv dommerne viste dette; mangen læbe skælvede og mangt et øje blev dunkelt af tårer, ja selv den engelske kardinal, denne mand med det politiske stenhjerte, men med et menneskeligt hjerte af kød.

Den verdslige dommer, som skulle have afsagt kendelse og dom, var så forstyrret og urolig, at han glemte sine pligter, og Jeanne gik i døden uden dom – hvorfor man med en lovstridig handling fuldførte det, som var begyndt ulovligt, og havde fortsat som sådan helt til enden.

Han sagde blot til vogterne:

"Tag hende," og til bødlen: "Gør Deres pligt."

Jeanne bad om at få et krucifiks. Ingen havde noget at give hende. Men en engelsk soldat brød en stok i to dele og bandt dem sammen, og dette kors gav han hende, tilskyndet af sit gode hjerte. Hun kyssede det og lagde det ind på sit bryst. Så gik Isambard de la Pierre til den nærliggende kirke og bragte hende et indviet kors. Dette kyssede hun også, trykkede det henrykt til sit bryst, kyssede den atter, dækkede det med tårer og frembragte sin overstrømmende tak til Gud og helgenerne.

Grædende og med krucifikset trykket mod læberne klatrede hun op ad trinnene til den grufulde pæl med munken Isambard ved sin side. Så hjalp man hende over brændestykkerne, som var bygget op om pælens nederste tredjedel, og hun stod på disse med ryggen mod pælen, mens mængden i åndeløs spænding så op mod hende.

Bødlen steg op på bålet, slyngede lænker om hendes spinkle legeme og bandt hende fast til pælen. Så gik han ned for at fuldføre sit grufulde hverv; og der blev hun stående alene – hun, som havde haft så mange venner i de dage, da hun var fri, hun, som var så elskelig og elsket.

Alle disse ting så jeg, skønt utydeligt gennem tårerne, men nu kunne jeg ikke udholde mere. Jeg blev siddende på min plads, men det, jeg nu fortæller, har jeg fra andre. Jeg hørte suk

og klager, og de sårede mit hjerte, men, som jeg siger: Det sidste billede, mine øjne opfangede i denne forfærdelige time, var Jeanne d'Arc i al sin ungdom og ynde, og det billede har stået for mig alle dage, urørt af tid og år.

Nu vil jeg fortsætte:

Hvis nogen havde regnet med, at hun i denne højtidelige time skulle angre og bekende, at hendes store bedrifter havde været onde gerninger og Satan og hans djævle deres kilde, så tog de fejl. Ingen sådan tanke rørte sig i hendes sind.

Hun tænkte ikke på sig selv og sine egne bekymringer, men på andre. Og derfor så hun med sine bedrøvede øjne på den smukke bys tårne og spir og sagde:

"Å, Rouen, Rouen, må jeg dø her, og skal du blive min grav? Å, Rouen, Rouen, jeg frygter, du vil komme til at lide for min død."

En røgsky hvirvlede op foran hendes ansigt, og et øjeblik blev hun grebet af rædsel og råbte: "Vand! Giv mig vievand!" men det næste øjeblik var hendes frygt borte, og den plagede hende ikke mere.

Hun hørte flammerne knitre under sig, og straks blev hun bekymret for et medmenneske, der var i fare. Det var munken Isambard. Hun havde givet ham krucifikset og bedt ham om at holde det op foran hende, så hendes øjne kunne hvile på det med håb og tillid, indtil hun gik ind til den evige fred. Hun fik ham til at gå længere bort fra bålet. Så var hun tilfreds og sagde:

"Hold det nu stadig for mine øjne indtil enden."

Ikke engang nu kunne den skamløse Cauchon lade hende dø i fred, men – synder som han var – gik han nærmere og udbrød:

"Jeg er kommet, Jeanne, for at påminde dig en sidste gang om, at du angrer og beder Gud om nåde."

"Jeg dør ved Dem," sagde hun, og disse var de sidste ord, hun talte til nogen her på Jorden.

Så rullede en vældig sky af røg og flammer til vejrs og skjulte hende; men inde fra mørket hævede hendes stemme sig stærk og veltalende i bøn, og når vinden et øjeblik spredte røgen, så man et tilsløret glimt af et løftet ansigt og læber, som bevægede sig. Til sidst skød en barmhjertig flammebølge til vejrs, og aldrig mere så man det ansigt og den skikkelse, og stemmen var stille.

Ja, hun var gået fra os, *Jeanne d'Arc*! Hvor lidt formår dog disse ord at skildre en rig verden, som var blevet fattig og tom!

Slutning

Jeannes broder Jacques døde i Domremy under det store forhør i Rouen. Det passede jo med Jeannes profeti, hvori hun sagde, at de øvrige af os skulle gå med i krigen.

Da hendes stakkels gamle fader hørte om hendes martyrium, knuste det hans hjerte, og han døde.

Moderen fik en pension af byen Orleans, og af denne levede hun resten af sine dage, som var mange. Fire og tyve år efter sit berømte barns død rejste hun hele vejen til Paris midt om vinteren og var til stede, da man i Notre Dame-kirken åbnede den store diskussion, som var det første skridt hen mod æresoprejsningen. Paris var overfyldt af folk fra alle egne af landet, og det var rørende at se hende, når hun bevægede sig frem gennem den ærbødige mængde, som med fugtige øjne betragtede hende, mens hun gik til de store æresbevisninger, som ventede hende i kirken. Med hende fulgte Jean og Pierre; men de var ikke længere de glade unge knægte, som marcherede med os fra Vaucouleurs; de var nu gamle veteraner, og der begyndte at vise sig sne i deres hår.

Efter at Jeanne var død, drog Noël og jeg tilbage til Domremy, men da feltmarskal Richemont efterfulgte Tremouille som kongens øverste rådgiver og begyndte at fuldføre Jeannes store værk, tog vi vore rustninger på, vendte tilbage til slagmarken og kæmpede for kongen i alle de store og små slag, indtil Frankrig var befriet for englænderne.

Dette ville Jeanne have ønsket, vi skulle gøre, og hvad enten hun var levende eller død, så var hendes ønske en lov for os. Alle os fra hendes personlige stab, som endnu levede, var trofaste

mod hendes minde og kæmpede for kongen lige til enden. I reglen var vi temmelig spredte, men da Paris faldt, var vi tilfældigvis sammen. Det var en stor dag, og en glædesdag, men den var trist på samme tid, fordi Jeanne ikke var der og kunne marchere ind i den erobrede hovedstad sammen med os.

Noël og jeg holdt stadig sammen, og jeg var ved hans side, da han ramtes af døden. Det var i krigens sidste store slag. I dette slag faldt også Jeannes hårdnakkede gamle fjende Talbot. Han var otte og halvtreds år gammel og havde tilbragt hele sit liv i krigen. En vældig gammel løve var han med sin vajende hvide manke, utæmmelige ånd og usvækkede energi, for han kæmpede en lige så vældig kamp dér som en hvilken som helst yngre mand.

Tretten år overlevede la Hire Jeannes martyrium. Han kæmpede naturligvis altid, for det var hans eneste glæde her i livet. Jeg så ham ikke i al denne tid; vi var altid langt fra hinanden; men man hørte bestandig om ham.

Bastarden af Orleans, d'Alençon og d'Aulon levede så længe, at de kom til at opleve Frankrigs befrielse. De optrådte også som vidner sammen med Pierre d'Arc, Pasquerel og jeg selv ved æresoprejsningsprocessen. Men nu har de haft fred i mange år. Jeg alene er tilbage af alle dem, som kæmpede ved Jeannes side i den store krig. Hun sagde, jeg ville leve, til denne krig blev glemt – en forudsigelse, som ikke slog til. Om jeg så levede i tusinde år, ville den alligevel slå fejl. Alt, hvad der har haft forbindelse med Jeanne, er alene af den grund blevet udødeligt.

Medlemmer af Jeannes familie giftede sig, og de har mange efterkommere. Disse efterkommere er adelige, men deres navn og byrd bringer dem æresbevisninger, som ingen andre

adelsmænd nogensinde kan håbe på at modtage. I så jo nok, hvordan alle mennesker blottede deres hoveder, da disse efterkommere i går kom for at hilse på mig. Det er ikke, fordi de er adelige, men fordi de er Jeanne d'Arc brødres børnebørn.

Og så kom æresoprejsningen.

Jeanne havde kronet kongen i Rheims. Som belønning så han gennem fingre med, at hun blev jaget til døde – ikke et eneste forsøg gjorde han på at frelse hende. I de næste tre og tyve år var han ganske ligegyldig overfor hendes minde, ligegyldig overfor det faktum, at præsterne havde sat en plet på hendes gode navn på grund af de bedrifter, hun havde udført for at redde ham og hans scepter, ligegyldig overfor det faktum, at Frankrig skammede sig og længtes efter at se sin befriers gode navn renset for bagvaskelsens smuds. Ligegyldig hele tiden.

Så forandrede han sig pludselig og satte sig i bevægelse for at opnå retfærdighed for den stakkels Jeanne. Hvorfor? Var han endelig blevet taknemmelig? Havde angeren banket på hans hårde hjerte?

Nej, han havde en bedre grund – en grund, som passede bedre til den slags mennesker, hvortil han hørte.

Den bedre grund var denne, at nu da englænderne endelig var jaget ud af landet, begyndte de at gøre resten af Verden opmærksom på det faktum, at denne franske konge havde fået sin krone af en person, som man havde bevist stod i forbund med Satan, og som de derfor havde brændt som heks – følgelig, hvilken værdi, hvilken autoritet kunne et sådant kongedømme have? Det havde jo slet intet værd; ingen nation ville tillade en sådan konge at blive siddende på tronen.

Det var derfor på højeste tid at sætte sig i bevægelse, og kongen gjorde det. Og dette er grunden til, at Charles VII pludselig begyndte at ivre for, at man skulle vise retfærdighed mod hans velgørerinde.

Han henvendte sig til paven, og paven udnævnte en kommission af kirkens mænd til at granske Jeannes fortid og afsige dom.

Denne kommission havde møder i Paris, i Domremy, i Rouen, i Orleans og på flere andre steder, og den arbejdede ufortrødent i flere måneder. Den gennemgik beretningerne om Jeannes forhør, den udspurgte Bastarden af Orleans, hertugen af Alençon, d'Aulon og Pasquerel, Courcelles, Isambard, de la Pierre, Manchon og mig og mange andre, hvis navne jeg ofte har nævnt for jer. De eksaminerede også mere end hundrede andre vidner, hvis navne er mindre bekendte for jer – Jeannes venner i Domremy, Vaucouleurs, Orleans og andre steder, flere af de dommere og andre folk, som havde været med under forhørene i Rouen, ved afsværgelsen og martyriet.

Og ud af disse omfattende undersøgelser kom Jeannes karakter og historie uden plet og lyde, og denne kendelse blev taget til protokols for at være gyldig for tid og evighed.

Ved de fleste af disse lejligheder var jeg til stede og så mange ansigter, som jeg ikke havde set i et kvart århundrede. Blandt dem var der mange kære ansigter – vore generaler for eksempel, og Catherine Boucher – nu gift desværre! – og desuden mange ansigter, som fyldte mig med bitterhed – Beaupere og Courcelles og en del af deres djævelske brødre. Jeg så Haumette og lille Mengette – som nu nærmede sig de

halvtreds år og var mødre til mange børn. Jeg så Noëls fader og Paladinens og Solblomstens forældre.

Det var smukt at høre hertugen af Alençon rose Jeannes glimrende dygtighed som general og at høre Bastarden med stor veltalenhed bekræfte disse lovtaler, hvorpå han fortsatte og fortalte, hvor sød og venlig Jeanne var, hvor hun var fuld af mod og ild og energi, spøgefuldhed og munterhed, ømhed og medlidenhed og alt, hvad der var ædelt og venligt og elskværdigt. Han fik hende til at stå lyslevende for mig, og han knuste næsten mit hjerte.

Jeg er færdig med min fortælling om Jeanne d'Arc, dette vidunderlige barn, denne ophøjede personlighed, denne ånd, som i én henseende ikke havde nogen lige og aldrig vil få det: Nemlig i sin fuldstændige mangel på egennytte, egenkærlighed, personlighed ærgerrighed.

Hos Jeanne d'Arc var fædrelandskærligheden mere end en følelse – det var en lidenskab. Hun var patriotismens genius – hun var patriotismen legemliggjort, koncentreret, patriotismen i kød og blod – følelig, synlig for øjet.

Kærlighed, barmhjertighed, kraft, krig, fred, poesi, musik – disse kan symboliseres efter enhvers behag: I en kvindes eller en mands skikkelse og af en hvilken som helst alder; men en spinkel pigeskikkelse i sin ungdoms første blomst, med martyrkronen på sit hoved, og i hånden det sværd, som overhuggede landet fangelænker – skal ikke dette og intet andet stå som *Patriotismen*s billede gennem alle tidsaldre lige til tidernes ende?

Om "Personlige erindringer om Jeanne d'Arc"

Forfatter: Mark Twain (1835-1910).
Org.udgave: *Personal Recollections of Joan of Arc*, føljeton i *Harper's Magazine* New York 1895, bogudgave Harper & Brothers, New York 1896.
Denne udgave efter: Mark Twain: *Jomfruen af Orleans.* "Dagbladet"s Trykkeri, Kristiania 1905. Oversætteren er ikke oplyst i forlægget.
Redigeret af: Kim N. Jensen.
Forside: Efter en randtegning forestillende Jeanne d'Arc af skriveren Clément de Fauquembergue i protokollen for Paris' parlament (1429). *(Det er det tidligst kendte "portræt" af Jeanne; skriveren havde aldrig set hende, men lavede sin tegning efter beskrivelser, da han hørte om hendes sejr ved Orleans i maj 1429.)*

ISBN 978-87-7628-414-5
3. ebogsudgave, første ebogsudgave ISBN 978-87-7979-093-3 (Ølstykke 2005).

© 2026 eBibliotek 1800
www.ebib1800.dk

Note 1:

Kære Gud Herre, jeg beder Dem ...: Denne bøn er blevet stjålet mange gange og af mange nationer i de forløbne år, men den er la Hires; dette fremgår af de officielle beretninger i det franske Nationalarkiv.

Note 2:

St. Louis: Ludvig den Hellige

Note 3:

St. Charlemagne: Karl den Store

Note 4:

Vidame: en lensbesidder af arveligt arvegods

Note 5:

Løftet er holdt …: Løftet blev trofast holdt i over 360 år, men under den franske revolution blev det glemt og indrømmelsen ophævet. Alt det Jeanne ikke havde bedt om, det har hun fået: Statuer, kirker, kærlighed, ærbødighed, men denne ene lille ting har de taget fra hende.

Note 6:

Om tusinde år vil det endnu være der, ja så længe der endnu findes en las tilbage af det: Det forblev der i 360 år. Da blev det under Revolutionen brændt af pøbelen sammen med andre af Jomfruens efterladenskaber, to sværd, en fjerbesat hue og flere festdragter. Af alle de ting, som Jomfruen har rørt ved, findes intet andet tilbage end nogle militær- og statspapirer, som hun har undertegnet med påholden pen.

Note 7:

Jeg skal fremstille dem ærligt og nøjagtigt: Hans beretning er i nøje overensstemmelse med historiens edsvorne fakta.

Note 8:

Alteret: Alteret i St. Denis

Note 9:

Det havde båret byrden; det havde fortjent æren: "Il avait été a la peine, c'était bien raison qu'il fût à l'honneur." – Monseigneur Ricard, ærkebiskoppen af Aix' generalvikar, omtaler dette som "det ophøjede svar, der vil leve i historien som et råb fra en fransk og kristen sjæl, der er såret til døden i sin patriotisme og sin tro."

Note 10:

Et af de andre tårne: Den nederste halvdel står endnu den dag i dag; den øvre del er af nyere dato